UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Gaja Čebulj

VPLIV OKOLJA NA DRUŽINO, KI JE POSVOJILA OTROKA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Gaja Čebulj

VPLIV OKOLJA NA DRUŽINO, KI JE POSVOJILA OTROKA

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ljubljana, 2017

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Gaja Čebulj

Naslov naloge: Vpliv okolja na družino, ki je posvojila otroka

Kraj: Ljubljana

Leto: 2017

Št. strani: 168

Št. prilog: 3

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ključne besede: sprejemanje posvojitve v družbi, otrok, socialno delo, izobraževalni sistem, priprave na posvojitev

Povzetek: Posvojitev kot način oblikovanja družine je v današnji družbi vse bolj pogosta, tako število posvojitev, kot tudi odprtost pogovora v družbi. Kljub temu pa družinska oblika ni tako pogosta, da bi stik z njo imel vsak posameznik v družbi. Posledično okolje znanje in informiranost črpa iz publicističnih virov, predstava teh pa je mnogokrat napačna in zavajajoča. Odzivi okolja v veliki meri vplivajo tako na družinsko dinamiko in na identiteto otroka kakor tudi na ohranjanje stereotipnih predstav v družbi ter na drugi strani detabuizacijo predstav o posvojitvi. Vsi ti dejavniki vplivajo na različno pojmovanje in dojemanje posvojitve v družbi, hkrati pa vplivajo na samo družinsko dinamiko in odnos članov družine, ki je posvojila otroka, do okolja.

V prvem delu diplomske naloge sem skušala raziskati teorije o sami posvojitvi in predstaviti osnovne pojme ter pojasniti vlogo stroke socialnega dela na področju posvojitev. Nadaljujem z opredelitvijo stigmatizacije družine, ki je posvojila otroka, ki je povezana z odzivi okolja in to povežem z oblikovanjem identitete otroka, ki je posvojen. Nato predstavim še pretekle raziskave, ki so bile izvedene o odzivih okolja glede na družino, ki je posvojila otroka.

V drugem delu diplomske naloge predstavim ugotovitve kvalitativne raziskave, s katero sem želela poizvedeti, kakšen je vpliv okolja na družine, ki so posvojile otroka, kateri so najpogostejši dejavniki vpliva okolja na družino, ki je posvojila otroka, in kaj družina dodatno potrebuje s strani socialnega dela in izobraževalnih ustanov, kje vidijo pomanjkljivosti pomoči strokovnih delavk pri ozaveščanju in pripravi okolja na sprejemanje družin, ki so posvojile otroka.

Title: Community's impact on adoptive families

Key words: community's impact, acceptance of adoption, child, social work, educational system, adoption preparation

Abstract: Nowadays adoption is becoming a more frequent way of family formation. Despite this fact, adoptive families are not so common that every individual would have a personal experience with them. Consequently, the society is getting the information and knowledge about the adoption from publicist sources, and their theories are often false and misleading. The community's reactions towards adoptive families impact the family dynamics as well as the child's identity in a great deal and contribute to maintaining stereotypical ideas in the community, however they also destroy taboos. Those factors influence the diverse understanding of adoption in the communities and also impact the family dynamics and the family's attitude towards society.

In the first part of my graduation thesis I researched theories concerning adoption, worked through concepts of adoption and explained the role of social workers in the professional field of adoption. I proceeded to define the stigmatization of adoptive families, which is related to the community's impact and I connected the theory with the identity formation of the adopted child. I also mentioned previous research carried out about the community's impact on adoptive families.

In the second part of my thesis I introduced the findings of the qualitative research I carried out to inquire about community's influence on adoptive families, to determine which are the most common factors of the environment and what better strategies a family needs from social workers and educational institutions, as well as if they can improve their support, concerning educating the society on the acceptance and openness towards all forms of families in any way.

KAZALO VSEBINE

ZAHVALA .....

Predgovor .....

1. Teoretični del **1**

1.1 Opredelitev posvojitve 1

1.1.1 Terminologija 1

1.1.2 Definicije posvojitev in zakonodaja 2

1.2 Proces posvojitve znotraj Centra za socialno delo 5

1.2.1 Priprave na posvojitev 8

1.2.2 Vloga socialne delavke v procesu posvojitve 11

1.3 Stigmatizacija otrok, ki so posvojeni 14

1.3.1 Razlogi za stigmatizacijo družin, ki so posvojile otroka 14

1.3.2 Vpliv stigmatizirajočega okolja na družino, ki je posvojila otroka 17

1.4 Identiteta otroka, ki je posvojen 19

1.4.1 Definicija identitete 19

1.4.2 Razvoj identitete pri otroku, ki je posvojen 21

1.4.3 Oblikovanje samopodobe pri otroku, ki je posvojen 26

1.5 Dosedanje raziskave o vplivu okolja na družino, ki je posvojila otroka 27

2 Problem **33**

3 Metodologija **34**

3.1. Vrsta raziskave 34

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov 34

3.3. Populacija in vzorčenje 34

3.4. Zbiranje podatkov 35

3.5. Analiza podatkov 37

4. Rezultati **39**

4.1. Vpliv družinskih zgodb na odzive iz okolja 39

4.2. Okolje in posvojitev 40

4.2.1. Seznanjanje okolja 40

Družine, ki so posvojile otroka vse življenje. Posvojitve ne želijo izpostavljati vsem, saj o sebi razmišljajo kot o običajni družini, ki ni posebna *(*..... 40
4.2.2. Odzivi družinskih članov, ob odločitvi za posvojitev..... 42
4.2.3. Odzivi širšega okolja..... 42
4.2.4. Odziv okolja ob prihodu otroka v družino..... 43
4.2.5. Odzivi sovrstnikov..... 44
4.2.6. Odzivi staršev na odzive iz okolja..... 45
4.2.7. Priprava otrok na odzive iz okolja..... 47
4.2.8. Negativni odzivi okolja..... 48
4.2.9. Ocenjevanje družine..... 48
4.2.10. Otrokovi odzivi na okolje..... 48
4.3. Odprta posvojitev..... 49
4.3.1. Pogovor z otrokom o posvojitvi..... 49
4.3.2. Otrokovo sprejemanje informacije o posvojitvi..... 50
4.4. Priprave na posvojitev..... 51
4.4.1. Priprave na CSD..... 51
4.4.2. Priprave na društvu Deteljica in pomen pogovora s starši, ki so že posvojili otroka..... 53
4.4.3. Potreba po organizirani pripravi na posvojitev in samostojne priprave..... 54
4.5. Socialno delo..... 55
4.6. Izobraževalne ustanove..... 56
4.6.1. Vrtec..... 56
4.6.2. Osnovna šola..... 57
5. Razprava..... 59
5.1. Razprava o rezultatih..... 59
5.1.1. Družinske zgodbe in vplivi iz okolja..... 59
5.1.2. Seznanjanje okolja s posvojitvijo..... 60
5.1.3. Odzivi družine in širšega okolja..... 61
5.1.4. Odzivi sovrstnikov..... 64
5.1.5. Odzivi staršev na odzive iz okolja in priprava otrok na odzive okolja..... 65
5.1.6. Odprta posvojitev..... 67
5.1.7. Priprave na posvojitev..... 69
5.1.8. Socialno delo..... 71

5.1.9. Izobraževalne ustanove ... 72
5.2. Omejitev raziskave ... 73
6. Sklepi ... 74
6.1. Družinske zgodbe in vplivi iz okolja ... 74
6.2. Seznanjanje okolja s posvojitvijo ... 74
6.3. Odzivi družine in širšega okolja ... 75
6.4. Odzivi sovrstnikov ... 76
6.5. Odzivi staršev na odzive okolja in priprava otrok na odzive okolja ... 77
6.6. Odprta posvojitev ... 78
6.7. Priprave na posvojitev ... 79
6.8. Socialno delo ... 80
6.9. Izobraževalne ustanove ... 80
7. Predlogi ... 82
8. Literatura ... 83
9. PRILOGE ... 87
9.1. Delno strukturiran intervju ... 87
9.2. Kodiranje transkriptov ... 89
9.3. Osno kodiranje ... 152
10. Povzetek ... 167

Kazalo tabel

Tabela 1: Tabela vseh udeleženih v raziskavi……35

Tabela 2: Primer kodiranja relevantnih izjav…….37

ZAHVALA

Najprej bi se zahvalila mentorici doc. dr. Nini Mešl, ki me je usmerjala, strokovno vodila skozi pisanje diplomske naloge in se bila pripravljena prilagajati mojim dodatnim aktivnostim ob nastajanju diplomske naloge.

Vsem sogovornicam, ki se jim je moja tema diplomske naloge zdela pomembna, so v njej videle vrednost za družine, ki so posvojile otroka in si vzele čas, da so z menoj opravile pogovor.

Mitju, družini in vsem bližnjim, ki so me skozi pisanje diplomske naloge ves čas podpirali, mi dajali motivacijo in upanje, tudi takrat, ko sem sama nad delom že obupovala. Hvala, da ste bili ob meni, mi dajali ideje, spodbudo in podporo.

Predgovor

V življenju si vedno postavljamo vprašanja o tem, kaj si okolica misli o nas. Smo jim všeč, nas sprejemajo, kako nas doživljajo? Podobna vprašanja si postavljam jaz, ki prihajam iz roditeljske družine, iz majhnega kraja, kjer nas vsi poznajo in vsak o vsakem ve vse. Komentarji okolice nas hitro lahko prizadenejo in četudi o sebi mislimo, da smo močni, da nas mnenje okolja ne zadeva, so čustva lahko vse prej drugačna. Okolje na nas hitro vpliva tudi z besedo, ki je podana nepremišljeno in ni namensko negativna. Okolje ima velik vpliva na prav vsakega člana družbe, če to želi ali ne, in vsi se moramo s tem naučiti in znati soočati.

Kakšen vpliv pa ima okolje na družino, ki je oblikovana nekoliko drugače, ki ni roditeljska, temveč se je otrok družini pridružil nekoliko kasneje, po drugačni poti? Okolje ima o posvojitvi mnogo različnih mnenj, ki na družino vplivajo na različne načine. Mnenja so lahko pozitivna, družino okolje podpira in se z njo veseli. Lahko pa so tudi negativna, saj se okolje mnogokrat sprašuje o nepristnosti družinske oblike, o genetski vprašljivosti otroka, o težavah, ki jih bo družina z otrokom imela. Ta vpliv okolja je družini lahko zelo pomemben, z njim se mora soočati in razviti strategije, kako verjeti v svoje pravilne odločitve in stremeti k cilju otrokove koristi.

Oseba, ki je meni zelo blizu in ljuba, je posvojena. V življenju je okolje nanj pustilo velik pečat. Tako odzivi sovrstnikov, učiteljev v šoli in znancev. S tem se je moral naučiti soočati in različne odzive tudi sprejeti. So bili pa mnogi neobčutljivi, neupravičeni in posplošeni na dejstvo posvojitve. Negativni odzivi, ki so bili v tistem času pogosti, so bili posledica nepoznavanja, predsodkov in stereotipov, ki so bili v okolju močno prisotni. In seveda mišljenje, da je edina prava in vredna oblika družine, roditeljska družina.

Diplomsko nalogo in raziskavo sem izvedla v upanju, da je informiranost okolja v današnji družbi izboljšana, da so predstave o posvojitvi bolj realne ter kažejo dejansko stanje oblikovanja družine in da družba sprejema različne oblike družin, jih podpira in sprejema kot enakovredne roditeljski družini. Ravno tako kot v roditeljski družini tudi v družini, ki je posvojila otroka, starši skušajo zagotoviti otroku največjo korist in se trudijo, da je v družbi sprejet.

1. Teoretični del

Posvojitev je način oblikovanja družine, ki je v današnji družbi vse bolj prisoten, a še vedno velja za drugega najboljšega, za biološkim spočetjem otroka. Zaradi tega široko sprejetega mišljenja so odzivi okolice do družine, ki je posvojila otroka, lahko zelo različni. V teoretičnem delu bom zajela aspekte, ki vplivajo na odzive okolja, in posledice, ki jih ti odzivi lahko imajo na družino in otroka. Vključila bom tudi splošne pojme in definicije posvojitve z namenom lažjega razumevanja tematike in nadgrajevanja teorije.

1.1 Opredelitev posvojitve

1.1.1 Terminologija

Posvojitev je oblika socialnega starševstva, kjer vsaj eden ali oba starša z otrokom ne delita genskega materiala (Zaviršek 2012: 26). Ta oblika socialnega starševstva je formalno namenjena otrokovi največji koristi in je hkrati najučinkovitejši socialno varstveni ukrep za otroke, v primeru da ti ostanejo brez staršev ali zaradi katerega koli razloga ne morejo skrbeti zanje (Klun, 2008).

V diplomskem delu uporabljam besedno zvezo **otrok, ki je bil posvojen**. S tem sledim načelu, da je potrebno dati prednost poimenovanju človeka, saj posvojitev osebe ne določa njene celotne identitete.

Oseba, ki je posvojila otroka, ali starša, ki sta posvojila otroka, ali družina, ki je posvojila otroka, so socialni starši, ki so do otroka, ki je posvojen skozi formalno pravni postopek posvojitve, dobili enako razmerje, kot ga imajo drugi biološki ali nebiološki starši.

Kot **roditeljska družina ali roditeljica** so pogosto poimenovani starši, ki so z otrokom biološko povezani, ali mama, ki je otroka rodila. Roditelja oziroma roditeljica za otroka zaradi nekega razloga nista bila sposobna skrbeti in sta ga dala v posvojitev.

Država izvora ali matična država je država, iz katere se otroci oddajo v posvojitev v drugo državo, torej v primeru mednarodne posvojitve.

Država sprejema je država, v katero prihajajo otroci iz druge države za namen posvojitve (Zaviršek 2012: 24).

V diplomskem delu bom uporabljala za opredelitev strokovnih delavcev ženski spol, torej **strokovna delavka, socialna delavka**. S tem nikogar ne želim izključiti iz stroke in poimenovanja, a želim poudariti pomembnost žensk v strokovnem delu. Poimenovanje pa se v diplomskem delu uporablja za oba spola.

1.1.2 Definicije posvojitev in zakonodaja

Teoretična načela posvojitve izhajajo iz pravice vsakega otroka do družine (Zupančič 1987: 9). Posvojitev je proces, ki je vseživljenjski in kompleksen. Je odločitev partnerjev ali ene osebe, ki pomeni intimno osebni proces, hkrati pa tudi pravno-formalnega. Posvojitev je tako pravno-formalno razmerje med otrokom in starši, ki ne obstaja od rojstva in posledično med seboj poveže ljudi, ki prej niso imeli medsebojnega stika. To so otrok, starši, ki so posvojili otroka, in biološka družina. Socialne službe, ki izvajajo postopek posvojitve, morajo biti dobro izurjene, da upoštevajo vse dejavnike posvojitve, vključujejo in upoštevajo vse vpletene v posvojitvi in na prvo mesto postavljajo skrb za korist otroka (Zaviršek 2012: 25). Posvojitev je mnogokrat tudi način oblikovanja družine za tiste, ki iz kakršnih koli razlogov ne morejo spočeti otroka po biološki poti (Bevc 2014: 12).

Posvojitev je glede na otrokovo korist najbolj zaželena oblika trajne nadomestne skrbi, saj predstavlja najbolj dokončno in stalno obliko skrbi zanj. Ob posvojitvi je večja verjetnost, da otrok dobi ljubečo, intimno skrb iste osebe, hkrati pa tudi dolgoročno namestitev. V rejništvu in institucionalni oskrbi pa stalnosti ne moremo pričakovati (Rapoša Tajnšek et al. 1998: 5).

Znotraj postopka posvojitev poznamo popolne in enostranske posvojitve, zaprte in odprte ter notranje in mednarodne. **Enostranska** posvojitev pomeni, da eden izmed zakoncev posvoji otroka drugega zakonca, kar se pogosto zgodi v sestavljenih družinah (Klun 2008: 23). **Popolna** posvojitev pa je bolj kompleksen proces, saj se otrok v celoti vključi v sorodstvo osebe, ki ga je posvojila, in pridobi vse pravice, ki jih ima biološki otrok (Zaviršek 2012: 23). Ta vključitev v družino, ki je otroka posvojila, pa posledično pomeni

tudi popolno izločitev roditeljev, torej se vse medsebojne pravice bioloških staršev in otroka, ki je posvojen, prenehajo (Klun 2008: 21).

Znotraj popolne posvojitve pa sta se pojavila še modela odprte in zaprte posvojitve. **Zaprta posvojitev** temelji na anonimnosti bioloških staršev in staršev, ki so otroka posvojili. Izvor, preteklost, informacije o otroku pred posvojitvijo niso znane. Hkrati otrok ob polnoletnosti ne more zahtevati razkritja informacij o roditeljih, enako pa tudi oni ne morejo pridobiti podatkov o otroku (Zaviršek 2012: 23). Skozi leta in razvoj posvojitve so se pokazale negativne posledice prikrivanja preteklosti otroku, ki je posvojen. To otroku lahko preprečuje oblikovanje lastne identitete. Čačinovič Vogrinčič (1998) pa opozarja tudi, da zaprta posvojitev ovira pristajanje družine na resničnost in s tem zmanjšuje razvidnost družine in njihovo sposobnost za konflikt. Pri **odprti posvojitvi** pa poznamo več vrst, med katerimi je najbolj pogosta tista, kjer ima otrok, ko postane polnoleten, pravico do informacij o bioloških starših, hkrati pa imajo oni pravico do informacij o otroku in do morebitnih stikov. Ta koncept vsem udeleženim v posvojitev omogoča pravico do resničnosti. Potrebno pa se je zavedati, da je vsaka posvojitev in doživljanje njenih vpletenih različno. Tako je treba pri odprti posvojitvi ravnati zelo previdno in upoštevati interese in potrebe vseh vpletenih (Zaviršek 2012: 23).

V primeru notranjih in mednarodnih posvojitev pa je razlika ta, da se pri **notranji posvojitvi** postopek izvede znotraj države. Otrok rojen v Sloveniji, slovenskima staršema, in tudi starša, ki posvojita otroka, sta Slovenca, torej je celoten postopek izveden znotraj ene države. Pri **mednarodni posvojitvi** pa starša otroka posvojita v drugi državi, v državi izvora ali matični državi. Mednarodna posvojitev je veliko bolj zahtevna in kompleksna kot notranja, predvsem na področju zakonodaje, saj se zakonodaje tujih držav lahko zelo razlikujejo od naše in je to področje potrebno natančno preučiti, to pa največkrat postane naloga staršev, ki želijo posvojiti otroka v drugi državi.

Temelj zakonodaje, ki ureja posvojitev, vsebuje že **Ustava Republike Slovenije** (Ur. l. RS, št. 33/91-I et al., v nad. URS). URS v 53. členu določa varovanje zakonske zveze, pravnih razmerij v njej, v družini in zunajzakonski skupnosti z zakonom. Dodatno določa tudi, da družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino varuje država in ustvarja za to varstvo potrebne razmere. 54. člen URS določa, da imajo starši pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke, a da jim je ta pravica lahko tudi odvzeta

ali omejena, vendar le iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon. Glavno načelo, ki ureja posvojitev, pa je navedeno v 56. členu URS, ki navaja da otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države in njihov položaj ureja zakon.

Ustavne določbe so uresničene znotraj družinskega prava v **Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih** (Ur. l. RS, št. 69/04, v nadaljevanju ZZZDR). V četrtem delu ZZZDR so navedeni pogoji za posvojitev in razmerja, ki nastanejo s posvojitvijo, postopek posvojitve ter neveljavnost posvojitve.

Tudi novo sprejeti **Družinski zakonik** (Ur. l. RS, št. 15/17) v svoji vsebini ureja posvojitve. V 9. členu določa definicijo posvojitve. Peti del zakonika pa je v celoti namenjen posvojitvi in določa pogoje za posvojitev in razmerja, ki nastanejo s posvojitvijo, opisan je postopek za ugotavljanje pogojev za posvojitev, postopek odločanja o posvojitvi in določbe za izpodbijanje posvojitve.

Kot notranji pravni vir je pomemben tudi **Zakon o mednarodnem pravu in postopku** (Ur. l. RS, št. 65/99, 45/08). Zakon je pomemben v primeru mednarodnih posvojitev, saj vsebuje pravila o odločanju prava, ki ga je treba uporabiti, med drugim za osebna, družinska razmerja z mednarodnim elementom, kar mednarodna posvojitev zagotovo vsebuje.

Med najpomembnejše pravne vire za mednarodno posvojitev pa zagotovo velja **Konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah** (MKVO). Sprejeta je bila leta 1993 v Haagu, zato je znana tudi pod imenom **Haaška konvencija**. V slovensko pravo je bila sprejeta z **Zakonom o ratifikaciji Konvencije o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah** (Ur. l. RS, št. 14/99) leta 1999. Konvencija določa, da je za otrokov uspešen, zdrav razvoj osebnosti potrebno, da odrašča v družinskem okolju, ki mu zagotavlja veselje, ljubezen in razumevanje. Meddržavna posvojitev lahko za otroka pomeni korist vseživljenjskega družinskega okolja, katero mu znotraj matične države ni bilo možno najti. Konvencija zahteva, da države določijo ukrepe, ki zagotavljajo, da je meddržavna posvojitev izvedena z namenom zagotavljanja otrokove največje koristi in v spoštovanju otrokovih temeljnih pravic. Ti varnostni ukrepi otroke

ščitijo tudi pred ugrabitvijo, trgovino in prodajo otrok. Države podpisnice pa medsebojno priznavajo posvojitev.

Na področju mednarodnih posvojitev so sprejeti tudi različni dokumenti, ki skušajo znotraj postopkov zavarovati otrokovo največjo korist. **Deklaracija ZN o družbenih in pravnih načelih varstva in blaginje otrok s posebnim poudarkom na nacionalnem in mednarodnem rejništvu in posvojitvi** med drugim določa, da do mednarodne posvojitve pride šele, če otroku ustrezne rejniške ali posvojiteljske družine oziroma drugačne oblike skrbi ni mogoče najti v matični državi. **Konvencija ZN o otrokovih pravicah** (KOP) pa je najširše sprejeta konvencija s področja varstva pravic otrok. Konvencija zahteva, da je glavno vodilo pri vseh procesih, ki zadevajo otroka, njegova največja korist, za to mora organ ugotoviti ustreznost posvojitve glede na otrokov položaj v zvezi s starši, sorodniki in zakonitimi skrbniki. Pomembna je tudi **Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic** (MEKUOP), ki določa, da mora otrok pri posvojiti dobiti o postopku vse potrebne informacije, organ se mora z otrokom posvetovati, postopek pa se izvede le, če je otroku v korist (Zaviršek 2012: 58).

1.2 Proces posvojitve znotraj Centra za socialno delo

Formalni postopek posvojitve izvaja center za socialno delo (v nad. CSD). Postopek posvojitve določajo ZZZDR, Družinski zakonik in Katalog javnih pooblastil, nalog in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (Skupnost CSD Slovenije 2016, v nadaljevanju Katalog javnih pooblastil CSD). ZZZDR in Družinski zakonik določata le najosnovnejše, splošne določbe in pogoje posvojitvenega postopka, za to podrobnejšo vsebino zadolžitev, oblike podpore uporabnikom in odgovore na najpogostejše nejasnosti strokovne delavke najdejo v Katalogu javnih pooblastil CSD.

V **Katalogu javnih pooblastil CSD** (Skupnost CSD Slovenije 2016) se področje posvojitve nahaja znotraj posebnega varstva otrok in mladostnikov. Razdeljeno je na pet delov, in sicer delo s posvojitelji, posvojitev, enostranska posvojitev, posvojitev, ko so posvojitelji tuji državljani, in posvojitev otroka tujega državljana. Kot namen naloge posvojitve znotraj CSD je opredeljena priprava oseb na sprejem otroka in posvojitev, vključitev otroka v družino, kjer bo imel kar najboljše možnosti za zdravo rast in razvoj (Skupnost CSD Slovenije 2016: 88). Center za socialno delo po prejemu pisne prijave

ugotavlja primernost kandidata za posvojitev, to ugotavljanje pa ne sem trajati več kot leto dni po prejemu prijave (Družinski zakonik 2017: 224. člen)

Naloga v tako imenovanem sklopu A je **delo s posvojitelji**. V tem delu strokovna delavka pridobi informacije, izdela socialno poročilo in pripravi pare na posvojitev. Strokovna delavka najprej sprejme in prouči zahtevo za posvojitev, ki jo vloži kandidat za posvojitev. Na to izvede ugotovitveni postopek, kjer pridobi informacije o kandidatih in možni posvojitvi. Strokovna delavka uporabniku poda osnovne informacije o samem postopku, pogojih, specifičnosti posvojiteljske stvarnosti in pomenu ter možnosti vključitve v priprave na posvojitev. Skozi poglobljen pogovor se oceni tudi motive za posvojitev, pričakovanja kandidatov, pogovori se o življenju kandidatov in oceni realne možnosti za posvojitev. Izvede se obisk na domu, na katerem se z uporabniki dogovori o vključitvi v program priprave na posvojitev in o spremljanju med pripravami. Ko se program priprav na posvojitev zaključi, strokovna delavka z uporabnikoma sestavi oceno o pogledih in pričakovanjih v zvezi s posvojitvijo in njihovo pripravljenostjo na starševstvo. Izdela se socialno mnenje, po potrebi pa tudi psihološko. Strokovna skupina centra za socialno delo na to presoja, ali uporabniki izpolnjujejo z zakonom določene pogoje za posvojitev (Skupnost CSD Slovenije 2016: 89).

Naslednji korak znotraj Kataloga javnih pooblastil pa je **posvojitev**. Delo na posvojitvi se začne, ko strokovna skupina presodi, da je posvojitev najboljša rešitev za otroka. Začne se voditi ugotovitveni postopek. Ta zajema pogovor z roditeljskimi starši, za katerega se vodi zapisnik. Strokovno delo je potrebno voditi tudi z otrokom. Ves čas postopka je potrebno upoštevati otrokovo najboljšo korist in v zvezi s tem omogočiti otroku, da izrazi strahove, dvome, skrbi, vprašanja in se na njih odzivati. Potrebno je tudi upoštevati otrokove želje ob prehodu v novo družino, ali želi otrok ohraniti stik s svojo preteklostjo, strokovna delavka pa ob tem upošteva tudi otrokovo starost. Če je otrok pred posvojitvijo v rejniški družini, je tudi njih potrebno pripraviti na postopno spremembo ob posvojitvi. Na-to strokovna delavka pripravi družino, ki bo posvojila otroka, na posvojitev. Izvede pogovor, lahko tudi obisk v družini. Družina in strokovna delavka skupno načrtujejo prihod otroka v družino, ki poteka postopno in v skladu z otrokovimi potrebami in potrebami drugih vpletenih oseb. Izda se odločba o namestitvi otroka v družino z namenom posvojitve. Strokovna delavka spremlja ta proces postopnega vključevanja v družino, vse vpletene tudi obvesti o možnih vključitvah v skupine za samopomoč in v različne storitve. Za tem se strokovna delavka z

otrokom in starši dogovori o obliki dokončne posvojitve ali svečane posvojitve in jo izpelje. Tudi po odločbi o posvojitvi mora strokovna delavka nadalje spremljati družino, ki je posvojila otroka, in biti na voljo za podporo in pomoč med odraščanjem otroka (Skupnost CSD Slovenije 2016: 90-91).

Nadaljnje naloge centra za socialno delo so posebnosti enostranskih posvojitev in posvojitev, kjer so posvojitelji tuji državljani in posvojitev otroka tujega državljana. Poudarek je, da socialna delavka vedno preuči motive za posvojitev in upošteva največjo korist otroka. Pri mednarodnih posvojitvah pa je potrebno upoštevati tudi specifičnosti mednarodnih ali medkulturnih posvojitev ter pridobiti potrebna soglasja, določena z zakonodajo (Skupnost CSD Slovenije 2016: 90-91).

V Sloveniji je socialno delo na področju posvojitev v večjem delu osredotočeno na formalno oceno primernosti kandidatov za posvojitev in zbiranje dokumentacije. Na področju posvojitev tako ni dosežen trojni mandat socialnega dela, kjer so povezani segmenti teoretskega znanja ter etika stroke, državna zakonodaja ter uporabnikove potrebe in želje in posledično skupaj z njimi ohranjanje zagovorniške drže. Zaradi tega dejstva formalnosti socialnih delavk znotraj CSD je priprava na posvojitev za kandidate vse prevečkrat le nepotrebna obveznost, kar pa ne pomeni, da kandidati ne potrebujejo psihosocialne podpore in si je ne želijo. Kandidati si mnogokrat želijo poglobljene osebne postopke kompetentnih strokovnih delavk z namenom učenja, spoznavanja, samorefleksije ter podpore vsem vpletenim v posvojitev. Namesto tega pa znotraj priprav na CSD vse prevečkrat razmišljajo o družbeno zaželenem obnašanju, o tem, kaj od njih socialna delavka pričakuje in kako se morajo odzivati, da bodo sprejeti kot dobri kandidati za posvojitev (Zaviršek 2012: 199-214).

Viktorija Bevc (2014) podobno skozi svoje raziskave ugotavlja, da kljub temu, da se sama stroka socialnega dela razvija in pridobiva nova znanja, pa na področju posvojitev stagnira, saj standardi za strokovno delo na tem področju še vedno niso razviti z določili o psihosocialni pomoči, etiki in metodah dela. Za delo na tem področju niso dovolj zakoni Republike Slovenije, niti ni delo birokratsko utečeno. Potrebno je, da je strokovna delavka vešča osebnega vodenja, ki zahteva posebna znanja in veščine. Področje posvojitve mora pokrivati in obravnavati celostno, torej da v delo vključi tako biološke starše, na posvojitev pripravi tako otroka kot tudi družino, ki bo otroka posvojila, hkrati pa dela tudi z družino,

iz katere bo otrok odšel, torej z roditeljsko ali rejniško družino. Socialno delo je na področju posvojitev zelo kompleksno, zahtevno in specifično. Težko je sprejeti strokovno odgovornost za odvzem otroka in to tudi speljati. Poleg tega je zahtevno tudi delo z roditeljico, ki se odloča za oddajo otroka v posvojitev, saj strokovna delavka s podporo na ta način vpliva tudi na roditeljico in posledično nosi del odgovornosti. V postopku posvojitve pa je zelo pomembna tudi priprava na posvojitev, saj je od tega odvisna uspešnost posvojitve. Zelo pomembno je zagotovo pridobiti pravno-formalne informacije o posvojitvi, še večjega pomena pa je delitev izkušenj, stisk, skrbi, nasvetov z drugimi kandidati za posvojitev, starši, ki so posvojili otroka, in otrok, ki so bili posvojeni. S tem se kandidati za posvojitev zavedajo vseh okoliščin in specifik družine, ki je posvojila otroka. Zelo pomembno pa je tudi, da se strokovno delo ne sme končati z odločbo o posvojitvi ali namestitvijo otroka v družino. Psiho-socialna pomoč družini je zelo pomembna po speljanih uradnih postopkih, saj se šele s tem začnejo znotraj družine porajati različna vprašanja, stiske in čustva (Bevc 2014: 29).

Socialne delavke se na področju posvojitev znotraj CSD pogosto soočajo s stiskami, z občutki nestrokovnosti, ki so lahko posledica redkih primerov posvojitev. Postopkovne določbe znotraj Kataloga javnih pooblastil jih ne opremijo s specifičnostjo čustvene obremenitve vseh vpletenih v posvojitvi. Kakor poudarja Viktorija Bevc (2014) bi bilo potrebno na področju posvojitev graditi na psiho-socialni pomoči družine, saj je to ključni del strokovnega dela znotraj vseh postopkov posvojitve. Kandidati za posvojitev in vsi vpleteni v posvojitev podporo mnogokrat tud iščejo in potrebujejo, a jim mora biti podana na strokoven način soustvarjanja rešitev in zagovorniške drže.

1.2.1 Priprave na posvojitev

Priprava na posvojitev je osnovna oblika strokovne podpore staršem, ki so v procesu posvojitve otroka (Zaviršek 2012: 202). Potreba po pripravah na posvojitev izhaja iz okoliščin, kjer družina ni oblikovana po naravni potri, temveč skozi družbeno konstruiran proces (Bevc 2014: 17). Pomemben faktor za kvalitetno posvojitev predstavlja ravno priprava na posvojitev. Znotraj priprav se osredotoča ne le na potrebe kandidatov za posvojitev, temveč predvsem na upoštevanje otrokovih potreb. Za to je pomembno, da priprave za starše, ki so ali bodo posvojili otroka, opravlja posebej usposobljena strokovna delavka, priprave pa bi morale biti organizirane tako, da bi v njih prišlo tudi do izmenjave informacij med ljudmi v podobni situaciji (Lutter 1997 v Bevc 2014: 17).

Priprava na posvojitev v Sloveniji ni zakonsko opredeljena in obvezna. Opredeljena je znotraj Kataloga javnih pooblastil CSD (2016) v poglavju delo s posvojitelji. Nujno opravilo znotraj priprav je pridobivanje z zakonom določene dokumentacije o izpolnjevanju pogojev za posvojitev. Ob tem se mora strokovna delavka v program priprave aktivno vključevati, po potrebi izvede tudi skupni pogovor s kandidatko za posvojitev in strokovnimi delavci med trajanjem priprav. Prav tako se mora tudi povezovati in spremljati napredek kandidatov med pripravami (Skupnost CSD Slovenije 2016: 89).

Priprave na posvojitev in na razumevanje specifičnosti družine, ki je posvojila otroka, so ena najbolj pomembnih nalog strokovnih delavcev s starši, ki bodo posvojili otroka. Kljub temu pa le redki centri za socialno delo organizirajo ali napotujejo na priprave na posvojitev ali skupinske priprave. To pa je velika pomanjkljivost strokovnega dela na področju posvojitev, saj s tem ne bi le bolje ozaveščali kandidatov za posvojitev, temveč tudi omogočili bolj realen in pregleden izbor možnih staršev za otroka, pri katerem bi upoštevali otrokovo največjo korist in ne pričakovanja bodočih posvojiteljev (Rapoša Tajnšek et al. 2002: 12). Skozi raziskavo so avtorice Rapoša Tajnešk et al. (2002) ugotovile pomembnost in koristi priprav na posvojitev. Družina je bolj pripravljena na prihod otroka, ozavesti svoja pričakovanja, strahove in dvome. Med pripravami strokovne delavke bolje spoznajo kandidate in lažje opredelijo, kateri starši bi najbolje zadostili potrebam otroka. Znotraj skupinske priprave starši tudi lažje sprejmejo pomembnost otrokove zgodovine in to, da te otroku ni koristno zamolčati (Rapoša Tajnšek et al. 2002: 35).

V Sloveniji se na organiziranih pripravah na posvojitev najpogosteje dotaknejo štirih vsebinskih sklopov, in sicer informacij o postopku posvojitve, razumevanju otrokovih razvojnih obdobij, pomenu in načinih ravnanja pri odprti posvojitvi in usposabljanju za starševstvo. Najbolj aktivne organizacije pri organiziranju priprav so Društvo Deteljica, Gorenjska regijska priprava, CSD Maribor in CSD Ptuj s skupino Srčki (Zaviršek 2012: 203).

Zaviršek (2012) v svojem delu ugotavlja, da so neenotne in neurejene priprave na posvojitev v Sloveniji velika pomanjkljivost. Cilj poenotenih priprav bi moral biti

predvsem pridobivanje formalno pravnih informacij, pridobivanje znanj, ki so specifična za posvojitve, pridobivanje samorefleksije o sebi, lastnem otroštvu, vrednostnem sistemu, pričakovanjih, etiki, predsodkih in nezavednih dejavnikih. Pomembno pa bi bilo tudi opolnomočiti bodoče starše, ozaveščati okolje in različne sisteme, da posvojitev ne bi bila več razlog za stigmatizacijo in ne bi predstavljala tabu teme za otrokovo okolje. Zaradi neobveznosti in neopredeljenosti so tudi mnenja o pripravah na posvojitev in izkušnje staršev zelo različna. Nekateri starši si želijo dobrih priprav na posvojitev, pa jih v današnji ponudbi ne najdejo, nekaterim pa se zdi ideja o pripravah ponižujoča, saj menijo, da priprave podpirajo idejo, da so starši, ki bodo posvojili otroka, manj sposobni kot starši roditelji. V tujini starševstvo obravnavajo kot družbeno konstruiran proces in ne kot nekaj naravnega in zato so tudi priprave nekaj običajnega in lahko trajajo tudi več mesecev (Zaviršek 2012: 204).

Pogoj za uspešno posvojitev je raziskovanje motiva za željo po otroku, pripravo na prihod otroka z namenom realnih pričakovanj do otroka in življenja znotraj družine, ki je posvojila otroka. K tem pogojem pa stremijo tudi na Programu priprav na nadomestno starševstvo znotraj društva Deteljica, kjer pomagajo staršem, da se pripravijo na posvojitev in dobijo realna pričakovanja in predstave o posvojitvi. Velik pomen znotraj programa ima tema neplodnosti, saj jo kandidati želijo predelati z zavedanjem posledic neplodnosti, želijo pa tudi preseči drugačnost kot posledico neplodnosti. Večina kandidatov meni, da za pogovor o neplodnosti potrebujejo varen prostor, saj večina ljudi na to temo gleda kot tabu in o tem ne želi govoriti. Ravno posvojitev otrok lahko par opominja na travmo neplodnosti in če se par s to travmo ne sooči, lahko to ovira oblikovanje konstruktivnega odnosa in razvoj identitete znotraj družine. Program priprave v društvu Deteljica tako omogoča razbremenitev travm neplodnosti, ponuja informacije in izkušnje za ustvarjanje realnih pričakovanj do otroka, seznani kandidate s posebnostmi družine, ki je posvojila otroka ali ima otroka v rejništvu, spodbuja razvoj kvalitetnega partnerstva in starševstva, hkrati pa nudi podporo novo nastali družini. Na prihod otroka pa je potrebno pripraviti tako ožje, kot tudi širše okolje. Tudi to znanje in spretnosti pridobijo starši na pripravah na posvojitev, kjer se soočajo s strahovi in vprašanji, ki jih imajo bodoči nadomestni starši, kljub temu da k tej vlogi pristopajo zelo zrelo, premišljeno in odgovorno (Bevc 2002).

1.2.2 Vloga socialne delavke v procesu posvojitve

Socialno delo na področju posvojitve temelji na kontekstu socialnega dela z družino. Tako mora v proces posvojitve vključiti vse udeležence v tem procesu. Otroke, roditelje in njihovo družino ali sistem, v katerem je živel otrok pred posvojitvijo, ter družino, ki je posvojila otroka. Ravno stroka socialnega dela se nahaja v stičišču vseh vpletenih v postopek in uspeh posvojitve je odvisen od sodelovanja vseh vpletenih v njem. Vsem udeležencem mora omogočiti izkušnjo sodelovanja pri soustvarjanju rešitev, izkušnjo, ki ne le definira problem, temveč zagotavlja krepitev moči. V delavnem odnosu, ki ga socialna delavka gradi z vsemi udeleženimi, morajo skozi proces ti bolje razumeti in se poglobiti v svojo vlogo v postopku, z namenom, da bi to vlogo lahko vzdrževali in obvladali skozi celo življenje (Rapoša Tajnšek, et al. 1998: 15).

Socialne delavke morajo na področju posvojitev slediti etičnim načelom svoje stroke. Delovati morajo etično, upoštevati Kodeks etike v socialnem varstvu in slediti univerzalnim etičnim standardom v stroki socialnega dela. Strokovna delavka mora razmisliti tudi o svojih vrednotah in predsodkih ter ovrednotiti, ali je ustrezna za delo na tem področju. Zavedati se mora, da mora vse starše in kandidate za posvojitev obravnavati individualno, saj je vsak posvojitelj šel skozi osebno, edinstveno zgodbo. Zagotoviti mora transparentne postopke posvojitve, ki zajemajo razumne roke, odprto komunikacijo med vsemi udeleženimi, posvojitev hkrati ne sme biti več idealizirana in poveličevana, da skrbi le za korist otroka, medtem ko strokovne delavke povejo, da ob izbiri ocenjujejo tudi primernost in korist kandidatov. Socialna delavka mora do posvojitve razviti stvaren odnos, torej mora nehati mistificirati posvojitev kot nekaj nadnaravnega, kot usodo in idealizirati tako samo posvojitev kot tudi sebe, vpleteno v ta postopek. Socialna delavka se mora zavedati, da so problematični tudi prehitri postopki, saj ne zagotavljajo največje koristi otroku in sami družini. Poslanstvo socialne delavke pa je tudi, da z zagovorniškim delom spodbuja humanitaren način mednarodnih posvojitev, tako za otroke kot tudi starše (Zaviršek 2012: 209).

Posvojitev mora biti s strani socialnih delavk zaradi svoje kompleksnosti in zapletenosti opravljena kompetentno in strokovno, saj s tem otroku zagotavlja izboljšanje življenjskih pogojev, hkrati pa ostalim vpletenim v posvojitev zagotavlja podporo in učenje ob specifičnosti same posvojitve. Prav zaradi specifičnosti vsake posvojitve je to projekt

skupnega raziskovanja, kjer mora socialna delavka vsakič na novo z vsemi vpletenimi definirati načrt dela in doseganje želenih ciljev (Rapoša Tajnšek et al. 2002: 32).

Socialne delavke morajo za delo na področju posvojitev imeti prvotno razumevanje za ljudi, ki po naravni poti ne morejo postati starši. Partnerjema, ki imata težave s spočetjem otroka, to pusti večna čustva, povezana s to izgubo in pogosto so prisotna tudi občutja krivde. Socialna delavka se mora zavedati, da je odločitev za posvojitev lahko posledica dolgoročnega razmišljanja, stiske, prisoten pa je tudi strah in dvom o preteklosti (Zupančič 1987: 115).

Ključnega pomena je že prvi stik z možnimi kandidati za posvojitev, ti morajo dobiti občutek, da jih strokovna delavka razume, da pozna področje in bo sodelovanje z njo kvalitetno. Socialna delavka mora biti v prvih stikih prijazna, spodbudna in optimistična. Temelj soustvarjanja med socialno delavko in kandidati mora biti zaupanje. Pri delu s kandidati je pomemben tudi prvi informativni pogovor, saj uporabnika, ki ne ve kaj pričakovati, strokovna delavka razbremeni, pomiri in mu pomaga preko začetne stiske. Uporabniki morajo imeti občutek, da jih socialna delavka razume in bo skupaj z njimi po najboljših močeh iskala možne rešitve (Zupančič 1987: 119).

Socialna delavka v procesu priprav na posvojitev zbira potrebne informacije in podatke o kandidatih in jih na to zbiranje informacij tudi pripravi. Ob tem je potrebno napovedati tudi obisk na domu. Socialna delavka ima tako možnost kandidate spoznati v bolj zaupljivi, samozavestni vlogi, ki jo zavetje doma omogoča. V domačem okolju lahko socialna delavka opazuje tudi odnose med partnerjema, odnose s sosedi, do otrok v soseščini, ostalimi osebami v okolju (Zupančič 1987: 123). Seveda pa je v dom kandidatov pomembno vstopiti s spoštovanjem ter upoštevati njune želje in časovne zmožnosti.

Po zbranih podatkih je naloga socialne delavke, da sestavi poročilo pristojnega CSD. Pri oblikovanju mnenja mora biti socialna delavka pazljiva, da javno ali posamezno mnenje, ki je rezultat predsodkov in ne realne ocene, ni vključeno v mnenje. Socialna delavka mora kandidata za posvojitev tudi seznaniti, če ta ne ustreza pogojem za posvojitev. S tem je kandidate potrebno seznaniti odkrito, a obzirno. Navesti je potrebno tudi razloge in kaj bi ti lahko spremenili, če se ponovno odločijo podati vlogo (Skupnost CSD Slovenije 2016: 89).

Ob posvojitvi pa socialna delavka tudi odloči, katera družina je najbolj ustrezna, da posvoji otroka in mu zagotovi njegovo največjo korist. Tu je zelo pomembno, da ne izrabi zaupanja, ki ji ga namenijo straši, in upošteva vse dejavnike, kakor tudi vrstni red po datumih podane vloge za posvojitev. Tudi seznanitev, da je družina na vrsti za posvojitev, je naloga socialne delavke. Tu je pomembno, da socialna delavka z družino deli veselje in razume močno čustvovanje, povezano s tem, pomembno pa je tudi, da družino pripravi na možne zaplete in poledice posvojitve (Zupančič 1987: 125).

Socialna delavka mora znotraj procesa posvojitev znati usklajevati izpolnjevanje zakonsko določenih nalog z zagovorniško vlogo, podporo in krepitev moči vseh vpletenih ob pripravi na novo družinsko situacijo. Vsak postopek je potrebno izpeljati empatično, v delo vključiti vsakega posameznika, vpletenega v posvojitev, in vsem nuditi informacije o posvojitvi in postopkih, psiho-socialno pomoč in podporo ter pripravo na novo življenjsko situacijo in njeno specifičnost.

1.3 Stigmatizacija otrok, ki so posvojeni

Stigma je kategoriziranje ljudi z drugačnimi lastnostmi ali značilnostmi od večinske družbe. Tudi posvojitev je lahko razlog za stigmatizacijo, saj je v družbi še vedno sprejeta kot drugi najboljši način oblikovanja družine. Ravno okolje pa je tisto, ki določa, kaj je razlog za stigmatizacijo in s svojimi odzivi občutek stigmatizacije pri članih družine, ki je posvojila otroka, lahko krepi ali pa ga blaži, normalizira.

1.3.1 Razlogi za stigmatizacijo družin, ki so posvojile otroka

Družba določa, kako se ljudi kategorizira glede na osebne lastnosti, članom družbe pa se te kategorije zdijo običajne in naravne. Lastnosti osebe samodejno, instinktivno pretvorimo v oceno socialnega statusa in iz te ocene razvijemo normativna pričakovanja, ki jih do te osebe imamo. Tako je stigma kreirana v očeh ocenjevalca, glede na njegove stereotipe o tem, kakšen bi moral biti nek posameznik. Pojem stigma torej označuje lastnost, ki je močno diskreditirajoča v očeh posameznika in glede na njegove norme o družbeni skupini. Pojem stigma ima dve dimenziji. Ob eni posameznik meni, da je njegova različnost znana in takoj opazna. Ob drugi pa posameznik domneva, da družba različnosti ne pozna in je ne more takoj opaziti, kar lahko velja za družino, ki je posvojila otroka. Razlika je, da je v prvem primeru oseba takoj v težavnem položaju diskreditacije, v drugem pa je diskreditacija le možnost. V odnosu do stigmatizirane osebe tej mnogokrat že zaradi same stigme pripisujemo še druge napake, neprivlačne ali nezaželene lastnosti. Iz tega pa izvira glavna značilnost življenjskega položaja osebe, ki je stigmatizirana, in to je sprejetje. Stigmatiziran posameznik je v stalni pripravljenosti, ves čas dvomi in preverja, kaj si drugi mislijo o njem. Hkrati opaža, da okolica vsakdanje dogodke pri njem interpretira drugače, kot pri ostalih članih družbe. Najmanjša dejanja so lahko ocenjena kot izjemni dosežki, obenem pa so lahko manjše napake in spodrsljaji nenadoma povezani z lastnostjo drugačnosti (Goffman 2008).

Posvojitev je družbeno obravnavana kot druga najboljša oblika ustvarjanja družine. Vsi vpleteni v posvojitev so pogosto žrtve stigme, hkrati pa ima družba do njih zelo mešane občutke. Stigma in zmedena občutja družbe so posledica dveh združenih stigem, in sicer neplodnosti in nenaravnega oblikovanja družine. Posledica nenaravnega oblikovanja družine je, da imajo posvojeni otroci manj zaželene genetske lastnosti. Stigmo pri zaprtih posvojitvah dodatno podkrepi zavedanje skrivnosti, ki vsem vpletenim poraja občutek sramu. Družine, ki so posvojile otroka, na različne načine zaznavajo ali ponotranjijo

stigmo. Družba družino, ki je posvojila otroka mnogokrat obravnava kot različno, manjvredno od roditeljske družine. Otroci se zaradi komentarjev in obnašanja drugih ljudi v okolici mnogokrat počutijo slabo in drugače (Kennedy Porch 2007: 299).

Skozi raziskave (Henderson 2002, Leon 2002, Wegar 2000) se je razkrilo nekaj področij stigmatizacije družin, ki so posvojile otroka. Družina je obravnavana kot drugorazredna, saj so biološke vezi še vedno izpostavljene kot ključne za občutek povezanosti in ljubezni do otroka. Otrok je manjvreden, saj je njegova genetska zgodovina neznana in večkrat neutemeljeno posplošena kot negativna. Starše, ki posvojijo otroka, družba ne obravnava kot "prave" starše, saj med njimi in otrokom ni biološke vezi (Kennedy Porch 2007: 299).

Mnogi strokovnjaki (Schneider 1980, Bernardes 1985, Wegar 1997 v Grotevant et al. 2007) ugotavljajo, da večji del zahodnjaške kulture opredeljuje sorodstvene vezi izključno s krvnim sorodstvom. Posledično je oseba, ki je posvojena, takoj zapostavljena, saj njena sorodstvena razmerja temeljijo na socialni povezanosti in ne biološki. Osebe, ki so posvojene, so stigmatizirane zaradi pomembnosti krvnih sorodstvenih vezi v zahodnem svetu .

Stigmatizaciji pa so še bolj izpostavljeni otroci, posvojeni v mednarodnih posvojitvah. Posvojitveni tokovi v večjem delu potekajo od vzhoda in juga proti severu in zahodu. S tem pa se šibi predstava o beli, heteroseksualni, nuklearni družini in posledično se formirajo nova kultura, ideologija in narodnost (Sobočan 2011: 99). Otroci, posvojeni v mednarodni posvojitvi, so obravnavani kot žrtve revnih držav, vojne, neuspešnega socialnega sistema ali naravnih katastrof. Predstava žrtve pa jih posledično naredi dosegljive za reševanje in hkrati bolj vredne (Dorow 2006 v Sobočan 2011: 101). Agencije za posvojitev na tak način tudi “tržijo” otroke, s poudarjanjem njihove ranljivosti, prisrčnosti njihove drugačnosti, tudi na slikah so otroci vedno predstavljeni kot osamljeni, izolirani, ločeni od staršev in skupnosti, čakajoč na rešitev (Dubinsky 2008 v Sobočan 2011: 101).

Sobočan (2011: 102) izpostavi tudi dva pogleda na problematiko, kako otrok ob mednarodni posvojitvi postane pravnomočni član novega naroda, nove družine znotraj nacionalnega konteksta. Na položaj avtorica pogleda iz dveh kontekstov: internega in eksternega. Eksterni ali zunanji obravnava odnos, obnašanje do osebe, ki nima skupnih

fizičnih lastnosti z dominantno družbo in je posledično simbolično in socialno izločena iz skupnosti. Interni ali notranji pa raziskuje, kako se nekdo počuti v situaciji, kakšni so njihovi notranji občutki in kako oseba raziskuje svoja lastna občutja o roditeljski zgodovini, razmišljanju o lastni nacionalnosti.

Tabuizacija mednarodnih posvojitev, kjer je otrok po fizičnih lastnostih različen od staršev, ki so ga posvojili, pa s seboj prinese tudi vprašanje razvoja etnične identitete. Etnična identiteta ali manjšinska identiteta je nasprotna od dominantne, večinske identitete, ki nima etničnih posebnosti. Običajno starši, ki so mednarodno posvojili otroka, niso smatrani kot etnično drugačni, medtem ko otroka okolje označuje kot etnično drugačnega in s tem se mora otrok soočiti. Starši mnogokrat zavračajo različnost z otrokom, skušajo spregledati različnost v barvi kože, rasi in nacionalnosti. Verjamejo, da se identiteta razvije skozi razvoj in interakcije z našimi bližnjimi, torej starši, skrbniki, družino, skozi zgodnja leta in kasnejše interakcije v širšem okolju, torej šoli in skupnosti. Osebne zaznave in razumevanje teh interakcij in socializacija so tisto, kar oblikuje vrednote, odnose, interakcije ter spretnosti za delovanje znotraj neke kulture. Posledično se mnogi otroci, posvojeni v mednarodni posvojitvi, znajdejo v konfliktu, saj so socializirani v neko kulturo, vendar kljub temu niso popolnoma prepoznani kot polnomočni člani te kulture, te etničnosti in nacionalnosti. Otroci zato kasneje lahko razvijejo šibkejšo etnično identiteto in niso prepričani v svojo rasno pripadnost in etničnost. Obenem se čutijo del manjšin, kljub temu pa so socializirani znotraj dominantne kulture. To dejstvo je potrebno sprejeti in najti najboljše možne rešitve, kako se otrok s tem lahko sooči (Sobočan 2011: 105).

Ena izmed strategij rešitve vprašanja etnične pripadnosti je bikulturna socializacija, ki zajema tri elemente: znanje o vrednotah kulture, sposobnost komunikacije in občutek pripadnosti določeni kulturi. Bikulturna socializacija naj bi otroku omogočila zmožnost delovanja v obeh kulturah, dominantni kulturi, v katero je otrok posvojen, in izvorni kulturi države, od kjer prihaja, imel pa bi tudi sposobnost ravnati in usklajevati obe kulturi. Bikulturna socializacija bi otroku prinesla boljša samopodobo, spodbudnejšo rasno in etnično identiteto, višje izobraževalne dosežke ter boljše strategije prilagajanja. Je pa potrebno poudariti, da je za bikulturno socializacijo potrebno veliko podpore iz mnogih strani, tako strokovnjakov, učiteljev in pomembnih drugih oseb (Sobočan 2011: 106).

Za detabuizacijo in hkrati zmanjšanje ali odpravljanje stigme se na področju posvojitev spodbuja odprta posvojitev. Tako se otroku omogoči pravico do resničnosti, da izve od kod izhaja. Ti podatki so pomembni tako za izgradnjo osebne identitete kot tudi za občutek pripadnosti, tako v družino, ki je otroka posvojila, kakor tudi v roditeljsko družino (Mikluš, Tomažič 2016: 150).

1.3.2 Vpliv stigmatizirajočega okolja na družino, ki je posvojila otroka

Socialni delavci, zdravstveno osebje in raziskovalci so pri otrocih, ki so posvojeni, opazili, da se določene težave pojavljajo bolj pogosto kot pri ostalih otrocih. Opažajo, da so pri otrocih, ki so posvojeni, bolj pogoste vedenjske težave, kot so agresija, kraja, laganje, nasprotovanje, pobegi in hiperaktivnost. Otroci imajo lahko tudi nizko samopodobo, učne težave ali težave z duševnim zdravjem. Če to povzamemo, lahko opazimo, da so otroci, ki so posvojeni, psihološko bolj ranljivi kot njihovi sovrstniki. Ta ranljivost pa se običajno ne razkrije vse do osnovne šole (Brodzinsky 1990: 3).

Ranljivost otrok, ki so posvojeni, je zelo kompleksna in se je ne da posplošiti le na posledico dejstva posvojitve. Obstajajo različne razlage ranljivosti, kot so soočanje z izgubo, težave pri vzgoji otroka, razvoj zavedanja posvojitve, problemi navezanosti, težave pa lahko izhajajo tudi še iz predporodnega obdobja. Vsem razlagam pa je skupen en dejavnik, in to je stres, s katerim se soočajo prav vsi vpleteni v posvojitev (Brodzinsky 1990: 4).

Na vse osebe, ki so vpletene v posvojitev, tudi otroke, socialni odnosi vplivajo v veliki meri. Odzivi okolja, ki so lahko negativni ali pozitivni, krepijo stigmo tako otrok kot tudi družine kot celote. Stigma pa v njih krepi občutek drugačnosti, nepripadnosti ali celo nepravilnosti. Biti član družine, ki je posvojila otroka, pomeni, da si ves čas izpostavljen spreminjajočim, neobčutljivim socialnim odnosom o posvojitvi (Brodzinsky 1990: 17).

Stigma je povod za sovražni govor in tega so deležni tudi otroci, ki so posvojeni. Besede, s katerimi se ponižuje, odvzamejo dostojanstvo, podredijo, nekoga označijo kot drugorazrednega, vplivajo na to, kakšen položaj bodo imele te osebe v družbi. Nezavedna,

z lahkoto izrečena beseda, ima učinek na vsakdanje življenje konkretnega človeka, ki ga ta beseda zadeva (Leskovšek 2005: 81).

Pri posvojitvah je okolje zelo pomemben dejavnik in dokler okolje na posvojitve gleda kot na drugačne, bodo imeli otroci stiske. Te stiske se ne bodo pojavljale zaradi okoliščin in posledic posvojitve, temveč zaradi posledic stigmatizacije in družbenih posledic. Že naziv nadomestno starševstvo daje vedeti, da starši, ki so posvojili, ali rejniki nadomestijo roditelje in niso starši sami po sebi (Zaviršek 2012: 216).

Posledica stigme za otroka, ki je posvojen, je tudi, da se mnogo stvari, ki jih otrok stori ali mu gredo narobe, interpretira s tem, da je otrok posvojen. Pod to spadajo problematično najstništvo, učne težave, vedenjske težave, ki se vse prehitro posplošijo na posledico posvojitve. Ta posledica stigmatizacije omogoča, da starši ohranjajo distanco do svoje odgovornosti in vpliva na otrokovo oblikovanje identitete, hkrati pa družba ohranja stereotipne predstave o družini, ki posvoji otroka. Poleg tega družba tudi bolj podrobno ocenjuje in opazuje družino, ki je posvojila otroka, njihovo vzgojo in odnos staršev do otroka (Mikluš, Tomažič 2016: 151). Tako je čisto običajno vedenje odraščajočih otrok lahko neutemeljeno označeno kot posledica posvojitve in problematičnosti otroka.

Še bolj opazne pa so posledice stigmatizacije otrok z različnimi fenotipskimi značilnostmi, kot jih imajo starši. Stigmatizacija se kaže skozi vsakdanji rasizem, nenamerno stigmatizacijo skozi pogovor, poglede, dotike in molk. Izraža se s pretirano negativnimi ali pozitivnimi odzivi na etnično različnost otroka. Tu gre za stigmatizacijo, ki se bo zagotovo zgodila in ni pogojena s tem, ali okolje ve, da otrok posvojen ali ne, saj bo to sklepal samodejno. V tem primeru je otrok še bolj izpostavljen okolju in stigmatizaciji in je še bolj pomembno, da o tem lahko govori in se uči soočati z različnimi odzivi okolja (Zaviršek 2012: 186).

Stigmatizacija družine, ki je posvojila otroka, je zelo raznovrstna in kompleksna, ob enem pa je zagotovo prisotna v vsaki družini. Okolje kot manjvredno sprejema že samo dejstvo neplodnosti, na to pa razlog stigmatizacije okrepi še genetska nepovezanost staršev z otrokom in negotovost o otrokovi zgodovini. Tako so otrokova dejanja v odraščanju hitro posplošena in povezana z dejstvom posvojitve, družino se bolj natančno spremlja in opazuje in s posplošitvijo vseh dejanj s posvojitvijo družba posledično krepi in opravičuje

pozicijo stigmatiziranja družine. Stigmatiziranje pa ni le način ohranjanja dominantne družbe, temveč v veliki meri zaznamuje življenje družine, ki je posvojila otroka, saj zaznamuje položaj v družbi vseh vpletenih v posvojitev.

1.4 Identiteta otroka, ki je posvojen

Identiteta otroka, ki je posvojen, se ne oblikuje le skozi otrokovo samo identifikacijo, temveč je v večjem delu oblikovana skozi otrokove interakcije z okoljem, te pa dajo otroku sporočilo o vlogi in mestu v družbi. Posledično odzivi okolja na družino, ki je posvojila otroka, pomembno vplivajo na identiteto tako družine kakor tudi vseh članov znotraj nje. Zelo pomembno je, kako okolje posvojitev sprejema in kakšen odnos ima do procesa posvojitve.

1.4.1 Definicija identitete

Osebna identiteta se nanaša na posameznika in je sestavljena iz samo identifikacije in identifikacije, pripisane s strani družbe. Prvo identiteto si pripiše posameznik sam, o kateri meni, da mu pripada, mu je lastna. Identiteta, določena s strani družbe, pa je dodeljena, priznana, lahko pa je celo vsiljena skozi družbeni status, ugled, družbeno dodeljene pravice in dolžnosti (Južnič 1993: 11).

Razvoj identitete je stalen, večen proces, ki izvira iz zgodnjih faz odraščanja. Zagotovo pa je glavna vloga adolescence prav razvoj in utemeljevanje identitete, saj se v tem obdobju oseba sooča s krizo odkrivanja in definiranja svoje zrele osebne identitete, ocenjuje svoje vedenje, verovanja in cilje, ki jih od njega pričakujejo starši in okolica. V tem obdobju najstnik išče tako svojo osebnost kot tudi samostojnost, ki pa sta osrednjega pomena za celostno, trdno identiteto (Hoopes 1990: 144).

Osebna identiteta se razvije skozi dva dejavnika, in sicer skozi zaznavanje in občutenje lastne edinstvenosti oz. enkratnosti ter iz razlikovanja te edinstvenosti v odnosu do drugih ljudi. Človekova identiteta torej sestoji iz njegove zasebne telesnosti, ki je vir zasebnosti, in ločenosti od družbe, poleg tega pa je za obstoj identitete potrebna tudi človekova družbenost, ki ga bistveno pogojuje in mu omogoča obstoj identitete. Razlika med individualno in skupinsko identiteto mnogokrat predstavlja stres in napetost, saj oseba čuti potrebo po razlikovanju od vseh drugih, po ločenosti in drugačnosti, obenem pa čuti potrebo po občutku pripadnosti, ki ne sovpada s potrebo ločenosti. To napetost oseba lajša

z osebno refleksijo, kjer usmerjata identiteto tako lastna zavest kot tudi družba (Južnič 1993: 106).

Konflikte med družbenim in osebnim zaznavanjem mora vsak otrok predelati skozi odraščanje in posledice razvoja identitete vsak odrasli nosi v lastni osebnosti. Skozi te konflikte prihaja oseba z dodatnim znanjem in sposobnostjo notranjega miru, dobre presoje in delati dobro glede na lastne standarde. V otroštvu ravno tega znanja in sposobnosti oseba še nima, a skozi kognitiven in socialen napredek vsa ta znanja otrok pridobiva in napreduje v ločevanju, kaj je zanj sprejemljivo in kaj nesprejemljivo vedenje. S tem se oblikuje posameznikova osebnost, saj skozi odraščanje glede na predispozicije v človeškem organizmu oseba napreduje v zaznavanju, dojemanju, interakciji z njem pomembnimi posamezniki in institucijami (Erikson, 1983).

Človek mora sprejeti dejstvo, da odnos do drugih določa njegov položaj v družbi, njegovo skupinsko identiteto. To ni le njegova zahteva, temveč zahteva vsakega posameznika. Brez drugih oseba ne more delovati, ker je od njih identifikacijsko odvisna. Drugi reflektirajo obstoj osebe in njegov odnos do njih. Od drugih se zrcalijo dejanja osebe in z vsemi temi interakcijami posamezniku identiteto določajo drugi. Identiteta je odvisna od priznanj in opažanj, ki jih je posameznik deležen v odnosu z družbo. S temi interakcijami se posameznik identificira in identiteta nastane v povezavi mnenja o samem sebi in tistega, ki ga drugi opazijo in priznajo. Osebna identiteta se oblikuje skozi rast in biološko spreminjanje telesa, poleg tega pa tudi skozi socializacijo in inkulturacijo, usklajevanjem posameznika z družbenim okoljem, ki vpliva na bistvene elemente posameznikove identitete (Južnič 1993: 106).

Osebnost in z njo identiteta se oblikujeta skozi celotno življenje, ki ga po Eriksonu (1983) lahko razdelimo na osem faz, ki so spodaj navedene kot nasprotja, konflikti med posameznikom in okoljem. Skozi vsako fazo se soočata posameznik in okolje in ta soočenja morajo biti rešena z namenom, da posameznik doseže stalno rast. V vsaki fazi se oseba sooči tudi z konfliktom, ki se lahko reši tako, da se oseba na situacijo prilagodi ali ne. Psihosocialne krize, ki jih mora oseba rešiti skozi odraščanje, da gradi svojo identiteto, so zaupanje proti nezaupanju, avtonomija proti dvomu, pobuda proti krivdi, produktivnost nasproti podrejenosti, identiteta nasproti raziskovanju lastne vloge, intima proti osamitvi, nasledstvo nasproti stagnaciji ter integriteta proti obupu. Te krize so potrebne, da skozi njih

otrok v odraščanju doživi stisko, preden doseže zrelo identiteto, kjer oseba sprejema in je zadovoljna s psihološkim jazom, občutkom življenjskega toka in sposobnostjo sprejemati odločitve (Erikson 1983: 94).

Ne poznamo družbe, v kateri ne bi bilo posameznikov, ki so zaradi različnih dejanskih ali kulturnih razlogov izpostavljeni, zaznamovani ali izločeni. Zaznamovana ali stigmatizirana identiteta je vedno vir ločenosti, razlikovanja od drugih, praviloma z negativnim pripisom. Oseba je lahko stigmatizirana zaradi neke telesne, fizične različnosti ali duševne bolezni. Poznamo pa tudi družbeno ali kulturno določene stigme, ki so v družbah lahko še bolj izpostavljene kot fizične, telesne. Tako lahko znotraj skupinske identitete oseba čuti drugačnost in s tem tudi nepripadnost, ki pa ni odvisna le od posameznika, temveč lahko posameznika zavračajo tudi vse vrste skupnosti in kolektivnosti (Južnič 1993: 121).

1.4.2 Razvoj identitete pri otroku, ki je posvojen

Na identiteto otroka ne vpliva le dejstvo, ali je otrok posvojen ali ne, temveč v največji meri na razvoj identitete vplivajo okoliščine in specifičnost same posvojitve. Zagotovo ima večjo stisko v razvoju identitete otrok, ki je posvojen zunaj družine, v novo okolje. Zelo pomembno je tudi, kako je sama posvojitev izpeljana, ali so starši hodili na priprave in se zavedajo možnih stisk otroka, ali ima otrok kaj informacij o roditeljih, v kateri starosti je otrok posvojen, ali je otrok pred posvojitvijo živel znotraj roditeljske družine, rejniške družine ali v instituciji. Je še mnogo drugih okoliščin in dejavnikov, ki vplivajo na dejstvo, kako se bo otrok soočal s stiskami odraščanja, oblikovanja lastne identitete in interakcije z okoljem. Pomemben je tudi način vzgoje staršev, ki so posvojili otroka, saj se otrok pridruži družini z genetsko pogojeno osebnostjo, z intelektualnimi in fizičnimi razlikami in sta komunikacija in odnos med njimi zaradi tega lahko obremenjena, to pa lahko oslabi tudi zelo stabilne vzgojne načine. Tudi razširjena družina in okolje vplivata na identiteto otroka, vpliv pa je lahko pozitiven ali negativen, zato pa je zelo pomembno, da se o tem znotraj družine govori (Hoopes 1990: 147).

Identiteta otroka, ki je posvojen, se razvija na treh ravneh: psihološki razvoj, razvoj glede na razmerja znotraj družine in razvoj glede na družbeni svet zunaj družinskih razmerij. Na presečišču teh treh ravni pa se pojavijo njihova medsebojna nasprotja. Med psihološkim razvojem in razmerji znotraj družine se pojavi utemeljevanje družinskih razmerij glede na razmišljanje o medsebojnih podobnostih in razlikah v družini, tako posvojiteljski kot

roditeljski. Psihična in psihološka prisotnost ali odsotnost pomembnih članov družine pa določa naravo socialnih interakcij, ki jih bo mladostnik imel. Razvoj identitete se začne, ko posameznik začne raziskovati, ocenjevati bistvo osebnosti in družinski kontekst ter ta dva dejavnika med seboj soočati (Grotevant et al. 2007: 79).

Osebnostni razvoj identitete temelji na kognitivnem in čustvenem procesu, ki vpliva na identiteto osebe, ki je posvojena. Razvoj identitete se pri vsakem otroku dogaja drugače. Nekateri posamezniki se zelo intenzivno udejstvujejo v reflektiranju, komuniciranju glede svojega statusa otroka, ki je posvojen. Drugi posamezniki pa se razvoju identitete v povezavi s posvojitvijo zelo malo ali skoraj nič ne posvečajo. Tako lahko glede oblikovanja identitete glede na dejstvo o posvojitvi pride tudi do skrajnosti. Posamezniki lahko dejstvo posvojitve in vpliv na identiteto popolnoma zanemarijo in se mu nič ne posvečajo, obratno pa je ta dejavnik za nekatere posameznike lahko preobremenjujoč in osrednji dejavnik, okoli katerega oseba gradi svojo identiteto, to pa lahko izčrpa znaten del psihološke in čustvene energije. Zmeren vpliv posvojitve na oblikovanje identitete pa se pokaže pri posameznikih, ki jim posvojitev predstavlja pomemben aspekt življenja, kljub temu pa ga usklajuje z drugimi dejavniki identitete. Preobremenjenost s posvojitvijo ob razvoju identitete se kaže tudi v iskanju, radovednosti mladostnikov, ki so posvojeni, o svoji biološki dednosti, roditeljih, želji po združenju njihove dvojne identitete. Raziskovanje svoje zgodovine pri otrocih, ki so posvojeni, na oblikovanje identitete glede na odprtost same posvojitve vpliva različno. Če je posvojitev zaprta in so informacije o roditeljih prikrite, je stopnja zanimanja in vpliv na razvoj identitete večji (Grotevant et al. 2007: 80).

Swientek (1997) identiteto opredeli kot človeško osebno predstavo, ki se veže na mnoga vprašanja o sebi, lastni zgodovini, mestu v skupnosti ter življenjskih vlogah. Razvoj identitete otroka, ki je posvojen, ni odvisen le od njegove roditeljske družine, temveč zajema tudi odnos do staršev, ki so otroka posvojili, ter drugih pomembnih oseb v okolju, s katerimi je otrok skozi odraščanje obkrožen. Pomembno je, kako otrok izve, kdo je in kakšne so njegove vloge v družini, ki ga je posvojila, kakšna so pričakovanja staršev, ki sta ga posvojila, kaj je razlog za fizične razlike s starši, ki so ga posvojili, in ali se dejstvo o posvojitvi sploh razkrije.

Tudi spol pripomore h kompleksnosti razvoja identitete mladostnika, ki je posvojen. Razvoj osebnostne identitete, torej spolne vloge in razmerij, je bolj kompleksen pri ženskem spolu. Mladostniki morajo v svoj osebnostni razvoj poleg ostalih razmerij vključiti tudi identiteto posvojitve in jo vpeti v ostale odnose. Dekleta naj bi to vpetost dosegla bolj učinkovito kot fantje, saj fantje, ko želijo identiteto posvojitve združiti z ostalimi pomembnimi dejavniki identitete, naletijo na večje ovire, saj imajo fantje običajno manj izkušenj s povezovanjem odnosnih in socialnih identitet (Grotevant et al. 2007: 81).

Identiteta otroka, ki je posvojen, se razvija tudi v kontekstu odnosov znotraj družine, saj je v veliki meri odvisna od odprtosti posvojitve. Torej koliko informacij, podatkov se deli o roditeljski družini znotraj družine, ki je posvojila otroka, ali obstajajo stiki in se mladostnik čuti varnega o tej temi govoriti. Ko je otrok posvojen že kot novorojenček, običajno odrašča in se socializira skupaj z naracijami o svoji posvojitvi. Zgodovina in sama posvojitev mu je razkrita skozi zgodbe, pesmice in pravljice. Je pa odvisno od samega družinskega konteksta, koliko so starši pripravljeni o posvojitvi razkriti, koliko so odprti za vprašanja in na kakšen način predstavijo posvojitev. Lahko pa starši informacije o posvojitvi otroku sploh ne razkrijejo in to odkritje je za otroka lahko zelo travmatično (Grotevant et al. 2007: 82).

Podobno utemeljuje tudi Swientek (1997), da mladostniki, ki so posvojeni, običajno skozi raziskovalna vprašanja rešujejo občutja negotovosti v odnosih, pomanjkanja čustvene varnosti, nejasnega zgodovinskega ozadja. Kakšne odgovore bodo na ta vprašanja dobili, je najbolj odvisno od njihove družine in socialnega okolja. Pomembno je, da mladostnik znotraj družine, ki ga je posvojila, najde varen in odprt prostor za pogovor, kjer starši nudijo čim več informacij, ki jih o tej temi imajo, da komunikacija poteka tekoče, brez očitanj, predsodkov in obsodb. Pomembno je, da ima otrok, ki je posvojen, v družini mesto skupaj s svojo preteklostjo in življenjsko zgodbo (Swientek 1997).

Otroka pa lahko posvojitev skozi odraščanje in pripoved razume kot naravno pot imeti otroka, kot le drugačen način oblikovanja družine. Kljub temu pa ga lahko drugi otroci, ki posvojitve ne razumejo ali jo narobe razumejo, izzovejo in izpodbijajo to otrokovo razumevanje o običajnosti posvojitve. Skozi adolescenco pa otrok res začne abstraktno razumevati in logično razmišljati o vseh dejstvih posvojitve. Začne bolj aktivno razmišljati o roditeljih in starših, ki so ga posvojili, in s tem mladostnik večkrat razvije zavedanje, da

obstaja v njem še eno neraziskano področje identitete, ki ga mora predelati in združiti s celotno osebno identiteto (Grotevant et al. 2007: 82).

Identiteta otroka, ki je posvojen, pa se oblikuje tudi onkraj odnosov družine, torej se razvija v dinamiki med osebnostjo in okoljskim kontekstom. Socialne interakcije lahko mladostniku, ki je posvojen, dajo občutek nepovezanosti z okoljem, saj ga drugi zaradi statusa posvojitve opredeljujejo kot različnega. Ravno nepoznavanje zgodovine vodi mladostnika v stisko, saj to vpliva na to, da se v družbi ne zna predstaviti, kar pa v stikih lahko vzbudi zelo različne odzive. Tako marsikateri mladostnik dvomi, da je osebna predstavitev zaradi pomanjkanja informacij pred posvojitvijo sploh avtentična. Ravno osebna definicija, ki je formirana skozi interakcije, pa je ključnega pomena za razvoj identitete (Grotevant et al. 2007: 84).

Swientek (1997) izpostavi tri oblike vprašanj, ki si jih mladostniki v iskanju identitete zastavljajo. Ob tem navaja tudi posledice napačnega pristopa staršev, ki so otroka posvojili, k tem vprašanjem.

Zakaj so me starši posvojili? Vprašanje je v tesni povezanosti z normami družbe in oblikami družine, ki odstopajo od oblike roditeljske, torej "normalne" družine, mednje pa sodi tudi družina, ki je posvojila otroka. Večinska predstava o družini je, da otroci živijo pri ljudeh, njihovih starših, ki so jih spočeli in rodili. Najkasneje v obdobju vrtca pa otrok spozna, da njihova družina ni običajna, se od drugih razlikuje. Kdor pa je drugačen, različen je takoj podvržen nevarnosti izločitve in stigmatizacije. Otrok na to v zavetju svojega doma pri družini, ki ga je posvojila, išče odgovore. Nevarnost v tej situaciji je, da starši, ki so posvojili otroka, ne znajo ubesediti posvojitve, se bojijo posledic in za to izberejo pot zanikanja, laži, olepševanja, prelaganja na poznejši čas ali celo preusmerjanja pozornosti. Odkrit pogovor o posvojitvi in njenem razkritju je ključen, predvsem pa je pomembno, na kakšen način se dejstvo otroku predstavi. Starši, ki so posvojili otroka, mnogokrat spregledajo dejstvo, kako dobro jih otrok pozna. Ko so informacije o roditeljih prepojene s predsodki, otrok to mnogokrat razbere in za to na roditelje gleda kot na ničvredne osebe, ki so otroka zavrnile, pojavi pa se tudi vprašanje, ali je z njim kot otrokom kaj narobe, da so ga roditelji zavrnili. Nevarnost teh občutij pa se pokaže, ko otrok teh stisk ne more razrešiti v odkritem pogovoru s starši, ki so ga posvojili (Swientek 1997).

Zakaj ste vzeli ravno mene? To vprašanje je kompleksno, saj starši, ki so otroka posvojili, ob njem težko ohranjajo popolno odkritost. Tu se pokaže dvojna plat teže tega vprašanja. Večina staršev, ki se odloči za posvojitev, to storijo zato, ker svojih otrok niso mogli imeti. Tudi konkretnega otroka, torej njihovega otroka, si niso sami izbrali, temveč so posvojili tistega, ki jim je bil namenjen. Otrok takega odgovora običajno ne pričakuje in ga težko sprejme. Spoznanje, da starši niso izbrali prav njega osebno, otroka običajno pretrese in zaznamuje, to pa se lahko odraža tudi v kasnejših težavah v odnosih in razmerjih. Tudi odgovor, ki otroku daje občutek, da so starši, ki so ga posvojili, njegovi rešitelji in jim mora biti za to hvaležen, ima lahko zelo negativne posledice za otroka. Ta občutek krivde, večne hvaležnosti in dolžnosti pa lahko močno zavira svoboden razvoj identitete otroka. Pogosto otroci s takimi občutji to izražajo s težavami v vedenjskih vzorcih in s tem preizkušajo trdnost znotraj odnosov posvojitve (Swientek 1997).

V primerih, ko ima otrok, ki je posvojen, priložnost spoznati roditeljsko družino in informacije o svojem izvoru ponotranji, se pojavijo stiske in vprašanja o lastni pripadnosti. **Katera je pravzaprav moja družina? Me sme vleči k eni bolj? Sem nehvaležen, če se posvetim roditeljici, ko so starši, ki so me posvojili, vse življenje skrbeli zame? Kako naj ohranjam odnose z dvema mamama? Obstaja nevarnost, da me roditeljska družina ponovno odkloni?** V tej situaciji mladostnik, ki je posvojen, v veliki meri občuti "vmesni" položaj med družino, ki ga je posvojila, in roditeljsko družino. Običajno so ob tem prisotna pomembna vprašanja dolžnosti, nehvaležnosti in krivde. V otroku se pojavi še večja stiska in razdeljenost, če si družini nasprotujeta z očitki, zahtevami, negativnimi komentarji, zamerami in podobno. Mnogokrat se otrok ob tem zateče k lažem in skrivanjem, kar pa zavira njegovo oblikovanje jasne identitete in sprejemanje lastne zgodovine in življenjske situacije (Swientek 1997).

1.4.3 Oblikovanje samopodobe pri otroku, ki je posvojen

Otroku, ki je posvojen, se mnogokrat prikriva dejstvo, da je posvojen, to pa lahko v veliki meri pripomore k oblikovanju negativne samopodobe, saj ima zaradi skrivnosti občutek, da je to nekaj slabega, nekaj drugačnega in nesprejemljivega v okolju (Bizant 2014: 91).

Med odraščanjem se otroci lahko spoprijemajo z občutki različnosti od sovrstnikov, težave imajo lahko tudi s prekomerno telesno težo, nizko samozavestjo, hkrati pa so prisotne travme samega postopka posvojitve in življenja pred posvojitvijo. Vse to pa se odraža v čustveni negotovosti in posledično tudi težavah pri samopodobi (Bizant 2014: 91).

Na otrokovo samozavest in samopodobo vpliva tudi okolje in predvsem to, kako se poudarjajo podobnosti in razlike med družino, ki je posvojila otroka, in roditeljsko družino. Bolj ko se te razlike izpostavlja in daje primerjave, nižja je otrokova samopodoba, saj se zaveda prizvoka teh primerjav in izpostavljanja, da je roditeljska družina za otroka koristnejša, bolj naravna (Zaviršek 2012: 186).

Za samopodobo otroka je pomembna tudi varna navezanost v družini, ki ga je posvojila. Tako se otroci počutijo ljubljene, vredne, pomembne druge v okolici pa doživljajo kot odgovorne in sočutne. Če te varne navezanosti ni, se to kaže tako v otrokovi samopodobi kakor tudi v odnosih otroka z okoljem. Zaradi negotove navezanosti lahko otrok razvije negativno samopodobo, kjer se zaznava kot nevrednega, nesposobnega. Odrasli torej v veliki meri vplivajo na oblikovanje otrokove samopodobe, sploh v prvih letih življenja, saj tako otrok razvije občutek varnosti in zaupanja, s tem pa svoje lastne vrednosti in hkrati zaupanje vase (Zaviršek 2012: 165).

Za samopodobo otroka, ki je posvojen je ključnega pomena tudi pravica vedeti. Otroci imajo torej pravico dobiti čim več informacij o svojih bioloških začetkih. Če je otrok tega prikrajšan, ga vse življenje spremlja ta primarna rana, luknja, praznina, ki jo odraščajoči otrok in kasneje odrasla oseba nikoli ne more zapolniti. S tem pa se hitro pojavi problematika mistificiranja, torej da otrok sprejme ta dogodek kot usodni dejavnik za oblikovanje dobre samopodobe in identitete (Zaviršek 2012: 107).

Razvoj identitete je stalen življenjski proces, ki poteka skozi celotno odraščanje osebe. Najbolj pomembno za oblikovanje identitete pa je zagotovo obdobje adolescence, ko otrok išče, utemeljuje in preverja svoje mesto v družbi. Enak proces se dogaja pri otroku, ki je posvojen. Posvojitev je lahko zaradi nepoznavanja in prikritosti v družbi vir izločenosti,

zaznamovanosti in izpostavljenosti, ki pa se zgodi z negativnim pristopom. To za otroka, ki je posvojen, predstavlja stres in s tem se mora soočiti ter razviti mehanizme kot odgovore na odzive iz okolja, oblikovati mora svoj odnos do posvojitve, s tem pa tudi graditi svojo identiteto. Vsak otrok drugače predeluje informacijo in odzive okolja o posvojitvi, a pomembno je, da družina do tega goji odprt odnos, spodbuja komunikacijo in predelovanje stisk in vprašanj o posvojitvi. Identiteta otroka, ki je posvojen, je le del celotne osebnostne identitete. Vsak otrok mora lastno identiteto raziskat s tem, da raziskuje tudi svojo preteklost, svojo umeščenost v družino in okolje in nato informacije združi v celostno osebno identiteto.

1.5 Dosedanje raziskave o vplivu okolja na družino, ki je posvojila otroka

Tako v Sloveniji kot v tujini so bile izvedene različne raziskave na področju posvojitve in mnoge od njih se znotraj tematike dotaknejo tudi vpliva okolja na družino, ki je otroka posvojila. Raziskave bom navedla in opisala kronološko, saj morda iz tega lahko zasledimo, kakšne so časovne spremembe ugotovitev o vplivu okolja na družino, ki je posvojila otroka.

Obsežnejšo raziskavo o posvojitvi je izvedla Ela Zupančič in povzetek zapisala v knjigi z naslovom Posvojen otrok, zaželen in ljubljen (1987). Avtorica knjigo razdeli na povzetke pomembnih tem, ki jih je raziskovala. Ena izmed tem se nanaša na seznanjanje ožjega okolja z nameravano posvojitvijo. Polovica anketiranih je ožje okolje z namero seznanila, četrtina ni razkrila namere, četrtina pa jo je razkrila le sorodnikom in sodelavcem. Namero so razkrili predvsem mlajši posvojitelji, ki so tak nasvet dobili običajno že na CSD. Namero pa so prekrivali starejši kandidati, saj so jim tako svetovali strokovni delavci. Namero posvojitve je pomembno razkriti okolju, saj ljudem tako damo možnost za razmislek, pripravo in različne odzive, ki so lahko tudi odklonilni. Te reakcije jih lahko bolje pripravijo na kasnejše odzive, ko bodo že imeli otroka, hkrati pa je to lahko tudi spodbuda, da otroku čim prej povedo za posvojitev (Zupančič 1987: 26).

Polovica anketiranih je bila ob razkritju namere posvojitve deležna odobravanja, četrtini so posvojitev odsvetovali, četrtina pa je prejela različne pripombe. Prijatelji, sodelavci in sosedje novico običajno sprejmejo pozitivno, drugačen odziv pa je pri sorodnikih, ki so lahko bolj obremenjeni s predsodki, lahko pa sorodniki zaradi lastnih interesov v premoženju tudi nasprotujejo. Intervjuvanci menijo, da mlajši ljudje bolj enostavno, lažje

in odprto sprejmejo posvojitev, pri starejših pa se pojavi več pomislekov. Za bodoče starše je odnos okolja do posvojitve izredno pomemben, saj je od tega odvisen tudi odnos do otroka, saj vsi starši želijo, da otrok najde svoje mesto v družbi. Starši se bojijo tudi, da bi bil otrok žrtev kritik in pripomb, ki so lahko zanj zelo boleče (Zupančič 1987: 27).

80 % staršev, ki so posvojili otroka, je v okolju doživelo lep sprejem otroka, ko se je ta pridružil družini. Večina teh je ožje okolje že vnaprej obvestila o prihodu otroka. Veliko je bilo obiskov družine ter daril ob prihodu otroka. Negativen odziv pa se pojavi največkrat pri sorodnikih, ko stari starši nočejo priznati otroka. Pride do pomilovanja, neobzirnih vprašanj, pogosto s strani moževe družine, sploh če je pri ženi ugotovljena neplodnost. Ko pa so bili otroci, ki so prišli v družino starejši, pa so bile negativne kritike obrnjene kar naravnost nanje. Negativen odziv pa je bil povezan tudi z dejstvom, da starši niso okolje seznanili z posvojitvijo in so bili ti za to užaljeni. Mnogokrat pa ljudje ne vedo, kako naj se obnašajo in odzivajo, ko vidijo družino, ki je posvojila otroka. Več negativnih odzivov so deležni otroci mednarodnih posvojitev. Četrtina jih je doživljala negativne pripombe, zmerljivke, napovedovanje težav zaradi drugačne mentalitete. Sčasoma pa imajo družine mednarodnih posvojitev izkušnjo, da okolje pozabi od kod je otrok in ga normalno sprejme medse, saj ti otroci v ničemer ne odstopajo od drugih otrok (Zupančič 1987: 43).

Večina staršev, ki so posvojili otroka, v vrtcu pove, da je otrok posvojen, saj imajo tako tudi več možnosti za sprejem v vrtec. V osnovni šoli pa kar desetina staršev o posvojitvi ni govorila s strokovnim osebjem. Posvojitev v vrtcu načeloma ni vzbujala nobenih reakcij in posebnosti, podobno je tudi v osnovni šoli. Nekaj otrok je bilo sicer zaradi dejstva posvojitve deležnih večje pozornosti, nekateri pa so zaradi tega imeli tudi težave. Tudi nekaj učiteljev je imelo do družine, ki je posvojila otroka, negativen odnos (Zupančič 1987: 45).

Raziskava iz leta 1998, ki so jo izvedle Rapoša Tajnšek P., Čačinovič Vogrinčič G. ter Miloševič Arnold V. z naslovom Postopek posvojitve, se v delu analize diplomskih nalog osredotočajo tudi na stališča ljudi do posvojitve ter na vpliv okolja na identiteto posvojenega otroka. Avtorice so raziskale diplomske naloge zadnjih desetih let, da bi pridobile relevantne informacije.

Andreja Lorbeg (1988 v Rapoša Tajnšek et al. 1998: 36) je izvedla poštno anketo. Odzvalo se je 12 moških in le 10 žensk. Polovica je menila, da bi se lahko odločili za posvojitev, ostali pa o tem še niso razmišljali. Večina jih je tudi odgovorila, da je posvojitev v

njihovem okolju nekaj običajnega, le četrtina pa jih meni, da se tej tematiki ne posveča dovolj velike pozornosti. Le dva anketiranca pa sta odgovorila, da je posvojitev nekaj nenavadnega in še vedno tabu tema. Večina anketirancev bi prijateljem svetovala, naj posvojijo otroka, če bi si oni to želeli, nihče pa jim tega ne bi odsvetoval. Polovica anketirancev je bila mnenja, da bi moral otrok spoznati svoje roditelje, če bi si sam to želel. Tretjina je trdila, da je to pravica otroka, le trije pa so navedli, da otrok ne sme spoznati svojih roditeljev.

Andreja Črnko (1993 v Rapoša Tajnšek et al. 1998: 36) je izvedla telefonsko anketo o pogledih ljudi v Sloveniji na posvojitev. Moški ji na vprašanja niso želeli odgovarjati. Več kot polovica anketirank pa je odgovorila, da bi tudi one lahko posvojile otroka, ena se o tem ni mogla odločiti, ostale pa so bile mnenja, da ne bi mogle posvojiti otroka. Ženskam, ki so menile, da bi lahko posvojile otroka, bi bilo vseeno, katere narodnosti bi bil otrok, enako menijo tudi za telesno lažjo oviro, ne bi pa posvojile otroka z duševno motnjo. Tri četrtine anketiranih oseb je menilo, da je bolje, če otrok ne pozna roditeljev, saj so bile mnenja, da bi ti otroku škodovali ter bi bili roditelji staršem konkurenca. Vse pa so odgovorile, da mora otrok vedeti, da je posvojen. Večina anketiranih je tudi odgovorilo, da morajo najprej kandidati iz Slovenije dobiti otroka, preden se otroka da v posvojitev v tujino, nekaj žensk pa je bilo mnenja, da se otroka lahko da v posvojitev v tujino, če mu ti starši lahko ponudijo več.

Jasna Kofol (1998 v Rapoša Tajnšek et al. 1998: 30) pa je intervjuvala 13 posvojenih otrok iz novogoriške regije. Ti so o svoji posvojitvi povedali le nekaterim najboljšim prijateljem in nekaterim sošolcem. Starši pa so še pred posvojitvijo o tem obvestili sorodnike in bližnje sosede. Tudi šolo so seznanili pred začetkom vključitve otrok v izobraževalni sistem. V manjših krajih se je novica o posvojitvi hitro razvedela, četudi družina o tem ni govorila. Otroke je okolica običajno lepo sprejela, redko kdo je imel s tem slabe izkušnje. Prijatelji otrok so to sprejeli kot nekaj normalnega in o tem niso veliko poizvedovali. Tudi kasneje se vrstniki o tem z otrokom niso pogovarjali. Radovednost okoli te tematike se pojavi pri starejših vrstnikih otrok, ki pa želijo izvedeti kako je, ko je otrok posvojen.
Skoraj vsi otroci, ki so bili anketirani, pa so doživeli slabo izkušnjo v vrtcu ali nižjih razredih osnovne šole, kot zbadanje, da nimajo pravih staršev, z žaljivkami, da niso iz Slovenije. Vsi so izrazili, da jih je taka komunikacija prizadela, a da so o tem kasneje

govorili s starši in se pomirili. Tri dekleta, ki so posvojena, pa so imela negativno izkušnjo s strani ljudi iz okolja, ki so jih zmerjali, žalili, ker niso bile Slovenke in naj bi slabo vplivale na ostale otroke v okolju ali celo izrabljale in izkoriščale starše, ki so jih posvojili. Dve dekleti sta imeli tudi slabo izkušnjo glede nestrokovnosti učiteljev, ki so brez poglobljenega znanja predavali o posvojitvi in ju izpostavljali na nestrokoven, stigmatizirajoč način.

Leta 2001 je v Združenih državah Amerike Fundacija za posvojitev Dave Thomas začela s strateškim planom izboljšanja načina iskanja stalne namestitve za otroke, ki so primerni za posvojitev. Ta naloga pa se jim je zdela nemogoča, dokler ne raziščejo, kakšen odnos ljudje sploh imajo do posvojitve in s tem namenom so leta 2002 izvedli Državno raziskavo o odnosih do posvojitve. Nekaj splošnih ugotovitev je bilo, da vsak četrti od desetih Američanov razmišlja in daje možnost ideji, da bi v družini posvojil otroka. Američani o posvojitvi razmišljajo pozitivno, kar 65% prebivalcev pa ima izkušnjo posvojitve znotraj družine ali vsaj bližnjih prijateljev. Kljub temu pa je med prebivalstvom še vedno mnogo negativnih in mnogokrat zmotnih prepričanj o otrocih, ki so posvojeni. Tako ljudje verjamejo, da imajo otroci, ki so posvojeni, bolj verjetno učne, vedenjske težave in težave z odvisnostjo. Največji strah ljudi pa je, da bi roditelji po posvojitvi želeli ponovno združitev z otrokom in vrnitev skrbništva. Statistično se to zgodi zelo redko, a je ob teh dogodkih vedno močna medijska pokritost in za to je to skrb izrazilo 82% intervjuvancev. Raziskava je potrdila, da je tudi v Ameriki potrebno še veliko osveščanja javnosti in okolja o posvojitvi, njenih pogojih, okoliščinah in postopkih. Strokovne delavce je potrebno spodbuditi, da so bolj občutljivi, učinkoviti in upoštevajo ugotovitve ob iskanju najboljših možnosti za otroka (Dave Thomas Foudation For Adoption 2002).

Tudi Maja Klun je v diplomski nalogi Posvojitev otrok kot oblika socialnega starševstva raziskala odzive okolja na družino, ki je posvojila otroka (2008). Ugotavlja, da je posvojitev v družbi sprejemljiva, saj je tej poznana že iz zgodovine, kljub temu pa se zaradi nebiološke povezanosti med otrokom in roditelji okolje še vedno na posvojitev odziva različno, ne nujno pozitivno. Avtorica odzive okolja razvrsti v tri kategorije: odzivi, ki se odražajo kot začudenje, negativni odzivi in pozitivni odzivi. Začudenje je posledica predstav, da so posvojitve redke in običajno tragične za otroka, mnogokrat je posvojitev še vedno obravnavana kot tragedija. Večina staršev in otrok, ki so posvojeni, je vsaj enkrat doživela negativen odziv v okolju. Ti so mnogokrat posledica nepoznavanja,

nerazumevanja takšne oblike družine in reakcija ni bila nujno oblikovana kot negativna. Mnogokrat so takšni nenamerni negativni odzivi prisotni v začetku šolskega obdobja, ko ostali otroci, vrstniki niso seznanjeni z različnimi oblikami družin. Odzivi vrstnikov, predvsem negativni, za otroka lahko predstavljajo stisko, kljub temu da otrok ve, da je posvojen. Otroci starše, ki so jih posvojili, dojemajo kot starše, in dejstvo, da okolica to vrednosti drugače, je zanje lahko zelo stresno. Negativni odzivi in zaničevanje pa so lahko tudi posledica, da otrok prihaja iz drugega narodnostnega okolja ali drugih specifičnih lastnosti posvojitve. Skozi raziskavo je avtorica opazila tudi pretirano ocenjevanje okolice v primerjavi z ocenjevanjem roditeljske družine. Otroci, k so posvojeni, se morajo lepše obnašati, kakršno koli drugačno vedenje se takoj pogojuje z dejstvom posvojitve. Starši, ki so posvojili otroka, pa so običajno v okolju, pri družini in prijateljih, deležni pozitivnih odzivov. Ti običajno poznajo zgodovinsko stisko neplodnosti pri starših in pozitivno gledajo na odločitev za posvojitev in jo spodbujajo. Začudeni odzivi pa so običajno prisotni pri ljudeh, ki menijo, da sami nikoli ne bi posvojili otroka, saj je v okolju še zelo prisotno mnenje, da je le biološko starševstvo tisto pravo (Klun 2008: 64).

Uršula Bizant (2013) je napisala obsežno diplomsko nalogo Identiteta otroka, ki je bil posvojen, v katero je vključila tudi vpliv okolja na identiteto otroka. Okolica je za oblikovanje identitete otroka, ki je posvojen, zelo pomembna. Sprejetost in počutje v okolju, ki te obdaja, sta pomembna vsakemu človeku. Odzivi okolice so lahko pozitivni kakor tudi negativni in veliko je vprašanj o fizični podobnosti znotraj družine, kakor tudi posledice posvojitve za otroka. Okolje je o informaciji posvojitve običajno presenečeno, par ali oseba, ki je posvojila, se jim je zdel pogumen, nekateri pa so jim svetovali tudi, naj o tem dobro premislijo. Pogost odziv pa je tudi, da kandidata za posvojitev okolje postavi v vlogo rešiteljev. Ljudje v okolju menijo tudi, da otroci, ki so posvojeni, iz okolja niso izločeni, ne dajejo več toliko poudarka na to, saj je o posvojitvi prisotno več ozaveščanja in informiranosti. Otrok, ki so bili posvojeni, ne motijo vprašanja o posvojitvi, moti pa jih, če jih zaradi tega dejstva potem okolica gleda drugače in jih stigmatizira. V odraščanju otrok je pomemben tudi odziv oseb v šolskem okolju, tako učiteljev kot sovrstnikov. Tu avtorica opaža primanjkljaj izobraževanj o specifikah posvojitve in o težavah, s katerimi se otroci soočajo. Posledično so tudi odzivi ob informaciji o posvojitvi s strani učiteljic neprimerni. Potrebno je biti predvsem občutljiv pri temah učnega načrta, kjer se je potrebno dotakniti tudi posebnosti družine, ki je posvojila otroka. Na primer ob učenju o družini, družinskem drevesu in ustvarjanju družine. Avtorica ugotavlja, da je največ negativnih odzivov, s

katerimi se soočajo otroci, ki so posvojeni, ravno v šolskem okolju, kjer se sovrstniki iz njih norčujejo ali jih žalijo. Kljub temu pa avtorica zaključuje s pomembno mislijo, da dokler se družina o posvojitvi pogovarja odkrito in odprto, potem okolje nanjo nima rizičnega vpliva (Bizant 2013: 134).

Opazno je, da se odzivi okolja skozi čas spreminjajo in sta ozaveščenost in razumevanje o družinah, ki so posvojile otroka, vse bolj prisotna in odprta. V preteklosti je bila posvojitev pogosto povezana z dedovanjem, v okolju in pred otrokom je bila pogosto prikrita. Posledično je bilo tudi več negativnih odzivov, saj okolje na posvojitev ni bilo pripravljeno, otrok pa je ob razkritju, če je bilo to pozno, lahko doživljal travme. Z leti je posvojitev postala bolj sprejeta v družbi, ljudem se je zdela del vsakdana, vse več je bilo tudi posvojitev iz tujine, kljub razvoju in naprednemu mišljenju, pa je bila odprta posvojitev še vedno velik mit, saj se je veliko staršev balo, da bi roditelji lahko zahtevali skrbništvo otroka, da bi bili konkurenca staršem, ki so posvojili. Na to so starše pogosto svarili in opozarjali tudi v okolju. Zanimanje o posvojitvi in odzivi sovrstnikov pa so skozi ves čas bolj intenzivni v obdobju šolskega izobraževanja, saj otroci takrat bolje razumejo in povezujejo družinske odnose. Zelo pomembno je, da so strokovni delavci v izobraževalnem sistemu osveščeni in opremljeni z informacijami o specifikah družin, ki so posvojile otroka. Tu pa je tudi v kasnejšem raziskovanju še vedno opaziti pomanjkljivosti, saj so strokovni delavci še vedno premalo osveščeni, občutljivi in pripravljeni, da razred spodbudijo k odprtemu in sprejemajočemu razmišljanju, ki bi tudi otroka podprlo v njegovem predelovanju posvojitve.

2 Problem

Okolje je za vsakega izmed nas eden od pomembnih dejavnikov, ki določa, kakšno mesto imamo v družbi, kako oblikujemo svojo identiteto in kako smo sprejeti v okolju, v katerem živimo. Družine, ki so posvojile otroka, so v naši družbi vse bolj pogoste, prav tako število posvojitev kot tudi odprtost pogovora v družbi, a kljub temu ne v tolikšni meri, da bi jih lahko smatrali kot nekaj, kar vsak dan srečujemo v življenju in posledično tudi družbeni odzivi niso enaki kot odzivi na roditeljsko družino. Posvojitev je način oblikovanja družine, ki naj bi sledil največji koristi otroka, izboljšal otrokovo življenjsko situacijo. A kot sem izpostavila že v teoriji, je posvojitev tudi razlog za stigmatizacijo, saj v družbi še vedno velja večvrednost roditeljskih družin in genetska povezanost staršev z otroki. Z negativnimi odzivi, ki so lahko prisotni v okolju, pa se mora družina soočiti in se nanje pripraviti. V diplomskem delu želim preučiti odnos ljudi iz okolja do družin, ki so posvojile otroka. Želim izvedeti, kaj je potrebno še spremeniti, da bo informiranost in znanje ljudi boljše. Zanimajo me izkušnje in predlogi staršev, ki so posvojili otroka, kaj bi sami spremenili v odnosu do okolja glede na lastno izkušnjo posvojitve. Zanimajo pa me tudi predlogi, kako lahko stroka socialnega dela pripomore k boljši pripravljenosti staršev na odzive iz okolja in sami informiranosti ljudi o posvojitvi. V diplomskem delu želim raziskati, kakšne so potrebe družin, ki so posvojile otroka, s kakšnimi praksami nadaljevati in kje, na področju podpre iz okolja, družina še potrebuje pomoč.

Raziskovalna vprašanja:

- Kako so starši, ki so posvojili otroka, seznanili bližnjo in širšo okolico z odločitvijo, da posvojijo otroka?
- Kako so starši otroka, ki je posvojen, predstavili v ožjo, širšo družino in življenjsko okolje in kako je okolica otroka sprejela, kakšni so bili njihovi odzivi?
- Kakšni so bili odzivi ljudi iz okolja ob in po posvojitvi skozi različne faze otrokovega življenja?
- Kako so se starši, ki so posvojili otroka, spopadali z odzivi ljudi iz okolja?
- Kako so se starši, ki so posvojili otroka, odzivali na reakcije ljudi iz okolja?
- Kako je otrok sprejemal odzive ljudi iz okolja?
- Kašen je bil pogovor staršev z otrokom, ki je posvojen, o odzivih ljudi iz okolja?
- Kako je dejstvo o posvojitvi vplivalo na otrokovo odraščanje in kvaliteto življenja?

3 Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava, v kateri sem raziskovala odziv okolja na družino, ki je posvojila otroka, je poizvedovalna, saj sem z njo želela opredeliti značilnosti odzivov okolja, jih definirati in poiskati vse dejavnike, ki vplivajo na odzive okolja. Raziskava pa je hkrati kvalitativna, saj sem zbirala besedne opise, ki so se nanašali na raziskovano temo (Mesec 2009).

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov

Merski instrument, uporabljen v tem diplomskem delu, je bil vnaprej pripravljen, delno strukturiran vprašalnik, s pomočjo katerega sem izvedla intervju. Uporabljala sem vnaprej sestavljen vprašalnik, a sem sogovornikom postavljala tudi dodatna vprašanja in podvprašanja, ki so se pojavljala med samim pogovorom glede na temo, ki smo jo raziskovali.

Intervjuje sem z dovoljenjem sogovornikov snemala z diktafonom, z namenom, da sem se lahko popolnoma osredotočila na tematiko in vsebino pogovora. Vse intervjuje, razen enega, sem izvedla neposredno, le enega posredno, saj se z gospo zaradi časovne stiske in njene oddaljenosti nisva mogli uskladiti, tako mi je na vprašalnik odgovorila preko elektronske pošte.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo sestavljajo starši, ki so posvojili otroka v zadnjih desetih letih. Vzorec je neslučajnostni in priložnostni, saj sem v raziskavo vključila ljudi, ki so bili pripravljeni za sodelovanje. V raziskavo sem vključila pet žensk, ki so posvojile otroka v zadnjih desetih letih. Dve izmed njih imata izkušnjo mednarodne posvojitve, tri pa izkušnjo notranje. Vsem sogovornikom sem ponudila, da intervju izvedem z obema staršema, a sem zaradi težav časovne usklajenosti nato intervju vedno izvedla le z mamo.

Tabela 1: Tabela vseh udeleženih v raziskavi

AA	Ženska, manjši kraj - notranja Slovenija, 3 otroci (9, 5, 4 leta), fant posvojen v družini prek rejništva, deklici še v rejništvu, za eno teče postopek posvojitve
AB	Ženska, mesto – Gorenjska, 1 otrok (8 let) posvojen v Moskvi
AC	Ženska, mesto – Gorenjska, 1 otrok (8 let) posvojen v Sloveniji preko CSD
AD	Ženska, manjši kraj – Gorenjska, 2 otroka (10, 7 let) posvojena v Sloveniji prek društva Deteljica
AE	Ženska, mesto – Primorska, 1 otrok (4 leta) posvojen iz Madagaskarja

Lahko opazimo omejitve vzorca, saj med sogovorniki ni posameznikov, katerih družina se je odločila za zaprto posvojitev, ali kjer otroci niso seznanjeni z dejstvom posvojitve. Raziskovanje in namen diplomske naloge sem predstavila velikemu številu staršev, ki so posvojili otroka, a se mnogi niso bili pripravljeni izpostavljati, ali pa se jim je pogovor zdel preveč oseben. Posledično so vsi sogovorniki, vključeni v raziskavo, do posvojitve zelo odprti, z otroki govorijo o posvojitvi konstantno in zelo iskreno, hkrati pa je tak tudi njihov odnos do okolja. Tako vzorec ni popolnoma reprezentativen, saj je odnos okolja do družin in družin do okolja, ki posvojitve nimajo v celoti predelane, obstajajo znotraj družine skrivnosti, verjetno drugačen od družin, ki jih predstavljam v svojem vzorcu.

3.4. Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo po metodi snežene kepe od februarja do maja 2017. Najprej sem se obrnila na znance, za katere sem vedela, da imajo izkušnjo posvojitve in sem bila prepričana, da bodo pripravljeni na sodelovanje. Stik z njimi sem navezala preko elektronske pošte in dve sta mi odgovorili, da nočeta izpostavljati družine, tretja pa, da ne želi izpostavljati otrok in nočejo sodelovati v raziskavi, kljub temu da sem navedla, da so intervjuji anonimni in nobeni podatki ne bodo razkriti. Nato sem preko elektronske pošte skušala navezati stik s socialnimi delavkami, ki v gorenjski regiji delajo na področju posvojitev. Dobila nisem niti enega odgovora in posledično sem se osebno obrnila na Center za socialno delo, kjer sem v preteklosti že opravljala prakso, in tam na socialno delavko iz področja posvojitev. Ona mi je priskrbela dve sogovornici, hkrati pa je tudi sama mojo prošnjo za pomoč poslala socialnim delavkam na druge Centre, a ponovno ni bilo nobenega odgovora. Obrnila sem se tudi na bivšo študentko Fakultete za socialno delo, ki aktivno deluje na področju posvojitev in tudi ona mi je priskrbela en kontakt. Stik sem navezala tudi s strokovno delavko društva Deteljica, s katero sva se dogovorili, da bo

najbolj ustrezno, če se pridem sama predstavit na eno od njihovih srečanj in vidim, kakšen bo odziv staršev. Na prvem srečanju društva Deteljica je bila prisotna le ena mama, ki je posvojila otroka, ki mi je dala svoj kontakt, a na to na mojo pošto ni odgovarjala. S strokovno delavko društva Deteljica sem se dogovorila, da na naslednje srečanje čez štirinajst dni, namensko povabi starše, ki so že posvojili otroka in so aktivno udeleženi v delovanje društva. Odziv je bil res velik, prišlo je enajst parov, ki so posvojili otroka, in dali so mi občutek, da jih raziskava zanima in so pripravljeni sodelovati. Na moj elektronski dopis so odgovorili trije, a so se, ko smo iskali termin za srečanje, sčasoma kljub mojemu ponovnemu navezovanju stika nehali odzivati in tako sem izvedla pogovor le z eno od članic društva Deteljica. Stik ene od sogovornic pa sem dobila skozi pogovor s prijateljico, a sva nato zaradi pomanjkanja časa intervju s pomočjo vprašalnika izvedli preko elektronske pošte. Gospa mi je odgovorila zelo na kratko in pomanjkljivo in se ni več odzivala, kljub temu da sem prosila za dodatne komentarje in vprašanja na vprašalniku še bolj razširila, da bi bilo odgovarjanje lažje. Intervju sem vseeno vključila v raziskavo, ker tudi predstavlja način in možnost odgovorov na zastavljena vprašanja. Zbiranje podatkov se je izkazalo kot zelo dolgotrajen proces, z veliko vztrajanja in iskanja raznih načinov. Veliko sem dobila zavrnitvenih odgovorov ali pa se osebe sploh niso več odzivale na dogovarjanje. Sprva sem mislila, da bo iskanje sogovornikov potekalo lažje, veliko upanja sem imela tudi, ko je bil na društvu Deteljica tako dober odziv, a vendar se je izkazalo, da sem izbrala tematiko, o kateri mnogi ne želijo govoriti ali se niso pripravljeni izpostavljati. Moj cilj je bil, da izvedem deset intervjujev, a ker sem izčrpala toliko možnosti in res uporabila vse meni poznane vire, da najdem sogovornike, sem morala na koncu sprejeti pridobljeno število intervjujev.

Intervjuje, ki sem jih opravljala osebno, sem opravila v kavarni, le enega sem opravila pri sogovornici na domu. Pri dogovarjanju za termin in kraj pogovora sem se popolnoma prilagajala potrebam in razpoložljivosti sogovornikov, njihovi zaposlenosti in izbiri kraja. Pogovore sem snemala in jih na to prepisala na računalnik. Pred uporabo diktafona sem se sogovornicam predstavila, jim opisala mojo raziskavo, predstavila njihovo vlogo v njej in tudi razložila anonimnost in vzrok za snemanje najinega pogovora in posledično so se vse sogovornice strinjale s snemanjem pogovora. Pogovori so bili dolgi od 60 do 120 minut, odvisno od sogovornice in njenega odzivanja, izkušenj in razumevanja vprašanj. Glede na to sem vprašanja tudi prilagajala, postavljala podvprašanja in spreminjala zaporedje zapisanih vprašanj. Ker smo se s sogovornicami pogovarjale o občutljivi temi njihovih

družin, sem upoštevala meje, ki so mi jih skozi pogovor sporočale sogovornice in jih spoštovala.

3.5. Analiza podatkov

Zbrane zapise sem obdelala po metodi kvalitativne analize. Glede na predmet raziskave sem relevantne dele besedila podčrtala in vsaki izjavi določila zaporedno število. Pogovore sem med seboj ločila s črkami. Podčrtani zapisi pogovorov zaradi obsežnosti niso priloženi delu, so pa hranjeni na avtoričinem domu in dostopni preko elektronske pošte gaja.cebulj@gmail.com.

Spodaj navajam primer analize:
A1: Mislim, da sami otroci niso bili drugače obravnavani, smo pa bili sami starši toliko bolj pod drobnogledom (AA137). Bolj v smislu, da so bolj pozorni na vsako stvar, ki jo narediš, kako narediš, kako rečeš. Se mi zdi, da na začetku kar malo lovijo (AA138). Kar so pri kakšnih bioloških družinah kakšne stvari spregledane, pa znajo biti veliko bolj občutljive, ali kakšne težave, ki se pojavijo, kakšne vzgojne (AA139). Naletiš na odzive: "Aha, saj to je pa zaradi tega!" Naletiš na takšen malo stereotipen odziv (AA140).

Izjave sem na to umestila v tabelo in jih kodirala tako, da sem jim določila kodo. To sem kasneje razvrstila glede na kategorijo, nadkategorijo in s tem opredelila tudi glavne raziskovalne teme. Spodaj navajam primer kodiranja (za celoto glej prilogo 9.2.):

Tabela 2: Primer kodiranja relevantnih izjav

	IZJAVA	**KODA**	**KATEGORIJA**	**NADKATEGORIJA**	**TEMA**
AA137	Mislim, da sami otroci niso bili drugače obravnavani, smo pa bili sami starši toliko bolj pod drobnogledom	Enak odnos do otrok	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA138	bolj pozorni na vsako stvar, ki jo narediš, kako narediš, kako rečeš. Se mi zdi, da na začetku kar malo lovijo	Starši bolj opazovani	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA139	Kar so pri kakšnih bioloških družinah kakšne stvari spregledane, pa znajo biti veliko bolj občutljive, ali kakšne težave, ki se	Vzgojne težave bolj opažene	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove

	pojavijo, kakšne vzgojne				
AA140	Naletiš na odzive: "Aha, saj to je pa zaradi tega!" Naletiš na takšen malo stereotipen odziv	Stereotipni odzivi	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove

Znotraj posameznih tem sem nato kode razvrstila tudi glede na kategorijo in nadkategorijo ter jih opremila z znaki intervjuvank in zaporedno številko izjave. Spodaj navajam primer osnega kodiranja (za celoto glej prilogo 9.3.):

RAZKRITJE POSOVJITVE

- POGOVOR Z OTROKOM O POSVOJITVI
  - Razprava pred prihodom otroka (AA89)
  - Kaj je prav, najbolje (AA90)
  - Okolica že seznanjena (AA91)
  - Enkrat bo izvedel, to njegova življenjska zgodba (AA92)
  - Pripovedovala zgodbico ko dojenčki (AA93)
  - Zgodba o prihodu v družino (AA94)
  - Z odraščanjem zgodbo dopolnjevala (AA95)
  - Otroci prosili za zgodbo (AA96)
  - Zgodba za lahko noč (AA97)
  - Razširjala, dodajala podrobnosti (AA98)
  - Razkritje po prihodu v Slo (AB93)

Pri analizi rezultatov sem kot posamezna podpoglavja navedla teme, znotraj katerih sem predstavila nadkategorije in kategorije ter povezavo pojmov, ki se znotraj posamezne teme pojavljajo. Tako sem kot poglavje navedla izobraževalne ustanove in poglavje dodatno razdelila na podpoglavja, znotraj teh pa razčlenila ugotovitve o odzivih strokovnih delavcev, odzivih v specifičnosti obiskovanja vrtca, šole in negativne izkušnje z izobraževalnim sistemom.

4. Rezultati

V tem poglavju predstavljam rezultate, ki sem jih pridobila skozi izvedbo raziskave. Rezultate sem ločila po temah in znotraj njih po nadkategorijah, saj menim, da bo to omogočalo boljšo preglednost in razumljivost pridobljenih rezultatov. Ugotovitve sem, kjer potrebno, utemeljila tudi z dobesednimi izjavami sogovornic, ki sem jih zapisala v ležečem tisku in za lažje orientiranje po prilogah dodala zaporedno številčenje.

4.1. Vpliv družinskih zgodb na odzive iz okolja

Odzivi okolja so odvisni od tega, kakšne so zgodbe družin, ki so posvojile otroka, in od postopkov posvojitve. Ožje okolje opaža stiske in trud para spočeti biološkega otroka, spremlja njuno soočanje z neplodnostjo in iskanje možnih alternativ ustvarjanja družine *(Po šestih letih po poroki, potem ko sva se 6 let že trudila in iskala razne alternative sva oddala prošnjo za posvojitev, s tem pa tudi začela raziskovat, če je to sploh najina pot (AD14))*. Ravno okolje pa je mnogokrat tisto, kjer pari lahko izvedo za možnost posvojitve. Znanci, družina, prijatelji, mediji, ki jim dajo informacije o posvojitvi in jih k tem spodbujajo. S to spodbudo, prvo informacijo so vsi pari o posvojitvi začeli razmišljati in se s tem zavedati vseh posledic, tudi odzivov in priprav okolja na posvojitev ter sploh razmišljati, ali je to prava odločitev za njihovo družino *(Saj to je res težko iti v to in se moraš res dobro odločiti in to fejst želeti (AB43))*. Ko pa se družina enkrat odloči, da je posvojitev zanje pravi korak, pa se zgodba pri vsaki družini razpleta drugače, s svojimi posebnostmi in izkušnjami. Ena od sogovornic je otroke sprejela najprej preko rejništva, soočati se je morala s pripravo tako otrok kakor okolja na samo rejništvo, ob postopkih za posvojitev pa tudi na posvojitev. Druga sogovornica se je s partnerjem odločila za posvojitev iz Moskve, kar je tudi vplivalo na njuno pripravo okolja, hkrati pa tudi strah, saj nista vedela, koliko podatkov naj razkrijeta, ker nista vedela, kaj v tuji državi pričakovati *(Okolici pa nismo nekaj prej razlagali, v bistvu sploh nismo, ker konec koncev, ko sva oddala papirje, saj nisva vedela, ali je to sigurno ali ne (AB24)).* Tako se skozi različne zgodbe posvojitev vsak par drugače pripravlja na posvojitev, na različen način pa seznanjajo okolje in se sami pripravijo na reakcije iz okolja. So pa zgodbe vsakega posameznika zelo pomembne, saj vplivajo na njegove odločitve skozi posvojitev in po posvojitvi, ko se družini pridruži otrok.

4.2. Okolje in posvojitev

4.2.1. Seznanjanje okolja

Družine, ki so posvojile otroka, vse živijo svoje življenje. Posvojitve ne želijo izpostavljati vsem, saj o sebi razmišljajo kot o običajni družini, ki ni posebna *(Pa kaj potem, če je posvojen. Saj meni se to ne zdi nič takega, on je najin otrok, mi smo družina in to je to (AB70)).* Informacije o posvojitvi niti ne želijo pretirano izpostavljati, saj se s tem otrok lahko počuti bolj različnega od drugih otrok *(S tem bi potencirala, kot da je posvojitev nekaj posebnega, kar pa ni res (AD147)).* Sogovornice pa mi v večjem delu niso znale povedati, koliko otrok seznanja okolje s posvojitvijo, saj so v vseh primerih otroci to sprejeli kot del njihovega življenja in njihovo zgodbo in o tem nimajo težav govoriti v okolju *(Da je rojen v Moskvi, vem, da pove, ampak ne vem, če potem naprej kaj razlaga (AB78)).* Je pa zopet to odvisno od posameznega otroka, saj kateri od njih ponosno govori o posvojitvi, drugi pa prav nič. Ena od sogovornic tudi poudari, da okolje zagotovo govori o posvojitvi in marsikdo ve, da je družina posvojila otroka, a nihče ne pristopi in se pogovori direktno *(Verjetno nekaj se govori okoli, ampak da bi konkretno mene kdo kaj vprašal, pa ne (AB87))*. Reakcije okolja je sogovornica povezala z dejstvom, da so to osebne stvari, ki jih okolica ne upa vprašati in sogovornici se to zdi prav *(Da bi pa kar tako začela o tem govoriti in spraševati, pa mislim, da ne, ker mislim, da to zagotovo so neke osebne stvari, ki se prav vseh pa tudi ne tičejo (AB91))*. Vse sogovornice so potrdile, da je okolje vedno najprej seznanjeno s strani staršev, da samo okolje ne upa pristopiti k družini in preveriti domnevo o posvojitvi, temveč vedno počakajo, da družina sama razkrije informacijo.

Družina ob seznanjanju okolja z odločitvijo za posvojitev običajno živi življenje, kot ga živi vsaka druga oblika družine in sproti v pogovoru razkriva okolju, najprej bližnjemu in kasneje tudi širšemu o nameri za posvojitev *(Tudi ko sva bila na Deteljici, sva povedala, kam greva in v bistvu vsem, ki jim zaupava in tudi še komu drugemu, v bistvu o vseh odločitvah sva govorila odprto (AD18))*. Dve sogovornici sta poudarili, da je pomembno, da ima par razčiščeno idejo o posvojitvi, o svojih dejanjih, namerah in potem tudi pri seznanjanju okolice niso naleteli na težave. Ena od sogovornic je povedala, da sta morala s partnerjem najprej razrešiti težave z neplodnostjo, saj sta se ob tem soočala s težavami seznanjanja okolja, ko pa sta to predelala in lahko odprto govorila o neplodnosti, z razkrivanjem informacij o posvojitvi nista imela težav *(Ko sva lahko povedala to (za*

neplodnost), sva čisto lahko povedala tudi za posvojitev (AD21)). Dve sogovornici pa zaradi negotovosti nista seznanili širšega okolja o odločitvi za posvojitev. Namero sta razkrili družini, ožjim prijateljem in na delu zaradi organizacijskih usklajevanj, nista pa povedali širšem okolju, vse dokler nista vedeli, da je otrok res del družine in posvojitev speljana, saj sta vedeli, da se posvojitev lahko še v zadnjem trenutku ne izvede *(Okolici pa nismo nekaj prej razlagali, v bistvu sploh nismo, ker konec koncev, ko sva oddala papirje, saj nisva vedela ali je to sigurno ali ne (AB24)).* Posebnost seznanjanja okolja pa je bila pri sogovornici AD, saj je sin prihajal iz romskega okolja. Zaradi tega dejstva so okolico starši bolj pripravili, kljub temu da sta se starša za posvojitev že odločila. Z informacijo sta seznanila bližnjo družino in jih vprašala, če imajo zadržke. Vsi so se strinjali s posvojitvijo, četudi je fant Rom, in se veselili, starša pa sta se želela prepričati, da fant ne bo prišel v očitajoče okolje, da kasneje zaradi njegove etničnosti ne bo negativnih komentarjev *(In sva preden sva rekla ja, kljub temu da sva midva zase rekla ja, sva vprašala starše, brate in sestro. Če je to kakršen koli zadržek, pa ni bil. Ni bilo nobenega problema (AD63*)). Sogovornice so bile enotnega mnenja, da ko je par razkril namero o posvojitvi, so bili odzivi okolja pozitivni, ljudje so bili veseli, navdušeni. Pogosti pa so bili tudi komentarji, kako je par pogumen, da drugi te odločitve ne bi upali sprejeti in kako ju občudujejo. Izraženi pa so tudi dvomi o genetski nepovezanosti *(Ampak kje je pa tudi bilo kaj, kakšni pomisleki, pa: "O kako sta pogumna, kri ni voda." (AB33)).* Starše pa so obravnavali tudi kot rešitelje, delajo dobro delo, ko otroku omogočijo boljše življenje. Ena od sogovornic pa je izpostavila zanimivo opažanje, da konkretnih odzivov ob seznanjanju z informacijo o posvojitvi ni, saj okolje težko govori o nepredstavljivem. Par je predstavil le idejo, da v prihodnosti lahko pride do posvojitve, a dokler se niso začele dogajati dejanske spremembe, o tem niso govorili in ni bilo odzivov iz okolja. Za starša je bila potem odlična priprava in izkušnja, ko sta šla dvakrat na razgovor za posvojitev dveh dečkov, a nista bila v nobenem primeru izbrana. Takrat sta tudi okolje seznanila, da je možnost posvojitve, da sta na voljo dečka, in ob tem sta lahko spremljala tako lastne občutke, proces posvojitve, hkrati pa so tudi odzivi okolja postali bolj realni, saj se je dejansko pojavila konkretna možnost za posvojitev dečkov *(To je bila za naju enkratna prilika, ker sva sama videla, kaj za naju pomeni, če se stvari začnejo odvijati, ker sva obakrat pripravila okolico, da bi se lahko kaj zgodilo, ker sva videla odzive okolice in smo se lahko res pogovarjali o konkretnih stvareh (AD32)).*

4.2.2. Odzivi družinskih članov, ob odločitvi za posvojitev

Družina se ob vseh dogodkih odziva z veseljem, pozitivnimi reakcijami in navdušenjem. Predvsem zato, ker poznajo preteklost para in stisko, ki je mnogokrat povezana z neplodnostjo. Družina si ob prihodu otroka oddahne, je olajšana, mnogokrat govorijo, da je družina postala popolna. Pri eni od sogovornic pa je bila mama negotova, skrbelo jo je glede težav otrok, saj vsak otrok s seboj prinese zgodovino, ki v veliki meri vpliva na družinsko dinamiko *(Z vsakim se odpira polno novih dilem in vsak otrok prinese neke težave s sabo, ne glede na to, kako so bili majhni ali veliki, ko so odhajali, so bili zapuščeni, pač nosijo to neko dinamiko s seboj (AA39))*. V tem primeru so otroci v družino prišli ločeno kot rejenci, po petih letih je bil posvojen prvi deček, sedaj bo posvojena tudi deklica, a je tudi trajalo pet let od prihoda v družino. Tako so sorodniki mnogokrat začudeni, da starša želita skozi vse sodne postopke in zaplete, da je posvojitev izvršena *(Tako se po eni strani čudijo, da kar nekako rineva v to (AA42))*. Kljub pomislekom pa so veseli, da so v družini otroci in so vse otroke zelo lepo in odprto sprejeli.

4.2.3. Odzivi širšega okolja

Glede odzivov širšega okolja pa imajo sogovornice različne izkušnje, ki jih lahko razdelimo na pozitivne, negativne in odzive nepoznavanja. Širše okolje je glede posvojitve največkrat zelo pozitivno, ljudje so veseli, praznujejo, se tudi iskreno zanimajo za družino in otroka ter jih podpirajo. Veliko je tudi izrazov občudovanja, da je par pogum, da zmore ta korak, saj ga oni ne bi zmogli. Občasno je izražen dvom o razlogu in vzroku za posvojitev, a ljudje običajno o posvojitvi ne obrekujejo *(Pa tudi sosedi, nikoli nihče ni negativno rekel, ne vem posvojenca vlači naokoli (AC96))*. Negativni odzivi so lahko povezani z namigovanji, da otrok ni njun, od para, mnogokrat so matere slišale tudi očitajoča vprašanja, če niso prestare, da bi imele otroka, povezani pa so tudi z očitki o roditeljici, ki je otroka zapustila *(Edino to: "Ti si stara 40, mož 49, kaj bosta vidva zdaj?" Bili so tudi komentarji: "Kakšna je to mamica, da ga da stran." (AC49))*. V okolju pa kdaj slišijo tudi komentarje o tem, kakšni so njihovi otroci, hitro se vedenje otrok povezuje z informacijo o posvojitvi *(Vem, da je bil kdaj kakšen komentar: "Kakšni so…" (AD161))*. Odzivi širšega okolja pa so običajno povezani tudi z občutki nevednosti, kako reagirati, zaradi nepoznavanja so ljudje v stiski, sploh kadar imajo napačne predstave o sami posvojitvi. Ljudje vedo toliko, kolikor jim predstavijo mediji, a te informacije so pogosto napačne in tako ljudje ne poznajo posvojitve, rejništva ali neplodnosti. Posledično se ne

znajo odzvat in sogovornice so povedale, da so bolj pogosto v zadregi kot sama družina *(Okolica veliko bolj v zadregi, kakor pa smo mi kadar koli bili (AA62))*. Okolje tako mnogokrat počaka, da družina sama razkrije, da je otrok posvojen, saj ne vedo, ali lahko o tem kaj vprašajo ali ne *(Je marsikdo rekel: "Ali sploh lahko vprašam?" ali: "Saj sploh ne vem, če to lahko vprašam?" (AD23))*. Sogovornice pa se strinjajo, da okolica najverjetneje razmišlja, govori, ima mnenje o posvojitvi, a one direktno ga ne poznajo, o tem govorijo v okolju med seboj, a ne direktno s starši *(Saj potem pa ne vem, kaj so kateri govorili za hrbtom (AC110)).* Je pa okolica običajno začudena nad tem, kako družina o posvojitvi govori odprto, na široko. Običajno pričakujejo, da bo družini bolj neprijetno, da o tem ne želijo govoriti ali je to skrivnost in pogosto so nad tem presenečeni *(Potem je bila druga oseba presenečena, ko sva zelo odprto in lahko tudi na široko govorila o tem (AD24)*). Matere pa so se strinjale, da jih odzivi širšega okolja niso prizadeli, se jih dotaknili *(Ampak se mi zdi, da se nas ti pogledi niso tako dotaknili (AA54))*. Ena od njih je povedala, da negativnih odzivov preprosto ni dovolila, temveč se je obkrožila z ljudmi, ki so bili pozitivni in če je takoj postavila mejo, da ne želi negativnih odzivov, se je okolje tako tudi odzivalo.

Zanimivo pa je dejstvo, kako se odzivi okolja spreminjajo skozi čas. Sčasoma postane pogovor o posvojitvi okolju odveč in nepomemben. O posvojitvi se ni smiselno pogovarjati, saj to že pretekla tematika, saj so oni družina. Mnogokrat pa je takšen odziv tudi, ker okolica sploh ne ve, ali se lahko o tem pogovarja in temo izpostavi. Vendar tudi domači o tem ne govorijo, o tem spregovorijo le, ko tematiko izpostavi mama, drugače se okolica s časom temu pogovoru raje izogne *(Skoraj vedno pa jaz odprem temo, ne nekdo drug (AD131)).*

4.2.4. Odziv okolja ob prihodu otroka v družino

Odzive okolja ob prihodu otroka vse sogovornice opisujejo kot pozitivno. Okolje si običajno oddahne, otroka za par vidijo kot odrešitev, izpolnjeno željo po otroku *(Za naju je bila izpolnjena končna želja po otroku in tako so potem tudi vsi naši bližnji to doživeli (AA78))*. Ena mama je omenila, da je bila okolica bolj odrešena kot starša, saj ona dva zaradi neplodnosti nista več trpela, sta se sprijaznila, da jima je otrok lahko namenjen ali tudi ne *(Na en način so se, sem videla, da so se oddahnili za naju, čeprav na koncu midva nisva več trpela (AD40))*. Drugače pa opisujejo odzive kot veselje, navdušenje, ni bilo slabih izkušenj, vsi so uživali, bili ljubeznivi, govorili, da so sedaj končno običajna

družina. Običajno par za prihod otroka pove le ožjemu okolju, saj so lahko tudi pot po otroka in priprave zelo naporne. Družina se prvič združi in potrebuje čas zase, zato so se sogovornice strinjale, da je na začetku bolje, če obiskov ni veliko *(Nekaj časa smo na začetku želeli imeti prav zase in si nismo želeli imeti nekih obiskov na veliko (AB138)).*Ena sogovornica poudari, da je bil otrok, ki je v Slovenijo prišel iz Moskve pri letu in dveh mesecih, na mamo zelo navezan in so kot družina toliko bolj potrebovali čas zase, da so vzpostavili to novo obliko življenja *(So prišli obiski, ampak res pa ne čisto takoj. Ker mi smo v bistvu šele skupaj prišli, smo rabili čas zase, da smo bili kot družina (AB139))*. Pri eni od sogovornic pa je bilo zelo veliko obiskov, kljub njuni izčrpanosti zaradi nenadne novice o otroku pove, da so na obisk hodili tudi znanci, s katerimi se niso dobro poznali *(Takoj po posvojitvi, ko sva bila midva še čisto izmučena, so hodili na obisk taki, za katere niti nisva vedela, da se poznamo skoraj (AD49)).* Gospa se zaveda, da je bilo mnogo obiskov tudi iz radovednosti, a pove, da so bili vsi iskreno veseli za prihod otroka. Okolje prihod otroka običajno tudi zelo svečano priredi, pri otroku iz Moskve jih je ožja družina pričakala na letališču, okrasili pa so jim tudi sobo. Ena sogovornica je informacijo o otroku izvedela zjutraj, popoldan pa so že šli ponj in celotna okolica in družina je pomagala, da so v tako kratkem času zbrali in našli opremo *(En brat nama je posodil stolček, nič nisva imela naštimano in vse je letelo na kup (AD47)).* V tem primeru sta bila starša tudi pripravljena, da se posvojitev res lahko zgodi tako hitro in je otrok v enem dnevu nameščen, okolica pa tega ni pričakovala in so bili presenečeni, mame so klicale vse znance in sosede, nosili so darila in sladkarije. Zanimiv je tudi drugačen odziv, ko je otrok ob posvojitvi dojenček ali ko je že malo starejši. Ko se družini ob drugi posvojitvi pridružil sin dojenček, so bili v okolju zelo navdušeni nad dejstvom, da je tako mlad, da ni v družino prinesel vplivov preteklosti *(Okolica je izredno veliko dala na to: "Saj zdaj tega boste pa čisto od začetka lahko vzgojili, pa ne bo negativnih vplivov." Kar pa seveda ni res ane (AD89)).* Ne glede na pozitivne odzive ob prihodu pa se običajno prava, iskrena mnenja okolja pokažejo, ko pride do kakšnih težav v vzgoji ali vedenju.

4.2.5. Odzivi sovrstnikov

Odgovori glede odzivov sovrstnikov so zagotovo prilagojeni zaradi dejstva, da otroci sogovornic obiskujejo vrtec ali nižje razrede osnovne šole in razumevanje družinskih odnosov in različnih oblik družin v tej starosti še ni tako poglobljeno. Odzivi pa so kljub temu izredno različni, največkrat ni negativnih odzivov ali mame zanje ne vedo, otroci niso

nikoli izrazili stiske zaradi odzivov sovrstnikov. V nižjih razredih ali vrtcu sovrstniki morda niti ne vedo za posvojitev, ko pa otroci, ki so posvojeni, o tem govorijo sami, pa sovrstniki pogosto ne razumejo posvojitve in se umaknejo, ali vprašajo, kaj posvojitev je *(Kakšni se odmaknejo, ker ne znajo tega umestiti, kakšen še kaj vpraša (AA132))*. Mlajši otroci, predvsem v vrtcu, družinskih odnosov še ne povezujejo tako poglobljeno in posledično nimajo razumevanja in poznavanja o posvojitvi. Pomembno je, da so otroci glede informacij in poznavanja posvojitve samozavestni in tako ne dopustijo negativnih odzivov *(Mogoče tudi za to, ker otroci tega ne dopuščajo, ker ne pristopajo z nekim strahom ali sramom do tega (AA134))*. Odziv sovrstnikov pa je zagotovo odvisen tudi od dejstva, kaj otroci o posvojitvi slišijo doma, od staršev, na kakšen način se o tem pogovarjajo in jim starši to predstavijo *(Če bo za starše to nek bav-bav, nekaj strašnega in bodo o tem slabo govorili, bodo tudi otroci o tem slabo mislili. Če pa bodo odprto povedali, na lep, razumen način, bodo pa tudi otroci tako to vzeli (AB157))*. Eni od sogovornic se zdi posledično pomembno, da tudi v razredu predstavijo posvojitev na pozitiven način, da otroci dobijo pozitivno predstavo o tem. Druga sogovornica je povedala, da so v razredu govorili o posvojitvi in se je hči sama izpostavila in so bili odzivi le pozitivni *(Ja, so se o tem pogovarjali in vedno samo pozitivno, nikoli nobene negativne izkušnje (AD117))*. Pogovor o posvojitvi pa se pri sovrstnikih veliko bolj intenzivno začne v puberteti, ko tudi ostali vrstniki postajajo o tem bolj ozaveščeni *(Za večjo, ki sedaj počasi tudi vstopa v puberteto, so šele vrstniki začenjali razumeti, kaj naj bi to pomenilo in se pogovarjajo o tem (AD134))*. Kljub nizki starosti otrok sogovornic pa so bili že prisotni tudi negativni odzivi, da je mama stara, da otrok ne živi pri pravi mami, da je otrok črnec iz Afrike. Tako otroci zgodaj dobijo izkušnjo zbadanja, draženja in morajo biti opremljeni, da se znajo na to odzvati. Hči sogovornice, ki je med starejšimi otroki, izjave vrstnikov ne prizadenejo, je veliko bolj občutljiva na drugih področjih *(Prej jo iz tira vržejo zaradi česa drugega, so težave v kakšni drugi stvari, kot to. To ni nekaj, kar bi bil vir bolečine (AD136))*.

4.2.6. Odzivi staršev na odzive iz okolja

Odzivi staršev na odzive okolja so zelo odvisni od dejstva, kako predelano imata starša pri sebi in znotraj družine odločitev za posvojitev. Če je družina odprta, samozavestna, potem se ni težko soočati in odzivati na okolje. Ena od sogovornic je posvojitev sprejela kot njeno poslanstvo in dejanje koristi za otroka in posledično ve, da dela dobro za sina in je odzivi okolja ne prizadenejo. Starši se običajno pripravijo na odzive iz okolja in kako se bodo

sami soočali z njimi in sogovornice so mi potrdile, da so bile presenečene, ker negativnih odzivov ni bilo ali jih je bilo malo *(Res ni bilo nič takega, morda ker sem tudi sama sebe jaz pripravila na vse sorte vprašanj (AC129))*. Vse matere so se strinjale, da so odzivi iz okolja različni, a zavedajo se, da informacije in izkušnje, ki jih ima okolje s posvojitvijo, ne kažejo dejanskega stanja, ker so ti podatki v javnosti zelo pomanjkljivi ali celo napačni. Sogovornice se potrdijo, da se na odzive okolja velikokrat odzovejo s šalo, saj so vprašanja okolja lahko zelo vsiljiva, neprimerna, sploh s strani popolnih tujcev *(In potem smo mi tudi te odgovore malo obrnili na hec in včasih je mož odgovoril, da ga vozimo v solarij vsak teden (AB52))*. Ena od sogovornic potrdi, da ni bila pripravljena na odzive okolja in je sprva popolnim tujcem, ki so jo spraševali o otroku zaradi temnejše poti, odgovarjala na vsa vprašanja. Z izkušnjami pa se je naučila, da je potrebno ljudem postaviti mejo in da prav vsakomur ni dolžna razlagati družinske zgodbe *(Pa vem na začetku smo kje še kaj povedali, potem sem se pa zamislila in prišla do tega, da ne, nimam to kaj razlagati, da popolnih tujcev pa to popolnoma nič ne zanima (AB51))*. Vse sogovornice pa se strinjajo, da se bo okolje vedno vmešavalo v družino, ne glede na to, kakšna je, in potrebno je razviti strategije soočanja z okoljem. Ena od sogovornic se giblje v okolju, kjer je sprejeta, kjer se s sinom počutijo dobrodošli. V takšnem okolju, ki je pozitivno in mamo podpira, ona tudi ve, da dela prav. Vse mame v okolju tudi branijo in podpirajo roditeljice, saj je okolje do njih mnogokrat negativno usmerjeno. Vse sogovornice otroku skušajo predstaviti pozitivno podobo o roditeljici in jim tudi povedo, da je bila dobra, da je naredila dobro stvar in osrečila starša, ki sta posvojila *(Ona je morala vedeti, v kaj se spušča in za mene je ona naredila eno lepo stvar. Ona je rodila in naredila, kar pač je in s tem je ona osrečila naju (AC51))*. Starši skušajo, da z odzivi na okolje pretirano ne izpostavljajo posvojitve, ker to potenciranje lahko otroku da občutek, da ni enak ostalim, da je drugačen. Na okolje se starši odzivajo na način, da sporočajo, da so normalna družina in vse odzive prilagajajo koristi otroka, saj ni pomembno mnenje okolja, temveč otrokova korist. Je pa pomembno, da družina v okolju išče dobre odzive in s svojo odprtostjo okolje skuša o posvojitvi izobraževat *(Nama je zdelo prav, ker sva na ta način mogoče tudi malo izobraževala okolico (AD25))*.

Odzivi okolja pa vplivajo tudi na družinsko dinamiko, saj mora biti družina toliko bolj notranje povezana, da o odzivih okolja govori odprto in jih lahko predela, se notranje krepi, da preživi nesprejemanje. Predvsem starša morata biti skozi posvojitev, postopke in vzgojo izredno povezana, da se spodbujata in podpirata v odločitvah in dejanjih. Ena od sogovornic pove, da je na družinski dinamiki potrebno ves čas delati in jo graditi, a oni

nimajo potrebe, da to delajo na račun odzivov okolja, saj sta starša začela dinamiko krepiti skozi predelovanje neplodnosti, predelala sta medosebne odnose, neplodnost, odnose okolja, osebna čustva in nato le položila in dograjevala posvojitev (*Preko "zdravljenja" neplodnosti oziroma tistih bolečin, ki nama jih je pustila neplodnost, sva razčiščevala tudi marsikaj drugega, torej ne samo stisko neplodnosti, ampak tudi odnosa mene do mene, med nama, do okolice in ko sva to razčistila, mislim da je bila posvojitev samo na to položena (AD152)).*

4.2.7. Priprava otrok na odzive iz okolja

Sogovornice so bile vse mnenja, da otrok prav posebej na odzive okolje ne pripravljajo. Družina z zgodbo posvojitve živi, to je del njihovega vsakdana, del družine. Otrok pa se bo enkrat v življenju s posvojitvijo in vsemi čustvi povezanimi z njo, tudi bolečino, moral soočiti in pred tem ga starši ne morejo zaščititi *(Pričakujem, da je to (posvojitev) stvar, ki se ju bo enkrat dotaknila in bo boleča (AD124))*. Pomembno pa je vsem staršem, da otroka na te občutke pripravijo v smislu odprtosti, seznanjenosti in iskrenosti. Dokler se družina o posvojitvi in odzivih okolja pogovarja, bodo težave vplivov okolja rešili. Iskrenost bo ublažila bolečino, saj otrok ne bo soočen z nepoznanim dejstvom *(Da jih opremiš, da so suvereni, da nimajo nekih hudih dilem. To potem okolica tudi začuti in se potem na drugačen način odzove (AA135))*. Težje pa je otroku, če je posvojitev skrivnost, saj potem otrok ni pripravljen na odzive okolja. Otrok mora biti tudi pripravljen, da ljudje niso vedno prijazni, da so odzivi okolja različni, to pa mora sprejeti. Starši skušajo otroke naučiti, da jih odzivi okolja ne prizadenejo, da imajo oni o posvojitvi oblikovano svoje lastno mnenje. Dve sogovornici tudi povesta, da skušata otroku predstaviti, kako lahko na odzive okolja odgovori pozitivno, da v vsaki stvari najde dobro *(Pa sem jaz rekla: "Ja ane, sem mogoče res starejša kot kakšna druga mama, ampak ti pa reči, da sem za to pa bolj modra, ker starejši ljudje smo pač modrejši." (AA144*)). Z odprtostjo in pogovorom o posvojitvi otrok ima informacije in je opremljen, da se na odzive okolja odzove, ali negativno ali pozitivno, to pa je izbira otroka. Vse sogovornice so se strinjale, da otrokom zaradi posvojitve ne dajejo več pozornosti, niso bolj zaščitniške, saj se otrok mora postaviti zase in ga starši ne morejo zaščititi pred vsemi odzivi. Ena od sogovornic pa poudari, da otrok ne pripravljajo posebej na odzive okolja, saj bi tako le potencirali drugačnost, da se otrok mora pred nečem braniti, čeprav je enak ostalim otrokom, za to ena od mam dodaja, da gradijo na imunskem sistemu in ne kurativi *(Gradimo imunski sistem, ne kurative (AD151))*.

4.2.8. Negativni odzivi okolja

Negativni odzivi okolja se običajno razkrijejo, ko se pojavijo težave, povezane z otrokom, ali vzgojne ali vedenjske. Negativni odzivi so tudi prisotni, ko starši, ki so posvojili otroka, izrazijo okolju kakšno stisko. Odzivi okolice so pogosto besede, da staršem tega ne bi bilo treba, da so si sami izbrali posvojitev *(Kakšne pomisleke, ali v smislu: "Pa saj, kaj si pa to rabila, pa saj ti ni bilo treba, saj bi se lahko temu izognila…" (AA87)*). Negativni odzivi so povezani tudi s poizvedovanjem popolnih tujcev o posvojitvi in komentarji, na primer ob drugačnosti otroka iz Moskve. Ta vprašanja so bila za sogovornico preveč osebna in vsiljiva, a se na začetku ni znala odzvati nanje. Ena od sogovornic pa je tudi doživela negativen odziv ob anonimni prijavi na CSD. Družina je zelo trpela in bila v stresu, saj jim je grozil odvzem otroka iz neutemeljenih razlogov, da mož zlorablja alkohol *(Ko je bil pa sin star osem mesecev, se je pa potem zgodila ena prijava, ta nas je pa zelo potrla (AC29)).* Odziv okolja ob prijavi je bil tudi, da je otrok zanemarjen, zaradi utemeljitve, ker ga je občasno teta peljala na sprehod. Takšni odzivi okolja pa so lahko za starše posebno stresni, sploh če uradna odločba o posvojitvi in svečana posvojitev še ni bila speljana.

4.2.9. Ocenjevanje družine

Ocenjevanje družine zaradi dejstva posvojitve je skupno vsem sogovornicam. Sploh je to vidno, če je družina edina, ki je posvojila otroka v manjšem okolju, saj se potem družba hitreje seznani s posvojitvijo v družini in bolj opazuje. S tem so povezane tudi skrbi, da bodo dejanja in izjave otroka hitreje napačno interpretirana. V podzavesti sogovornice se pojavi tudi skrb, da bodo imeli težave v okolju, ker bi otroka resno jemali ob kaki šali ali dejanju, ki ga on ne razume kot spornega, čeprav znotraj družine ne delajo nič narobe. Ta občutek je bil predvsem intenziven pri materi, kjer je že bila podana neutemeljena prijava na CSD *(To me pa zdaj ves čas skrbi. Se kakšen pravi v to vtakne, pa ne delamo nič slabega, pa bo spet traparija (AC147)).* Ena od sogovornic pa pove, da se ji povečano opazovanje okolja ne zdi negativno, saj se tako okolje uči o posvojitvi in jo normalizira.

4.2.10. Otrokovi odzivi na okolje

Otroci sogovornic so še relativno mladi in za to odzivi na okolje niso tako različni in pogosti. Mnogokrat otroci sprva ne povedo za stisko glede odzivov okolja ali zbadanje sovrstnikov. Vendar imajo sogovornice vse izkušnjo, da otrok sčasoma pove, saj mu je običajno lažje, ko se pogovori s starši. Mlajši otroci v vrtcu mnogokrat še ne povezujejo

družinskih članov v posvojitvi in tako jim tudi pogovor o tem in domače naloge ne predstavljajo stisk *(Njemu je to čisto normalno (snov o družini), saj njemu smo mi družina, mi smo družina in to je narisal. Ni bilo tu nobenih težav (AB154)).* Otroci, ki tudi doma konstantno predelujejo informacije o posvojitvi in imajo odprt pogovor o tem, so tudi pred okoljem odprti, sami razkrivajo informacije in jih odzivi okolja ne prizadenejo. Posledično se tudi dobro vključijo v okolje, saj s svojimi odzivi ne omogočijo okolju, da jih izpostavi ali izloči, temveč z odkritostjo lahko okolico celo spravijo v stisko.

4.3. Odprta posvojitev

4.3.1. Pogovor z otrokom o posvojitvi

Razkritje posvojitve je za otroka najmanj stresno, če z informacijo raste in mu starši o tem pripovedujejo skozi celotno otroštvo. Takšne izkušnje imajo tudi sogovornice, ki so vse informacijo o posvojitvi otrokom razkrile že zelo zgodaj. Posledično otroci s tem živijo, zgodba je del njih in o tem družina govori spontano, ni le enkratnega dogodka razkritja. Starši običajno že pred posvojitvijo razmišljajo, kakšen način razkritja je najboljši in kako pristopiti k tej tematiki. Sogovornice se zavedajo, da bolj ko bi čakale na pravi trenutek, bolj bi odlašale z razkritjem in vse težje bi to otroku povedale *(Potem pa lahko kar odlašaš in odlašaš in konec koncev, najslabša varianta bi bila, da izve od kje drugje (AB96))*. Najslabše za družino in otroka pa bi zagotovo bilo, da bi otrok izvedel iz okolja, torej ne od staršev direktno, saj mame predvidevajo, da bi bilo to za otroka zelo težko sprejeti. Pojavijo se lahko zamere do staršev in nezaupanje. Tako starši ob razkritju vedno razmišljajo, kaj je najbolje za otroka in kaj je v njegovo korist. Tako so vse sogovornice z otroki začele govoriti o posvojitvi takoj, ko je bila družina združena, ko otroci verjetno niso imeli niti še razumevanja o tem *(Midva sva že, ko so bili otroci še dojenčki, ko niso imeli jezika razvitega in govora, pripovedovala zgodbico (AA93)).* Največkrat je zgodba o posvojitvi razkrita kot pravljica, ki jo starši pripovedujejo otrokom, o njihovem prihodu v družino, kam so ga šli iskat. Z odraščanjem pa starši zgodbo glede na otrokov razvoj razumevanje dopolnjujejo, nadgrajujejo in opisujejo dodatne podrobnosti. Tako sta dve od sogovornic otroku o posvojitvi govorili takoj, ko je prišel v družino, otroci pa so s temi informacijami živeli in odraščali. Pogovor o posvojitvi pa skozi čas spodbujajo tudi tako, da gledajo slike, shranjene imajo tudi obleke in igrače, s katerimi je otrok prišel v družino, tudi slike iz slavnostne posvojitve so odličen način obujanja zgodbe in spominov *(Obakrat smo imeli na slavnostnih posvojitvah po 90 ljudi in to je ogromno spominov in vsakič, ko*

obujamo te spomine, se pogovarjamo o tem ali pa spotoma, karkoli (AD97)). Ena od sogovornic je informacijo razkrila takoj, ko so z otrokom prišli iz Moskve, gledali so slike Moskve, filme, ki sta jih tam posnela starša. imeli pa so tudi stike z drugimi družinami, ki so v Rusiji posvojile otroka. Ena sogovornica pa je sklenila, da je otrok dovolj zrel za sprejetje informacije ob posvojitvi, ko je bil star tri leta in mu jo je tudi predstavila kot zgodbo, a je otrok takoj vedel, da govori o njihovi družini in to tudi ubesedil. Tudi o roditeljicah vse sogovornice in družine govorijo odkrito, otrokom skušajo roditeljico predstaviti v pozitivni luči, spoštljivo, da so otroke imele rade, da so jim želele omogočiti boljše življenje *(Tudi mi sinu ves čas govorimo, da ga je njegova rojstna mamica imela rada, tudi verjamemo v to. Ker ona ga je pustila v porodnišnici, ampak je pustila pismo in pač šla (AB164))*. Če starši želijo, da je otrok iskren z njimi, je za to potrebna obojestranska iskrenost in ko se starši tega zavedajo, je tudi pogovor o posvojitvi odprt. Vse sogovornice pa so se strinjale, da z leti o posvojitvi govorijo vedno manj, sedaj govorijo le, ko otrok pokaže zanimanje in ob kakšnih trenutkih, na primer ko je kdo v družini noseč *(Ena izvrstna prilika je, zdaj ko imajo starejši nečaki že svoje otroke in pričakujejo in imajo dojenčka v trebuhu in potem se o tem pogovarjamo, od kod je pa on prišel in zakaj iz tega kraja (AD101))*. Posvojitve ne želijo več potencirati in izpostavljati v taki meri, saj ne želijo, da bi se otrok zaradi tega počutil drugačnega. Strinjajo se, da je znotraj družine to pomembna tema, a pomembne so tudi druge, ki definirajo njihovo družino, in za to pogovor ni več toliko prisoten.

4.3.2. Otrokovo sprejemanje informacije o posvojitvi

Otroci sogovornic, ki so o posvojitvi izvedeli že zelo zgodaj, to dejstvo predelujejo skozi odraščanje in nadaljnjo življenje. Ves čas otroci sprejemajo informacije o svojem življenju in na teh informacijah gradijo. Zanimanje otrok pa se skozi odraščanje spreminja in je pri vsakem posamezniku tudi drugačno, kakor tudi njegovo predelovanje teh informacij. Kdo od otrok se s časom o posvojitvi ne želi več pogovarjati in starši ga v to ne silijo, občasno le skozi pogovor povedo kaj o posvojitvi in s tem preverijo, kakšno je otrokovo zanimanje *(Ne da bi nekaj silili vanj, jaz mu kaj omenim, kaj povem (AB104))*. Otroci pa tudi ob različnih dogodkih in priložnostih sami sprašujejo in govorijo o posvojitvi, sploh ko so mlajši se veliko zanimajo za podatke o roditeljicah in vsi starši otroku razkrijejo prav vse podatke, ki jih imajo, tudi o imenu *(Zanimalo ga je tudi kako je bilo mamici ime, kje je doma, če sem jo jaz videla (AC72*)). Otroci pa od staršev dobijo tudi sporočilo, da oni so družina, da imajo otroka brezpogojno radi in da otrok o posvojitvi lahko odkrito in prosto

govori, kadar za to čuti potrebo *(In on to tudi sam reče, ena mamica ga je rodila, druga mamica pa skrbi zanj (AC74))*. Tako so tudi otroci s to informacijo, da imajo doma varen prostor za pogovor, odprti do posvojitve in se pogovarjajo, predelujejo temo in odnos do posvojitve znotraj družine. Se pa sogovornici, ki imata več otrok, strinjata, da vsak otrok teme predeluje drugače in je tudi drugače odprt do pogovora o posvojitvi. Hči ene od sogovornic zelo odprto govori o posvojitvi, veliko odpira to temo, tudi mnogokrat doma preizkuša odzive staršev, jima postavlja dvomljiva vprašanja *(Ona vedno rada tako malo povrta, kako bom jaz reagirala (AD121))*. Medtem ko sin noče govoriti o tem, ne odpira pogovora, ga informacije ne zanimajo, tudi ko se o tem pogovarjajo, sam ne sodeluje. Se pa mnogokrat odzove z vztrajanjem, da ga je rodila mama, ki ga je posvojila, da od nje pričakuje, da mu bo potrdila, da ga je ona rodila *(Ravno zadnjič je sin mi rekel: "Jaz bi pa rad videl, da bi me ti rodila! A ne da si me?" (AD102))*. Družina, ki obiskuje priprave na društvu Deteljica, pa ima izkušnjo, da otroci posvojitev tudi odlično predelajo ob druženju in na taborih z drugimi otroci, ki prihajajo iz družine, ki je posvojila otroka. Tam lahko z drugimi otroci izpostavijo teme, vprašanja, ki jih morda staršem ne želijo zastaviti, pogovarjajo se sproščeno in brez zadržkov, kar je za otroke zagotovo koristno, da imajo tudi izkušnje drugih otrok, ki so tako kot oni posvojeni *(Mogoče tudi otroci od tega dobivajo, tudi na taborih, kjer smo vsako leto 3 dni skupaj in tam se tudi otroci med seboj lahko pogovarjajo o stvareh, ki jih verjetno staršem niti ne zaupajo (AD156))*.

4.4. Priprave na posvojitev

4.4.1. Priprave na CSD

O pripravah na CSD so sogovornice najprej odgovarjale o obvezni pripravi ob podani vlogi za posvojitev, torej pogovori s socialno delavko o ustreznosti para, zbiranju dokumentacije in ocenitvi para. Ta del priprav je trajal različno dolgo, v okolju Ljubljane sta partnerja k socialni delavki hodila eno leto na štirinajst dni, medtem ko v Gorenjski regiji priprava traja 10 srečanj, kar je potekalo pol leta. S socialnimi delavkami so pari govorili o temah, s katerimi se bodo srečali kasneje v življenju kot družina, govorili so tudi o postopkih, vzgoji otrok, partnerstvu, spremembah, ki se bodo ob prihodu otroka zgodile v življenju, medsebojnem odnosu, veliko pa je tudi tem o razmišljanju in pričakovanju partnerjev *(Je bilo bolj v smislu postopkovnih, vzgojnih zadev, tudi komunikacija v partnerskem odnosu, kako ostat skupaj, kako se soočat s spremembami (AA68))*. Nihče pa ni v okviru teh priprav govoril o odzivih okolja, na to jih niso pripravili. Ena od sogovornic pa je bila z možem pet

let vključena v pripravo na posvojitev, ki je bila organizirana preko Gorenjske regije CSD. Sodelovalo je 6 parov, trije od njih so tudi posvojili, eden pa je dobil lastnega otroka. Na teh pripravah pa so govorili o pripravi okolja, a zelo malo, le včasih so omenili, kaj bi lahko bilo. Gospa sicer pove, da je na teh pripravah dobila, kar je zase potrebovala, a je kasneje dobila izkušnjo, da so socialne delavke na pripravah govorile eno, v praksi pa so kasneje delale drugače *(Zelo me je recimo motilo, da so govorili eno, ta teorija, potem ko je prišla v prakso, je bila pa čisto druga plat AC80))*.

Sogovornice so se vse strinjale, da je pogovor o odzivih okolja pomembna tematika in je zagotovo pomanjkljivost, da se na pripravah o tem ne govori, saj odzivi lahko starše in družino zelo presenetijo in prizadenejo *(Pa se mi zdi za ljudi, ki so morda manj odločeni ali zelo svojeglavi in znajo za svojimi odločitvami stat, pa se mi zdi, da jih lahko zelo te odzivi iz okolice prizadenejo (AA72))*. Pogovor o odzivih okolja pa se zdi sogovornicam zelo pomemben, saj je s tem veliko stisk staršev lahko prihranjenih *(Marsikomu bila prihranjena kakšna stiska, če bi kakšno situacijo lahko že prej preigral (AA73))*. V okolje vstopa celotna družina in vsak posameznik z drugačno osebnostjo in tudi interakcija je vedno drugačna, a na to je potrebno biti pripravljen in to je velika pomanjkljivost strukturiranih priprav. Glavna pomanjkljivost priprav in dela socialnih delavk na CSD je, da same nimajo izkušenj, ne s pripravo na posvojitev kakor tudi ne s samo posvojitvijo. Tako lahko strokovne delavke le dajejo informacije o posvojitvi in odnosih v družini, ne morejo pa deliti lastnih izkušenj in ravno to starši potrebujejo, informacijo oseb, ki imajo lastno izkušnjo posvojitve. Sogovornice se strinjajo, da bi srečanja morala biti bolj strukturirana, tematsko bolj točno določena, govoriti bi morali o primerih, o konkretnih situacijah, ki si jih starši lahko predstavljajo. Nasprotna pa je izkušnja ene od sogovornic, ko sta z možem eno leto hodila na individualne priprave na CSD, a te so potekale brez cilja, nikamor niso napredovali, bilo je le dolgovezenje brez konkretnosti in to je posledica neizkušenosti socialne delavke, kar je bilo za par zelo negativno *(Preveč je bilo dolgovezenja in tam smo sedeli po dve uri brez cilja, brez doseženega cilja (AD78))*. Na pripravah znotraj CSD je veliko teoretičnih pogovorov o idejah posvojitve, a sogovornice so mnenja, da teorija v posvojitvi ne vzdrži, da je vsak otrok drugačen, se drugače odziva in tako morajo tudi starši iskati različne možne načine vzgoje in družinske dinamike. Na pripravah bi moralo biti več konkretnih primerov in dela na njih, kakor tudi skupinskih priprav z drugimi kandidati za posvojitev in pogovori s starši, ki so že posvojili otroka, o njihovih izkušnjah.

4.4.2. Priprave na društvu Deteljica in pomen pogovora s starši, ki so že posvojili otroka

Ena od sogovornic je obiskovala priprave na posvojitev na društvu Deteljica. Dve leti sta bila z možem vključena v osnovni program, ki je potekal v okviru srečanj in pohodov, po prihodu otrok pa sta še naprej aktivno vključena v društvo. Na društvo pa sta se obrnila zaradi nezadovoljstva po pripravah na CSD. Na pripravah v okviru Deteljice so se pripravljali na možen prihod otroka v družino. Na pripravah so se osredotočali tudi na osvoboditev bolečine in odprtost, da lahko kasneje raziščeš probleme, ki se pojavljajo. Priprava na društvu Deteljica pa je postala del para in tam sta se veliko naučila. Paru je sama priprava ustrezala, ker je skupinska, veliko vrednost pa ima tudi zaradi izkušene in odlične socialne delavke, ki skozi proces zna ugotoviti, kaj par še potrebuje, kaj mora predelati, da bo lahko odprto in brez stisk vstopil v novo obliko družine. Veliko bogastvo za sogovornico pa so zagotovo tudi pari in družine, ki skupaj hodijo na priprave *(Ne to, da ti moraš tako in tako, ampak jaz tako, mogoče pa ti iz tega potegneš kaj zase. Ljudje drug drugega bogatimo (AD76))*. Od drugih parov, ki že imajo izkušnjo, pa sta se učila iz pogovora kakor tudi le opazovanja na pohodih in taborih, ko opazujeta, kako družina res funkcionira. Tudi vsi doprinosi z utrinki, referati in branjem knjig, vse to ima svojo vrednost. Eni od sogovornic je socialna delavka predlagala priprave na posvojitev na društvu Deteljica, a ker sta se z možem odločila za mednarodno posvojitev in ker je program na Deteljici precej dolgotrajen, se nista odločila za to, ker sta otroka dobila prej, preden bi zaključila program.

Velika vrednost znotraj priprav na posvojitev je pogovor z družino, ki že ima izkušnjo posvojitve. Tako kandidati za posvojitev dobijo realno predstavo, oprijemljivo idejo o tem, s čim vsem se starši soočajo in na kaj morajo kandidati za posvojitev dati znotraj priprav poudarek. Sogovornica, ki je otroka posvojila v Moskvi, se je ravno zaradi pogovorov z družinami, ki so tudi tam posvojile, odločila za ta korak. To sodelovanje ji je dalo največ znanja, saj se je lahko pripravila na to, kaj pričakovati v Moskvi, hkrati pa so se s starši pogovarjali tudi o vzgoji, o razkritju posvojitve otroku in ostalih vprašanjih, ki jih verjetno ima vsak par pred odločitvijo za posvojitev *(V bistvu mislim, da je bila največja priprava druženje z njimi, pogovori z njimi, ogromno so nama pomagali tudi glede tega, kako v Moskvi, kam iti, kako kaj urediti, kako glede papirjev (AB178)*). Tudi par, ki je sodeloval na pripravah na društvu Deteljica, poudarja, da je veliko bogastvo pogovor z drugimi družinami z izkušnjo posvojitve, saj sta se od njih res veliko naučila, dobila izkušnje in uvid v življenje družin na pohodih, srečanjih in taborih *(Že tudi samo to, kar vidiš, niti ne*

slišiš, torej ogromno na pohodih, taborih, ko smo skupaj in vidiš, kako družina funkcionira in spotoma nevede poveš še marsikaj o tem, kako sicer živimo (AD72)).

4.4.3. Potreba po organizirani pripravi na posvojitev in samostojne priprave

Nekateri starši pa se odločijo, da poleg obveznih priprav v okviru podajanja vloge na CSD ne potrebujejo drugih priprav in se na posvojitev pripravijo samostojno. Ena od sogovornic je prebrala veliko knjig o posvojitvi, o vzgoji in delu z otroki na splošno in to uporablja vsakodnevno v družinski dinamiki. Potreben pa je zagotovo tudi pogovor s partnerjem, da je oseba iskrena tako do sebe kot do družinskih članov in si zaupa tudi pri občutkih, kaj je zanjo in družino prav *(Je bilo pa veliko pogovorov, predvsem je potrebno veliko iskrenosti do sebe, predvsem moraš pa zaupati tistemu lastnemu občutku, kaj je prav in kaj ni prav (AB118))*. Ena od sogovornic, ki je obiskovala priprave v okviru Gorenjskih CSD, pa je mnenja, da se s posebno literaturo ali filmi ni potrebno pripravljati, saj ti življenje ne glede ali posvojiš ali ne, na pot prinese izkušnje, s katerimi se moraš soočati *(Saj vedno življenje ti nekaj prinese in midva sva vedela. Midva sva bila postavljena pred dejstvo, ali bo ali ne bo (AC27))*.

Glede potreb po pripravah na posvojitev pa so mnenja sogovornic različna. Nekatere menijo, da posebna priprava ni potrebna, starša je nista pogrešala ali potrebovala. Strinjale pa so se, da ker niso imeli izkušnje s takim načinom organizirane priprave, imajo le teoretične predstave o podobnih pripravah, da to ne bi pripomoglo k njihovi boljši pripravljenosti na posvojitev *(Niti ne vem, kako ta srečanja izgledajo in težko govorim. Jaz vem, da teoretično, kako naj bi to bilo, pač midva tega nisva pogrešala (AB122))*. Sogovornice so mnenja, da te življenje vpelje v to, da se pripraviš že skozi razmišljanje o tem in pogovorom s partnerjem o možnosti posvojitve. Torej moraš že prej razrešiti stvari pri sebi, preden se za posvojitev odločiš. Glede odzivov okolja pa je ena od sogovornic rekla, da ne verjame, da bi ji priprave na drugačen način lahko pomagale, saj se je o odzivih okolja največ naučila skozi izkušnje *(Tudi če bi jaz hodila na ta srečanja, ne vem, če bi dobila to, da bi znala v določenem trenutku se odzvat, to se naučiš iz svojih izkušenj (AB130))*. Sogovornica, ki pa ima izkušnjo priprav na Deteljici, pa je mnenja, da so skupinske priprave vedno boljše in bolj konstruktivne od individualnih, saj je zelo pomembno se učiti eden od drugega, deliti svoje izkušnje in strategije z vzgojo in specifikami, ki jih v življenje prinese posvojitev. Sogovornice pa se strinjajo, da so ljudje različni in se vsak na drugačen način spopada z preizkušnjami in drugače nanje tudi

pripravlja. Nekateri so osebnostno taki, da priprav ne potrebujejo, ali pa v življenju potem res ne pride do težav, na katere ne bi bili pripravljeni. Pomembno pa je, da so starši na prihod otroka pripravljeni, saj se ne sme zgoditi, da bi se po posvojitvi zaprli, ne bi govorili o tem, saj moraš stvari predelovati, drugače lahko pride do bolečin in stvari potlačiš *(Ker drugače bo hitro prišlo do ene bolečine. To pa ni več moja stvar, ali te teme se pa ne odpira več (AD167)).*

4.5. Socialno delo

Sodelovanje s stroko socialnega dela se praviloma po koncu postopka posvojitve zaključi. Sogovornice gredo občasno z otrokom na obisk k socialni delavki, a še to zelo redko. Ena od sogovornic pa je povedala, da se je glede vprašanj otrok o roditeljicah obrnila na socialno delavko, da je ona z otroci predelala informacije, ki jih je o roditeljicah imela. Sogovornici se je zdelo, da je socialna delavka dovolj čustveno nevpletena v odnosu do otrok, da lahko otrokom prikaže sliko, medtem ko je mama še vedno tam, da jim nudi oporo ob predelovanju teh informacij. Saj je mama vedno v stiski, koliko razkriti o roditeljih in kako povedati resnico, ne da bi roditelje očrnila *(Če pa to pove neka oseba, ki ima bolj nevtralno vlogo, položaj v tem čustvenem smislu, je pa to drugače, ker lahko jaz še vedno ostanem v vlogi osebe, ki otroka lahko podprem v tem, ko bo on to predeloval, se soočal s tem in mu stojim ob strani (AA164))*. Ena od sogovornic pa je po posvojitvi potrebovala pomoč socialna delavke, a je naletela na negativen odziv in kasneje ni upala in ni želela več za nič vprašati, saj je dobila občutek nezaupanja in neobčutljivosti socialne delavke *(Pa sploh nisem želela veliko, jaz ne rabim zdaj cele trgovine, ampak vsaj ene 2, 3 hrane bi nam pa veliko pomagale. Takrat pa sploh nisem vedela, ali lahko sploh še kaj vprašam (AC142))*. En par pa še sodeluje s CSD in gre občasno na srečanje staršev, ki so posvojili, a sta ugotovila, da tam lahko samo še podajata izkušnje, informacije in znanje, ne dobita pa nič več za lastno rast in znanje.

Sogovornice pa imajo s strokovnimi delavkami na CSD kar nekaj negativnih izkušenj. Z neizkušenostjo in uradnostjo na pripravah ter nestrukturiranostjo priprav na posvojitev brez cilja. Ena od sogovornic pa je imela zelo negativno izkušnjo s stroko socialnega dela, ki je v njej vzbudila veliko nezaupanje. Ob prijavi moža zaradi zlorabe alkohola in zanemarjanja otroka so to mami prišli povedati na prvi materinski dan, ko je bil sin star osem mesecev. Pred posvojitvijo sta partnerja na priprave na CSD hodila pet let, s strokovnimi delavkami so se dobro poznali, a so ju kljub temu obravnavali izredno

neosebno, kot da prejšnje sodelovanje sploh ne bi obstajalo *(In midva sva hodila praktično pet let na CSD na skupino. Skozi smo bili v kontaktu, vsakemu vabilu sva se odzvala. Kako na podlagi tega potem lahko možu rečejo potem, ko je otrok že pri nama, da je pijanec (AC35))*. Druga negativna izkušnja znotraj družine pa je bila, ko je gospa klicala na CSD, da bi se pozanimala, v kakšnem primeru lahko dobi mleko za dojenčka na recept, saj sta zaradi kreditov z možem težje shajala skozi mesec, pa je bil odziv socialne delavke, da jima otroka lahko tudi vzamejo *(In jaz kličem, razložim situacijo, se v bistvu samo pozanimam, kdaj lahko to dobiš na recept. Odgovor socialne delavke je pa bil: "Glejte, če ne morete poskrbet zanjga, ga bomo pa vzeli." (AC140))*. Gospa se je takšnega odziva ustrašila, bila je negotova, saj ni prosila za veliko, želela si je le informacije, otrok še ni šel skozi uradno posvojitev in odgovor je materi povzročil veliko stisko.

4.6. Izobraževalne ustanove

4.6.1. Vrtec

Strokovne delavce v vrtcu starši že takoj ob vključitvi otrok v vrtec seznanijo z informacijo o posvojitvi. S tem mnogokrat tudi hitreje dobijo mesto v vrtcu, saj je lahko situacijo potrebno urejati zelo hitro. Mnogokrat pa starši povedo tudi zaradi dejstva, ker so otroci o posvojitvi zelo odprti in sami govorijo o tem, da ne bi zaposleni mislili, da si otrok izmišljuje *(Če so se vzgojiteljice zamenjale, se nama je zdelo, da je prav, sploh da bodo znale reagirati, sploh če otroci, naši otroci kaj posebnega povejo, da ne bodo mislili, da se izmišljujeta (AD109))*. Le ena od sogovornic v vrtcu ni posebej seznanila strokovnih delavcev, a je potem skozi pogovor z njimi razkrila informacijo. Sogovornice se strinjajo, da v obdobju predšolske vzgoje otroci še niso dovolj zreli, ne razumejo in povezujejo družinskih odnosov v tolikšni meri, da bi razumeli samo posvojitev in bi zaradi tega prišlo do zbadanja med sovrstniki *(Mogoče v vrtcih te stvari malo drugače prihajajo na dan. Ker otroci še ne znajo popolnoma postavljat stvari (AA126)*). Če otroci sami ne izpostavijo in ne govorijo o posvojitvi, potem se o posvojitvi načeloma niti ne govori. Niti strokovni delavci v vrtcu s skupino otrok nimajo nobenih posebnih, načrtnih pogovorov o posvojitvi. Kljub temu pa nekateri starši s strokovnimi delavci spregovorijo, da lahko izpostavijo tudi posvojitev, saj se družina o tem odprto pogovarja in ne bo stiska za otroke, če se bodo o tem pogovarjali. Le pri enem otroku, ki je posvojen v mednarodni posvojitvi, je prišlo do zbadanja, da je črnec in znotraj skupine so imeli pogovor o različnosti, da je vsak človek različen in da ni prav, da se zaradi tega med seboj zbadajo *(V vrtcu se potem o posvojitvi*

niso pogovarjali, so se pa o tej drugačnosti, ampak to je bilo zdaj na koncu, zadnje leto pred šolo (Ab146)). Strokovni delavci v vrtcih pa informacijo o posvojitvi običajno zelo lepo sprejmejo, pozitivno. Se pa skozi čas pokaže, da so starši bolj opazovani s strani zaposlenih, kot pa starši, ki so roditelji. Pri otrocih ni razlik, da bi bili deležni več pozornosti, se pa pokaže pri starših, da so zaposleni bolj pozorni na njihove napake, da so vzgojne težave bolj izpostavljene. Kar je mnogokrat pri roditeljih spregledano, pri starših, ki so posvojili otroka, ni. Tako so odzivi lahko mnogokrat zelo stereotipni in se razlikujejo od donosa do roditeljev *(Bolj pozorni na vsako stvar, ki jo narediš, kako narediš, kako rečeš. Se mi zdi, da na začetku kar malo lovijo (AA138))*.

4.6.2. Osnovna šola

V osnovni šoli so vsi starši vnaprej seznanili učitelje o posvojitvi. Staršem se to zdi pomembno, saj so lahko tako učitelji bolj pozorni na kakršno koli vedenje, znajo odreagirati in lahko težave skupaj s starši rešujejo takoj *(Se mi zdi, da je prav, da vsi vejo, ker potem so tudi bolj pozorne učiteljice, če bi bile kakšne težave, da znajo reagirat in da tudi nas takoj opozorijo, če bi kar koli bilo (AB151))*. Starši običajno niso seznanjeni s tem, ali otrokovi vrstniki vedo za posvojitev ali ne. Kjer otrok sam govori o tem, potem najverjetneje da, če pa otrok ne pove, koliko se o tem pogovarja z vrstniki, tudi starši teh podatkov nimajo. Zanimiv je bil tudi odziv enega sošolca sina sogovornice, ki je prišel do mame v šoli in vprašal, če je sin res posvojen. Mama je to potrdila, a je videla, da otrok ne razum vsega in je preverila, če on ve, kaj pomeni posvojitev in otrok ni vedel. Sin je sam sošolcu razložil, kaj je posvojitev in mami se je zdelo odlično, da je sin tako odprt in o tem govori tako neobremenjeno. Ena od sogovornic, ki živi v mestu, pa se je zaradi dejstva, da ne ve, koliko sošolcev je s posvojitvijo seznanjenih, dogovorila z učiteljico, da bo posvojitev predstavila v razredu in se bodo o tem pogovorili. Sogovornica je mnenja, da je za odnos otrok do posvojitve zelo pomembno, na kašen način za posvojitev izvedo. Zdi se je dobro, da jim učiteljica poda predstavo o posvojitvi, ki je poučna, vsakdanja in sprejeta. Da pa se predstava učiteljice in to, kar bo otroke učila, ne bo razlikovala od tega, kar mama sporoča sinu, je tudi učiteljici predstavila način pogovora, ki ga imajo oni doma, da za sina pogovor v šoli ne bo predstavljal stiske *(Se mi je zdelo, da je prav, da jaz to posredujem in povem, kako jaz želim, na kakšen način je sinu to poznano in da se bo on počutil bolje ob tem (AB167))*.

Je pa imela ena od sogovornic tudi negativno izkušnjo s strokovno delavko šole. Mama to ubesedi kot operativne težave, ki pa imajo močen vpliv na sinovo čustvovanje. Učiteljica je razredu dala neprimerno domačno nalogo glede na dejstvo, da jo je mama seznanila s posvojitvijo. Sinovo neopravljeno nalogo bi posledično lahko tudi spregledala, a je zelo neobčutljivo ravnala in mu dala še kazensko nalogo. Mama pa se je ob tem postavila sinu v bran, ne iz pretirane zaščitniške vloge, temveč ker je s tem sin doživel veliko stisko, ki pa je ni bil sposoben sam rešiti. Mama pove, da je takih neobčutljivih odzivov s strani strokovnega kadra veliko *(In takih podobnih zgodb je bilo pa v šoli precej. Predvsem iz strani strokovnega kadra, ki naj bi bil strokoven in usposobljen za take situacije (AA125))*. Strokovni kader bi v izobraževalnih ustanovah, ki ima z otroki stik vsakodnevno, moral biti o tem bolj osveščen in bi to moral biti del njihovega usposabljanja, saj lahko neprimerni odzivi pustijo velik pečat na otroku *(In tu je res potrebno nekaj več načrtnosti in drugačnosti pristopa. (AA170))*. Potrebno pa je, da se govori o posvojitvah, da se izpostavlja mnenja, saj z govorom o tem več ljudi razmišlja o posvojitvi, izpostavi svoja mnenja in se iz tega uči.

5. Razprava

5.1. Razprava o rezultatih

Odzivi okolja na posvojitev so različni glede na poznavanje tega načina oblikovanja družine v družbi in njenega sprejemanja. Odzivi so tako negativni kot pozitivni. Se je pa zagotovo skozi čas odnos do posvojitev in s tem tudi razumevanje spremenilo, predvsem s tem, ko so posvojitve postale čedalje bolj odprte, so bili tako starši kot otroci pripravljeni z okoljem odprto govoriti o njihovi družinski dinamiki. Rezultati moje raziskave se v veliki meri skladajo s pričakovanji glede na teoretsko razumevanje, morda jih celo presežejo v pripravljenosti družin sodelovati z okoljem in ga ozaveščati. Hkrati pa so nekatera pričakovanja in ideje o rezultatih, glede na teoretsko raziskovanje, neuresničena, predvsem na področju strokovnega dela, tako znotraj socialnega dela kakor izobraževalnih ustanov.

5.1.1. Družinske zgodbe in vplivi iz okolja

Družinska zgodba je zgodba o preteklosti družine, o razlogih za odločitev družine za posvojitev in o samemu postopku posvojitve. Družinska zgodba tudi vpliva na dejstvo, kako se družina pripravi na posvojitev in na kakšen način pripravi okolje. Zelo pomembno za samo družinsko dinamiko je, kako je družina na otroka pripravljena, od kod izhaja otrok in kako otroka sprejme v svoje okolje (Hoopes 1990: 147). Vse sogovornice so imele zelo različno zgodbo posvojitve. Vse posvojitve so odprte, so pa nekatere intervjuvanke sodelovale na pripravah na posvojitev, spet druge ne. Priprave pa so bile pri vsaki strukturirane drugače. Tudi sam proces je pri vsaki sogovornici drugačen, od mednarodne posvojitve, posvojitve skozi rejništvo ter notranjih posvojitev. Zgodba posvojitve in življenjska zgodba otroka pa njemu pomaga osmisliti, kako in kam sodi v svetu in družbi (Grotevant, et al. 2007: 80). Sama zgodba je pomembna za identifikacijo otroka, hkrati pa se glede na poznavanje družinske zgodbe tudi okolje na otroka drugače odziva. Kljub različnim zgodbam pa so vse sogovornice o svoji preteklosti in s tem neplodnosti ter procesu posvojitve govorile zelo odprto. Torej so tudi do okolja družine, ki predstavljajo mojo raziskavo, zelo odprte in rezultati so zagotovo tudi povezani s tem. Vsaka posvojitev je raznolika in specifična zaradi različnih priprav, okoliščin posvojitve, zgodovine otroka in odprtosti posvojitve. Vsi ti dejavniki pa vplivajo na dejstvo, kako bo otrok sodeloval z okoljem in kako bodo odzivi okolja vplivali nanj in na celotno družino. Vplivi okolja so lahko tako negativni kot pozitivni in ne glede na način se dotaknejo otroka in nanj neposredno vplivajo. Ravno zaradi vplivov okolja pa je zelo pomembno, da se znotraj

družine o tem govori, odprto predela vprašanja in daje otroku varen prostor za ubesedenje stiske (Hoopes 1990: 147).

5.1.2. Seznanjanje okolja s posvojitvijo

Družine, ki so posvojile otroka, živijo svoje življenje in posvojitve v vsakodnevnem življenju ne izpostavljajo pretirano. O obliki družine, ki je posvojila otroka, vse razmišljajo kot o običajni družini in ne čutijo potrebe, da poudarjajo svojo različnost. Okolju ob povpraševanju in skozi pogovor zaupajo o posvojitvi, so glede tega odprti. A kakor opozarja že Grotevant et al. (2007: 80), pretirano izpostavljanje in poudarjanje posvojitve lahko postane preobremenjujoč osrednji dejavnik družinskega življenja, ki pa lahko pri otroku, ki gradi svojo identiteto, izčrpa velik del njegove čustvene in psihološke energije, postane to prevelika stiska, s katero je otrok obremenjen. Starši ne želijo, da se zaradi izpostavljanja posvojitve otrok počuti pretirano različnega od drugih otrok. Običajno starši niso seznanjeni s tem, v kolikšni meri otrok izpostavlja posvojitev v okolju, v katerem se giblje, prav tako ne znajo oceniti, koliko staršev sovrstnikov ve za posvojitev. O tem se zagotovo pogovarjajo, kljub temu pa to ni osrednja tematika družinske dinamike, ki bi jo moral starš z otrokom predelovati vsak dan, saj družino določa mnogo drugih pomembnih dejavnikov. Starši v okolju običajno sami razkrijejo, da so posvojili otroka, čeprav mnogo posameznikov v okolju ve za to. Običajno ljudje iz okolja ne vedo, ali lahko o tem sprašujejo, kako naj vprašajo in posledično počakajo, da družina sama seznani okolje s posvojitvijo. Odprta posvojitev in obenem odprtost družine do okolja se na področju posvojitev spodbuja, saj je izobraževanje okolja zelo pomembno za detabuizacijo in zmanjšanje ali odpravljanje stigem o posvojitvi (Mikluš, Tomažič 2016: 150). Ko pa par okolje seznanja s samo odločitvijo za posvojitev, pa se intervjuvanke strinjajo, da je ob tem pomembno, da imata partnerja najprej predelano idejo o sami posvojitvi, svojih dejanjih, namerah ter zgodovini neplodnosti, saj potem tudi pri seznanjanju okolice ni težav. Rezultat o seznanitvi okolja z namero posvojitve je podoben rezultatom v raziskavi Zupančič (1987: 26), le da danes par seznani z namero vsaj ožje okolje. V njeni raziskavi četrtina intervjuvanih ni razkrila namere, četrtina le ožji družini in sodelavcem, polovica pa je bila do tega odprta. Tudi v moji raziskavi sta dve sogovornici razkrili le ožji družini in sodelavcem, predvsem zaradi dejstva, da sta bili vse do zadnjega koraka posvojitve negotovi, ali bo posvojitev dejansko izpeljana. Ta strah je omenjen tudi v ameriški raziskavi (Dave Thomas Foundation For Adption 2002), kjer ima 82% anketiranih zadržke

do posvojitve ravno zaradi dejstva, da bi se pred zaključkom postopka posvojitve pojavili roditelji ali bi kasneje zahtevali skrbništvo nad otrokom. Odzivi okolja ob seznanjanju s posvojitvijo so podobni, kot navajajo nedavne raziskave (Klun 2008, Bizant 2013). Najbolj je prisotno veselje, navdušenje, mnogo je tudi komentarjev o pogumu para, občudovanje, da sta sprejela to odločitev ter rešila otroku življenje, pojavili pa so se tudi dvomi glede genetske povezanosti, komentarji kot je: "kri ni voda". Podobne ugotovitve navaja tudi Klun (2002), ki odzive razdeli na pozitivne, negativne in odzive začudenja, ti zadnji pa so pogosto posledica predstav ljudi, da so posvojitve izredno redke in običajno povezane s tragedijo. Komentar okolja, naj starši dobro premislijo ob posvojitvi, ki ga je navedla Bizant (2013: 134), pa se v mojih pogovorih ni pojavljal. Na podoben način se je odzvala le mama ene od sogovornic, ker imajo v družini 3 otroke, ki so se družini priključili skozi rejništvo, prvi deček je že posvojen, pri drugi deklici pa sedaj poteka postopek posvojitve. Mama je dvom izrazila zaradi dolgotrajnih sodnih postopkov, ki znajo biti za družino tudi naporni. Poudarila pa bi pomembnost komentarja ene od sogovornic, da odzivi ob seznanjanju okolja z odločitvijo za posvojitev niso konkretni, saj okolje težko govori o nepredstavljivem. Najprej seveda vsi izrazijo svoje mnenje, ki ga imajo, takšno ali drugačno, potem pa odzivi zamrejo, saj je predstavljena le ideja, a še ni bilo nobenih konkretnih dogodkov. Šele ko so se možnosti in premiki za dejansko posvojitev začeli dogajati, se je okolje lahko pristno odzvalo in pokazalo svoje iskreno mnenje, kar je za bodoče posvojitelje izredno pomembno. Vsak starš si želi, da otrok najde svojo mesto v družbi in v prihodnosti ne bo žrtev kritik in pripomb, ki so lahko boleča (Zupančič 1987: 27). S takim razmišljanjem se je spoprijela tudi sogovornica, ki je z možem posvojila otroka, ki je Rom. Okolje sta posebej pripravila in pri njih preverila, ali imajo glede tega kakšne zadržke, saj otroka nista želela pripeljati v obsojajoče okolje.

5.1.3. Odzivi družine in širšega okolja

Odzivi družine na informacijo o posvojitvi so pri vseh sogovornicah polni veselja, sreče, navdušenja in so na splošno pozitivni. Tak odziv je običajno povezan s poznavanjem preteklosti para in stisko, povezano z neplodnostjo. Tako si družina običajno oddahne, čuti olajšanje, včasih celo bolj kot sam par. Pogosti so komentarji, da je sedaj družina popolna. Le ena od mam sogovornice, kjer v družini poteka postopek posvojitve druge deklice, ki je že pet let pri družini v rejništvu, je izrazila dvom, ker se stara mama zaveda, da vsak otrok v družino prinese poleg veselja in sreče tudi težave iz preteklosti, ki močno vplivajo na samo dinamiko družine.

Odzivi širšega okolja pa so zelo različni in se lahko delijo na pozitivne, negativne in odzive nepoznavanja posvojitve. Pozitivni odzivi so običajno izraženi kot veselje, praznovanje in iskreno zanimanje za družino in občudovanje družine. Negativni odzivi pa so povezani z namigovanji, da otrok ni od staršev, ki sta ga posvojila, mnogo je tudi zbadljivk o starosti staršev ali negativnih očitkov o roditeljici, ki je otroka zapustila. Glede otrok pa so občasno prisotni tudi komentarji o tem, kakšni so otroci in vedenje hitro posplošujejo s posvojitvijo. Mnogokrat pa so odzivi povezani tudi z nevednostjo ljudi, kako se odzvati na družino, ki je posvojila otroka, ljudje so v stiski predvsem, ko imajo o posvojitvi napačne predstave. Tako mnogokrat ljudje ne vedo, ali lahko starše o posvojitvi kaj vprašajo in podajo mnenje in zato raje počakajo, da starši sami omenijo posvojitev in začnejo pogovor o tem. Negativni odzivi pa so lahko tudi posledica nerazumevanja in nepoznavanja takšne družinske oblike in reakcije niso namensko negativne, a so ljudje v stiski, kako se odzvati (Klun 2008: 64). A ravno nezavedna, z lahkoto izražena negativna beseda, ima velik učinek na življenje družine, ki je posvojila otroka, sploh ob svoji začetni negotovosti (Leskovšek 2005: 81). Okolje pa je mnogokrat začudeno nad odprtostjo družine o posvojitvi, saj pričakujejo, da jim bo ob tem neprijetno, bo to skrivnost ali pogovor o tem ne bo sproščen. Ravno odprtost družine pa je izrednega pomena, da otrok lahko oblikuje pozitivno in konstruktivno identiteto, saj mu odprtost družine in poznavanje informacij o posvojitvi da vedeti, da pozna svojo zgodovino, je glede informacij in svoje zgodbe samozavesten in kasneje ga, četudi zazna občutek nepovezanost z okoljem in različnosti, lahko utemelji in predela znotraj družine in samoreflektira pri sebi (Grotevant et al. 2007: 84). Zanimivo pa je, kako se odzivi okolja skozi čas spreminjajo. Sogovornice imajo izkušnje, da s časom postane pogovor o posvojitvi v okolju nepomemben in odvečen, to postane pretekla tematika, o kateri se ni smiselno pogovarjati. Ena od sogovornic doda, da edino, ko se o tem v družbi pogovarjajo, je, ko ona sama to izpostavi, drugače pa se okolica tej temi raje izogne. Sčasoma okolje pozabi, od kod je otrok in ga normalno sprejme medse, saj otroci, ki so posvojeni, v ničemer ne odstopajo od drugih (Zupančič 1987: 43).

Ob **prihodu otroka** sogovornice opisujejo, da je celotna ožja družina predvsem navdušena, so veseli, uživajo, bili so ljubeznivi in veliko je bilo komentarjev, da je družina sedaj postala "običajna, normalna". Prihod otroka domov, priprava na prihod otroka in posvojitev so lahko za starše tudi naporni in posledično starši povedo za prihod otroka le bližnjim. Ker družina na začetku lahko potrebuje čas zase, da se navadi na novo družinsko

obliko, na novega člana, tudi preveč obiskov ni zaželenih. Sploh v manjšem okolju, kjer se novica o posvojitvi hitro razširi, so obiski in zanimanje za družino bolj intenzivni. Za družino se zanimajo in jo obiskujejo tudi oddaljeni znanci, ki si z družino niso tako blizu in nosijo darila ter sladkarije. Mnogi obiskovalci pridejo tudi iz radovednosti, a so vsi pristno veseli za novo oblikovano družino. Ob mednarodni posvojitvi pa svojci družino tudi pričakajo na letališču in tako proslavijo prihod otroka. Drugačen odziv okolja pa je odvisen tudi od starosti otroka, saj je veselje še večje, ko je otrok dojenček, ker ima okolje predstavo, da otrok nima negativne preteklosti in posledic, ki jih je prinesel v novo družino, kar pa zagotovo ne drži. Tako okolica ob prihodu novorojenčka nima toliko dvomov, pojavijo pa se tudi komentarji, da bo družina lahko otroka vzgojila čisto od začetka.

Negativni odzivi okolja pa se pojavijo, ko se otrok sooča s težavami, ki so lahko vzgojne ali vedenjske. Bolj pogosti so tudi, ko starši nekomu izrazijo svojo stisko glede vzgoje ali druge stiske, povezave z otrokom. V podobnih primerih okolje dobi priložnost, da izrazi svoje dvome, ki so se jim pojavili, ko je družina posvojila otroka, a običajno ljudje čakajo na ustrezno situacijo, da jih izrazijo. Odzivi so pogosto povezani s komentarji, da so si starši sami izbrali takšno pot, da bi se temu lahko izognili ali odzivi, ki staršem dajejo občutek, da je oseba vedela, da bodo z otrokom težave. Negativni odzivi pa so povezani tudi s poizvedovanjem popolnih tujcev o posvojitvi in komentarji o nepodobnosti med starši in otrokom. Izražanja nepodobnosti pa običajno krepijo stigmatiziranost družine, saj krepijo občutek različnosti in manjvrednosti posvojitve, ker starši in otroci ne delijo istega genskega materiala. Radovednost popolnih tujcev je prisotna predvsem v primeru mednarodnih posvojitev, kjer okolje, in s tem popolni tujci, staršema zastavljajo mnogo različnih vprašanj. Okolje pa se lahko negativno odzove tudi z opazovanjem družine in posploševanjem opažanj na neustrezno vzgojo v posvojitvi. S tem se je soočila ena od sogovornic, ko je bila na CSD podana anonimna prijava, da mož zlorablja alkohol in družina zanemarja otroka. Ta odziv je bil za starše izredno stresen in je starša pretresel predvsem zaradi dejstva, da uradna posvojitev še ni bila končana.

Pogost odziv okolja pa je tudi **ocenjevanje družine** zaradi dejstva posvojitve. To je predvsem neizogibno, če je družina edina v ožjem okolju, ki je posvojila otroka. Okolje družino vidno bolj opazuje. S tem pa so povezane tudi skrbi sogovornic, da bodo kakšne izjave otrok v družbi razumljene napačno, se jih bo vzelo preveč resno in bo družina s tem imela težave, čeprav sogovornice vedo, da delajo za otroka vse najboljše. Le ena od

sogovornic pove, da se ji intenzivno ocenjevanje okolja ne zdi negativno, saj se s tem okolje izobražuje o posvojitvi in posvojitev normalizira. Mnogo avtorjev opisuje in poudarja povečano ocenjevaje in opazovanje družine, ki je posvojila otroka v družbi. Mikluš in Tomažič (2016: 151) opozarjata na to, da družba bolj ocenjuje vzgojo in odnos staršev do otroka in posledično je lahko popolnoma običajno vedenje neutemeljeno označeno kot posledica posvojitve in problematičnosti otrok. Tudi raziskava Klun (2008: 64) je potrdila pretirano ocenjevanje okolja in kot posledico, da se morajo posvojeni otroci lepše vesti, saj kakršno koli odstopanje okolje takoj poveže s posvojitvijo.

5.1.4. Odzivi sovrstnikov

Otroci sogovornic so bili še dokaj mladi, v vrtcu ali nižjih razredih osnovne šole, in odzivi sovrstnikov zagotovo še niso tako intenzivni, saj otroci še nimajo poglobljenega razumevanja o odnosih znotraj družine in o sami posvojitvi. Klub temu pa so izkušnje z izzivi različne. Praviloma negativnih odzivov ni, so pa mame dodale, da se lahko zgodi, da otrok zanje ni povedal staršema. Sogovornice so bile prepričane, da so otroci glede tematike in informacij o posvojitvi dovolj samozavestni, da lahko to delijo tudi s sovrstniki. S tem pa tudi ne dopustijo negativnih odzivov, ki so običajno posledica sramu in občutij neprijetnosti. Mnogokrat otroci niti ne vedo za posvojitev, ko pa otrok, ki je posvojen, to sam izpostavi, pa se marsikateri sovrstnik zaradi nerazumevanje umakne ali otroka vpraša, kaj posvojitev pomeni. Tudi Zupančič (1987: 45) opaža, da v vrtcu posvojitev ravno zaradi njihovega nepoznavanja te družinske oblike ne vzbuja posebnih odzivov pri sovrstnikih. Zagotovo pa so odzivi sovrstnikov na posvojitev odvisni od njihove družinske dinamike znotraj doma, torej če starši sovrstnikov o posvojitvi govorijo pozitivno, bo tako to sprejel tudi otrok, če pa bodo o tem otroci dobili negativno predstavo, pa bodo tudi negativni odzivi do otroka, ki je posvojen, bolj pogosti. Eni od sogovornic se za to zdi pomembno, da se v šoli, znotraj razreda, o posvojitvi pogovorijo, da jim učiteljica to predstavi na pozitiven način, da je posvojitev del življenja in običajen način oblikovanja družine, saj je potem zaradi nepoznavanja posvojitve manj možnosti za negativne odzive do otroka. Negativni odzivi sovrstnikov se tudi bolj zgodaj pojavijo v primerih mednarodne posvojitve. Tako so tudi otroka sogovornice že v vrtcu sogovorniki klicali črnec in mu govorili, da je iz Afrike. Pomembno je, da strokovne delavke hitro reagirajo in se pogovorijo o posvojitvi, različnih oblikah družine in različnosti ljudi na splošno. Tudi Zupančič (1987: 43) ugotavlja, da so otroci mednarodnih posvojitev deležni več negativnih odzivov, saj jih je v njeni raziskavi kar četrtina doživljala negativne pripombe in

zmerljivke. Ena od sogovornic pove, da so odzivi sovrstnikov veliko bolj intenzivni v času pubertete. Njena hči se s sovrstniki veliko bolj pogovarja o posvojitvi, saj so tudi ostali otroci o tem bolj informirani. So pa posledično bolj pogosti tudi negativni komentarji, da dekle ne živi pri pravi mami in podobno. Ravno v času adolescence pa je glavna naloga utemeljevanje in razvoj identitete in otroci v tem času odkrivajo in definirajo svojo identiteto in tudi ocenjujejo svoje vedenje (Hoopes 1990: 144). Otroci morajo biti za odzive okolja opremljeni, največja podpora pa je lahko to, da o posvojitvi vedo vse, da z informacijo o tem odraščajo in potem ni strahu, da se na negativne odzive ne bi znali odzvati.

5.1.5. Odzivi staršev na odzive iz okolja in priprava otrok na odzive okolja

Odzivi staršev na odzive okolja so odvisni od dejstva, kako predelano imata starša dejstvo in proces same posvojitve. Odprtost in iskrenost družine do posvojitve je ključnega pomena pri soočanju z okoljem. Znotraj družine mora biti vzpostavljen varen prostor, kjer starši otrokom nudijo čim več informacij o posvojitvi, komunikacija med člani družine pa poteka brez predsodkov, očitanj in obsodb (Swientek 1997). Če družina na tak način predeluje posvojitev znotraj svoje celice, tudi odzivi na okolje niso problematični in družina zna z njimi ravnati. Odzivi okolja staršev, ki so posvojili mnogokrat ne prizadenejo, ker se zavedajo, da svojim otrokom delajo dobro in vsa dejanja prilagajajo v njihovo korist. Starši se skozi proces posvojitve in seznanjanje okolja običajno pripravijo na vse možne odzive okolja. So bile pa sogovornice na splošno presenečene, ker negativnih odzivov skoraj ni bilo ali jih je bilo malo. Ena od sogovornic je poudarila, da informacij in izkušnje, ki jih ima okolje o posvojitvi in na podlagi katerega se na posvojitev odziva, ne predstavljajo dejanskega stanja posvojitve in nujno je, da starši to razumejo in ponotranjijo. Sogovornice so povedale, da so skozi čas razvile strategijo, da se na okolje odzovejo s šalo, sploh na odzive, ki so vsiljivi, neprimerni ali podani s strani popolnih tujcev. Izkušnje običajno dajo znanje, kako se na okolje odzivati, kaj povedati, kdaj in na kakšen način. Ena od sogovornic je doživela stisko, ker sprva okolju ni znala postaviti meje, kasneje pa se je to naučila in ji je tak način učenja na izkušnjah koristil. Mame se predvsem na negativne odzive o roditeljicah odzovejo zaščitniško in roditeljico podprejo. Pri otrocih spodbujajo razumevanje, da so roditeljice dobre osebe in so za otroka naredile vse, kar so lahko, omogočile so mu boljše življenje, ki mu ga same niso mogle nuditi. Ko okolje govori negativno o roditeljici, tak način pogosto prekinejo in roditeljico podprejo, s tem pa predvsem otroku dajo občutek vrednosti in zaželenosti. Odzivov okolja

družine ne želijo potencirati, saj oni predstavljajo običajno družino in to razumevanje predstavljajo tudi otroku. Vsi starši , ki so posvojili otroka pa se na okolje odzivajo v skladu z otrokovo koristjo, saj menijo, da na koncu ni pomembno okolje, temveč otrokova samopodoba ter razumevanje posvojitve in njegove življenjske zgodbe.

Tudi **družinska dinamika** se prilagaja na odzive okolja. Družina mora biti medsebojno bolj povezana, o odzivih okolja morajo govoriti odprto, jih predelati in ubesediti. To družinsko dinamiko in povezanost okrepi, da preživi nesprejemanje. Tudi povezanost partnerjev in njun odnos je skozi posvojitev in glede na odzive okolja še bolj močan, saj se morata partnerja med seboj podpirati in spodbujati pri sprejemanju odločitev. Ena od sogovornic pove, da je na družinski dinamiki začela delati že skozi predelovanje neplodnosti, ko sta s partnerjem predelala medosebne odnose, odnose do okolja, čustva in na te temelje sta položila še posvojitev in jo dograjevala. Ker pa sta svoja prepričanja in ideje imela že tako predelane, zaradi odzivov okolja družinske dinamike ni bilo potrebno prilagajati in krepiti.

Družina mora otroku ponuditi varen prostor za pogovor, kjer je komunikacija iskrena, poglobljena in brez zadržkov. Če ima posvojeni otrok v družini mesto skupaj s svojo preteklostjo in življenjsko zgodbo, se bo lažje soočal tudi z odzivi okolja (Swientek 1997). Socialne interakcije lahko otroku dajo občutek, da je z okoljem nepovezan in vanj ne pripada. V to stisko pa vodi ravno nepoznavanje lastne preteklosti in nesposobnost umestitve svoje zgodbe v družbeni kontekst (Grotevant et al. 2007: 84). **Priprava otrok na odzive okolja** je zagotovo pomembna, a pri nobeni od sogovornic ni načrtna. Družina z zgodbo o posvojitvi živi, ta je del vsakdana in del družine. Ena od sogovornic izpostavi, da se bo otrok nekega dne moral soočiti z odnosom do posvojitve in s tem povezano bolečino. Starši ga pred tem ne morejo zaščititi, lahko pa mu nudijo oporo. Otroka na odzive okolja vse sogovornice pripravljajo le skozi odprtost, seznanjenost in iskrenost. Otroku bi bilo težje ravnati in se odzivati na okolje, če ne bi poznal svoje zgodbe, če bi bila posvojitev prikrita. Mnogo staršev želi otrokom predstaviti soočanje z okoljem na način, da v negativnih odzivih najdejo pozitivno in tako preprečijo nadaljevanje negativnih odzivov. Vsak otrok, ki ima od doma izkušnjo odprte posvojitve in iskrene komunikacije, je z informacijami opremljen za odzive na okolje, sam pa izbira in pridobiva izkušnje, ali bodo ti odzivi negativni ali pozitivni. Vse sogovornice so odgovorile enotno, da svojim otrokom zaradi posvojitve ne dajejo posebne pozornosti in niso bolj zaščitniške. Otrok se mora znati postaviti zase, saj se bo enkrat z okoljem moral znati soočati sam in predelati tudi odzive

okolja glede posvojitve. S posebnimi pripravami na odzive okolja pa bi starši le še bolj potencirali različnost posvojitve in potrebo, da se otrok zaradi nje brani pred okoljem, kar pa za otroka ni konstruktivno sporočilo. Ena mama je poudarila, da raje gradijo na imunskem sistemu kot na kurativi.

Odzivi otroka na okolje se lahko izrazijo kot stiska in nemoč, predvsem ko otroci o posvojitvi nimajo dovolj informacij in ne poznajo svoje celotne življenjske zgodbe. Otroci, ko so v stiski, mnogokrat staršem sploh ne povejo za zbadljivke. Kasneje, ko pa stiska postane prevelika, o tem spregovorijo in ko otrok s starši to predela, mu odgovorita na zastavljena vprašanja in dvome, je tudi otroku lažje in se zna odzvati na okolje. Ker je večina otrok sogovornic mlajših, še ne povezujejo družinskih odnosov v posvojitvi tako poglobljeno in zato jim tudi naloge o družini in družinskem drevesu ne predstavljajo stiske. Kasneje pa se ta stiska že lahko pojavi in doživel jo je sin sogovornice, ko je v prvem razredu v šolo moral prinesti čestitko ob rojstvu otroka. Ker se z nalogo ni znal spoprijeti, je ob tem čutil stisko. Ker pa je otrok doma imel varen prostor, je to lahko ubesedil in so znotraj družine stisko predelali in jo rešili tudi v šoli. Tu vidimo pomembnost odprtosti in iskrenosti znotraj družine, ki mora stalno predelovati in nadgrajevati razumevanje posvojitve. Otrok, ki je dobro opremljen z informacijami, se z okoljem lahko tudi samozavestno sooči in okolju ne da možnosti za stigmatizacijo. Otroci, ki so samozavestni glede posvojitve, o njej tako sovrstnikom kot tudi ostalim članom okolja tudi sami odprto govorijo in s tem jih tudi odzivi okolja ne prizadenejo.

5.1.6. Odprta posvojitev

Za otrokovo samopodobo je pomembno, da so mu podatki o posvojitvi in roditeljski družini razkriti, saj se tako otrok počuti varnega, da lahko in je sposoben o tem tudi govoriti. Otroku je življenjska zgodovina običajno razkrita skozi zgodbe, pesmi in pravljice. Je pa odvisno od družinskega konteksta, koliko so starši otroku pripravljeni razkriti informacij in koliko so odprti za vprašanja otroka. Če starši otroku informacij o posvojitvi ne razkrijejo, je otrokovo odkritje zanj lahko zelo travmatično (Grotevant e tal. 2007: 82). Starši običajno že pred samo posvojitvijo razmišljajo o najboljšem načinu **razkritja in pogovora z otrokom o posvojitvi**. Pojavljajo se vprašanja o tem, kdaj je najbolj primeren čas, kaj če tega trenutka ne bo, kaj če okolica, ki ve za posvojitev, to otroku razkrije prej, kot to storita starša. Prav vse sogovornice so povedale, da so ob razmišljanju o razkritju razmišljale o največji koristi otroka. Vsi otroci so odraščali z zgodbami o posvojitvi od prihoda v družino. Le ena od sogovornic je sinu začela zgodbo o

posvojitvi pripovedovati pri treh letih. Vse pa so o posvojitvi začele odpirati tematiko s pripovedovanjem pravljic. Mnogokrat starši otrokom zgodbo posvojitve predstavljajo skozi slike, predmete, spomine, ki so povezani s posvojitvijo. To so pogosto slike, filmi iz države izvora, slike svečane posvojitve, oblačila in igrače, ki jih je otrok prinesel iz roditeljske družine. Starši pogosto otrokom tudi berejo knjige povezane s posvojitvijo, kot je Metkina družina. En način soočanja s posvojitvijo pa je za otroka lahko tudi stik z roditelji. Konflikte glede razumevanja in družbenega in osebnega zaznavanja posvojitve mora vsak otrok predelati skozi odraščanje, v tem procesu pa se uči tudi najboljših strategij odzivanja, presoje in vedenja (Erikson 1983). Tako tudi z odraščanjem starši zgodbo o posvojitvi dopolnjujejo, nadgrajujejo glede na presojo, koliko je otrok s svojo zrelostjo sposoben predelati. Sogovornice otrokom predstavijo tudi informacije o roditeljicah, ki jih imajo. Vse želijo roditeljice predstaviti v pozitivni luči z namenom, da tudi otrok ne dvomi v svojo vrednost in zaželenost. Z leti pa o posvojitvi znotraj družine govorijo vse manj, otroci manj sprašujejo in nimajo toliko interesa temo predelovati. Starši pa kljub temu občasno spodbudijo pogovor o tem, da otrokom dajo občutek, da ko bodo želeli, lahko o tem iskreno in brez zadržkov govorijo.

Prav vsi otroci sogovornic so za posvojitev izvedeli zgodaj in s tem odraščajo. Posvojitev in svoje občutke, povezane s tem, predelujejo celo življenje. Tako sprejemajo nove podatke o posvojitvi in svoje znanje ter razumevanje, s tem pa tudi občutke o posvojitvi, nadgrajujejo. Zanimanje otrok za posvojitev pa se skozi odraščanje spreminja in je pri vsakem posamezniku drugačno. Mnogi otroci, predvsem dečki, se o posvojitvi sčasoma nočejo več pogovarjati, jih tematika ne zanima. Sogovornice povedo, da to sprejmejo, a kljub temu kdaj skozi pogovor omenijo posvojitev, da preverijo pripravljenost otroka za pogovor. Ena od sogovornic pove, da otroku ves čas sporoča, da oni so družina, da ga imata starša rada, da ga bosta vedno imela najbolj rada in mu s tem želi sporočiti, da bo imel znotraj doma vedno odprt prostor za pogovor o posvojitvi ter drugih tematikah. Sogovornice, ki imajo več otrok, potrdijo domnevo, da se vsak otrok z informacijo o posvojitvi sooča na svojevrsten način. Tudi glede na spol se otroci različno soočajo s predelovanjem posvojitve. Identiteto posvojitve morajo otroci skozi odraščanje vpeti v druge življenjske odnose in to usklajevanje bolj kot fantje uspešno dosegajo deklice, saj imajo fantje običajno manj izkušenj s povezovanjem odnosnih in socialnih identitet (Grotevant e tal. 2007: 81). Tako hči ene od sogovornic zelo odprto govori o posvojitvi, tudi v šolskem okolju in med sovrstniki posvojitev brez zadržkov izpostavi in o tem

govori. Sin pa nasprotno o tem noče govoriti, tudi znotraj družine se težje odpre glede pogovora o posvojitvi, ne sodeluje in kaže, kot da ga to ne zanima. Starši to sprejmejo in ga ne spodbujajo, da o tem govori, če ne želi, a se na pogovor vedno odzovejo zelo odprto. Kljub temu pa sin še vedno v pogovoru z mamo vztraja, da ga je rodila ona in hoče mamo pripraviti do tega, da bi ona to potrdila. Odlično izkušnjo s predelovanjem posvojitve pri otrocih pa imajo starši, ki so včlanjeni v društvo Deteljica, saj lahko otroci na pohodih in taborih med seboj predelujejo kakšne stiske in vprašanja, ki jih staršem ne želijo postaviti in se o tem brez zadržkov pogovarjajo.

5.1.7. Priprave na posvojitev

Priprava na posvojitev je osnovna oblika strokovne pomoči staršem, ki so v procesu posvojitve otroka (Zaviršek 2012: 202). O pripravah na CSD so mi sogovornice vse odgovarjale v smislu obveznih priprav v sklopu zbiranja dokumentacije in psihološke ocenitve para. Le ena od sogovornic pa je bila pet let vključena v pripravo na posvojitev gorenjske regije CSD. S socialnimi delavkami so pari govorili o tematikah, s katerimi se družina sreča kasneje v življenju, o postopkih, vzgoji, partnerstvu, pripravi na spremembe znotraj družine in o pričakovanjih partnerjev glede posvojitve. Družina se mora ob pripravah pripraviti na prihod otroka in ozavestiti svoja pričakovanja, strahove in dvome (Rapoša Tajnšek e tal. 2002: 35). V okviru priprav na CSD pa nobena od sogovornic ni dobila izkušnje o odzivih iz okolja. Le na pripravah gorenjske regije CSD so občasno, vendar v majhni meri omenili, kaj partnerja lahko pričakujeta glede odzivov iz okolja. Pogovor o odzivih okolja se vsem sogovornicam zdi izredno pomembna tematika in odsotnost teme je velika pomanjkljivost priprav. Starše odzivi okolja lahko zelo presenetijo in prizadenejo, predvsem če se nanje niso pripravili in osebnih občutij glede posvojitve nimajo predelanih. V okolje vstopa vsak posameznik s svojimi specifičnimi informacijami in mišljenjem, tudi komunikacija je z vsakim posameznikom vedno drugačna, a kljub temu se je potrebno pripraviti na možne odzive okolja in to bi morala biti ena od obveznih tematik priprav na CSD. Glavna pomanjkljivost priprav na CSD je neizkušenost strokovnih delavk tako s pripravo na posvojitev kakor tudi s samim postopkom. Pomembno je, da priprave na posvojitev opravlja posebej za to usposobljena strokovna delavka (Lutter 1997 v Bevc 2014: 17). Socialna delavka bi morala opolnomočiti starše za prihod otroka, jih seznaniti s predsodki in nezavednimi dejavniki posvojitve, hkrati pa bi morala ozaveščati okolje in s tem spodbujati normalizacijo posvojitve (Zaviršek 2012: 204). Strokovne delavke pa lahko posledično le dajejo strokovne nasvete, ne morejo pa nasvetov črpati iz

svojih izkušenj in prakse. Ravno to pa starši potrebujejo, realno predstavo oseb, ki imajo izkušnjo posvojitve. Sogovornice so enotnega mnenja, da bi morale biti priprave znotraj CSD bolj strukturirane, tematsko določene, govoriti bi morali o konkretnih primerih in imeti skupinska srečanja, kjer si osebe s podobno izkušnjo lahko medsebojno pomagajo.

Program priprav na nadomestno starševstvo znotraj društva Deteljica se pomaga staršem pripraviti na posvojitev in predstavi staršem realna pričakovanja in predstave o posvojitvi. Glavne teme so predelovanje neplodnosti, razvoj kvalitetnega partnerstva in starševstva ter podpora novo nastali družini, starši pa pridobijo tudi spretnosti priprave širšega in ožjega okolja na posvojitev (Bevc 2002). Le ena od sogovornic je obiskovala priprave na društvu Deteljica, a je priprave obiskovala dve leti, z možem pa sta še vedno aktivna člana društva. Na društvo sta se obrnila zaradi nezadovoljstva priprav na CSD. Srečanja na Deteljici so ju pripravila na možen prihod otroka, osredotočali pa so se tudi na osvoboditev bolečine neplodnosti in odprtost za soočanje s težavami, ki se lahko v prihodnosti pojavijo. Deteljica je postala pomemben del družine. Paru je priprava ustrezala, ker je skupinska in sogovornica poudarja, kakšno bogastvo se je učiti od drugih, ne le skozi pogovor, temveč tudi skozi opazovanje različnih družinskih dinamik na pohodih in taborih. Veliko vrednost društvu dodaja tudi strokovna delavka, ki skozi proces priprav strokovno ugotovi, kaj par še potrebuje, mora predelati, da bo lahko odprto vstopil v novo obliko družine.

Dve od sogovornic pa sta imeli izkušnjo vrednosti **pogovora s starši, ki so že posvojili otroka**. Obe sta poudarili pomembnost teh pogovorov, saj par dobi oprijemljivo idejo in predstavo o postopkih, družinski dinamiki ob prihodu otroka kakor tudi o možnih stiskah in ovirah. Tudi Bevc (2014: 29) izpostavi pomen delitve izkušenj, stisk, skrbi, nasvetov z drugimi kandidati za posvojitev in starši, ki so posvojili otroka, in otrok, ki so posvojeni. Kandidati se s tem zavejo specifik družine, ki je posvojila otroka.

Nekateri starši se na prihod otroka poleg individualnega dela priprav na CSD pripravljajo še samostojno, z branjem knjig, pogovorom v družini in s partnerjem. Je pa potrebno biti glede vseh stisk in vprašanj v partnerstvu iskren in se o tem veliko pogovarjati. Glede potrebe po pripravi pa so med sogovornicami mnenja različna. Nekatere menijo, da dodatnih organiziranih priprav niso potrebovale, a dodajajo, da jih niti ne poznajo in morda bi drugače ustvarile drugačno mnenje. Pari, ki posvojijo otroka, morajo veliko stisk in težav predelati že ob dejstvu neplodnosti in večji del sogovornic meni, da te že to

predelovanje stiske in pogovori o tem pripravijo na posvojitev, potem pa te v to vpelje življenje. Tudi glede odzivov okolja je bila ena od sogovornic mnenja, da se je največ naučila iz izkušenj in da dvomi, da bi ji dodatne priprave pri tem lahko pomagale. Sogovornica, ki pa ima izkušnjo priprav na Deteljici, pa je mnenja, da so skupinske priprave zelo pomembne in bolj konstruktivne od individualnih in se je potrebno učiti od drugih staršev s podobno izkušnjo.

5.1.8. Socialno delo

Socialno delo na področju posvojitev v zadnjih letih ne dosega napredka, ki je opazen na drugih področjih stroke. Opazne so velike potrebe po določilih o psihosocialni pomoči, etiki in metodah dela. Socialno delo na tem področju ne sme biti utemeljeno le zakonsko in birokratsko. Potrebne so socialne delavke, ki so vešče osebnega vodenja, potrebne pa so tudi posebne veščine in znanja ter izkušnje na področju posvojitev. Delo je kompleksno, specifično ter zahtevno in bi moralo zajemati vse udeležene v proces posvojitve, delo pa se ne bi smelo končati z odločbo o posvojitvi (Bevc 2014: 29). Sogovornice pa so vse imele izkušnjo, da se je delo s socialnimi delavkami po končanem postopku posvojitve zaključilo. Le ena od sogovornic se je kasneje obrnila po pomoč k socialni delavki, ker je želela, da ona predstavi otroku informacije o roditeljici, zaradi čustvene distance strokovne delavke do otroka in bo posledično mama še vedno lahko tam za oporo, če otrok informacij ne bo mogel predelati. Mnogo pa je negativnih izkušenj s stroko socialnega dela, tudi na pripravah, kjer strokovne delavke ne vedo, kako točno starše pripraviti in mnogokrat priprave nimajo nobene strukture in cilja. Ena od sogovornic pa je imela izredno negativno izkušnjo, ko je po posvojitvi prosila za nasvet in pomoč socialne delavke, ta pa jo je zelo neobčutljivo zavrnila in ji celo povedala, da ji otroka lahko tudi vzamejo. Negativna izkušnja pa je pri eni od sogovornic povezana tudi z izkušnjo prijave zaradi zlorabe alkohola in zanemarjanja otroka na CSD. Tam so sogovornico strokovne delavke dobro poznale, saj je bila pet let udeležena priprav na CSD, pa so družino kljub vsemu zelo neobčutljivo obravnavale. Mami so prišli za prijavo povedati na materinski dan, kljub temu da so z družino imeli stik pet let, pa niso niti malo podvomili o neresničnost prijave, dokler niso pol leta raziskovali in videli, da prijava ni utemeljena in ni resnična. Socialne delavke mnogokrat delajo preveč birokratsko, želijo skozi postopke zavarovati sebe in svoje delo, s tem pa pozabijo na empatičen odnos do uporabnikov, s katerimi delajo že dlje časa. Socialne delavke potrebujejo moč in samozavest, da svoje delo opravljajo bolj občutljivo, v korist uporabnikom, kot pa birokratsko ustrezno, da zavarujejo svoje delo.

5.1.9. Izobraževalne ustanove

Sogovornice so strokovne delavce v **vrtcih** praviloma že ob vstopu otrok v vrtec seznanile o posvojitvi otrok. Le ena je to razkrila kasneje, v spontanem pogovoru z vzgojiteljico. Ta podatek jim lahko tudi zagotovi hitrejšo možnost vključitve otroka v vrtec. Kljub temu pa sogovornice kot glavni razlog za to navajajo odprtost otrok do posvojitve in njihovo samozavest, da o tem govorijo zelo iskreno. Starši so hoteli delavce tudi obvestiti, da ne bi mislili, da si otrok te podatke izmišljuje. Otroci v predšolski vzgoji še ne razumejo v celoti pomena posvojitve in družinskih oblik in posledično težav med vrstniki zaradi tega ni. Če otrok sam ne izpostavi posvojitve, potem se o tem načeloma ne govori. Tudi strokovni delavci tematike ne izpostavljajo, saj otroci pri tej starosti na to niso pripravljeni. Nekatere sogovornice pa so povedale, da so ob seznanitvi s posvojitvijo tudi povedale zaposlenim, da se o tem v skupini lahko odprto pogovarjajo, saj otrok pozna vse informacije in se tudi doma v družini o tem pogovarjajo. Sogovornice povedo, da strokovni delavci sprva zelo odprto in brez zadržkov sprejmejo informacijo o posvojitvi. A se sčasoma pokaže pretirano opazovanje in ocenjevanje dejanj družine. Pretirano opazovanje je znotraj posvojitve pogosto prisotno, saj zaradi stigme posvojitve družini okolje pripisujejo še druge negativne lastnosti. Tako so vsakdanji dogodki lahko pri družini hitro drugače interpretirani, vsaka manjša napaka se poveže z lastnostjo posvojitve (Goffman 2008: 82). Otroci zaradi posvojitve niso deležni različne obravnave, pri starših pa so delavci veliko bolj pozorni na njihove napake, vzgojne težave, ki so pri roditeljski družini pogosto spregledane, so tu mnogokrat povezane s posvojitvijo. Odzivi so tako pogosto stereotipni in se razlikujejo od odzivov do roditeljskih družin.

V **osnovni šoli** starši običajno o posvojitvi seznanijo strokovne delavce pred vstopom v šolo. Staršem se to zdi pomembno, ker so tako učitelji lahko pozorni na izstopajoče vedenje in lahko takoj ustrezno ukrepajo. Starši običajno niso seznanjeni s tem, koliko otrok sovrstnikom v šoli razkrije o posvojitvi, edino če o tem govori tudi v domačem okolju. Zanimiv je odziv enega od otrok, ko je sošolec v šoli vprašal mamo otroka, če je otrok res posvojen, mama je potrdila, a videla, da otrok ne razume, kaj to pomeni in je potem kar sin samostojno razložil sošolcu pomen. Ena od sogovornic pa se je z učiteljico dogovorila, da bo ta v razredu načrtno spregovorila o posvojitvi. O tem sta se dogovorili z mamo, da bodo otroci o posvojitvi izvedeli na konstruktiven, odprt način in bodo posvojitev kot tako tudi sprejeli. Je pa sogovornica učiteljici predstavila, kako o posvojitvi govorijo doma, da se bo po tem lahko ravnala tudi učiteljica in sin ne bo doživel stiske, če

bi učiteljica k razlagi pristopila na drugačen način, ki sinu ni poznan. Ena od sogovornic pa je znotraj šolskega okolja imela tudi negativno izkušnjo z neobčutljivostjo in neempatičnostjo učiteljice ob domači nalogi. Sin je zaradi tega doživel hudo stisko in se z njo ni znal soočiti. Sogovornica potrdi, da je podobnih situacij znotraj izobraževalnega sistema veliko in je potrebno še veliko razvoja in napredka v mentaliteti, da bo tudi stroka bolj sprejemajoče in premišljeno delovala. Potrebno je, da se strokovne delavce znotraj izobraževalnih ustanov izobražuje o različnostih v družbi in vključevanja le teh v učni načrt z občutljivostjo do otrok. Odziv strokovnih delavcev v šoli je zelo pomemben v odraščanju otrok in tudi Bizant (2013: 134) tu opaža primanjkljaj izobraževanj stroke o specifikah posvojitve in težavah, s katerimi se otroci soočajo. Posebej pa je to pomembno, ker so ravno v šolskem obdobju otroci najbolj občutljivi glede odzivov okolja.

5.2. Omejitev raziskave

Pri raziskavi sem se osredotočila na starše, ki so otroka posvojili v zadnjih desetih letih, v pogovoru z njimi pa sem raziskovala, kako je okolje skozi njihovo življenje vplivalo na posvojitev in življenjsko dinamiko družine. Glavna omejitev izvedene raziskave je majhnost populacije in dejstvo, da starši svoje družine ne želijo izpostavljati, dodatno pa mnogi ustrezni sogovorniki niso bili pripravljeni za sodelovanje, ker nočejo izpostavljati družine, jim je tematika preveč osebna, imajo preveliko stisko s časom.

Kot dodatna omejitev raziskave se je pojavila tudi starostna omejitev, saj sem posledično dobila sogovornice, katerih otroci so še zelo mladi in nimajo toliko izkušenj z odzivi okolja in spreminjanjem le teh skozi odraščanje, puberteto in razvoj otroka. Zato bi morda morala v raziskavi zajeti širšo populacijo z večjim razponom starostne omejitve, tako bi pridobila več sogovornikov, hkrati pa tudi dodatne ugotovitve glede otrokovih doživljanj odzivov okolja skozi odraščanje.

Potrebno pa je poudariti tudi dejstvo, da so vse sogovornice k posvojitvi pristopile z veliko odprtostjo in iskrenostjo. Ravno to je tudi razlog, da so bile pripravljene za intervju, saj zaradi razvidnosti posvojitve kot dela družine niso doživljale nobene stiske in strahu pred razkritjem osebne zgodbe. Raziskava tako ne more biti reprezentativna, saj so pridobljeni rezultati vpogled v odprto posvojitev, kjer je družina v veliki meri predelala pomen in čustva o posvojitvi, na tem gradijo skozi vse življenje, so bili vključeni v priprave na posvojitev in je posvojitev le del družinske zgodbe, ki je razvidna celotnemu okolju. Rezultati bi bili drugačni, če bi sogovorniki prihajali iz družin, ki so bolj zaprte, dejstva

posvojitve nimajo predelanega in na posvojitev gledajo kot na popolnoma osebno stvar, a ti starši niso bili pripravljeni za pogovor.

6. Sklepi

6.1. Družinske zgodbe in vplivi iz okolja

- Vpliv okolja na družino, ki je posvojila otroka, je v veliki meri odvisen od družinske zgodbe, od okoliščin posvojitve in priprave staršev na posvojitev.
- Vsaka družinska zgodba je drugačna in vsaka družina se z težavami in ovirami sooča drugače, zato so tudi odzivi okolja različni in odvisni tudi od načina komunikacije družine z okoljem.
- Družinska zgodba pomaga otroku najti mesto v družbi, se identificirati s posvojitvijo in vzpostaviti odnos z okoljem.

6.2. Seznanjanje okolja s posvojitvijo

- Sogovornice so vse mnenja, da okolje seznanjajo z vsakodnevnim družinskim življenjem in delovanjem. Družina živi običajno družinsko življenje in posvojitve ne izpostavlja pretirano, saj bi s tem izpostavljala idejo o njeni drugačnosti. Okolje seznanjajo sproti, spontano, saj živi običajno družinsko življenje.
- Starši okolje sami seznanijo s posvojitvijo, kljub temu da se zavedajo, da mnogo posameznikov iz okolja ve za dejstvo.
- V družbi je prisotna negotovost, ko ljudje ne vedo, ali lahko družino sprašujejo o posvojitvi, ali družina o tem odprto govori, na kakšen način naj zastavijo vprašanje. Tako je okolje celo večkrat v stiski kot sama družina, ki je posvojila otroka.
- Seznanjanje okolice je za partnerja lažje, če imata predelano stisko neplodnosti, idejo o posvojitvi in pričakovanja glede posvojitve.
- Z namero posvojitve so vse sogovornice seznanile vsaj ožjo družino, dve zaradi negotovosti posvojitve in ali sploh bosta posvojili širše nista razkrivali informacije, dve pa sta bili glede namere za posvojitev popolnoma odprti do okolja.
- Ob seznanitvi okolja z namero posvojitve se okolje odzove z veseljem, navdušenjem, veliko je komentarjev občudovanja poguma staršev, starši bodo otroku rešili življenje, so pa tudi komentarji o genetski nepovezanosti - "kri ni voda".

- Odzivi okolja ob seznanjanju z namero posvojitve niso konkretni, saj je to za okolje le nepredstavljiva in možna ideja. Dokler se kak dogodek, povezan s posvojitvijo, dejansko ne zgodi, odzivov iz okolja ni veliko.
- Sogovornica, kjer sta starša posvojila romskega otroka, je okolje na to posebej pripravila, se z bližnjimi pogovorila, predvsem iz razloga, da otroka ne bi pripeljala v obsojajoče okolje.

6.3. Odzivi družine in širšega okolja

- Odzivi družine so bili pri vseh sogovornicah spodbujajoči, polni veselja, navdušenja, na splošno pozitivni.
- Pozitivni odzivi družine so pogosto povezani s poznavanjem stisk neplodnosti para in družina si ob prihodu otroka običajno oddahne, čuti olajšanje, včasih celo bolj kot starša, ki sta to stisko lahko predelala.
- Le ena od mam sogovornice je informacijo o posvojitvijo pospremila tudi z dvomom, a je bila deklica posvojena znotraj družine, ki jo je že imela v rejništvu in so bili sodni procesi res dolgotrajni, hkrati pa je mama izrazila tudi dvom glede otrokove življenjske zgodovine, ki v družino zagotovo prinese novo, spremenjeno dinamiko.
- Odzive širšega okolja pa lahko razdelimo na pozitivne, negativne in odzive nepoznavanja posvojitve. Pozitivni so izraženi kot veselje, praznovanje, zanimanje za družino. Negativni kot namigovanje, da to ni prava oblika družine, zbadljivke o starosti staršev ob posvojitvi, negativni komentarji o roditeljicah, povezovanje vedenja otrok s posvojitvijo in posploševanje. Odzivi nepoznavanja posvojitve pa se izrazijo kot stiska ljudi, predvsem ko imajo o posvojitvi napačne predstave, ne vedo kaj in na kakšen način lahko rečejo in zato mnogokrat raje počakajo, da starši začnejo tematiko o posvojitvi. Posledice nepoznavanja pa so lahko tudi negativni odzivi, ki nimajo takega namena, a ker oseba v stiski ne ve, kako se odzvati in biti občutljiva.
- Okolje je največkrat presenečeno nad odprtostjo družine glede posvojitve, saj je še vedno prisotno mišljenje, da je posvojitev skrivnost.
- Odzivi okolja pa se skozi čas tudi spreminjajo, saj sogovornice opažajo, da se sčasoma okolje ne želi več pogovarjati, jim je ta pogovor nepomemben, nesmiseln. Tako pogovor o tem steče le, ko ga izpostavijo starši, a še to je ostali družbi včasih odveč.
- Ob prihodu otroka je celotna družina navdušena, se veseli, z otrokom uživajo, so ljubeznivi. Sogovornice pa so o prihodu otroka obvestile le ožjo družino, saj je prihod

običajno naporen tudi za starše in novo nastalo družino. Družina hoče zato nekoliko miru in zasebnosti ob prihodu domov.

- Izkušnja ob prihodu domov pa je pri sogovornicah precej različna, saj ena od sogovornic ni želela preveč obiskov, želela je mir, zasebnost družine, medtem ko so k drugi sogovornici prihajali na obisk vsi iz okolja, celo daljni znanci in nosili darila ter sladkarije.
- Veselje ob prihodu otroka je večje, ko se družini pridruži dojenček, saj je okolje mnenja, da ga bo družina, ki ga je posvojila, v celoti vzgojila, ni vzgojnih napak iz preteklosti, to idejo pa sogovornice zavrnejo.
- Negativni odzivi okolja se pojavijo, ko se otrok začne soočati s težavami v življenju, ne glede na to, ali so te vzgojne ali vedenjske. Tudi ko starši v okolju izrazijo stisko glede težav otroka, se okolje odzove negativno. Pogosti so komentarji, da so si starši to izbrali sami, da bi se posvojitvi lahko izognili.
- Negativni odzivi pa so tudi komentarji in poizvedovanje popolnih neznancev, ki se zanimajo za izvor otroka, vzroke v razlikovanju od staršev.
- Sogovornice se tudi strinjajo, da je v okolju prisotno pretirano opazovanje in ocenjevanje družine, ki je posvojila otroka. S tem so povezane tudi skrbi sogovornic, saj okolje lahko vidi težave v kakšni od izjav otrok, ki so lahko narobe razumljene, nato pa ima družina zaradi tega težave, čeprav ni nič narobe naredila in ve, da za otroka dela najboljše. Eni od sogovornic pa se to pretirano opazovanje ne zdi negativno, saj se s tem okolje izobražuje in dobiva pravo predstavo o družini.

6.4. Odzivi sovrstnikov

- V vrtcu in nižjih razredih osnovne šole pretiranih odzivov sovrstnikov ni, saj otroci mnogokrat še ne povezujejo razlik med roditeljsko družino in družino, ki je otroka posvojila.
- Praviloma z negativnimi odzivi sogovornice niso imele izkušenj, razmišljajo pa, da morda zanje otroci doma niso povedali.
- Sogovornice so prepričane, da so otroci glede informacij o posvojitvi dovolj samozavestni, da se lahko z odzivi sovrstnikov spopadejo in se nanje odzovejo, kakor najbolje znajo. Če so otroci glede posvojitve samozavestni, to običajno tudi pomeni, da ni negativnih odzivov sovrstnikov, saj jih otroci, ki so posvojeni, s svojo prepričanostjo vase in neobčutljivostjo glede te tematike ne dovolijo.

- Odzivi sovrstnikov pa so odvisni od pogovora o posvojitvi znotraj doma. Če se bodo starši sovrstnikov o posvojitvi pogovarjali pozitivno in spodbudno, bo tak tudi odziv otrok, drugače pa bo odnos otrok negativen in bo tudi več takšnih odzivov do otroka.
- Ena od sogovornic se je z učiteljico v šoli dogovorila o načinu pogovora o posvojitvi v razredu. Želela je, da učiteljica izpostavi tematiko ravno zaradi dejstva, ker ne ve, koliko otrok je seznanjenih in kakšno razumevanje imajo o posvojitvi. Pogovor bo izveden v želji, da bodo otroci o posvojitvi dobili konstruktivno, pozitivno predstavo in bodo imeli pozitiven tudi odnos do njenega sina.
- Negativen odziv pa je doživel le en fant, ki je posvojen skozi mednarodno posvojitev, ko so ga v vrtcu klicali črnec in mu pravili, da je iz Afrike. Strokovni delavci vrtca so se s tem odlično soočili in v vrtcu predstavili temo različnosti.
- Sovrstniki mnogokrat tudi ne poznajo posvojitve in ko otrok, ki je posvojen, sam govori o tem, se drugi otroci zaradi nepoznavanja lahko umaknejo ali pa otroka o tem dodatno sprašujejo. Zato je pomembno, da je otrok res opremljen z vsemi informacijami in lahko na vprašanja samozavestno odgovarja.
- Odzivi sovrstnikov in pogovor o posvojitvi pa postane bolj intenziven ob vstopu otrok v puberteto, saj so tudi ostali otroci bolj informirani o različnih oblikah družine. Bolj pogosti so tudi negativni komentarji in zbadljivke.

6.5. Odzivi staršev na odzive okolja in priprava otrok na odzive okolja

- Odzivi staršev na okolje so odvisni od njihovega odnosa in čustev do posvojitve, ki morajo biti predelana. Odprtost in iskrenost družine je ključnega pomena za konstruktiven odnos do okolja. Če se znotraj družine člani o odzivih lahko pogovorijo in predelajo odzive, z njimi ni težav in se družina nanje zna odzivati.
- Sogovornic odzivi okolja ne prizadenejo, saj se zavedajo, da vse delajo v korist otroka. Zavedajo se tudi, da odzivi okolja o posvojitvi ne predstavljajo dejanskega stanja posvojitve, temveč so lahko predstava o neznanju in nepoznavanju.
- Sogovornice pogosto razvijejo strategijo, da se na odzive okolja odzivajo s šalami, v odzivih poiščejo pozitivno lastnost. Se pa na okolje naučijo odzivati iz izkušenj, kaj povedati, kaj okolja ne zanima in na kakšen način se odzvati.
- Na negativne komentarje o roditeljici pa se vse sogovornice odzovejo zaščitniško in roditeljico podprejo, saj s tem tudi otroku dajo občutek vrednosti, samospoštovanja in zaželenosti.

- Vsi starši se na okolje odzivajo z mislijo na otrokovo korist, saj jim je pomemben razvoj otrokove identitete in samopodobe in ne mnenje okolja.
- Družinska dinamika skozi oblikovanje družinske zgodbe postane bolj trdna. Tudi partnerja si morata stati ob strani in se ob sprejemanju odločitev podpirati.
- Sogovornice otrok niso načrtno pripravljale na odzive okolja. Otroci se morajo z odzivi okolja soočiti, prav tako z zgodbo in morebitno bolečino, povezano s posvojitvijo, saj jih starši glede tega ne morejo zaščititi.
- Sogovornice poudarijo, da otroka pripravljajo skozi razkrivanje in iskrenost o posvojitvi, saj je tako otrok opremljen za odzivanje na okolje, strategije pa mora vzpostaviti sam.
- Nekatere od sogovornic pa otroku skušajo predati sporočilo, da naj v vsakem odzivu okolja skuša najti pozitivno lastnost, saj tako lahko tudi prepreči, da se negativni odzivi nadaljujejo.
- Odzivi otrok na okolje se lahko pokažejo kot stiska, sploh ko otrok nima informacij o posvojitvi in se nanje ne zna odzvati. Otroci mnogokrat za odzive sploh ne povejo, ko pa stiska postane prevelika, se zaupajo staršema in vse sogovornice potem doma skozi pogovor z otrokom to predelajo.
- Stiska zaradi nespretnosti odzivanja na okolje pa se lahko pojavi tudi, ko mora otrok v šoli narediti nalogo, ki je zaradi posvojitve ne more ali učitelji neobčutljivo predelajo snov posvojitve.
- Otroci, ki imajo vse informacije o posvojitvi in z njimi tudi odraščajo, pa o posvojitvi mnogokrat sami izobražujejo sovrstnike in okolje ter odprto, samoiniciativno govorijo o posvojitvi.

6.6. Odprta posvojitev

- Sogovornice so s partnerji že pred samo posvojitvijo premislile o najboljšemu možnemu načinu razkritja posvojitve, ki bo v otrokovo korist.
- Otroci sogovornic so z zgodbo o posvojitvi odraščali vse od prihoda v družino, le enemu otroku je bila informacija skozi zgodbo razkrita pri treh letih.
- Vse sogovornice so o posvojitvi pripovedovale pravljico. Z družino pa gledajo tudi slike ob prihodu, slike svečane posvojitve, filme iz tujine, obleke, v katerih je otrok prišel v družino, in igrače, ki jih je imel pri sebi.
- Sogovornice so nato skozi razvoj otroka in njegovo razumevanje tudi zgodbo o posvojitvi nadgrajevale in dopolnjevale z dodatnimi podrobnostmi.

- Razkrijejo tudi informacije o roditeljicah, ki jih imajo, ena od njih pove, da je otroku povedala tudi ime in za kaj se je roditeljica izobraževala. Roditeljice pa so vse sogovornice želele prikazati otrokom v pozitivni luči.
- Skozi odraščanje otrok v družini vse manj govorijo o posvojitvi. Otroci ne pokažejo več toliko zanimanja, hkrati pa so tudi drugi družinski dejavniki, ki so za družino pomembni. Tako sogovornice otroku še kdaj omenijo posvojitev, da preverijo njegov interes in ga obvestijo, da ima doma odprt prostor za pogovor o tem, a otrok ne silijo v pogovor.
- Odlično izkušnjo z otrokovim predelovanjem informacij pa ima sogovornica, članica društva Deteljica, saj se otroci lahko na pohodih in taborih o tem pogovorijo z drugimi otroki, ki imajo to izkušnjo, in se s tem lažje soočijo, predelajo teme, ki jih s starši ne želijo.

6.7. Priprave na posvojitev

- Priprave na CSD se tematike odzivov v okolju praviloma ne dotaknejo. Le ena od sogovornic, ki je hodila na organizirane priprave gorenjske regije CSD, je povedala, da so se občasno te teme dotaknili, a v majhni meri.
- Pogovor o odzivih okolja pa se kljub temu sogovornicam zdi pomemben, saj je s tem lahko prihranjena marsikatera stiska in nepripravljenost družine.
- Pomanjkljivost priprav znotraj CSD pa je vsem sogovornicam predstavljala neizkušenost socialnih delavk, tako na pripravah kakor tudi s samim postopkom posvojitve. Tako socialne delavke dajejo le nasvete in predvidevanja, kako naj bi starši ravnali, vzgajali, kaj naj bi pričakovali, ker pa nimajo osebne izkušnje in prakse, pa s konkretnimi primeri starše težko opolnomočijo.
- Sogovornice so enotnega mnenja, da bi morale biti priprave znotraj CSD bolj strukturiranje, tematsko določene, govoriti bi morali o konkretnih primerih in imeti skupna srečanja, kjer si osebe s podobno izkušnjo lahko medsebojno pomagajo.
- Le ena od sogovornic je obiskovala program priprav na nadomestno starševstvo znotraj društva Deteljica. Srečanja so jo pripravila na možen prihod otroka, hkrati pa so delali na osvoboditvi bolečine neplodnosti in odprtosti za soočanje s težavami, ki se v prihodnosti lahko pojavijo. Veliko vrednost društvu dodaja strokovna delavka z občutkom in strokovno ugotovitvijo skozi priprave, kaj par še potrebuje, kaj mora predelati, da bo lahko odprto vstopil v posvojitev. Izrednega pomena so skupinske priprave, kjer si z ostalimi starši s podobno izkušnjo izmenjujejo mnenja in ravno to izmenjevanje izkušenj je dodatno bogastvo priprav.

- Na področju priprav pa dve sogovornici poudarita tudi korist pogovora s starši, ki so že posvojili otroka. Ti pogovori so pomembni, saj starši dobijo oprijemljivo predstavo o posvojitvi, o postopkih, vzgojnih ovirah, možnih odzivih okolja in se nanje lahko tudi pripravijo.

6.8. Socialno delo

- Sodelovanje s socialnimi delavkami se po izpeljanem postopku posvojitve praviloma zaključi.
- Le ena od sogovornic se je po končani posvojitvi po pomoč obrnila k socialni delavki, ko je želela, da se ta z otrokom zaradi njene čustvene distance do otroka, pogovori o roditeljici in mu o njej pove podatke, ki jih ima. S tem je mama lahko ohranila vlogo podpore, če bi jo sin potreboval ob soočanju s temi podatki.
- Ena od sogovornic pa je imela slabe izkušnje, ko se je po posvojitvi na CSD obračala po pomoč. Ko je želela poizvedeti le za informacijo, ob katerih pogojih materam pripada mleko na recept, ji je socialna delavka odgovorila, da je še vedno možnost, da materi otroka vzamejo. Negativen vpliv pa je bil tudi ob prijavi družine na CSD, saj je CSD z družino aktivno sodeloval pet let, a so jih ob prijavi vseeno obravnavali, kot da prej nikoli niso imeli stika.

6.9. Izobraževalne ustanove

- Vse sogovornice so strokovne delavke o posvojitvi obvestile takoj ob vstopu otrok v vrtec, le ena od njih je za posvojitev povedala kasneje skozi pogovor z vzgojiteljico.
- Tudi šolsko okolje sogovornice obvestijo pred vstopom otroka v šolo, predvsem zato da so učiteljice lahko pozorne na možne težave v skupini in se lahko nanje takoj in korektno odzovejo.
- Sogovornice informacijo o posvojitvi razkrijejo predvsem zaradi dejstva, da se otrokom, ki so glede posvojitve zelo odprti, ob pogovoru o tem verjame. Strokovnim delavkam pa starši tudi mnogokrat povedo, da če bodo govorili o družinah znotraj skupine, brez zadržkov lahko izpostavijo tudi posvojitev, saj se vsi otroci o tem pogovarjajo odprto.
- Strokovne delavke sprva vedno zelo odprto in brez predsodkov sprejmejo informacijo o posvojitvi. Sčasoma pa se pokaže pretirano opazovanje in ocenjevanje dejanj družine. Manjše napake staršev so takoj bolj obsojane, tudi vzgojne težave otrok, ki so pri otrocih roditeljske družine mnogokrat spregledane, so pri družini, ki je posvojila, takoj posplošene

na posvojitev. Odzivi so tako mnogokrat stereotipni in različni od odzivov do roditeljskih družin.

- Nekaj izkušenj sogovornic s strokovnimi delavkami v šoli pa je tudi negativih. Strokovne delavke so še vedno lahko neobčutljive in neempatične do otrok, ki so posvojeni. Učnega načrta in domačih nalog ne prilagodijo informaciji, da imajo v skupini otroka, ki je posvojen, in to lahko otroku predstavlja hudo stisko. Takšnih reakcij znotraj šolskega okolja ni malo in strokovne delavke še vedno niso ponotranjile različnosti v družbi in posledično različnosti otrok in s tem občutljivega podajanja učne snovi.

7. Predlogi

- Spodbuja naj se odprta posvojitev in odprtost družine do okolja, saj je to resnično način detabuizacije in informiranja okolja o resničnosti posvojitve in življenja družine, ki je posvojila otroka.
- Otrok mora biti za komentarje okolja opremljen, saj se le tako nanje lahko odziva in okolju ne da priložnosti, da ga s komentarji prizadene, čeprav se temu ni mogoče popolnoma izogniti. To pa je mogoče le, če so otroku razkrite vse informacije o posvojitvi, se družina o posvojitvi pogovarja odprto, iskreno, brez zadržkov, obsojanj in predsodkov.
- Razred, v katerega je vključen otrok, ki je posvojen, se mora o posvojitvi pogovoriti. Tako otroci, ki niso informirani, dobijo predstavo in idejo o posvojitvi, ki je resnična in pozitivna. S tem pa se tudi normalizira posvojitev in preprečijo negativni odzivi kot posledica nerazumevanja in napačnega znanja.
- Za otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi je lahko koristno, da se ima otrok možnost pogovoriti tudi z drugimi otroci, ki imajo to izkušnjo, saj lahko na drugačen način dobijo pozitivne informacije in predelajo teme, ki jih s starši ne želijo.
- S centralizacijo posvojitev na en CSD ali regijsko bi napredovali v tej meri, da bi imele strokovne delavke več prakse in izkušenj s posvojitvami. Stalno bi bile vpete v to področje in lahko bi se izobraževale znotraj te specifične tematike in zakonodaje. S tem bi dosegli bolj kompetentno socialno delo na področju posvojitev in sčasoma tudi več zaupanja v delo socialnih delavk in njihovo zmožnost pomoči družinam.
- Priprave na društvu Deteljica so lahko koristne za družino tudi na področju odzivov na okolje. Društvo starše celostno pripravi na proces posvojitve in s tem so starši opremljeni tudi na odzive okolja, se z njimi konstruktivno soočajo in so odprti do okolja. Socialne delavke bi morale kandidate za posvojitev seznaniti z možnostjo te priprave, hkrati pa bi lahko tudi same obiskale nekaj srečanj, z namenom da se seznanijo s potekom priprav znotraj društva.
- Znotraj priprav je pomembno organizirati skupinske priprave, kjer sodelujejo tako kandidati za posvojitev kot tudi starši, ki so že posvojili otroka, saj skozi medsebojno pomoč in delitev izkušenj kandidati in starši pridobijo največ oprijemljivih informacij.
- Socialno delo se mora nadaljevati tudi po izvedenemu postopku posvojitve. Ravno takrat se lahko družina sooča z največjimi stiskami, saj se mora prilagoditi novemu načinu življenja, poleg tega pa se mora odzivati na vplive okolja in učiti novih spretnosti

družinskega življenja. Socialne delavke bi morale z družino sodelovati tudi po izpeljani posvojitvi in jim zagotoviti izkušnjo, da se lahko nanje obrnejo.

- Potrebno je posebno izobraževanje strokovnih delavk, predvsem v nižjih razredih šole, kjer se bodo strokovne delavke pripravile in informirale o pomembnosti občutljivosti do različnih oblik družin v današnji družbi. V šolskem obdobju so otroci najbolj občutljivi in pomanjkanje empatije in razumevanja do družinske situacije lahko otroku predstavlja hudo stisko v odraščanju.

8. Literatura

1. Bevc, V. (2002), Priprava neplodnih parov na posvojitev otroka v programu Deteljica. V: Lešnik B. (ur.), *Lokalno - globalno - socialno : zbornik abstraktov / 1. kongres socialnega dela.* Ljubljana: Visoka šola za socialno delo, str. 32-33.

2. Bevc, V. (2002), Vsak otrok ima pravico do učinkovite zaščite pred starši. V: Lešnik B. (ur.), *Lokalno - globalno - socialno : zbornik abstraktov / 1. kongres socialnega dela.* Ljubljana: Visoka šola za socialno delo, str. 33-34.

3. Bevc, V. (2014), *Organizacijski dejavniki socialno varstvenega ukrepa posvojitve otrok in njihova protislovnost.* Maribor: Fakulteta za organizacijske vede (doktorska disertacija).

4. Bizant, U. (2013), *Identiteta otroka, ki je bil posvojen.* Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomsko delo).

5. Bizant, U. (2014), Dejavniki, ki vplivajo na identiteto posvojenega otroka. *Socialno delo,* 53, 2: 85-96.

6. Brodzinsky, M. D. (1990), A Stress and Coping Model of Adoption Adjustment. V: Brodzinsky, M. D., Schechter D. M. (ur.), *The Psychology of Adoption.* New York: Oxford University Press, str. 3-24.

7. Dave Thomas Foundation For Adoption (2002), *National Adoption Attitudes Survey*. Dostopno na: http://dciw4f53l7k9i.cloudfront.net/wp-content/uploads/2013/07/DTFA-HarrisPoll-REPORT-USA-FINALl.pdf (25. 4. 2017).

8. Družinski zakonik (2017), Ur. l. RS, št. 15/17.

9. Erikson, E. H. (1983), *Identity: Youth and Crisis.* London: Faber and Faber.

10. Goffman, E. (2008), *Stigma, zapiski o upravljanju poškodovane identitete.* Maribor: Aristej.

11. Grotevant, H. D. et al. (2007), Adoptive Identity: How Contexts Within and Beyond the Family Shape Developmental Pathways. V: Javier, R. A. et al. (ur.), *Handbook of Adoption: Implications for Researchers, Practitioners, and Families.* Thousand Oaks: Sage Publications, str. 77-89.

12. Hoopes, J. L. (1990), Adoption and Identity Formation. V: Brodzinsky, D. M., Schechter, M. D. (ur.), *The Psychology of Adoption.* New York: Oxford University Press, str. 144-166.

13. Južnič, S. (1993), *Identiteta.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

14. Kennedy Porch, T. (2007), Counselling Adoption Triad Members. V: Javier, R. A. et al. (ur.), *Handbook of Adoption: Implications for Researchers, Practitioners, and Families.* Thousand Oaks: Sage Publications, str. 293-311.

15. Klun, M. (2008), *Posvojitev otrok kot oblika socialnega starševstva.* Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomsko delo).

16. Leskovšek, V. (2005), Sovražni govor kot dejanje nasilja. V: Leskovšek, V. (ur.), *Mi in oni: nestrpnost na slovenskem.* Ljubljana: Mirovni inštitut, str. 81-95.

17. Likovič, A., Bevc, V. (1998), Klub staršev in učiteljev z ljubeznijo in odgovornostjo do otrok. V: Žerovnik, A. (ur.), *Družina - šola.* Ljubljana: Družina: Pedagoški inštitut, str. 142-149.

18. Mesec, B. (2009), *Načrtovanje raziskave : študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

19. Mikluš, M., Tomažič, T. (2016), Problematika posvojitev v državah izvora in sprejema na primeru Kenije in Slovenije. *Socialna pedagogika,* 1, 2: 143-162.

20. Rapoša Tajnšek, P., Čačinovič Vogrinčič, G., Miloševič Arnold, V. (1998), *Postopek posvojitve.* Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

21. Rapoša Tajnšek, P. et al. (2002), Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitve. *Socialno delo, 41, 1:* 1-41.

22. Skupnost CSD Slovenije (2016), *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo.* Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije.

23. Sobočan, A. M. (2011), Transnational adoptions and migration: intersections and challenges: the Slovenian case. *Two Homelands: migration studies:* 97-109.

24. Swientek, C. (1997), Identiteta med biološko in socialno družinsko pripadnostjo pri posvojencih. *Strokovno-pravni informator,* 6, 97: 22-30.

25. Ustava Republike Slovenije (1991), Ur. l. RS, št. 33/91-I.

26. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (1976), Ur. l. RS, št. 69/04.

27. Zakon o mednarodnem pravu in postopku (1999), Ur. l. RS, št. 65/99, 45/08.

28. Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah (1999), Ur. l. RS, št. 14/99.

29. Zaviršek, D. (2012), *Notranje in meddržavne posvojitve: od osebnih izkušenj do dobre prakse. Priročnik za razvijanje novih strokovnih kompetenc v socialnem varstvu.* Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

30. Zupančič, E. (1987), *Posvojen otrok, zaželen in ljubljen.* Ljubljana: Cankarjeva založba.

9. PRILOGE

9.1. Delno strukturiran intervju

1. Opišite mi svojo izkušnjo posvojitve.

   Možna podvprašanja: Kdaj ste se odločili za posvojitev?

   Koliko časa je minilo od podane vloge za posvojitev in možnosti za posvojitev?

   Ste otroka posvojili v Sloveniji ali v tujini, kje?
2. Kako ste družino in okolico seznanili z odločitvijo za posvojitev?
3. Kakšni so bili odzivi družine in okolice ko so izvedeli, da ste se odločili posvojiti otroka?
4. Kako so vam priprave na posvojitev in sodelovanje s socialnimi delavci pomagali pri seznanjanju okolja z odločitvijo za posvojitev?
5. Na kakšen način bi vas socialni delavci, na pripravah na posvojitev, lahko bolje podprli glede seznanitve okolice s posvojitvijo?
6. Kako je družina in okolica sprejela prihod otroka v vašo družino?
7. Na kakšen način ste sprejeli otroka v družino?
8. Kako se je odzivala širša okolica, ki ni bila seznanjena, da ste posvojili otroka?
9. Na kakšen način in kdaj ste imeli pogovor z otrokom o posvojitvi?
10. Na kakšen način ste strokovne delavke v vrtcu, osnovni šoli seznanili, da je otrok posvojen?

    Možno podvprašanje: Kdaj je otrok odšel v vrtec in ali je bil ta lociran v bližini vašega doma?
11. Kakšni so bili odzivi strokovnih delavk na posameznih stopnjah izobraževanja, če ste jih z dejstvom, da je otrok posvojen, seznanili?
12. Kakšne izkušnje imate z odzivi otrokovih sovrstnikov na dejstvo, da je posvojen?

    Možno podvprašanje: So sovrstniki vedeli, da je otrok posvojen? Se je to razlikovalo na različnih stopnjah izobraževalnih ustanov?
13. Kako so se odzivi okolice skozi odraščanje otroka spreminjali?
14. Kako je dejstvo, da je vaš otrok posvojen, vplivalo na njegovo priljubljenost pri vrstnikih?
15. Kako je otrok sprejemal in se odzival na reakcije ljudi iz okolice?

    Možna podvprašanja: Je kdaj glede tega izrazil stisko, zmedenost? Kako se je ta stiska odražala v vedenju?

16. Kako so se otrokovi odzivi in razumevanje komentarjev okolice skozi njegovo odraščanje spreminjali?
17. Kako ste otroka pripravili na odzive ljudi iz okolice?
18. Kako so odzivi ljudi iz okolice vplivali na vaše družinske odnose?
19. Na kakšen način ste se o odzivih ljudi iz okolice pogovarjali znotraj družine?
20. Če ste kdaj poiskali pomoč pri socialnem delavcu, glede odzivov in vpliva okolja na posvojitev, kakšno pomoč vam je nudil, ste bili zadovoljni z njegovim delom?
21. Na katerih področjih menite, da bi vam socialni delavci lahko nudili več podpore in pomoči glede vplivov okolja na vašo družino?
22. Kako danes gledate na vaše odločitve glede seznanjanja okolice s posvojitvijo, glede na vaše reakcije do ljudi iz okolice, odnos in pogovor z otrokom glede vpliva okolice? Bi naredili kaj drugače in kdaj bi to bilo?

9.2. Kodiranje transkriptov

KODIRANJE 1

	IZJAVA	KODA	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
AA1	sva se midva trudila imeti svoje otroke	Spočetje lastnega otroka	Neplodnost		Preteklost
AA2	kar je verjetno običajna pot	Biološki otrok običajna pot	Neplodnost		Preteklost
AA3	preveč energije in truda in življenje podrejeno temu, za ničelni rezultat	Neuspeh spočeti otroka	Neplodnost		Preteklost
AA4	stvari lotiti na nek drugačen način	Alternative ustvarjanja družine	Neplodnost		Preteklost
AA5	Tudi moja mami je socialna delavka	Mama socialna delavka	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AA6	skozi njeno delo pred mnogimi leti sem nekako spoznala rejniški sistem	Poznala sistem rejništva	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AA7	Rejništvo mi je bilo iz tega tudi dosti blizu	Poznala sistem rejništva	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AA8	sva se odločila za to	Postala rejnika	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AA9	seveda sva dala vlogo tudi za posvojitev	Oddala vlogo za posvojitev	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AA10	a slovenskih otrok pred 15 leti skoraj da ni bilo za posvojitev	V Sloveniji ni otrok za posvojitev	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA11	za to sva se prijavila tudi kot rejnika	Bila rejnika	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA12	Opravila sva vse potrebno izobraževanje in vse kar je bilo treba zbrati, vso dokumentacijo in ostale pogoje za pridobitev licence	Bila rejnika	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA13	sorazmerno hitro dobila dva otroka v rejništvo	V rejništvu dva otroka	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA14	nista bila namenjena za posvojitev	Otroka nista namenjena posvojitvi	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve

AA15	nekaj mesecev kasneje pa so nas poklical za enega otroka	Klic o otroku	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA16	dva meseca star	Star dva meseca	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA17	nima še pogojev za posvojitev, bo nekaj časa še v rejništvu, je pa posvojitev zelo verjetna, glede na to, da sta že pri dveh bratih odvzeta roditeljska pravica in sta že posvojena in se je pričakovalo tudi pri njem, da bo šlo v to smer	Ni pogojev za posvojitev, a ta možna	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA18	Midva sva bila seveda čisto navdušena	Navdušenje	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA19	papirji tako daleč, da sva ga lahko odpeljala, pa je bil star dva meseca in en dan	Ob prihodu star dva meseca in en dan	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA20	Posvojen pa je bil 5 let kasneje.	Dolgotrajen postopek	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA21	Tako dolgo je trajala sodna pot	Dolgotrajna sodna pot	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA22	starši niso nikoli prišli ne pogledat, ne obiskat, ne poklicali niso, ne odzvali se niso. Absolutno nobenega zanimanja ni bilo	Roditelji nimajo zanimanja	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA23	postopki že kot sami tečejo dolgo	Dolgotrajni postopki	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA24	za vsak postopek treba odločbo, oziroma sodbo vročit, potem je bil rok pritožbe, na vsak rok se je dodeljeni odvetnik pritožil	Zapleteni postopki	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA25	zdaj pa sva v postopku posvojitve za drugega otroka, za deklico	Postopek za drugo deklico	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA26	tudi zdaj že 5 let in pol stara	Dolgotrajen postopek, stara 5 let	Starost		Podatki o otroku
AA27	bo sedaj 1. septembra tudi posvojena	Posvojena bo druga hči	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA28	9 let.	Sin star 9 let	Starost		Podatki o otroku

AA29	so se pa stvari začele na sodišču komplicirat, ko je zadeva padla na prvi stopnji, ko se je pritožila na drugo, vmes je menja prebivališče in se je pristojnost sodišča menjala	Zapletena sodna pot	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AA30	mami sedaj želela stik in ja, smo se dogovorili, da lahko pride	Hčerin stik z roditeljico	Stik z roditeljico		Odprta posvojitev
AA31	ker se mi zdi da gremo pa zdaj le še na korist otroka	Stik v korist otroka	Stik z roditeljico		Odprta posvojitev
AA32	ona vzpostavi sedaj nek odnos do tega, da se sreča s tem kar jo ves čas buri in kar jo zanima	Stik kot realen razvoj odnosa do roditeljice	Stik z roditeljico	Koristi odprte posvojitve	Odprta posvojitev
AA33	na vsaki razvojni stopnji je prav, da stvari predela, do tam kar pač zmore	Sprejemanje posvojitve skozi odraščanje	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi	Koristi odprte posvojitve	Odprta posvojitev
AA34	Ja, ampak zdaj sem jo tudi pripravila v to smer: "Veš mi je napisala, da bi te rada prišla obiskat, ampak nisem prepričana ali bo prišla, če bo lahko…"	Priprava na neizveden stik	Stik z roditeljico		Odprta posvojitev
AA35	bila punčka zdaj dva dni zelo na trnih, zelo občutljiva, razdražljiva, žalostna. Je pa to tudi ubesedila, da jo skrbi	Stiska ob stiku	Stik z roditeljico		Odprta posvojitev
AA36	Če sem čisto iskrena, se niti ne spomnim prav dobro	Pozabila kako seznanili okolico	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AA37	ona z neko veliko mero dvoma in skepse pristopala in še vedno se čudi, kako to da greva v to	Mama skeptična	Odzivi ožje družine	Odzivi okolja	Okolje
AA38	Da sedaj imava pa že tri otroke in da vsak otrok ima svojo zgodbo in vsak otrok s tem tudi zakomplicira družinsko zgodbo s tem in jo čisto predrugači	Skrb mame glede težav otrok	Odzivi ožje družine	Odzivi okolja	Okolje
AA39	Z vsakim se odpira polno novih dilem in vsak otrok prinese neke težave s sabo, ne glede na to kako so bili majhni ali veliki ko so odhajali, so bili zapuščeni, pač nosijo to neko dinamiko s seboj	Vsak otrok drugače vpliva na družino	Vpliv preteklosti na otrokovo življenje		Otrokova preteklost

AA40	In jasno da se tudi v naši družini vse te dinamike pokažejo in da so težave, s katerimi se je potrebno soočat	Soočanje z dinamiko in težavami	Vpliv preteklosti na otrokovo življenje		Otrokova preteklost
AA41	Potem pa se v družini porajajo vprašanja kot so: "Ali je bilo res to potrebno? Pa sej sta imela enega, ali to ni bilo dovolj?".	Dvom ob dveh novih otrocih	Odzivi ožje družine		Okolje
AA42	Tako se po eni strani čudijo, da kar nekako rineva v to.	Začudenje, da želita več otrok	Odzivi ožje družine		Okolje
AA43	Za prvega so bili res zelo navdušeni, da zdaj imava pa sovjega otroka na vsak način	Navdušenje ob prvem otroku	Odzivi ožje družine		Okolje
AA44	druga jim je tudi zelo prirasla k srcu, zdaj pri tretji ko pa praviva da seveda, da če bo možnost bova tudi njo posvojila. Pa spet začudenje in tako, v takem smislu.	Drugo dekle vzljubili, za tretjo spet začudenje	Odzivi ožje družine		Okolje
AA45	je pa stara 4 leta	Tretja v rejništvu stara 4 leta	Starost		Podatki o otroku
AA46	ona je del družine in bi mi bilo čisto nepredstavljivo, da če bi imela pogoje za posvojitev, da bi jo poslala v neko drugo družino	Vsak otrok del družine	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AA47	smo pač sproti	Sproti informirali	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AA48	mi smo pač živeli	Živeli življenje	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AA49	Če je kdo kaj vprašal smo povedali, pač neobremenjeno, brez kakršnega koli občutka stiske, strahu, sramu, neugodja	Odzivali neobremenjeno, brez stiske, sramu, nelagodja	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AA50	To sva imela tako jasno razčiščene pojme, da tu ni bilo težav	Starša imela razčiščeno in ni bilo težav	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AA51	Seveda odzivi so bili zelo različni	Različni odzivi	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje

AA52	Večinoma: "Oh ja? A res? Dobro da kdo to zmore, jaz tega ne bi zmogel!"	Oni ne bi zmogli, pohvale	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AA53	So pa tudi taki, z nekim dvomom: "Ja, boh ve zakaj?"	Dvom v razlog, vzrok	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AA54	Ampak, se mi zdi, da se nas ti pogledi niso tako dotaknili	Družine se niso dotaknili	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AA55	Pač jaz sama zase lahko rečem, da vem zakaj	Osebno razčiščeni razlogi	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA56	to pač neko moje poslanstvo, čutim da je to v korist otroku, tudi v mojo, oziroma tudi našo korist	Poslanstvo matere in korist otrok	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AA57	Vsi ob tem rastemo, napredujemo. Da nekomu pomagaš	Rast celotne družine	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA58	gotovo so te izkušnje, informacije, ki so v okolici zelo različne in vsak gleda skozi svojo prizmo	Izkušnje, informacije različne	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA59	Kar pa še nič ne govori o dejanskosti	Ne kažejo dejanskosti	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA60	ne vedno kaj reči, ali sploh kaj vprašati, ali se kar malo čuditi	Nevednost okolja kako se odzvati	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA61	Ali počakati, da sami povemo	Počakajo, da družina razkrije	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA62	okolica veliko bolj v zadregi, kakor pa smo mi kadar koli bili.	Okolica bolj v zadregi kot družina	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA63	prijavili v postopek posvojitve, smo potem imeli neke obvezne priprave prek CSD	Obvezne priprave ob prijavi	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AA64	eno leto so potekale, so pa bile mislim da enkrat na teden, oziroma na 14 dni. Ne vem več točno	Eno leto, na 14 dni	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AA65	Obravnavali smo neke teme, ki se dejansko potem z njimi srečaš	Teme, s katerimi se srečaš v življenju	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AA66	Čeprav dejansko, se srečaš z mnogo več stvarmi, kot ti oni lahko povejo	Ne pripravijo te na vse	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev

AA67	Ne, mislim, da ne	Ni bilo teme o odzivih okolja	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AA68	Je bilo bolj v smislu postopkovnih, vzgojnih zadev, tudi komunikacija v partnerskem odnosu, kako ostat skupaj, kako se soočat s spremembami	Teme o postopkih, vzgoji, partnerstvu, spremembah	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AA69	ne spomnim pa se, da bi se bolj ukvarjali z odzivi iz okolja	Ni bilo teme o odzivih okolja	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AA70	Ja, jaz mislim, da so to zelo problematična vprašanja	Odzivi iz okolja pomembna tema	Pomanjkljivost priprav na CSD		Priprave na posvojitev
AA71	O sami okolici, o tem pa ni bilo govora.	Ni bilo teme o odzivih okolja	Pomanjkljivost priprav na CSD		Priprave na posvojitev
AA72	Pa se mi zdi za ljudi, ki so morda manj odločeni ali zelo svojeglavi in znajo za svojimi odločitvami stat, pa se mi zdi da jih lahko zelo te odzivi iz okolice prizadenejo	Tema o odzivih okolja za nekatere zagotovo potrebna	Pomen vključitve odzivov v okolja v priprave	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AA73	marsikomu bila prihranjena kakšna stiska, če bi kakšno situacijo lahko že prej preigral	Stiska prihranjena, če o okolju govorili	Pomen vključitve odzivov v okolja v priprave	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AA74	Mogoče tudi kakšna srečanja s pari, ki že imajo to izkušnjo, kako dejansko potem to zgleda	Manjkala tudi srečanja s pari, ki že posovjili	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AA75	Ker eno je teorija, drugače pa je, ko ti dejansko vstopaš potem v to prakso	Praksa drugačna od teorije	Pomen vključitve odzivov v okolja v priprave	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AA76	Dejansko vsi ljudje in ti, in otrok, in okolica s svojo osebnostjo vstopa v to in je interakcija tudi vedno drugačna	Komunikacija in interakcija z vsakim drugačna	Pomen vključitve odzivov v okolja v priprave	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AA77	na začetku ja, so bili vsi zelo veseli	Vsi veseli	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AA78	za naju je bila izpolnjena končna želja po otroku in tako so potem tudi vsi naši bližnji to doživeli	Veseli za starša, izpolnjena želja	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AA79	Okolica ta zelo bližnja, je vedela že prej, da bomo dobili dojenčka	Bližnja okolica vedela	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AA80	širša, s katero nismo bili toliko v stikih so bili odzivi: "O nisem vedela,	Niso vedeli za nosečnost	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje

	da si bila noseča!!"				
AA81	sem pač pojasnila, da nisem bila noseča, včasih sem se pohecala, da mi smo pa kar otroka kupili.	Šala mame	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA82	potem so pa to nekako tako vzeli, da pač smo družina in ni bil več tako začudenja, ko smo dobili še punčko	Ob prihodu deklice to normalno	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AA83	Bližnji so pa tako bolj poznali zgodbo in situacijo	Bližnji bolj poznali zgodbo	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AA84	V bistvu nimava nekih slabih izkušenj.	Brez slabih izkušenj	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AA85	Mogoče se stvari začnejo zapletati, ko pridejo kakšne resnejše težave	Zapleti kasneje ob težavah	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AA86	Takrat pa morda tudi kdo pove kakšne pomisleke, ki jih na začetku ni	Ob težavah se razkrijejo pomisleki	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA87	Kakšne pomisleke, ali v smislu: "Pa saj, kaj si pa to rabila, pa saj ti ni bilo treba, saj bi se lahko temu izognila…"	Staršem tega ne bi bilo treba	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA88	Takšni komentarji se pojavijo, sploh ko podeliš s kom svojo stisko	Ob podelitvi stiske staršev	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AA89	Z možem sva se pogovarjala o tem, še preden sva otroka dobila	Razprava pred prihodom otroka	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AA90	Kaj je prav, kdaj povedati, ali živeti v strahu, da bo otrok to izvedel kje drugje	Kaj je prav, najbolje	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AA91	Ker okolica itak ve, da je otrok kar iznenada od nekje prišel	Okolica že seznanjena	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AA92	nama je zdelo nesmiselno ukvarjati z nekimi takimi vprašanji, ki bodo slej ali prej prišla na dan in so za otroka ključno pomembni, ker je to njegova življenjska zgodba, od kje prihaja	Enkrat bo izvedel, to njegova življenjska zgodba	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AA93	Midva sva že, ko so bili otroci še dojenčki, ko niso imeli jezika razvitega in govora pripovedovala zgodbico	Pripovedovala zgodbico ko dojenčki	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve

AA94	Ko smo se crkljali, sva pripovedovala zgodbico, da ko je bil majčken je bil tam in tam in je poklicala socialna delavka in je vprašala, če bi midva želela imeti dojenčka, enega fantka	Zgodba o prihodu v družino	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AA95	Pač to sva spremenila v neko zgodbico, ki sva jo potem sčasoma, tko k so otroci rastli in še vedno rastejo, dopolnjevala, poglabljala	Z odraščanjem zgodbo dopolnjevala	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AA96	V enem obdobju je bilo to, da so ves čas prosili: "Joj mami, daj mi povej spet tisto zgodbico."	Otroci prosili za zgodbo	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AA97	Je bila to kot neka zgodbica za lahko noč	Zgodba za lahko noč	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AA98	Potem ko pa otrok predela to, kar sliši, pa postavi kakšna nova vprašanja, pa v zgodbo dodaš kak nov element, večjo podrobnost in potem se mi zdi prav, da nekako otroci z zgodbo rastejo	Razširjala, dodajala podrobnosti	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AA99	Ne, v vrtec pri nas vključeni čisto lokalno, kjer živimo	V manjšem kraju	Vrtec		Izobraževalne ustanove
AA100	In že ob sami vključitvi, smo seveda vrtec seznanili	Ob vključitvi	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA101	je bilo pa že evidentno seveda po priimkih in tudi na vrat na nos smo vedno te stvari urejali	Vidno zaradi priimkov	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA102	Strokovni delavci so tako vsi vedeli	Zaposleni vedeli	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA103	Druge otroke v skupini, pa da bi jih kaj o tem informirali pa ne, niti vzgojitelji, midva kot starša tudi ne	Vrstnike niso seznanili	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA104	So pa otroci sami povedali, ko je bil kakšen trenutek, ker precej neobremenjeno živijo to svojo zgodbo	Otroci razkrili, neobremenjeni	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA105	Ampak to je seveda tudi povzročilo, da so se otroci začeli spraševat:	Vrstniki povezovali zaradi različnih priimkov	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove

	"Aha, ena punčka se piše tako, druga tako, mamica spet drugače, bratec v šoli pa isto kot mama?"				
AA106	In to je bilo za fanta ena priložnost, da je razložil: "Ja, jaz sem že posvojen, oni dve sta še v rejništvu, večja bo tudi sedaj posvojena."	Sin razložil družinsko situacijo	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA107	In tako s tudi ostali otroci s tem odraščali	Sovrstniki odraščali z zgodbo	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA108	srednja v postopku posvojitve je sama povedala v vrtcu: "Veš, jaz bom pa sedaj posovjena!"	Hči sama povedala	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA109	Tudi potem me je vzgojiteljica vprašala, če je to res. Tako da sem vedela, da je tudi sama spregovorila o tem	Vzgojiteljica preverila pri mami	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA110	sem šla po sina v šolo in v garderobi je do mene pristopil en njegov sošolec in zanimivo so bili že v vrtcu skupaj, pa zdaj že tretji razred obiskuje sin. No, pa je ta sošolec pristopil do mene in me vprašal: "Ali je res, da je on posvojen?"	Vrstnikovo vprašanje mami	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AA111	Pa sem rekla ja, res je, ampak sem videla, da mu nekaj ni jasno, pa pravim: "Pa veš kaj to pomeni?"	Mama potrdila, preverila razumevanje	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AA112	Pa pravi, da ne, tko v zadregi. Vedel je, da je malo tako, nekaj nenavadnega.	Vrtnik ni poznal posvojitve	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AA113	Ampak potem mu je sin sam razložil, kaj to pomeni, da ga je pač rodila druga, ampak ni mogla zanj poskrbet in da je sedaj dobil drugo mamico	Sin sam pojasnil vrstniku	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove

AA114	Ja seveda, ampak so bili že tako seznanjeni, ker so poznali okoliščine, ampak sem vseeno ob vstopu sina v šolo to povedala, ker se mi zdi prav, da kakšne stvari razumejo in da kakšne stvari pogledajo tudi na drugačen način	Starša seznanila	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AA115	Čeprav moram reči, da tukaj sem pa imela kar nekaj težav, razno raznih, bolj takih operativnega značaja, bi lahko rekla, ki pa so vseeno močno vplivali na čustveno doživljanje otroka	Operativne težave vpliv na čustvovanje sina	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove
AA116	Bi pa rekla, da je to bolj posledica neempatičnosti učiteljice, nekega nepremišljenega odzivanja	Neempatičen, nepremišljen odziv učiteljice	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove
AA117	Vsako leto je v šoli tema tudi druži in zdaj, kako se ti te teme lotiš, še posebej če veš, da imaš takšne otroke v razredu ali skupini, ni zanemarljivo vprašanje in verjetno je dobro, da že vnaprej premisliš, kako boš takšne stvari predstavil	Nepremišljena, nepripravljena na tematiko	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove
AA118	Zapletli smo se recimo v eni banalni nalogi, ko je učiteljica naročila, naj otroci prinesejo v šolo čestitko ob svojem rojstvu. Mi pač teh čestitk nimamo ane	Naloga rojstne čestitke	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove
AA119	otrok doma tudi za nalogo ni povedal, je šel v šolo brez naloge in povedal, da doma pa pač tega nimamo, ker me ni mami rodila in nisem mogel prinesti	Prikril nalogo	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove
AA120	In četudi bi učiteljica na začetku spregledala to dejstvo, da bi pozabila na to, da je posvojen, bi ga lahko takrat razbremenila in rekla, ja seveda, ni problem, prinesi drugo čestitko ali pa pač, da je	Neobčutljiva reakcija učiteljice	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove

	to rešeno. Pa je odreagirala tako: "Ja, zmeraj sami izgovori!" In potem je sin dobil še kazensko nalogo, ker je ta dan prišel brez naloge.				
AA121	In seveda tisti dan, je bil seveda doma hud čustven izbruh ane, ker: "Kako bom pa zdaj, saj jaz tega sploh ne morem naredit, mi teh čestitk nimamo!" In takrat sem jaz šele izvedela za to nalogo	Čustvena obremenitev otroka	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove
AA122	Takrat pa sem se mu jaz postavila hudo v bran sv se zmenila da bo šel v šolo brez naloge, jaz bom šla v šolo in pojasnila, da te naloge pač ne moreš naredit in da ona naj ne zahteva tega od tebe	Mama podprla sina	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove
AA123	se mi je pa zdela okoliščina, ki je pa on sam ne more rešiti in res storjeno čisto brez občutka	Starša podprla sina, neopremljen sam rešiti	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove
AA124	Učiteljica se je potem tudi zelo tako defenzivno postavila: "Jas aj jaz nisem to tako mislila, niti nisem to tako rekla." Kljub temu so pa potem tudi drugi otroci povedali, da so imeli podobne stiske	Neobčutljivost učiteljice	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove
AA125	In takih podobnih zgodb, je bilo pa v šoli precej. Predvsem iz strani strokovnega kadra, ki naj bi bil strokoven in usposobljen za take situacije.	Negativni odzivi kadra	Negativna izkušnja	Šola	Izobraževalne ustanove
AA126	Mogoče v vrtcih te stvari malo drugače prihajajo na dan. Ker otroci še ne znajo popolnoma postavljat stvari	V vrtcu še ne povezujejo stvari	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA127	Tu je pa zelo pomembno, kako ti otroke pripraviš na to, kako so oni opremljeni za doživljanje takih stisk, kako oni doživljajo to idejo in opredeljujejo pojme ata, mama, otroci rastejo v trebuhu in tako naprej	Pomembno opremiti otroke	Negativna izkušnja		Izobraževalne ustanove

AA128	Se mi zdi, da je še vedno premalo osveščenosti kadra	Neosveščeni zaposleni	Negativna izkušnja		Izobraževalne ustanove
AA129	Ja, tudi v skupinah, kjer nimajo otrok, ki so posvojeni ali v rejništvu bi bilo prav, da se teh tem lotevajo na tak način	Nujen pogovor o posvojitvi	Negativna izkušnja		Izobraževalne ustanove
AA130	naši otroci konkretno sami odpirajo te teme, oziroma če kdo kaj vpraša tudi sami povejo in s tem nimajo nobenih zadreg	Otroci razkrivajo posvojitev, rejništvu	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AA131	So pa odzivi tudi otrok povsem različni	Odzivi različni	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AA132	Kakšni se odmaknejo, ker ne znajo tega umestiti, kakšen še kaj vpraša	Umik zaradi nepoznavanja	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AA133	nisem pa dobila kakšne take informacije, da bi bil kdo žaljiv, posmehljiv ali nastopil negativno	Nihče negativen	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AA134	Mogoče tudi za to, ker otroci tega ne dopuščajo, ker ne pristopajo z nekim strahom ali sramom do tega	Otroci ne dopustijo negativnosti, samozavestni	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AA135	da jih opremiš, da so suvereni, da nimajo nekih hudih dilem. To potem okolica tudi začuti in se potem na drugačen način odzove	Otroci opremljeni, potem drugačni odzivi okolja	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AA136	Ne, mislim da ne	Ni več pozornosti	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AA137	Mislim, da sami otroci niso bili drugače obravnavani, smo pa bili sami starši toliko bolj pod drobnogledom	Otroci ne, starši pod drobnogledom	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA138	bolj pozorni na vsako stvar, ki jo narediš, kako narediš, kako rečeš. Se mi zdi, da na začetku kar malo lovijo	Bolj pozorni, lovijo napake	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA139	Kar so pri kakšnih bioloških družinah kakšne stvari spregledane, pa znajo biti veliko bolj občutljive, ali kakšne težave, ki se pojavijo, kakšne vzgojne	Vzgojne težave bolj izpostavljene, občutljive	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove

AA140	Naletiš na odzive: "Aha, saj to je pa zaradi tega!" Naletiš na takšen malo stereotipen odziv	Stereotipni odzivi	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA141	Ampak tudi s tem se je potrebno soočiti, vzeti to kot neko njihovo nevednost ali neizkušenost, jih po svojih močeh osveščat kolikor je pač smiselno	Soočiti z nevednostjo, jih osveščati	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AA142	ta velik je posvojen in ima naš priimek, torej mi pašemo skupaj in za to bo ona tako kot sestrica, da bosta še oni dve pasali skupaj	Predstavljanje s sestrinim priimkom	Otrokovi odzivi na okolico		okolje
AA143	na primer deklica rekla, da so ji rekli, da njena mama je pa stara	Mama je stara	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AA144	Pa sem jaz rekla: "Ja ane, sem mogoče res starejša kot kakšna druga mama, ampak ti pa reči, da sem za to pa bolj modra, ker starejši ljudje smo pač modrejši."	Za to pa mama modrejša	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AA145	Skušava jih pripravit, da zdaj pa ni to nekaj groznega, ampak skušava v vsaki stvari najti tudi neki plus	Odzivi preusmerjeno v pozitivno	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AA146	Gotovo so bile tudi kakšne situacije, kjer te kakšni odzivi tudi notranje malo bolj povežejo	Notranje povežejo	Vpliv okolja na družinsko dinamiko	Odzivi iz okolja	Okolja
AA147	Moraš pač ojačati to svojo strukturo, da lahko v svetu, ki ni vedno tako zelo sprejemajoč, pač preživiš	Okrepiti, da preživiš nesprejemanje	Vpliv okolja na družinsko dinamiko	Odzivi iz okolja	Okolja
AA148	sem se ukvarjala kje s kakšno diagnostiko, so me zelo hitro kaki strokovnjaki odpravili	Hitro odpravili	Negativna izkušnja	Odziv strokovnih delavcev	Zdravstvene ustanove
AA149	velikokrat kar pripisali to temu, ker je pač otrok v rejništvu ali posvojen, pa nisem imela kakšna previskoa pričakovanja do otrok. Pa je bil odziv: "Dajte se sprijazniti, da nikoli to ne bodo Einsteini."	Posplošili na posvojitev, rejništvo	Negativna izkušnja	Odziv strokovnih delavcev	Zdravstvene ustanove
AA150	Tu pa moraš postaviti razmejitev, se vprašati ali je res to samo moja postavitev, moj dvom,	Lastno preverjanje pričakovanj	Negativna izkušnja	Odziv strokovnih delavcev	Zdravstvene ustanove

	prevetriš svoja pričakovanja, prepričanja				
AA151	Ampak moraš pa se notranje malo bolj povezati, sploh z možem da sva se malo bolj podprla	Podpora, povezanost z možem	Vpliv okolja na družinsko dinamiko	Odzivi iz okolja	Okolja
AA152	Pač če jaz mislim, da tukaj nekaj ne štima in bom želela preveriti, pa četudi če se na koncu izkaže, da sem prezahtevna mama, sem pa prezahtevna. Bom pa vsaj imela diagnozo, da sem prezahtevna mama.	Najboljše za otroke	Negativna izkušnja	Odziv strokovnih delavcev	Zdravstvene ustanove
AA153	Ker vedno iščejo najlažjo in najhitrejšo rešitev in tudi odgovor: "Glejte, otrok je doživel stiske in bo moral s tem živet." Ja, ok, mogoče, morda pa je zadaj še kaj drugega in mnogokrat se to zadaj tudi je pokazalo za resnično	Posplošujejo, a diagnoza prava	Negativna izkušnja	Odziv strokovnih delavcev	Zdravstvene ustanove
AA154	otroci iz tega lahko potegnejo veliko primanjkljajev, lahko pa imajo na kakšnem področju tudi bolj trdo kožo ali drugačno strategijo preživetja	Primanjkljaji ali trda koža in strategije preživetja	Negativna izkušnja	Odziv strokovnih delavcev	Zdravstvene ustanove
AA155	No, to je pa skupno se mi zdi vsem otrokom iz sistema, da so tisti borci, ki so tudi morali to biti, da so lahko sploh preživeli	Borci	Pozitivne posledice		Posledice odzivov okolja
AA156	To je pa morda tudi neka notranja energija, ki jim pomaga pri mnogih stvareh	Koristna notranja energija	Pozitivne posledice		Posledice odzivov okolja
AA157	Ampak je pa to energijo tudi potrebno znati potem obračati v pozitivno smer. Ker lahko pa postane tudi destruktivna v določenem momentu, lahko zapade otrok tudi v nek tak krog, če dopustiš ali če spodbujaš neko tako negativno odzivanje	Energija se lahko obrne v negativno	Negativne posledice		Posledice odzivov okolja
AA158	Ker eno je sprejet žalost in dopustit žalovanje, ker eno je sprejet žalost in dopustiti, da se posloviš od nekega trenutka ali	Žalost lahko sprejme in se poslovi, ali ponotranji in ga ohromi	Negativne posledice		Posledice odzivov okolja

	občutka, ki se ti je zgodil, drugo je pa kaj s tem narediš. Če to ohraniš in pestuješ in te ohromi in naredi nemočnega				
AA159	Ali pa to predelaš in si ojačan in greš naprej. To je zelo pomembno tudi pri otrocih, da jih naučiš	Težave predelajo, jih ojačajo	Pozitivne posledice		Posledice odzivov okolja
AA160	Prav zaradi samih odzivov okolice ne	Ni iskala glede odzivov okolja	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo
AA161	Ostaja mi vedno odprto vprašanje, pa ne vem če bom kdaj našla neko pravo mero ali pravi odgovor: "Kako otrokom, mojim otrokom, predstaviti njihove biološke starše? In na kakšen način odgovarjati na vprašanja recimo zakaj so me zapustili?"	Predstava roditeljev otrokom	Pogovor o roditeljih		Sprememb e v dejanjih
AA162	Ker na eni strani ne bi želela starše prikazati kot slabe, črne, nevredne, da so imeli kakšne slabe namene. Po drugi strani pa jih ne bi želela prikazati kot super starše, ki samo nekaj niso zmogli in dati otrokom priložnost prevelike idealizacije in jih kovali v zvezde	Pravo sorazmerje resnice	Pogovor o roditeljih		Sprememb e v dejanjih
AA163	Tukaj se potem včasih poskušam distancirati na način: "Glej, bova vprašala socialno delavko, ker ona ima pa več informacij." Ker ne želim postati nasprotnik tej mami, ne želim postaviti idejo, ona je črna, jaz pa sem nek rešitelj, ker to mi ni ok pozicija	Distanca socialne delavke ob informacijah o roditeljih	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo
AA164	Če pa to pove neka oseba, ki ima bolj nevtralno vlogo, položaj v tem čustvenem smislu, je pa to drugače, ker lahko jaz še vedno ostanem v vlogi osebe, ki otroka lahko podprem v tem, ko bo on to predeloval, se soočal s tem in mu stojim ob	Korist nevtralne vloge ob informacijah o roditeljih	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo

	strani				
AA165	midva z možem sva v bistvu razmišljala, kako imava po eni strani srečo, ker sva dobila vse otroke v Sloveniji, ker je gotovo to ena okoliščina, ki mogoče malo olajša stvari, ker ne dela še nekih dodatnih razlik	Prihranjena stigma	Fizična različnost otrok		Stigmatizacija
AA166	Ker otroci, ki pridejo iz tujine, drugojezičnih območij, temnopolti imajo vsi še neko dodatno različnost, drugačnost in so mnogokrat prej stigmatizirani zaradi tega	Dodatna stigma	Fizična različnost otrok		Stigmatizacija
AA167	Mi je zanimivo ko pridemo kam, kjer nas ne poznajo, pa kdo reče: "O, ta vam je pa čisto podoben. Ta je po očiju, ta pa po mamici."	Podobnost otrok s starši	Zunanja podobnost otrok s starši	Odzivi okolja	Okolje
AA168	Pa treba je mogoče odpravljati to stigmo o tem, kaj je rejništvo sploh, pa tudi posvojitev ni vedno tako pozitivno sprejeta, kot bi morala biti	Odpravljanje stigme	Odpravljanje stigmatizacije		Stigmatizacija
AA169	In če si ti kot človek kdaj imel izkušnjo se s tem srečat, razmišljat o teh stvareh, predelati kakšno raziskavo, kakšne pristope. Imaš morda že nek odnos do tega, drugače ga pa nimaš in greš najlažje mimo tega	Ignoranca strokovnih delavcev brez stika s posvojitvijo	Nestrokovnost delavcev		Izobraževalne, zdravstvene ustanove
AA170	In tu je res potrebno nekaj več načrtnosti in drugačnosti pristopa.	Načrtnejši pristop	Nestrokovnost delavcev		Izobraževalne, zdravstvene ustanove
AA171	Je pa res, da je te drugačnosti in različnosti sedaj toliko vrst, da je težko vse obravnavati	Težko vključiti vse drugačnosti	Nestrokovnost delavcev		Izobraževalne, zdravstvene ustanove
AA172	več ko bomo o tem govoril, več ljudi bo o tem govorilo, več ljudi bo o tem razmišljalo, več ljudi bo imelo priložnost govorit o svojem mišljenju	Potrebno ozaveščati	Nestrokovnost delavcev		Izobraževalne, zdravstvene ustanove

KODIRANJE 2

	IZJAVA	KODA	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
AB1	že takoj odločila, da bova šla v Moskvo posvojit otroka	Vedela da posvojila v Moskvi	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba o posvojitvi
AB2	vedela, da je v Sloveniji za to zelo malo možnosti	V Sloveniji ni otrok	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba o posvojitvi
AB3	Midva sva spoznala še dva para, ki sta že posvojila otrok iz Moskve	Spoznala dva para	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba o posvojitvi
AB4	potem sva zvedela, da je to tam, no vsaj takrat je bilo, da je precej otrok	V Moskvi precej otrok	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba o posvojitvi
AB5	Potem sva malo še razmišljala kako in kaj, ampak sva se odločila, da greva tudi midva v Moskvo	Odločila za Moskvo	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba o posvojitvi
AB6	takrat sva se tudi obrnila na CSD tukaj v kraju	Začetek CSD v kraju	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB7	Uredila sva vse, kar je bilo treba in potem je bilo ene par mesecev, da smo zbrali vso dokumentacijo	Nekaj mesecev zbirala dokumentacijo	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB8	potrebno je bilo opravit tudi deset srečanj s socialno delavko, bilo je tudi psihološko testiranje, vse dokumente zbrat	Srečanja s socialno delavko, psihološko testiranje	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB9	Čeprav tukaj ni bilo za zbrat veliko dokumentov, pač da sva postala kandidata, potem je bilo pa treba še zbrat dokumente za Moskvo	Postala kandidata, zbirala dokumente za Moskvo	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB10	Vse skupaj je potem trajalo, da sva prišla na Center in tukaj uredila in, da sva prvič odšla v Moskvo, je trajalo približno pol leta	Pol leta preden odšla v Moskvo	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB11	tam ogromno otrok na voljo, za posvojitev v tujino, ampak to so sedaj spremenili in ni več	Sedaj tudi tam drugače	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB12	si ti poslal prošnjo, zraven slike najine, ogromno podatkov je bilo treba, veliko napisat	Poslala dokumente, tam izbrali otroka	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve

AB13	oni sami izbral otroka, kot so presodili, kateremu otroku bi bila midva lahko najboljša starša, glede na to poslano	Izbrali otroka glede na poslane podatke	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB14	Potem so naju poklicali, da sva prišla in morala sva iti štirikrat v Moskvo	Štirikrat v Moskvo	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB15	Prvič sva nesla samo dokumente, to so bili tri taki veliki poki dokumentov. Veliko več vseh dokumentov, kakor je bilo to potrebno tukaj, torej za notranjo posvojitev	Nesla le dokumente	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB16	Potem sva naslednjič prišla, sva pa fantka že spoznala, ene pet dni sva ga obiskovala, potem sva morala domov	Fantka obiskovala 5 dni	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB17	Takrat je bil star deset mesecev	Sin ob srečanju star 10 mesecev	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB18	Morala sva potem čakat, da je dopolnil eno leto, ker je bilo takrat še tako iz tujine, iz Moskve, da je otrok moral biti star eno leto, da je šel lahko v posvojitev v tujino	Moral dopolniti eno leto	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB19	Tako sva v bistvu mogla čakat, da je dopolnil eno leto in takrat so naju poklicali in smo imeli sodišče	Poklicali na sodišče	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB20	Potem smo to uredili, potem je pa še trajalo en mesec, da so oni vse uredili dokumente po pravnomočni sodbi	Mesec po sodišču uredili dokumente	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB21	Tako je bil star 13 mesecev, ko smo ga pripeljali domov	Star 13 mesecev ob prihodu	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB22	Najbližje smo seveda že prej, ko sva se midva to odločila	Najbližje ob odločitvi	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AB23	Vsi so tudi itak zelo lepo sprejeli	Lepo sprejeli	Odzivi ožje družine	Odzivi okolja	Okolje
AB24	Okolici pa nismo nekaj prej razlagali, v bistvu sploh nismo, ker konec koncev, ko sva oddala papirje, saj nisva vedela	Širše okolice nista seznanjala - negotovost	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje

	ali je to sigurno ali ne				
AB25	Ok, v službi so itak izvedeli malo preden sva šla, bližnji so prej zvedeli	V službi izvedeli zaradi potovanj	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AB26	Ti greš vseeno tja z nekim strahom, nič ne veš kako se bo obrnilo, niti ne veš kako bo, ko boš otroka spoznal, ali bo to to, kaj boš začutil, kaj bo otrok začutil	Nepoznani okolje, postopki, čustvena negotovost	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB27	Ko smo ga pa spoznal, smo pa vsem sporočili	Ob srečanju sporočila vsem	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AB28	Ampak je bilo potem še zmeraj tisto, dokler ni bil uradno najin, je bilo še vedno čakanje	Negotovost do sodišča	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB29	Če bi se na primer v Moskvi kdo našel od njegovih sorodnikov, ga takrat ne bi dobila	Če pride svojec, bi bilo neuspešno	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB30	Ampak bila pa je na primer ta razlika, da midva ker sva bila pač v tujini, ko smo imeli sodišče in ko je bilo pravnomočnost sodbe, je otrok najin, takrat ti ga pa ne more nobeden vzeti	Ni poskusne namestitve	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB31	V Sloveniji je pa tu še eno leti rok in glede tega je bilo to neko olajšanje	Ni poskusne dobe - olajšanje	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB32	Znotraj družine in prijateljev so bili vsi res zelo navdušeni in veseli, tam ni bilo nobenih negativnih odzivov	Družina vesela, navdušena, nič negativnega	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AB33	Ampak kje je pa tudi bilo kaj, kakšni pomisleki, pa: "O kako sta pogumna, kri ni voda."	Pomisleki, pogum, negenetska povezanost	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AB34	So bili tudi takšni pomisleki in veliko komentarjev, kako si to upava	Pomisleku, kako upata	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AB35	Ampak večinoma so bili pa le občudujoče, v kaj upamo iti in v tem smislu, kaj sva dobrega sedaj midva naredila za otroka	Občudujejo, pogum	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje

AB36	čeprav mi smo to naredili za otroka, za družino	Naredili za družino, za otroka	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB37	Ne za to, da bi reševali otroka, ampak želeli smo postati družina	Oblikovaje družine, ne rešitev otroka	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AB38	kdo se še vedno nekoliko čudno izrazi, tako, kakor da ni tvoj otrok, čeprav je to naš otrok	Čudni odzivi, ni njun otrok	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB39	Ampak jaz mislim, da to niti ni mišljeno slabo, ampak ljudje včasih sploh ne vedo, kaj naj rečejo	Ni mišljeno slabo, ne znajo se odzvati	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB40	pa vprašanje tudi, kaj sploh zares mislijo	Ne ve kaj resnično mislijo	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB41	kakšen tudi misli negativno	Tudi negativne misli	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB42	Saj tudi nama, preden sva se za to odločila, se nama je to zdelo nek bav-bav	Preden posvojila to nenavadno	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AB43	Saj to je res težko iti v to in se moraš res dobro odločiti in to fejst želeti.	Pomembna, ni enostavna odločitev	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AB44	Pa življenje z otrokom te tudi spremeni, to ni kakor da greš v trgovino in kupiš štruco kruha	Življenje z otrokom te spremeni	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AB45	Če pa si ti pripravljen na družino in si to želiš, potem to sploh ni problem	Ni problem če pripravljen	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AB46	mi malo ni všeč včasih, ko so se sploh na začetku čisto popolni tujci, ko smo kje bili v trgovini, na cesti, kjer koli, pa da so se začeli vtikati v nas, pa ga gledati, pa spraševati: "Ja čigav je pa on, od kje pa je?"	Vtikanje popolnih tujcev	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AB47	Veliko je bilo podobnih vprašanj	Vprašanja popolnih tujcev	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AB48	Ker je pač malo temnejši, temne lase, temne oči in tudi malo temnejšo polt	Otrok temnejši	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AB49	Ni podoben nama in tudi tako potem malo izstopa	Ni jima podoben, izstopa	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje

AB50	Tako smo tudi veliko poslušal vprašanj, tudi zelo osebnih od popolnih tujcev	Vprašanja o podobnosti - tujci	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AB51	Pa vem na začetku smo kje še kaj povedali, potem sem se pa zamislila in prišla do tega, da ne, nimam to kaj razlagati, da popolnih tujcev pa to popolnoma nič ne zanima	Tujcem povedali, kasneje ne več	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB52	In potem smo mi tudi te odgovore malo obrnili na hec in včasih je mož odgovoril, da ga vozimo v solarij vsak teden	Šaljivi odgovori	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB53	In potem so bile kakšne debele oči in komentarji, če ne ve, da to za otroka ni zdravo	Šaljivi odgovori	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB54	Ampak tako, smo morali malo na hec obrnit	Obrnila na šalo	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB55	ni nam sploh problem to povedati	Ni težko govoriti	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB56	fantek to ve in njemu je to čisto normalno, tudi pogovarjamo se o tem, gledamo slikice, družino se z drugimi družinami, ki so posvojile	Sin seznanjen, odprt pogovor	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AB57	niti ne bi bilo fer do njega preveč izpostavljati	Nočeta preveč izpostavljati	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB58	mi smo pa normalna družina, on je najin sin in za to ni zdaj nekaj drugače, pač je drugače, ampak ne za popolne tujce	Normalna družina	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB59	Mi povemo tistim, ki so nam blizu, se med njimi dobro počutimo in to ni nobena skrivnost, noben problem in oni tudi vsi lepo sprejmejo	Povejo bližnjim, to ni problem	Seznanjanje okolja		Okolje
AB60	čisto tujcem, pa sem sčasoma spoznala, da nisem dolžna razlagati	Tujcem ne povejo	Seznanjanje okolja		Okolje
AB61	Saj najprej sploh ne veš, kako bi reagiral, potem pa spoznaš komu boš povedal	Nepripravljen na odzive okolja	Seznanjanje okolja		Okolje

AB62	popolnih tujcev pa res ne briga od kje je, to je naša stvar	Tujcev ne zanimajo informacije	Seznanjanje okolja		Okolje
AB63	dobila vprašanja če je moj mož Italijan, oziroma s kje je me sprašujejo	Osebna vprašanja tujcev	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AB64	tega zmeraj manj, tako da predvidevam, da ljudje vedo, ampak ne sprašujejo	Okolje ve, a ne sprašuje	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB65	mamice sošolcev, redko za katero vem, da ve, pa da se o tem pogovarjajo	Ne ve, kateri starši vedo	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB66	sploh ne vem, koliko jih dejansko ve in koliko jih ne ve	Ne ve koliko vrstnikov ve	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB67	zdaj, ko se bodo o tem pogovarjali o šoli, bodo tudi malo več prišli do mene	V šoli pogovor o tem – bolj odprto	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB68	dejansko ne vem, kdo ve in kdo ne	Ne ve, kdo ve	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB69	tudi ko pridemo v šolo skupaj, a sedaj naj pa jaz pridem do njih in jim kar razlagam o tem	Ne razlaga vsem	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB70	Pa kaj potem, če je posvojen. Saj meni se to ne zdi nič takega, on je najin otrok, mi smo družina in to je to	Niso posebni	Seznanjanje okolja		Okolje
AB71	ne izpostavljam tega	Dejstva ne izpostavlja	Seznanjanje okolja		Okolje
AB72	kakšni po medijih zelo izpostavljajo svoje otroke, sem slišala tudi za en primer, kjer je imela družina eno biološko hči in eno posvojeno. Potem so tudi zelo poudarjali, razlagi, da je ta punca posvojena in vem, da se je takrat punca počutila zelo slabo, manjvredno, da to preveč poudarjajo in to je potem izrazila, ko je bila starejša	Zgodba izpostavljanja v medijih - negativno	Seznanjanje okolja		Okolje
AB73	v vrtcu sem se na primer tudi z vzgojiteljico pogovarjala, če bi to tematiko kaj izpostavili	Pogovor z vzgojiteljico, če izpostavijo	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove

AB74	pogovarjali o tem, kdo se je kje rodil in take stvari. In to je tudi potem fantek povedal, da se je rodil v Moskvi	Povedal, da rojen v Moskvi	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AB75	niso pa potem teme nič poglabljali, ker je vzgojiteljica rekla, da se ji zdi, da otroci še niso pripravljeni na to, da niso še dovolj zreli	Otroci še ne dovolj zreli	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AB76	Letos pa mislim, da bodo v šoli o tem govorili, zdaj v prvem razredu	V 1. razredu govorili o tem	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB77	Tega sploh ne vem ali komu pove	Ne ve, če sin pove vrstnikom	Seznanjanje okolja		Okolje
AB78	da je rojen v Moskvi, vem da pove, ampak ne vem če potem naprej kaj razlaga	Pove, da rojen v Moskvi, drugo ne ve	Seznanjanje okolja		Okolje
AB79	bil letos na kmetiji na nekem taboru in so bile tam tudi neke starejše punce	Tabor s starejšimi	Seznanjanje okolja		Okolje
AB80	tam pa vem, da je potem tem puncam tudi vse povedal in razložil	Povedal vse o posvojitvi	Seznanjanje okolja		Okolje
AB81	V šoli pa res ne vem	Ne ve če komu razkrije	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB82	Čeprav so ga pa na primer pa v vrtcu tudi že zafrkavali	Sina zbadali	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AB83	zaradi tega, ker je malo temnejši in so ga enkrat kar začeli klicati, da je črnec	Klicali ga črnec	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AB84	sva se potem tudi z vzgojiteljico dogovorili, da so se v skupini pogovarjali o različnosti, da smo si vsi različni, da naš fantek tudi ni črnec, čeprav ima malo temnejšo polt	Pogovor o različnosti	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AB85	rekla učiteljica, da so brali knjigo Jurij Muri iz Afrike in je potem en sošolec začel govoriti, da je tudi naš sin iz Afrike	Komentar, da iz Afrike	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AB86	potem rekla, da je bila kar malo huda, da jim je rekla naj ne govorijo če ne vejo, da ni iz Afrike	Odziv vzgojiteljice	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove

AB87	verjetno nekaj se govori okoli, ampak, da bi konkretno mene kdo kaj vprašal, pa ne	Okoli se govori o njih, a ne direktno z njimi	Seznanjanje okolja		Okolje
AB88	če bi bila jaz v kontra situaciji, tudi ne vem kako bi	V nasprotni situaciji ne bi pristopila	Seznanjanje okolja		Okolje
AB89	Če bi si bila zelo blizu s to mamo, verjetno bi vprašala, ampak če bi bili pa otroci samo sošolci, sošolke, pa mislim, da tudi jaz ne bi rekla	Drugo mamo, če bi vedela, bi ogovorila	Seznanjanje okolja		Okolje
AB90	v našem primeru, bi tudi jaz rekla, če bi vedela, da je še nekdo drug posvojen	Druge starše, ki posvojili bi ogovorila	Seznanjanje okolja		Okolje
AB91	da bi pa kar tako začela o tem govoriti in spraševati, pa mislim, da ne, ker mislim, da to zagotovo so neke osebne stvari, ki se prav vseh pa tudi ne tičejo	To osebno, ne vpraša vsak	Seznanjanje okolja		Okolje
AB92	se mi zdi pa prav, da se bodo zdaj v šoli o tem pogovorili, pa da se otroci tudi o tem pogovarjajo, ker konec koncev ne bi bilo fer, da bi bila to neka skrivnost in za nas je to nekaj čisto naravnega	Potreben pogovor z vrstniki	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB93	smo mi tudi mu vse pripovedovali ko smo že takoj prišli domov	Razkritje po prihodu v Slo	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB94	Smo albume gledali in od začetka se o tem pogovarjamo	Albumi, pogovor	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB95	drugače kdaj pa je čas, da se otroku pove?	Kdaj pravi čas	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB96	Potem pa lahko kar odlašaš in odlašaš in konec koncev, najslabša varianta bi bila, da izve od kje drugje	Odlašanje in izve drugje	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB97	potem pa izve od kje drugje pa je še huje	Hudo če izve drugje	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB98	Ali pa se toliko časa odlaša, da je potem že zamera, zakaj mu starši niso to povedali prej, zakaj mu prikrivajo	Prikrivanje lahko zamera	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve

AB99	Kako naj bo otrok iskren do staršev, če starši niso iskreni do njega	Iskrenost mora biti obojestranska	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB100	mi smo šli iz tega stališča, pa tudi drugi smo slišali, da so delali na ta način	Izkušenj drugih	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB101	to res ni nobena skrivnost, tudi slike imamo doma obešene iz Moskve	Ni skrivnost, slike Moskva	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB102	Včasih ja, potem je obdobje ko ga ne	Različno zanimanje sina	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AB103	Pogovarjamo pa se v bistvu takrat, ko ga zanima	Pogovor ko sina zanima	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AB104	Ne da bi nekaj silili vanj, jaz mu kaj omenim, kaj povem	Nihče sina ne sili v pogovor	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AB105	kakor je on zainteresiran in se pogovarjamo o tem. Čisto odvisno je kdaj	Odvisno od njegovega zanimanja	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AB106	zadnjič mi je rekel: "Mami kdaj bomo pa šli kaj v Moskvo. Bi rad videl kje živim in obiskal bi sovjo rojstno mamico."	Rad obiskal Moskvo, roditeljico	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AB107	Bereva tudi kakšne slikanice o tem in kaj podobnega	Bereta zgodbe	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AB108	verjetno mame ne bo mogel nikoli spoznat, ker nimamo niti podatkov	Ni znanih podatkov	Stik z roditeljico		Odprta posvojitev
AB109	to se pa pogovarjamo, da vedno lahko vpraša kar želi o tem	Spodbujajo pogovor	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AB110	ve, da smo družina, da ga imava rada, da ga bova vedno imela zelo rada	Sin ve, da so družina	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		
AB111	takrat nama je socialna delavka predlagala tudi Deteljico	Socialna delavka predlaga	Priprave na Deteljici		Priprave na posvojitev
AB112	tisto je potem tudi ne vem koliko časa trajalo, midva sva pa vedela da bova otroka, ker je šlo to v Moskvi hitreje, že imela preden bova priprave dala skozi	Dolge priprave, prej otrok doma	Priprave na Deteljici		Priprave na posvojitev

AB113	In se za to potem nisva odločila	Nista se odločila	Priprave na Deteljici		Priprave na posvojitev
AB114	veliko smo se pogovarjali, ampak ne pa prav v smislu priprav, bolj v smislu najinega razmišljanja	Pogovor o njunem razmišljanju, ne o odzivih okolja	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AB115	Da bi naju na primer socialna delavka prav tako pripravila, pa ni bilo	Ni bilo priprav na odzive okolja	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AB116	mislim, da smo se mi že prej toliko sami o tem pogovarjali, pa tudi jaz sem prej veliko brala o tem	Pogovor, branje	Samostojna priprava		Priprave na posvojitev
AB117	Tako da bi hodila midva na kakšne prav priprave tukaj, mislim, da ni bilo ne vem kako treba	Ni potrebe po organiziranih	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AB118	Je bilo pa veliko pogovorov, predvsem je potrebno veliko iskrenosti do sebe, predvsem moraš pa zaupati tistemu lastnemu občutku, kaj je prav in kaj ni prav	Potreben pogovor, iskrenost do sebe, zaupanje	Samostojna priprava		Priprave na posvojitev
AB119	nisem niti pogrešala nečesa organiziranega	Ni pogrešala organiziranih	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AB120	Mi je več pomenil pogovor s tistimi, ki so že posvojili, da se z njimi pogovarjamo, kaj so doživeli, kakšne so reakcije otrok, kako drugi odreagirajo	Pomemben pogovor z starši z izkušnjo	Pomen pogovora s starši, ki so posvojili otroka		Priprave na posvojitev
AB121	to več pomenilo, kakor pa kaj drugega	Velik pomen pogovora s starši z izkušnjo	Pomen pogovora s starši, ki so posvojili otroka		Priprave na posvojitev
AB122	niti ne vem, kako ta srečanja zgledajo in težko govorim. Jaz vem, da teoretično, kako naj bi to bilo, pač midva tega nisva pogrešala	Ne pozna organiziranih, a po teoriji nista pogrešala	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev

AB123	sva veliko stvari že prej razpucala, seveda preden sva se za to sploh odločila	Razčistila stvari prej	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AB124	Je pa res, da jaz tudi veliko berem, na splošno o psihologiji, vzgoji otrok. Mene to ful zanima in tudi skozi delam na tem, da bi bil sin samozavesten, da mu zaupava, da se gradi odnos	Bere o vzgoji, uporablja pri odnosu v družini	Samostojna priprava		Priprave na posvojitev
AB125	v bistvu mi sploh nikoli ni bilo, da bi hodila na ta srečanja in midva jih res ne rabiva	Nista potrebovala organiziranih	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AB126	da bi bilo tako kaj organiziral, to bi verjetno šla, bi mi bilo zanimivo, ampak morala bi pa probati in videti, ali mi to leži ali ne	Tematske priprave in uporabniške izkušnje bi se udeležila	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AB127	da so se kakšni tujci začeli v nas vtikat in spraševat in ko je oseba že toliko vrtala, da smo na koncu rekli, da pač ja, je posvojen	Pomanjkljivo pripravljena na odzive tujcev	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB128	kasneje potem res skozi izkušnjo ugotovila da ja, ok, tole mi pa ni bilo všeč, da sem sploh kaj povedala	Skozi izkušnje se učila odzivati	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB129	Ampak to je bila izkušnja, jaz sem se iz nje naučila, da ne rabim vsakemu razlagat.	Izkušenj pokazale, da ne rabi razlagat vsakemu	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB130	tudi če bi jaz hodila na ta srečanja, ne vem če bi dobila to, da bi znala v določenem trenutku se odzvat, to se naučiš iz sovjih izkušenj	Srečanja ne bi pomagala, bolj izkušnje	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AB131	sem vedno delala tako, da bi bilo za sina prav	Odzivi v korist sina	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB132	na koncu koncev se bodo ljudje vedno vtikali, ne glede na to, ali je otrok posvojen ali ne	Ljudje se vedno vmešavajo	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AB133	Jaz ga tudi skušam učit, pa ne samo glede posvojenosti, če je kar koli takega iz okolja, da se ne sekirati zaradi tega, ker ljudje so lahko tudi zlobni	Odzivi različni in ljudje tudi slabi	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja

AB134	saj se zafrkavajo med seboj, pa zaradi priimka, pa različnih stvari. Ampak to tako je in mora to otrok sprejet	Otrok mora sprejeti različne odzive	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AB135	mu raje rečem, da naj pa sam nekaj nazaj reče, še ti daj nekaj, pa utišaš na ta način	Otrok naj odgovori kaj nazaj	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AB136	Na letališču so nas že pričakali domači in prijatelji. Ne tisti širok krog, ker to niti nismo imeli želje, ampak res tisti ožji krog	Ožji krog jih pričakal na letališču	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AB137	doma je bila soba okrašena, tako na lep način	Okrasili sobo	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AB138	Nekaj časa smo na začetku želeli imeti prav zase in si nismo želeli imeti nekih obiskov na veliko	Želeli čas zase	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AB139	so prišli obiski, ampak res pa ne čisto takoj. Ker mi smo v bistvu šele skupaj prišli, smo rabili čas zase, da smo bili kot družina	Malo obiskov, niso želeli	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AB140	Tudi sin, ko je prišel, je bil tudi zelo, zelo navezan name. Rabil je mene, ker tam je on živel v domu, v skupini otrok in že tam se je on naučil izborit pozornost	Sin navezan na mamo	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AB141	pogovarjali smo se o tem vedno	Vedno pogovor o tem	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB142	Tudi kakšne filmčke pogledamo, ki jih imamo iz Moskve, tudi albume slik od tam	Filmi, slike iz Moskve	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB143	Pa obiskujemo se z drugimi	Stiki z drugimi družinami	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB144	Ja, že takoj. Saj, bi bilo brez veze, da bi bila to skrivnost, smo se pač o tem pogovorili, povedali	Takoj obvestili zaposlene	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AB145	To so lepo sprejeli	Lepo sprejeli	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AB146	V vrtcu se potem o posvojitvi niso pogovarjali, so se pa o tej drugačnosti, ampak to je bilo zdaj na koncu,	Govorili o drugačnosti	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove

	zadnje leto pred šolo				
AB147	Prej ne, ker smo ocenili, da ni smisla	Niso otroci zreli za pogovor	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AB148	ko so bili pa že malo starejši, pa ko je bilo že malo zbadanj, sem se pa tudi jaz z vzgojiteljico in psihologinjo v vrtcu pogovarjala	Ob zbadanju se pogovori z zaposlenimi	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AB149	In so vsi zelo lepo sprejeli, z veliko podpore	Pozitivno sprejeli	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AB150	sem že takoj na prvih govorilnih urah povedala, sva se pogovarjali, da je posvojen	Povedala na prvih govorilnih	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB151	Se mi zdi da je prav, da vsi vejo, ker potem so tudi bolj pozorne učiteljice, če bi bile kakšne težave, da znajo reagirat in da tudi nas takoj opozorijo, če bi kar koli bilo	Morajo vedeti, znajo reagirati, so pozorni	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB152	potem tudi vnaprej rešujemo to takoj	Težave rešujejo takoj skupaj s starši	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB153	govorijo o družini, je bilo treba narediti družinsko drevo, narisati starše, stare starše. Ampak takrat pa ni nič povezal, da bi govoril o posvojitvi	Naloge o družini mu ne predstavljajo stiske	Otrokovi odzivi na okolico		okolje
AB154	njemu je to čisto normalno, saj njemu smo mi družina, mi smo družina in to je narisal. Ni bilo tu nobenih težav	Ni težav v šoli s predelovanjem družine	Otrokovi odzivi na okolico		okolje
AB155	to še ne vemo kaj bo in na kakšne bodo reakcije	Ne ve, kakšni odzivi	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AB156	Menim pa, da bo veliko odvisno od tega, kaj bodo otroci doma slišali in izvedeli. Kaj se doma pogovarjajo, kaj njihovi starši rečejo	Odvisen od informacij otrok doma	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AB157	če bo za starše to nek bav-bav, nekaj strašnega in bodo o tem slabo govorili, bodo tudi otroci	Odziv odvisen, kako starši doma govorijo o tem	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje

	o tem slabo mislili. Če pa bodo odprto povedali, na lep, razumen način, bodo pa tudi otroci tako to vzeli				
AB158	z učiteljico to pogovarjali, da je prav, da se oni to v šoli pogovorijo, da je otrokom to nekaj čisto normalnega in jaz res upam, da bodo tudi otroci to tako razumeli	Pogovor na način, da bo otrokom to normalno	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB159	če bo samo neko šepetanje in govorice naokoli, ne bo ok. Ker je res veliko odvisno od tega, kaj otrok sliši in če bo že na pozitiven način to slišal v šoli, bodo pa tudi reakcije otrok drugačne	Reakcije odvisne od tega, na kakšen način otroci izvedo	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB160	bodo pač načeli morda kakšno takšno temo o družini, o razlikah	Začeli s pogovorom o družini, razlikah	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB161	Jaz sem takrat potem začela malo o tem razmišljat in sem učiteljici tudi napisala mail. Ker sem razmišljala, da če se bodo oni sedaj v šoli to pogovarjali, jaz želim, da se pogovarjajo na tak način, kot se mi pogovarjamo doma	Mail učiteljici, da predstavila na enak način, kot oni doma	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB162	če bi oni dve predstavili to na čisto drugačen način, kot se mi pogovarjamo doma, menim, da to tudi do našega fanta ne bi bilo fer, da bi bil lahko zbegan, prizadet zaradi samega načina	Drugačna predstavitev v šoli lahko stiska za sina	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB163	sem ji že jaz napisala malo o tem, kako se mi pogovarjamo doma in predlagala, da bi morda knjigo Metkina družina prebral, ker se mi zdi taka luštna in tudi midva jo večkrat prebereva	Seznanila učiteljico o pogovoru doma, knjiga Metkina družina	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB164	Tudi mi sinu ves čas govorimo, da ga je njegova rojstna mamica imela rada, tudi verjamemo v to. Ker ona ga je pustila v porodnišnici, ampak je	Rojstna mama ga imela rada	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve

	pustila pismo in pač šla.				
AB165	ona je živela res v revščini in ni mogla zanj dobro poskrbet , še za hrano je bil problem in mu je želela najti dobro družino. No in mi mu tudi tako predstavimo, da ga je imela rada in da je bila zelo pogumna, da je sprejela zel pogumno odločitev, v njegovo dobro, da mu bo lahko ponudila boljše življenje, kot bi mu ga lahko omogočila ona.	Rojstna mama želela zanj boljše življenje	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AB166	mi mu ves čas tako govorimo in jz sem želela, da mu tudi v šoli v tem smislu povejo. Ker drugače bohvet kako bi šli oni to razlagat in kako bi on to razumel	V šoli na podoben način predstavijo vrstnikom	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB167	Se mi je zdelo, da je prav, da jaz to posredujem in povem kako jaz želim, na kakšen način je sinu to poznano in da se bo on počutil bolje ob tem	Ona predstavila učiteljici, kakšen pogovor doma	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB168	Je bila pa tudi učiteljica zelo vesela tega, se je zahvalila in rekla, da bo sedaj to tudi bolj gladko steklo	Učiteljica vesela, lažje predstavila razredu	Odziv strokovnih delavcev	Šola	Izobraževalne ustanove
AB169	tudi vprašanje kako si to ona predstavlja in na kakšen način bi to razložila. Kaj bi ona sedaj rekla, zakaj ga je mamica pustila, kako bi otroci reagiral in kako bi učiteljica to usmerila	Drugačna predstava učiteljice	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AB170	Tudi za to namenoma vsake toliko časa gledamo slike, filmčke. Da ne pride do tega, da se ne bi več o tem pogovarjali	S sinom občasno gleda slike, filme	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AB171	Velikokrat sploh nič ne pove. Potem kasneje pove, kaj je bilo. Ampak čisto vseeno mi sigurno ni, če mu kdaj kaj rečejo	Sin pove kasneje, za komentarje vrstnikov	Otrokovi odzivi na okolico		okolje
AB172	mu je tudi potem fino, če se o tem pogovoriva, da mu je potem lažje	Sinu lažje, ob pogovoru z mamo	Otrokovi odzivi na okolico		okolje

AB173	Jaz mu vedno pravim, da se o vsem lahko pogovarjamo, da naj vedno pove, da smo družina in si v družini vedno vse povemo. In če ima kdorkoli kakršne koli težave, da mu je nekaj težko, da kaj ne ve, da naj se vedno obrne na naju, da se o tem lahko pogovorimo.	O vsem se lahko pogovorijo	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AB174	Jaz verjamem da do sedaj delamo dobro in delamo v korist njega. Kasneje bomo pa videli. Ampak to mi je zaenkrat pomembno	Dela v otrokovo korist	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AB175	Ravno po nasvet ali pomoč ne. Sva jo pa že šla kdaj pozdravit, pa je bila zelo vesela. Da bi pa kdaj kaj rabili pa ne	Ni se obrnila na CSD, gresta pozdravit	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo
AB176	se mi zdi, da saj so službe, ampak na koncu koncev so to uradniki. Lahko da nasvet, ampak nima pa lastne izkušnje	Uradniki, ki dajo nasvete, a brez lastne izkušnje	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AB177	več dobimo s tistimi, ki imajo lastne izkušnje, ki imajo posvojene otroke in nam več pomenijo ti pogovori, nasveti eden drugemu	Pridobita s pogovor z drugimi starši	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AB178	V bistvu mislim, da je bila največja priprava druženje z njimi, pogovori z njimi, ogromno so nama pomagali tudi glede tega kako v Moskvi, kam iti, kako kaj urediti, kako glede papirjev	Največja priprava pogovor s starši, ki posvojili v Moskvi	Pomen pogovora s starši, ki so posvojili otroka		Priprave na posvojitev
AB179	to so tiste dragocene izkušnje in to kar rabiš	Dragocene izkušnje in nasveti drugih staršev	Pomen pogovora s starši, ki so posvojili otroka		Priprave na posvojitev
AB180	Saj nama socialna delavka ni mogla tega dati. Ona nama je dala tisto, kar sva midva uradno potrebovala in kar sva morala dati skozi, drugega nama pa ni mogla dati, ni nama mogla olajšati najine poti, naše poti	Ni jima mogla dati lastne izkušnje, le kar uradno potrebovala	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev

KODIRANJE 3

	IZJAVA	KODA	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
AC1	da se je sploh začelo, sva midva najprej šla na postopek umetne oploditve	Postopek umetne oploditve	Neplodnost		Preteklost
AC2	Po naravni poti nama je doktorica rekla ne, samo umetna oploditev da bo šla	Le umetna oploditev možna	Neplodnost		Preteklost
AC3	In potem sem jaz v tem postopku prišla noter, ampak je šlo potem vse v franže za to ker sem imela ciste in to je ves postopek potem izničilo	Neuspešna umetna oploditev	Neplodnost		Preteklost
AC4	No potem sva pa kupila to hišo in sva slučajno po televiziji tudi spremljala, da tudi z Makedonije lahko posvojiš, da obstajajo takšni in drugačni postopki in sva se odločila, da bova šla kar na CSD	Na TV slišala za posvojitev, šla na CSD	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AC5	Ker midva sva se odločila, da bova dala vse to skozi, da bi prišla do svojega otroka	Želela poskusiti vse	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AC6	No in potem, ko je prišlo do tega, da ne bova na ta način prišla do otroka, sva leta 2004 dala prošnjo	2004 dala prošnjo	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC7	Najprej sem šla na CSD se pozanimati, socialna delavka naju je sprejela in povedala, da morava za začetek napisati življenjepis in podati prošnjo	CSD dal informacijo naj podata prošnjo	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC8	Tako sva uradno prošnjo podala in tako sva potem čakala 5 let	Otroka čakala 5 let	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC9	Midva sva se včlanila tudi v to skupino, ki so izvajal po Gorenjski regiji, kjer nas je bilo 6 parov	Na pripravi na CSD sodelovalo 6 parov	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AC10	Od teh 6 parov je en par dobil lastnega otroka, trije smo pa posvojili	Trije posvojili, en par po naravni poti	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AC11	No in midva sva bila še 14 dni prej na CSD in je rekla delavka, da ni	14 dni pred prihodom otroka, ni bilo informacij na CSD	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve

	spremembe da ni otroka				
AC12	je mož v stranišču oken menjal in je bil klic iz CSD, če se lahko oglasiva na Centru	Klic iz CSD, naj prideta	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC13	on potem reku, da to pa nekaj mora bit in je tudi ona povedala potem, da se je rodil deček in da je v postopku za posvojitev	Socialna delavka povedala za dečka	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC14	Je povedala, da se bova prej mogla tudi oglasit na CSD, ki je pristojen za mamico, da smo vabljeni na razgovor, smo bili pa vabljeni trije pari	Na razgovoru trije pari	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC15	so naju vabili na razgovor in tam mi je socialna delavka rekla, da obljubi mi nič ne, ampak glede na to, kdaj smo mi oddajali vlogo, kakšne smo razmere, v kakšnih okoliščinah živimo, da sva ustrezna	Na razgovoru socialna delavka optimistična	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC16	V 2. uri popoldne pa je zazvonil telefon možu, kar se še sedaj čisto spomnim. Sem ravno dajala kosilo na mizo in se oglasi in je rekla socialna delavka, da sva izbrana, da bova dobila otroka	Popoldne sporočili, da dobila otroka	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC17	In to je bilo noro, jaz sem klicala svoje starše, sem se samo drla po telefonu: "Mama si, mama si, mama si!!"	Vse obvestila, da starša	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC18	takrat je bilo potem treba še na občino, da sva prisebna, obnovit je bilo potrebno poročni list	Na občini obnovila poročni list	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC19	To je bilo na torek, potem na četrtek pa sem jaz šla že v porodnišnico in sva potem sina videla prvič, ko je bil star en teden.	V torek izvedela, v četrtek pri njem v bolnišnici	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC20	Do nedelje sva bila pa potem v porodnišnici jaz in sin skupaj	4 dni v bolnišnici	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC21	No je bila pa, ko sva že dala vlogo za posvojitev in sva povedala doma stari mami, njena reakcija: "O, končno še	Ob vlogi stara mama povedala, da bo vnuk	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje

	en vnuk!"				
AC22	Ni rekla pravnukinja, ampak pravnuk, je po moje že točno vedela da bo fant.	Stara mama vedela, da bo fant, vnuk	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AC23	sicer nisva ne vem kaj razglabljala naokoli, v službi so vedeli da sva šla v ta postopek, tudi da smo se ti pari na CSD potem dobivali	Širše nista razlagala, vedeli v službi	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AC24	Smo bili z enimi bolj v stikih, pa se tudi po srečanjih povezovali, z drugimi pa bolj malo, so se držali bolj zase.	Različni odnosi parov na pripravah	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AC25	Ampak jaz vseeno mislim, da saj te vpelje življenje v to	V posvojitev te vpelje življenje	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AC26	Nikoli pa tudi midva nisva ne vem gledala kakšne filme o posvojitvi ali brala knjige	Nista se pripravljala s filmi, knjigami	Samostojna priprava		Priprave na posvojitev
AC27	Saj vedno življenje ti nekaj prinese in midva sva vedela. Midva sva bila postavljena pred dejstvo ali bo ali ne bo	Življenje ti prinese stvari v življenju	Samostojna priprava		Priprave na posvojitev
AC28	tudi potem, ko je sin prišel domov, so ga sosednje hodili gledat, spremljali so dogajanje	Sosedje prišli na obisk, spremljali dogajanje	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC29	Ko je bil pa sin star osem mesecev, se je pa potem zgodila ena prijava, ta nas je pa zelo potrla	Prijava, ko sin star 8 mesecev	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC30	Je bila anonimna prijava in to je pa bilo hudo	Stres anonimne prijave	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC31	Mož je hodil potem tudi 6 mesecev v psihiatrično bolnišnico moral hoditi na kontrole in to je pa bila kriza	Mož hodil na kontrole pol leta zaradi alkohola	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC32	Pa ravno na materinski dan so mi prišli to povedat, pač da je bila podana prijava in da če ne bova sodelovala je nevarno, da mi sina odpeljejo	Za prijavo povedali na materinski dan	Nestrokovnost delavcev		Socialno delo
AC33	Sumiva ja, ampak jaz zmeraj pravim da ljudje naj se pozanimajo vsak zase. Nobenemu nič	Sumita kdo podal prijavo	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje

	škode nočeva in mi živimo svoje življenje				
AC34	Pač bilo je, da mož pije	Prijava, da mož zlorablja alkohol	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC35	In midva sva hodila praktično pet let na CSD na skupino. Skozi smo bili v kontaktu, vsakemu vabilu sva se odzvala. Kako na podlagi tega potem lahko možu rečejo potem, ko je otrok že pri nama, da je pijanec	CSD kljub 5 let pripravam, ne oceni družine	Nestrokovnost delavcev		Socialno delo
AC36	Da je otrok zanemarjen je bil tudi komentar – ja to še ni zanemarjenost, če ga je ona (sestra, ki je tudi prisotna pri pogovoru) peljala na sprehod	Otrok zanemarjen, ker ga teta vozi na sprehod	Negativni odzivi iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC37	Na vsak zdravniški pregled je šel otrok, otrok nikoli ni bil zaprt, midva sva bila tudi po dvakrat ali trikrat na dan zunaj in otrok se je dobro počutil. In potem mi na podlagi tega rečejo da je otrok zanemarjen, da je mož pijanec. Potem se pa vprašaš, na podlagi česa nas CSD potem tako obsoja?	Neutemeljen sum na zanemarjanje	Nestrokovnost delavcev		Socialno delo
AC38	In potem ti pridejo še povedati to na materinski dan, ko sem prvič praznovala to, da sem mama	Za prijavo povedali na prvi materinski dan	Nestrokovnost delavcev		Socialno delo
AC39	In za družino je bilo to hudo, na primer moj oče in mož to ne pokažeta, pokažeta navznoter in moj oče je takrat tudi padel v sladkorno	Prijava hud stres za družino	Težave v procesu	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC40	Mož pa ima tudi še zmeraj to zamero, če kdaj kaj rečem, včasih nazaj pove: "Ja pa pojdi na CSD, tam pa itak vse verjamejo." Je en nezaupanje.	Še vedno zamera do CSD	Nestrokovnost delavcev		Socialno delo

AC41	In tudi zdaj, ko smo se dogovarjali za intervju je rekla socialna delavk,a da bi sina tudi zelo rada videla. In res se težko zaradi službe in šole uskladimo, kdaj bi šli tja. Ampak je pa zraven tudi en dvom ves čas, zakaj bi hodili tja, če kaj hočejo	Nezaupanje do CSD	Nestrokovnost delavcev		Socialno delo
AC42	po uradni posvojitvi smo mi povabili sem na kosilo, pa so delavke iz CSD rekle, da imajo naprej svoje obveznosti	Zavrnitev povabila po uradni posvojitvi	Negativna izkušnja		Socialno delo
AC43	niti nismo ne vem kaj vabili, ker saj ne veš, če bi jim pasalo in tako. Ampak jaz pravim, sodeluj kot človek! Vsak ima po svoje in tu ni važno, ali imamo mi doma fino ali ne, tisto uro, dve zdržiš v družbi, če ti pa ne paše pa pač greš	Nepravilno, nečloveško sodelovanje, ko povabili na kosilo	Negativna izkušnja		Socialno delo
AC44	Sploh ni bilo nič negativnega, mene je to zelo presenetilo	Ni negativnih odzivov od razkritju namere	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AC45	bilo je v tem smislu: "Ja kaj pa sedaj, ko bosta stara pa bosta imela otroka?"	Kaj ko bosta stara in dobila otroka	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC46	jaz vedno pravim, star si toliko kolikor se počutiš. Ker ko sva šla midva v to, sem bila jaz precej mlajša, ampak potem je pa bilo tko, jaz sem bila stara 40 let	Star kolikor se počutiš, ob posvojitvi stara 40	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC47	in od bratranca žena mi je prinesla eno flaško in en frutek, pa dve dudi. Ona men za hec prinese to in evo, čez dva meseca sva midva dobila otroka	Namig na posvojitev, frutek in dudi	Odzivi ožje družine	Odzivi okolja	Okolje
AC48	pa noben mi ni rekel žal besede	Nobene negativne besede	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC49	Edino to: "Ti si stara 40, mož 49, kaj bosta vidva zdaj?" Bili so tudi komentarji: "Kakšna je to mamica da ga da stran."	Komentarji glede starosti, kakšna roditeljica, da ga zapusti	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC50	Potem je pa meni enkrat film počil in sem rekla, da ga pač stran zaradi takih in drugačnih	Podpora roditeljici, želela otroku najboljše	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje

	razlogov. Ker mene ni zanimala njena usoda. Določene stvari so povedali, ampak mene ni zanimalo kako se je ona odločila. Ali je ona dala stran otroka, za to ker ne more skrbet, je sama še šolarka, ali bi ga ona ubila. Kaj je potem bolje?				
AC51	Ona je morala vedeti v kaj se spušča in za mene je ona naredila eno lepo stvar. Ona je rodila in naredila kar pač je in s tem je ona osrečila naju	Roditeljica naredila dobro stvar, njiju osrečila	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC52	Ampak da se ti to odločiš da osrečiš sebe, svojo družino, ker si vsi želijo imeti enega potomca, vnučka, vnukinjo	Osrečila sebe in družino	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AC53	midva se niti za spol nisva odločila. Midva sva želela čim manjšega, spol ni pomemben	Samo čim mlajši otrok	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC54	socialna delavka tudi vprašala, če je ok če je kakšna hiba. In kakšna majhna, sva tudi rekla da je ok	Manjša težava ni ovira	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC55	Jaz sem samo želela otroka, jaz sem želela, da me nekdo kliče mami	Želela, da jo kliče mami	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AC56	In ko je prišel sin, sem bila jaz 11 mesecev z njim doma. Je bilo kot da bi ga jaz rodila, tudi samo določeni so vedeli.	Posvojiteljski dopust, niso vsi vedeli, da posvojili	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC57	Ko sva šla na pregled za kolke, me je tudi tam vprašala zdravnica, kako je potekal porod, pa glede na mojo starost, pa sem rekla, da niti ni bilo zakomplicirano	Na pregledu ni povedala za posvojitev	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC58	smo se dogovorili, da midva to ne bi govorila, sploh dokler ne bo uradno	Ne bosta govorila, dokler ni uradno	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC59	Pa tudi ko je bil star 3 leta, ko je začel hoditi v vrtec in on je imel blazno traktorji, gasilci in tako same zgodbice sva brala. Pa sem mu jaz rekla: "Kaj če ti mamica pove eno resnično zgodbico?" Pa sem mu začela	Pri treh letih pripovedovala pravljico	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve

	pripovedovat.				
AC60	In on se je sam našel v tej pravljici.	Sin odkril, da zgodba o njem	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AC61	Bilo je tako, spoznala sta se fant pa punca, sta se imela rada, sta se poročila, imela sta hišo, avto, samo otrok ne. Na kar sta podala na CSD prošnjo in čez pet let sta dobila otroka. Nič nisem govorila o spolu, nič. In tega otroka sta vzljubila, kot da je čisto njihov.	Pravljica o posvojitvi	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AC62	In potem je sin rekel: "Ja, pa mami zakaj ne poveš, da smo to jaz ti in ati?"	Sin ugotovil, da govori o njem	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AC63	Potem smo pa samo dograjevali, kar ga je zanimalo in bilo za njegovo presojo v redu	Dograjevali zgodbo z odraščanjem	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AC64	Pri nas ni tabu debate. Pri nas se vse na splošno pogovarjamo, glasno pogovarjamo	Ni tabu debat, odprt pogovor	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AC65	Ne, ne, za to ker tudi nisem dovolila, da se v določeno stvar vtikajo	Ni dovolila negativnih odzivov	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC66	sva se potem midva odločila, da preizkusiva vse možnosti, da dobiva otroka, da nama nikoli ne bo za nič žal	Želela preizkusit vse, da dobita otroka	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AC67	sem ga jaz slikala in napisala ob slikici jaz sem "ime" in sem sin od tega in tega in poslala naokrog	Ob prihodu takoj poslala sliko okoli	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC68	me 5x kliče sodelavka: "Jaz ne morem verjeti, ščipam se, kako sem vesela za vaju!"	Sodelavka vesela	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC69	Potem je ena v Bosni dobila sporočilo, je rekla da je cela vas slavila, vsi so pili na tega otroka, pa čeprav jih pol ni vedelo, čigavega	Prijatelji veseli, praznovali	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC70	takšni odzivi ti dajo potem potrditev, to si naredil prav, delal si prav	Pozitivni odzivi znak, da dela prav	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC71	tisto kar ga je zanimalo vpraša, drugače pa on čisto normalno	Sin včasih vpraša o posvojitvi	Otrokovo predelovanje informacije o	Koristi odprte posvojitve	Odprta posvojitev

	funkcionira		posvojitvi		
AC72	Zanimalo ga je tudi kako je bilo mamici ime, kje je doma, če sem jo jaz videla	Zanimal se za roditeljico	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi	Koristi odprte posvojitve	Odprta posvojitev
AC73	Ker to je mamica, ki ga je rodila, to ni ena ženska, ki ga je dala ali bilo kaj, ampak to je mamica njegova	Spoštljiv pogovor o roditeljici	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AC74	In on to tudi sam reče, ena mamica ga je rodila, druga mamica pa skrbi zanj	Ena mama ga rodila, druga zanj skrbi	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi	Koristi odprte posvojitve	Odprta posvojitev
AC75	Ni bilo, tako kot sem poslušala, da znajo biti nekateri zelo negativni	Nima izkušenj negativnih odzivov	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC76	Ampak to ti zelo hitro postaviš mejo ali-ali	Postavila mejo	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC77	Če ti paše ta družba, ali pa če ti ne paše, izbereš	Izbrala pozitivno družbo	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC78	Meni je enkrat en rekel, naj z možen prideva, se bomo dobili za en piknik. Ampak mi smo zdaj trije, jaz sama z možem ne bom hodila. Vzamemo zraven še sina, če ne nas ne bo. In mi smo to takoj razčistili	Šla tam, kjer zaželen tudi sin	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC79	Tam kjer gre sin, tam greva tudi midva, če ne naju ni. Ker zakaj bi jaz puščala otroka v varstvu, če smo lahko v tistem času vsi skupaj	Gresta, kamor gre tudi sin, ne želita ga puščati v varstvu	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC80	Zelo me je recimo motilo, da so govorili eno, ta teorija, potem ko je prišla v prakso, je bila pa čisto druga plat	Na CSD govorili eno, teorijo izvajali drugače	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AC81	In ko je bila pri nas prijava, saj se strinjam, sigurno je treba to razčistiti, samo naju so potem tako smatrali, da sem še jaz na koncu rekla: "Pa kaj je možno, da jaz sploh ne vem s kom živim?"	Ob prijavi CSD še sama dvomila v svojo družino	Negativna izkušnja		Socialno delo
AC82	Ampak, da pa prideva na CSD in ti oni tam postavljajo takšna	CSD postavljal vprašanja, da niti sama ni bila prepričana v nič	Negativna izkušnja		Socialno delo

	vprašanja, pa res rečeš pa kje mi sploh živimo!?!				
AC83	Jaz živim z njim, midva sva bila takrat poročena 17 let in dve leti še tako skupaj. V teh 20 letih nisem vedela, da imam takšnega moža, kakor so tam na CSD opisovali	Po 20 letih zakona CSD predstavljal moža popolnoma drugače	Negativna izkušnja		Socialno delo
AC84	In potem smo šli skozi vse te postopke, tudi midva sva ves čas sodelovala in potem je tudi socialna delavka videla, da je šlo to predaleč. Sam ko je to enkrat narejeno, je narejeno	CSD šel predaleč, sami prepozno ugotovili, onadva sodelovala	Negativna izkušnja		Socialno delo
AC85	Potem mi je rekla socialna delavka še: "Ja, saj to boste pozabili." Ne, sigurno ne bom pozabila! Pa morda ne samo zaradi same prijave, ampak še zaradi dejstva, da so prišli na sam materinski dan, moj prvi materinski dan	Socialna delavka rekla, da bo pozabila prijavo	Negativna izkušnja		Socialno delo
AC86	Mene tudi ni oviralo, ko sem bila v bolnišnici pa so ves čas naju hodili gledat pa spraševat.	V bolnišnici preverjali gospo, a ni motilo	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC87	Normalno, prišla je pogledala, se pozanimala, ne moreš ti dati otroka nekomu, ki ga morda niti ne pozna	Preverjanje sester normalno, otroka dali neznancu	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AC88	In seveda, sva veliko dala skozi, ampak vse za pozitivno. Jaz, ko mi je najhuje, pogledam sina in je vse vredno	Vse kar dali skozi vredno	Vpliv okolja na družinsko dinamiko	Odzivi iz okolja	Okolja
AC89	je bilo ja, nekaj smo govorili o tem	Govorili o pripravi okolja	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AC90	meni je bilo to čisto nekaj naravnega. Pač ko otrok pride, se pove	Naraven proces, okolju poveš ob prihodu otroka	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AC91	Recimo svakinji midva nisva povedala, za to ker je bila ona vedno taka negativna. Ostali domači so vedeli, tudi kakšen od daljnih sorodnikov, sva določene stvari povedala	Nista povedala osebam z negativnim vplivom	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje

AC92	Nič konkretnega, ker tudi sama nisva vedela	Nista razkrila, dokler zagotovo otrok njun	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AC93	No potem ko je pa sin prišel domov, pa sem tudi jaz rekla, da jim želim sama povedati, naj ne govorijo drugi tega naokoli	Ob prihodu želela sama sporočiti novico	Seznanjanje okolja		Okolje
AC94	In na primer ljudje so jokali, že recimo od sestrične mož on je jokal	Ljudje jokali	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AC95	Njegova žena je mislila, da je nekdo na Gorenjskem umrl, ker je on na ful jokal, ampak potem je začel govoriti da imamo dojenčka	Bratranec jokal	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AC96	Pa tudi sosedi, nikoli nihče ni negativno rekel, ne vem posvojenca vlači naokoli	Sosedje pozitivni, nič obrekovanja	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC97	Ne, vedno so spraševali kako kaj sin, kako se rihtamo.	Okolica se zanimala za družino	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC98	In tudi sin se z vse sosesko zelo dobro razume, z vsem	Sin dobro vključen v okolje	Otrokovi odzivi na okolico		Okolje
AC99	Ker mi smo tiste negativce takoj dali stran. Jaz pravim, tam kjer gre moj otrok lahko in tam kamor je dobrodošel, tam gremo, kjer pa samo gledajo kaj bo popacal in samo brišejo za majhnim otrokom, sory tja pa jaz več ne grem	Družina ohranila pozitivno, sprejemajočo družbo	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC100	Ma ne, tisto kar sem jaz rabila in pričakovala, tisto je bilo	Zadovoljna s pripravami	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AC101	So pa ljudje, ki gredo v nekaj novega, ki jih bolj konkretno zanima. Včasih sem še jaz rekla, pa kaj toliko sprašujete pa takšna vprašanja. Ampak so določeni ljudje, ki imajo strah in je bila to tabu debata	Nekateri imeli več vprašanj, jih bilo bolj strah	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AC102	Pač ne, mene ni bilo strah, to kar otrok ko pride potrebuje, je topel dom, plenica in hrana	Ni bilo strah, ker vedela, da otroku lahko nudi kar potrebuje	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba o posvojitvi

AC103	Recimo ena mi je rekla, kaj bo če dobim otroka starejšega, starega 3 leta. Ja nič, ne pričakujem da mi bo takoj rekel mama. Se bomo pač morali malo spoznat	Dvom, če dobi starejšega otroka, ni je skrbelo	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC104	Pa saj sin tudi, v porodnišnici so mi rekli, da čez noč mi ga bodo pa jemali. Ja sem rekla, kdo mi ga bo pa doma jemal, pustite mi ga tukaj	Ni želela, da ji otroka čez noč jemljejo, priprava na prihod domov	Odziv strokovnih delavcev		Zdravstvene ustanove
AC105	recimo sem srečala bivše sodelavke in ena mi je domov prinesla nekaj denarja in malo oblačil s tem, ko ga je prišla pogledat	Bivša sodelavka prinesla oblačila, denar	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC106	Res ni bilo nič takih odzivov	Ni negativnih odzivov	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC107	Mogoče res tudi s tem, ker sva midva v tem smislu malo namigovala	Namigovala sta na prihod otroka	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AC108	Ker jaz sem rekla, da midva morava biti en drugemu prijatelja	Tesno prijateljstvo z možem	Vpliv okolja na družinsko dinamiko	Odzivi iz okolja	Okolja
AC109	Kar jih tako poznam, tisti stik kar smo jih imeli sme jez takoj povedala, to je moj otrok in to je to	Znancem povedala, da to njun otrok	Seznanjanje okolja		Okolje
AC110	Saj potem pa ne vem, kaj so kateri govorili za hrbtom	Ne ve, kaj govorili za hrbtom	Odzivi širšega okolja		Okolja
AC111	Ko sva midva v ta korak šla, to ni bilo kar tako sprejeto. Midva sva se usedla, pomenila	Poglobljen pogovor in razmišljanje	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba o posvojitvi
AC112	morava poizkusit vse, pa so bili boleči in naporni vsi ti postopki, ampak jaz sem vedela, da je to vredno, da nekaj naju bo že pripeljalo do otrok in nikoli kasneje nič ne bova obžalovala	Poizkusila vse, da dobila otroka	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba o posvojitvi
AC113	mene ne zanima, kaj bo rekla ena soseda glede mojega sina, vsak si lahko ustvari svoje mnenje, ampak jaz bom pa ravnala v življenju tako, kot bom jaz vedela in znala najbolje	Ne zanima je okolje, sama ravna kot najbolje ve in zna	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi okolja	Okolje
AC114	midva sva imela plan, da poveva, ko je bila uradna posvojitev	Sinu želela razkriti na uradni posvojitvi	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve

AC115	Takrat je bil star 17 mesecev zaradi prijave in se je zavleklo	Na uradni posvojitvi star 17 mesecev, zaradi prijave	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AC116	sva potem razmišljala, kako mu povedati, da bo on razumel, pa da ne bo nekaj napumpan	Kako mu razkriti, da najbolje zanj	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AC117	In ko je izvedel, to je bilo zanj čisto normalno	Sinu ob razkritju to normalno	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AC118	Edino vprašal je, kako je bilo tej mamici ime in sem mu povedala	Ob razkritju se zanimal za roditeljico	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AC119	Povedala sem mu tudi, da pač je bila ta mamica še šolarka, kakor je bilo tudi nama razloženo. In ona se je odločila za posvojitev, ker se je želela došolati za poklic, ki jo je res veselil	Sinu povedala informacije o roditeljici	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AC120	In on je to čisto lepo sprejel in na podlagi tega on zdaj to tudi gradi	Sprejel informacijo in gradi na tem	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AC121	Ni več veliko vprašanj	Ne sprašuje več veliko	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AC122	In ena mi je potem rekla:" Ja pa ne moreš to reči, da je mamica njegova."	Okolje presenečeno, da odprta	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC123	Kako da ne? Mamica je, ona je zanosila, ga 9 mesecev nosila, rodila. Mamica je! Ni neka ženska zdaj tam, nikome ništa. To je mamica, ki ga je rodila	Odziv, da se otroku ne bo lagala glede roditeljice	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC124	Ne, ne. Če nanese da ga kaj zanima, ja	Sin občasno sprašuje	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AC125	Sem se tudi jaz pripravljena kar koli pogovarjati o tem, ampak zdaj že dolgo nič ne	Odprta do pogovora, on to sprejel, živi življenje	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev

	vpraša. On je to sprejel in živi življenje naprej				
AC126	Ne, dolgo nista vedeli	Vzgojiteljici dolgo nista vedeli	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AC127	je pa pogovor tudi nanesel, ko je moral za nalogo nesti v šolo sliko, ko je bil še dojenček in me je vprašala vzgojiteljica, kako to, da sem rodila v tem kraju, pa sem rekla da ne, da sem ga šla samo iskat tja	Slučajno skozi pogovor razkrila informacijo	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AC128	Pa so bile vesele, so lepo sprejele	Vesele, lepo sprejele	Odziv strokovnih delavcev	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AC129	Res ni bilo nič takega, morda ker sem tudi sama sebe jaz pripravila na vse sorte vprašanj	Ni posebnih odzivov, gospa se pripravila na vse	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC130	potem še mene presenetilo, ko jih ni bilo. Je bilo to normalno. Ta otrok je posvojen, je moj in to je to	Presenečena, da ni negativnih odzivov	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC131	Tudi zadnjič v šoli na govorilnih sem povedala, da je posvojen	V šoli povedala	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AC132	Jaz pravim, da otroka morajo sprejeti, pa ne glede na to, kdo ga je rodil	Okolje otroka mora sprejeti, ne glede na posvojitev	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC133	Da bi mi prav povedal, to ne	Ne ve, da bi sina zbadali	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AC134	Saj jaz pravim, da so določene stvari, ki jih tudi sam lahko pove	Sin okolju lahko razkrije sam	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AC135	Nisem pa jaz nič zdaj preveč zaščitniška, zaradi tega, ker bi bil pa on posvojen	Ni pretirano zaščitniška zaradi posvojitve	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AC136	Se pa mora znati postaviti tudi zase, mislim, da ga nič preveč ne zavijamo v vato	Mora se postaviti zase, ga ne zavijajo v vato	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AC137	Jaz ne morem reči, da je njega štorklja prinesla, če ga ni	Otroku ne laže	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AC138	Ne, zaradi tega, ker s prijavo sem jaz do Centra dobila neko nezaupanje	Niso želeli pomoči, ker niso zaupali	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo

AC139	Koliko lahko jaz povem, zaupam, če oni v nič ne verjamejo	Ni vedela kaj razkrije, ob prijavi neobčutljivi	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo
AC140	In jaz kličem, razložim situacijo, se v bistvu samo pozanimam kdaj lahko to dobiš na recept. Odgovor socialne delavke je pa bil: "Glejte, če ne morete poskrbet zanjga, ga bomo pa vzeli."	Negativen odziv socialne delavke, da lahko vzame otroka	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo
AC141	In to je bil konec, nisem vprašala čisto nič več. Nisem vedela sploh kaj lahko vprašam, koliko lahko vprašam, koliko lahko sploh nakažem v to smer	Ni več upala vprašati, se pozanimati	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo
AC142	Pa sploh nisem želela veliko, jaz ne rabim zdaj cele trgovine, ampak vsaj ene 2, 3 hrane, bi nam pa veliko pomagale. Takrat pa sploh nisem vedela ali lahko sploh še kaj vprašam	Ni želela veliko, pa tako negativen odgovor	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo
AC143	Je pa res da me večkrat skrbi, da bomo imeli težave, ker otrok kdaj kaj takega reče	Skrb o napačnem razumevanju otroka v okolju	Pretirano ocenjevanje družine	Odzivi iz okolja	Okolja
AC144	Ne vem, zjutraj sem nama skuhala kavo, sinu kakav in smo vsi pili iz iste skodelice in smo vsi pili "kavo", čeprav je on pil kakav. Pa smo pri kosilu vsi pili kozarec "vina", čeprav je sin pil malinovec. In potem je v šoli rekel, da pije kakav pa vino z nama	Otrok drugače razlagal, da pije kavo in vino	Pretirano ocenjevanje družine	Odzivi iz okolja	Okolja
AC145	In sem že videla, kako se bo nekdo v to vtaknil	Skrb, da težave, ker otrok nepravilno pove stvari	Pretirano ocenjevanje družine	Odzivi iz okolja	Okolja
AC146	Pa ko je, ko je sosed na naš vrt metal cigarete, je prišel z ogorkom in rekel: "Glej mami, jaz kadim." In da kdo to vidi, saj bomo spet imeli probleme	Sin se delal, da kadi, jo skrbelo	Pretirano ocenjevanje družine	Odzivi iz okolja	Okolja
AC147	To me pa zdaj ves čas skrbi. Se kakšen pravi v to vtakne, pa ne delamo nič slabega, pa bo spet traparija	Skrb, da bodo težave, a ne delajo nič slabo	Pretirano ocenjevanje družine	Odzivi iz okolja	Okolja

AC148	Mene pa briga kaj si mislijo sosedje, mene briga samo to, kaj je dobro za njega	Ni ji pomembno okolje, a kar najbolje za sina	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AC149	Po vsakem dežju posije sonce, samo iskat moraš dobre stvari, moraš gledati kaj se okoli tebe dogaja	Moraš iskati dobro v okolju	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje

KODIRANJE 4

	IZJAVA	**KODA**	**KATEGORIJA**	**NADKATEGORIJA**	**TEMA**
AD1	Midva sva najprej oddala prošnjo za posvojitev na najin CSD	Prošnjo oddala na CSD	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD2	kjer sva približno eno leto hodila na srečanja s socialno delavko, kjer smo imeli tako imenovane individualne priprave	Eno leto individualne priprave	Priprave na CSD		Priprave na posvojitev
AD3	Tam se nismo kaj veliko premaknili naprej, zato sva se, delno sama, omenila nama je pa to tudi najina socialna delavka, vključitev v društvo Deteljica, kamor sva se tudi vključila	Na CSD neuspešne priprave, vključila k Deteljici	Priprave na društvu Deteljica		Priprave na posvojitev
AD4	dve leti sva hodila na osnovni program, torej dvakrat mesečno, 3 ure, enkrat mesečno pohod	Dve leti na osnovnem programu, srečanja in pohod	Priprave na društvu Deteljica		Priprave na posvojitev
AD5	Tam smo se pripravljali na eventuelni prihod otroka v družino	Priprave na možen prihod otroka	Priprave na društvu Deteljica		Priprave na posvojitev
AD6	po dveh letih so k nama namestili 20 mesečno punčko iz Ljubljane, o tem pa naju je strokovna delavka na Deteljici	Po dveh letih namestitev 20 mesečne deklice	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD7	Po letu in pol pa še dojenčka in Murske Sobote, tudi naju je obvestila strokovna delavka Deteljice	Po letu in pol namestitev dečka	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD8	obakrat so se na CSD kjer so imeli otroka za posvojitev obrnili na strokovno delavko Deteljice in ona se je potem odločila za naju	CSD se obrnil na strokovno delavko Deteljice in ona določil par	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve

AD9	Leta 2008 najprej punčko, potem pa januarja 2010 fanta	2008 posvojila deklico, 2010 fantka	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD10	Oba sta bila že nameščena k nam z namenom posvojitve in za vsakega v roku enega leta je bila potem posvojitev tudi zares izpeljana	V roku enega leta od namestitve svečana posvojitev	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD11	Ja, eno leto na CSD in potem 2 leti na Deteljici	3 leta čakala, eno na CSD, dve na Deteljici	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD12	Midva sva oddala prošnjo za posvojitev, ko še nisva bila čisto prepričana ali sploh sva pripravljena na posvojitev	Oddala prošnjo, a nista bila prepričana	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AD13	O posvojitvi sva razmišljala, ker ne moreva imeti svojih otrok	Odločitev posledica neplodnosti	Neplodnost		Preteklost
AD14	Po šestih letih po poroki, potem ko sva se 6 let že trudila in iskala razne alternative sva oddala prošnjo za posvojitev, s tem pa tudi začela raziskovat, če je to sploh najina pot	Šest let se trudila imeti otroka, na to iskala alternative	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AD15	Če sva prav konkretno povedala doma in okolici, pa mislim, da spotoma	Okolju povedali spotoma	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD16	Ni bil to enkraten dogodek, da bi rekla: "Zdaj sva pa midva oddala prošnjo, bova posvojila, poveva najprej domačin in prijateljem in tako."	Razkritje okolju ni bil enkraten dogodek	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD17	spotoma poveva, ko pogovor nanese na to	Spotoma razkrijeta ob pogovor	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD18	Tudi ko sva bila na Deteljici sva povedala kam greva in v bistvu vsem, ki jim zaupava in tudi še komu drugemu, v bistvu o vseh odločitvah sva govorila odprto	O srečanjih na Deteljici povedala vsem, odprta do tega	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD19	Ne, zaradi tega, ker sva midva imela že precej stisk razčiščenih, ko sva razčiščevala najino neplodnost	Ni bilo stisk, ker razčistila pri seznanjanju z neplodnostjo	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje

AD20	Nama je bilo ko sva govorila o najini neplodnosti, ampak preko vseh let, ko sva to razčistila, nama je bilo to čisto enostavno	Stiska govoriti o neplodnosti, z leti jo predelala	Neplodnost		Preteklost
AD21	ko sva lahko povedala to, sva čisto lahko povedala tudi za posvojitev	O predelala neplodnost, lahko govorila o posvojitvi	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD22	mislim, da je bila vse večkrat stiska na strani drugega, ki ni vedel kako odgovorit	Stiska na strani okolja, nepoznavanje	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AD23	Je marsikdo rekel: Ali sploh lahko vprašam?" ali: "Saj sploh ne vem, če to lahko vprašam?"	Stiska okolja če lahko sprašujejo	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AD24	potem je bila druga oseba presenečena, ko sva zelo odprto in lahko tudi na široko govorila o tem	Presenečeni nad odprtostjo	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AD25	nama je zdelo prav, ker sva na ta način mogoče tudi malo izobraževala okolico	Izobraževala okolico	Odzivi staršev na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AD26	vidim tudi še zdaj in prej ljudje, ki se s tem ne ukvarjajo, zelo neprave predstave	Neprave predstave okolja	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AD27	Ne ločijo med rejništvom, posvojitvijo. Najprej že o neplodnosti ne vedo nič. Vedo toliko, kolikor jim povejo reklame, toliko kolikor jim je prineseno domov preko občil. Ampak te predstave preko javnih sredstev pa niso prave	Nepoznavanje posvojitve, rejništva, neplodnosti, neprave predstave medijev	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AD28	Preden so se stvari konkretno začele dogajati, so tako ali tako, niso niti zelo resno jemali, sem imela občutek	Ko ni bilo dejanskih premikov, okolice ni resno jemala	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD29	Ker so pravzaprav že tako dolgo čakalo, da se bo pri nas doma kaj zgodilo. In potem so to tudi tak jemali, pač slišiš in je to to. Torej nič konkretnega	Ni bilo konkretnih odzivov okolja, ker dolgo čakali, da otrok sploh prišel	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD30	Mislim, da so bolj konkretno začeli razmišljati, ko sva eno leto, preden sva prvo punco dobila, je v Deteljici že bil	Konkretno razmišljanje okolja, ko na Deteljici predstavili otroka	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje

	predstavljen en fant, pa potem po tem še en fant, ki naj bi bila tudi nameščena z namenom posvojitve.				
AD31	Ampak obakrat je bilo tako, da je CSD, ki je imel otroka želel več parov. Torej da program ali strokovna delavka Deteljice pošlje več parov in da se oni med temi kandidati odločijo, katerega bodo izbrali in katerega ne. In obakrat sva se tudi midva javila in obakrat so izbrali drug par, ki sva ga tudi midva poznala	CSD želel več kandidatov, dvakrat nista izbrana	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AD32	to je bila za naju enkratna prilika, ker sva sama videla, kaj za naju pomeni, če se stvari začnejo odvijati, ker sva obakrat pripravila okolico, da bi se lahko kaj zgodilo, ker sva videla odzive okolice in smo se lahko res pogovarjali o konkretnih stvareh	Možnost posvojitve pripravila na dejansko posvojitev, odzive okolja	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD33	samo o nečem, kar je v oblakih, se z drugimi težko pogovarjaš	Težko govoriš o nepredstavljivem	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD34	kar sva že doživljala in kaj bi bilo, če bi bilo je vsakemu popolnoma enostavno, dokler ni postavljen pred dejstvo	Posvojitev v okolju le ideja, dokler ni prišel otrok	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD35	pri nama ni bilo nikoli grenkega priokusa, čeprav pri kakšnem paru je, predvsem, če se ti javiš na razpolago za otroka, potem te pa ne sprejmejo	Ko nista dobila otroka, ni bilo negativnih misli	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD36	pri nama pa ne, ker sva midva takrat zelo veliko stvari razčistila	Ni razočaranje, če stvari razčiščene	Postopek posvojitve	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD37	Kakšnega otroka sva pripravljena sprejet, kakšne so najine zmožnosti, kaj pa če ne	Predelala o zmožnostih, sprejetju otroka, da ga morda ne dobita	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AD38	ko je bila punca za k nam, sva vedela, da bo to to	Ko prišla hči vedela, da naredila prav	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve

AD39	Od domačih zelo, zelo pozitivni sploh od domačih, pa tudi od drugih. Zares izredno pozitivni	Od domačih in drugih pozitivni	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD40	Na en način so se, sem videla, da so se oddahnili za naju, čeprav na koncu midva nisva več trpela	Okolje si oddahnilo, a nista trpela	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD41	Midva sva vse to dala čez in ko sva prvo punco dobila, nama je bilo res že čisto vseeno, je bil občutek, ok ko otrok pride, če pride…	Predelala neplodnost, vseeno ali bo otrok	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD42	okolica, pa sem imela občutek, da si je za naju oddahnila in vem, da so velikokrat še potem rekli: "Koliko je pa pri nas zdaj drugače!"	Govorili, da pri njih drugače, si oddahnili	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD43	preden še nisva imela otrok, so veliko k nama hodili na počitnice, te manjši otroci in tudi oni so bili potem navdušeni, kako je zdaj pri nas super in drugače	Nečaki navdušeni, kako zdaj super	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD44	Ampak potem so vsi izjemno uživali	Vsi uživali	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD45	Ko je prva punca prišla, smo izvedeli zanjo zjutraj, čisto nič se ni napovedovalo. Ob 8.' smo izvedeli da obstaja in ob 14.00 je bila že pri nama	Zjutraj izvedeli za dekle, popoldne bila doma	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD46	Midva sva vedela, da se to lahko zgodi, tako na hitro, ampak za ostale pa je bilo to čisto presenečenje in so bili čisto šokirani	Okolica presenečena na hiter prihod otroka	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD47	En brat nama je posodil stolček, nič nisva imela naštimano in vse je letelo na kup.	Vsi pomagali, ker nepripravljeni	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD48	Mame so klicale sosede in to je bilo eno res veliko veselje	Klicali sosednje, veselje	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD49	takoj po posvojitvi, ko sva bila midva še čisto izmučena, hodili na obisk taki, za katere niti nisva vedela, da se poznamo skoraj	Obiski, tudi le znancev	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje

AD50	Ogromno obiskov, verjetno tudi nekaj firbca, ampak predvsem pa veselje, predvsem izredno veselje	Obiski, nekateri iz zvedavosti, a vsi veseli	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD51	mi, ki smo doma na vasi, je bilo velikokrat vprašanje, ja kaj pa je zdaj. Pa sem povedala in je bilo velikokrat vav!!	Ljudje presenečeni	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD52	so kar nosili čokolade, pa jih pošiljali preko tašče, mojih staršev	Dobivali darila, sladkarije	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD53	Izredno veselje in dobro sprejeto. Tudi potem za drugo posvojitev	Veselje, sprejetost tudi za fanta	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD54	Ne, niti enega negativnega odziva ni bilo, res ne	Ni negativnega	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD55	marsikateri od teh niso vedeli. No, mogoče so predvidevali, glede na to, da sva bila potem že kar 9 let brez otrok in verjetno, mogoče so predvidevali, kaj bi lahko bilo	Marsikomu niso povedali, a predvidevali	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje
AD56	za vse res samo veselje, niso videli, kot da je to odrešitev	Vse veseli, pomenilo odrešitev	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD57	Ampak veliko jih je pa potem reklo: "No, saj zdaj boste pa čisto običajna družina."	Sedaj so običajna družina	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD58	ena posebnost je bila ta, da mi imamo drugega fanta, ki je Rom	Drugi otrok Rom	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD59	sva pa okolico mogoče malo bolj priprava, no pač domače ane	Bolj pripravila okolje	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD60	sva pa že slišala pri kom, da potem kasneje so pa bili očitki in nisva želela otroka pripeljati v okolje, ki ga ne bi sprejemalo	Nista želela otroka pripeljat v očitajoče okolje	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD61	ne za okolje, ampak za družino pa, da sva jih bolj pripravila	Družino pripravila na prihod dečka	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AD62	tudi za drugega, sva midva izvedela v četrtek, v ponedeljek sva pa že šla po njega	V četrtek izvedela, doma v ponedeljek	Informacije o otroku	Proces posvojitve	Zgodba posvojitve
AD63	In sva preden sva rekla ja, kljub temu, da sva midva zase rekla ja, sva vprašala starše, brate in sestro. Če je to kakršen	Preverila pri sorodnikih, če problem, to da je Rom	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje

	koli zadržek, pa ni bil. Ni bilo nobenega problema				
AD64	Ne, nič ne. Sploh ne, ne skrivamo tega	Ni bilo negativnega odziva, ne skrivajo, da Rom	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AD65	ampak izredno ga imajo radi, tudi nečaki, so ga vsi vzeli za svojega in niti ne razmišljajo, da bi bilo karkoli drugače	Sprejet, vzeli za svojega, ni občutiti drugačnosti	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AD66	iz samih priprav iz CSD nimam dobrih, prav verjetno zaradi tega, ker socialna delavka verjetno ni imela izkušenj s tem	Socialna delavka ni imela izkušenj, to negativno	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AD67	Nikamor nismo napredovali	Niso napredovali	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AD68	Prav na samih pripravah na Deteljici, pa verjetno spotoma. Ta priprava pa je postala del naju in zagotovo sva dobila tudi glede tega veliko	Pridobivala spotoma o odzivih okolja, to postalo del njiju	Priprave na Deteljici		Priprave na posvojitev
AD69	pomemben je tudi ta instinkt, ki ga gospa Viktorija ima, da čuti, kaj oseba potrebuje in kaj je še za to osebo ključnega, da predela	Pomemben instinkt strokovne delavke, kaj oseba potrebuje, kaj potrebno predelati	Priprave na Deteljici		Priprave na posvojitev
AD70	torej pari in družine, to je pa zagotovo veliko bogastvo	Bogastvo izkušnje ostalih članov	Pomen pogovora s starši, ki so posvojili otroka		Priprave na posvojitev
AD71	sva se ogromno učila od starih parov in družin, ki so hodili. Včasih je bil tega ogromno	Naučila se veliko od ostalih staršev	Pomen pogovora s starši, ki so posvojili otroka		Priprave na posvojitev
AD72	že tudi samo to, kar vidiš, niti ne slišiš, torej ogromno na pohodih, taborih ko smo skupaj in vidiš, kako družina funkcionira in spotoma nevede poveš še marsikaj o tem, kako sicer živimo	Izkušnje na pohodih, taborih o življenju družin	Pomen pogovora s starši, ki so posvojili otroka		Priprave na posvojitev
AD73	Plus tega vsi utrinki, knjige, pregledni referati in to kar sem omenila	Utrinki, knjige, pregledi, referati, vse vrednost	Priprave na Deteljici		Priprave na posvojitev
AD74	skupinska priprava v vsakem primeru boljša od individualne, ne glede na to, kdo je strokovni delavec	Skupinska priprava vedno boljša od individualne	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev

AD75	nekaj, kar nama tudi sicer ustreza, ker sva tudi v dveh zakonskih skupinah in vidiva, da nama to res ustreza	Skupinsko delo jima ustreza	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AD76	ne to, da ti moraš tako in tako, ampak jaz tako, mogoče pa ti iz tega potegneš kaj zase. Ljudje drug drugega bogatimo	Pomembno učiti drug drugega, deliti izkušnje, kako še lahko	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AD77	Mi smo se pogovarjali o vzgoji otrok. Kar tako, nekje v zraku, kaj bi če bi	Pogovor o vzgoji v zraku, brez konkretnosti	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AD78	preveč je bilo dolgovezenja in tam smo sedeli po dve uri brez cilja, brez doseženega cilja	Dolgovezenje, dve uri brez cilja	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AD79	če bi bil tam nekdo, ki bi rekel: "Ta je naredil tako in tako, kako pa bi vidva?" Kaj podobnega bi morda bilo ok	Potrebno delo na primerih, možnih situacijah	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AD80	z kaj bi, če bi, pa ni peljalo nikamor	Ni bilo strukturirano	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AD81	Če bi bilo malo bolj načrtno, bi morda bilo. Ampak to nekdo, ki nima izkušenj s tem ne more	Bolj načrtno, težko brez izkušenj	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AD82	Tisto strogo teorijo pa lahko preberem, ki pa ne vem če obstaja	Teorija dostopna, a ni pravil	Pomanjkljivost priprav na CSD	Priprave na CSD	Priprave na posvojitev
AD83	zagotovo so kakšne posebnosti, ki jih je dobro vedeti v naprej, da veš kaj pričakovati	Priprava na posebnosti posvojitve	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AD84	bolj se mi zdi pomembna tista priprava na osvoboditev kakršne koli bolečine in odprtosti, da si pripravljen odprto razčiščevat probleme, ki nastanejo	Priprava na osvoboditev bolečine in odprtosti, razčiščuješ probleme, ki nastanejo	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AD85	Ne, zdaj pa ko jaz to mam, mi postanemo zaprta celica	Ob prihodu otroka se ne smeš zapreti	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AD86	da si odprt potem tisto razčiščevat naprej, ne da te vsaka najmanjša težava spravi potem v obup, ampak da si nanjo pripravljen	Pripravljen se soočati s težavami	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AD87	malo manj obiskov, ker so bili potem že navajeni kaj je to	Manj obiskov, okolica navajena	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje

AD88	isto izredno veselje, mogoče sploh ker je bil še manjši dojenček	Veselje, ker bil dojenček	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD89	okolica je izredno veliko dala na to: "Saj zdaj tega boste pa čisto od začetka lahko vzgojili, pa ne bo negativnih vplivov." Kar pa seveda ni res ane	Sina bodo vzgojili brez vplivov preteklosti	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AD90	Tega se pa ne spomnim, ker mi s tem živimo. To je del našega življenja in mi se o tem pogovarjamo pravzaprav skozi	S pogovorom živijo, to del njih, ni začetka	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD91	Malokrat zelo načrtno, ampak takrat, ko pogovor o tem nanese	Ni načrtno, ampak spontano	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD92	Zdaj konkretno, če je v šoli kaj o tem	Sedaj, če o tem govorijo v šoli	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD93	Prej pa že to, da smo razčiščevali kaj je Deteljica, kakšni otroci so tam, zakaj se dobivamo in kaj nam je skupnega, o tem se ti otroci razlikujejo od njunih vrstnikov v vrtcu	Pogovor o Deteljici, zakaj člani	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD94	Eno je to, da se z dekličino roditeljico dobivamo in takrat razčiščujemo stvari	Srečanja z roditeljico in razčiščevanje	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD95	imamo oblekice, ki je v njih prišla in igrače, ki jih je prinesla s sabo in je takrat prilika	Spomini od prihoda v družino	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD96	smo imeli za oba slavnostno posvojitev in gledamo slike in je to res nekaj posebnega. Dekle je imelo res čisto poročno obleko, z volančki in bratec tudi prav kravato	Slike slavnostne posvojitve	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD97	Obakrat smo imeli na slavnostnih posvojitvah po 90 ljudi in to je ogromno spominov in vsakič, ko obujamo te spomine se pogovarjamo o tem ali pa spotoma, karkoli	Spomini o slavnostni posvojitvi	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD98	Mi pač s tem živimo, tako družina in okolica	Družina in okolica s tem živi	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD99	Morda smo celo prej več govorili o tem, pa sedaj skušava, da ne	Včasih veliko govorili, sedaj ne potencirajo	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve

	potenciramo				
AD100	Da je to del nas, vsekakor, ampak je tudi marsikaj drugega del nas	Del družine, a še druge stvari	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD101	ena izvrstna prilika je, zdaj ko imajo starejši nečaki že svoje otroke in pričakujejo in imajo dojenčka v trebuhu in potem se o tem pogovarjamo od kod je pa on prišel in zakaj iz tega kraja	Govorijo o tem, ko v družini kdo noseč	Pogovor z otrokom o posvojitvi		Razkritje posvojitve
AD102	Ravno zadnjič je sin mi rekel: "Jaz bi pa rad videl, da bi me ti rodila! A ne da si me?"	Sin vztrajal, da ga mama rodila	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AD103	Toliko časa, da sem rekla, da zdaj pa nehava, ker ne bom pa popustila, da bom rekla, da ja, saj sem. To pa ni prav, me je pa hotel do tega pripravit	Prekinila pogovor, ker že povedala, da ga ni rodila, otrok vztrajal	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AD104	fant na splošno ne govori rad veliko o tem. Če smo doma, še kaj, morda zdaj malo več	Fant ne govori veliko, doma sedaj več	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AD105	Punca pa zelo veliko	Punca govori o tem	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AD106	Celo imam za fanta občutek, da se niti noče o tem pogovarjat, niti o rodni mamici	Fant se ne želi pogovarjati, niti o roditeljici	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AD107	smo želeli iti na izletu na pokopališče od roditeljice, pa kot da ga ne zanima. Smo vseeno šli in je ustregel, pa ne kot da bi mu bilo odveč ali da ne bi hotel, ampak to ni njegova tema. Ampak če vidva hočeta grem, z mano pa to nima nobene veze. Na tak način reagira	Želeli obiskati pokopališče roditeljice, ni ga zanimalo	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev
AD108	Ko smo imeli uvodni sestanek, oziroma uvodno individualno govorilno uro sva povedala tako za enega, kot za drugega	Povedala na uvodni govorilni uri	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AD109	če so se vzgojiteljice zamenjale, se nama je zdelo, da je prav, sploh da bodo znale reagirati,	Tudi ob menjavi vzgojiteljic, da ne mislijo, da se otroka	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove

	sploh če otroci, naši otroci kaj posebnega povejo, da ne bodo mislili, da se izmišljujeta	izmišljujeta			
AD110	Bolj zaradi tega, zaradi drugih nisva videla posebnega razloga, morda pa tudi za to, če se kdaj pogovarjajo o družinah, da lahko tudi to omenijo	Če govorijo o družini, lahko tudi o posvojitvi	Seznanjanje o posvojitvi	Vrtec	Izobraževalne ustanove
AD111	Tudi v šolo ko sta šla, sem učiteljicam šla povedat, da to pri nas ni tabu in ko se pogovarjajo o tem, lahko odprto govorijo o čemerkoli	Otroka odprta, za to pomembno, lahko se tudi v skupini o tem pogovarjajo	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AD112	punca vem, da je tudi sama odprla temo, fant pa vem da sploh ni nič rekel, da je posvojen	Punca sama govori, fant ne	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AD113	Zdaj pa za to, ker smo v majhnem okolju, ne povem več vsaki učiteljici, ker tako vsi vejo	Vsi vedo, ne seznani vsake učiteljice	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AD114	Ja, čisto	Odprto sprejemanje	Odziv strokovnih delavcev		Izobraževalne ustanove
AD115	so bili zelo presenečeni, da smo se bili mi toliko odprto pripravljeni o tem pogovarjati	Presenečeni nad odprtostjo družine	Odziv strokovnih delavcev		Izobraževalne ustanove
AD116	Oni bi to kar tako, pač nič ne bi o tem govorili, ker kaj pa jima manjka	Ne bi govorili o tem, otrokom nič ne manjka	Odziv strokovnih delavcev		Izobraževalne ustanove
AD117	Ja, so se o tem pogovarjali in vedno samo pozitivno, nikoli nobene negativne izkušnje	V šoli o tem govorili, vedno pozitivni odzivi	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AD118	do sedaj so bolj vsi zavirali, da ne bi bilo preveč	Zavirali odprtost, da ne bi preveč izpostavljali	Odziv strokovnih delavcev		Izobraževalne ustanove
AD119	dekle je enkrat prišla domov in da so ji punce rekle, da pač ne živi pri pravi mami	Hči ne živi pri pravi mami	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AD120	Potem je tako pravzaprav rekla: "Aja, pa saj res, ti si v bistvu samo moj krušna mami.'	Mama res krušna mama	Otrokovi odzivi na okolico		okolje
AD121	ona vedno rada tako malo povrta, kako bom jaz reagirala.	Hči preizkuša reakcije mame	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi		Odprta posvojitev

AD122	za enkrat imam tak občutek, da če midva nimava težav s tem, bova tudi če se kaj pojavi lahko razčistila, pred vsako bolečino jih pa tako ali tako braniti ne moreva	Če odprti, bodo rešili vse težave, ne moreta pa ju pred vsem zaščititi	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD123	Ne moreva ju zdaj v vati imet, ker bosta tako ali tako morala priti ven iz tega oklepa mehkega	Morata se soočiti z realnostjo, tu ni zaščite	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD124	pričakujem, da je to stvar, ki se ju bo enkrat dotaknila in bo boleča	Enkrat posvojitev za njiju bo boleča	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD125	Ja, jaz samo upam, da bosta imela to izkušnjo od doma, da bosta rekla, da naj drugi tako mislijo in to je to	Učita ju, naj ju ne prizadene, kaj drugi mislijo	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD126	Fant, ko je prišel v šolo, četudi so v manjšem okolju, ne vem koliko vejo, ne vem niti, koliko so se že o tem v šoli pogovarjali, ker nismo izbrali nobenega posebnega trenutka, da bi vsi izvedeli, pač spotoma, če bo, če ne pa ne	Ne ve če sinovi sošolci vedo, ni načrtnega pogovora, le sproti	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AD127	Pri punci vem, da so že pogovarjali o tem v šoli, ampak so se zdaj mešali v razredu, tako da sedaj za vse ne vem	Hči o tem govorila, zamenjali razred in en ve če vsi vedo	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AD128	predvidevam, da vejo, ker midva sva bila tudi že dostikrat v časopisu in podobno in je že zaradi tega javno	Vedo tudi, ker bila starša v medijih	Seznanjanje o posvojitvi	Šola	Izobraževalne ustanove
AD129	se zdaj ljudem že kar malo brez veze zdi, da bi midva odpirala to temo, ker je to zdaj že nekaj, kar je pase	Ljudem pogovor o tem ni smiseln, pretekla tema	Spreminjanje odzivov skozi čas	Odzivi iz okolja	Okolja
AD130	Vi ste takrat posvojil in sedaj je to to, zdaj so vaši. Kar je po sovje tudi res in je nekako prav	Že mimo in se ne rabijo pogovarjati	Spreminjanje odzivov skozi čas	Odzivi iz okolja	Okolja
AD131	Skoraj vedno pa jaz odprem temo, ne nekdo drug	Le ona odpre temo v družbi	Spreminjanje odzivov skozi čas	Odzivi iz okolja	Okolja
AD132	Ja, predvsem zaradi tega, še vedno	Okolica še vedno ne ve, če lahko govorijo o tem	Spreminjanje odzivov skozi čas	Odzivi iz okolja	Okolja

AD133	Razen domači, ampak tudi domači se ne bi o tem pogovarjali, ker so otroci naši in to je to	Domači ne bi govorili o tem	Spreminjanje odzivov skozi čas	Odzivi iz okolja	Okolja
AD134	za večjo, ki sedaj počasi tudi vstopa v puberteto, so šele vrstniki začenjali razumeti, kaj naj bi to pomenilo in se pogovarjajo o tem	Šele ko hči v puberteti, vrstniki razumejo in govorijo o tem	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AD135	Da pa bi bila kakšna negativna izkušnja prav glede posvojitve, pa je ni. Ja, kaj podražijo, ampak nič ni bilo tako pretresljivega, da bi bilo treba reševati	Ni negativne izkušnje, jo kdaj podražijo	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AD136	Prej jo iz tira vržejo zaradi česa drugega, so težave v kakšni drugi stvari, kot to. To ni nekaj, kar bi bil vir bolečine	Zbadljivke je ne prizadanejo	Otrokovi odzivi na okolico		okolje
AD137	Ja, sploh ne vedo, kaj to pomeni	Mlajši še ne razumejo	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AD138	v šoli, so razmišljali kdo je komu podoben, je hči razmišljala več o tem, pa morda je zanjo lažje, ker pozna roditeljico in govorimo res o konkretni osebi, ki zares obstaja in jo pozna. Za mlajšega je to težje	Razmišljanje o podobnosti, hčeri lažje zaradi stika z roditeljico	Otrokovi odzivi na okolico		Okolje
AD139	Glede na posvojitev ni bilo stiske	Nista izrazila stiske	Otrokovi odzivi na okolico		Okolje
AD140	No, že kdaj kaj podraži, sploh punca, ampak to je popolnoma nekaj vsakdanjega, kar sproti rešujemo	Punca podraži o odzivih okolja, to rešujejo sproti	Otrokovi odzivi na okolico		Okolje
AD141	Fant nič, prav nič. Punca pa, ja, pa kdaj kaj reče	Punca kdaj pove, da jo zbadali	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AD142	Ampak ni toliko prav negativnega, ampak bolj to, da se o tem pogovarjajo	Ni le negativno, pogovor o tem	Odzivi sovrstnikov	Odzivi iz okolja	Okolje
AD143	Ne, o tem se pa res nismo nič pogovarjali in se s tem ubadali	Ni posebne priprave otrok	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD144	mi s tem živimo in imam občutek, da bo to dovolj, sicer bomo pa potem videli	S tem živijo in to dovolj	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja

AD145	skušava ju vzgajati v smislu, da je to del našega vsakdana, torej del vseh nas in ni prav nič ekstra posebnega	Del vsakdana, del družine	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD146	jima tudi ne bova rekla, da če jima kdo kaj reče, potem se pa morata tako odzvat. To je njegov problem, torej v smislu tistega, ki je to rekel, ali pa bomo potem naknadno reševali	Ni se treba na vsak komentar odzvat, to rešujejo sproti	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD147	s tem bi potencirala, kot da je posvojitev nekaj posebnega, kar pa ni res	Z pripravo potencirata drugačnost	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD148	Res pa je, da okolica lahko zelo hitro podraži in to je lahko tema, ki boli	Okolica lahko hitro žaljiva, to občutljivo	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD149	Zagotovo bi bila najhujša stvar, če bi bila kakšna stvar v naši družini skrivnost, ampak je ni. Toliko kot veva midva, toliko vesta tudi onadva	Težje, če v družini skrivnosti, ki jih ni	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD150	Dokler naju ne dobita na laži, potem bomo tisto bolečino, ki bo prišla od zunaj, ne od znotraj, ker tista bolj boli, znal tudi ublažiti	Iskrenost bo ublažila bolečino povzročeno iz okolja	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD151	Gradimo imunski sistem, ne kurative	Gradijo imunski sistem, ne kurativo	Priprava otrok na odzive iz okolja	Odzivi iz okolja	Okolja
AD152	Preko "zdravljenja" neplodnosti, oziroma tistih bolečin, ki nama jih je pustila neplodnost, sva razčiščevala tudi marsikaj drugega, torej ne samo stisko neplodnosti, ampak tudi odnosa mene do mene, med nama, do okolice in ko sva to razčistila, mislim, da je bila posvojitev samo na to položena	Predelala neplodnost, medosebne odnose, okolje in na to nadgrajena posvojitev	Vpliv okolja na družinsko dinamiko	Odzivi iz okolja	Okolja
AD153	seveda je treba skos graditi, ampak da bi bilo pa potrebno prav na račun tega in posebej za to, pa nimava občutka	Gradijo na dinamiki, a ne zaradi odzivov okolja	Vpliv okolja na družinsko dinamiko	Odzivi iz okolja	Okolja
AD154	Da bi se prav midva obračala na CSD, to ne	Nista se obračala nanje	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo

AD155	Kvečjemu sva šla tja, če je CSD kdaj organiziral kakšno srečanje, to pa je bilo nekje dvakrat, srečanje posvojiteljev. Ampak sem dobila občutek, da tako ali tako, kar lahko, lahko jaz dam naprej, od tam pa zase jaz nisem dobila nič več	Šla na srečanja posvojitelje, a sta lahko tam samo dajala, zase pa nista dobila nič več	Pomoč stroke socialnega dela		Socialno delo
AD156	Mogoče tudi otroci od tega dobivajo, tudi na taborih, kjer smo vsako leto 3 dni skupaj in tam se tudi otroci med seboj lahko pogovarjajo o stvareh, ki jih verjetno staršem niti ne zaupajo	Otroci dobijo od tabora, ker se tam z otroci pogovarjajo, kar staršem ne zaupajo	Otrokovo predelovanje informacije o posvojitvi	Koristi odprte posvojitve	Odprta posvojitev
AD157	Velikokrat preko tega dobiš veliko. Ali so to samo pogovori med pari, ali pa vidiš že iz družinske dinamike kako se stvari obračajo. Zadnja leta pa imamo tudi večere na temo za posvojitelje, kjer izberemo neko perečo temo in se o tem pogovarjamo	Dobijo iz pogovorov, dinamike družin, tematskih večerov na taboru	Priprave društvo Deteljica		Priprave na posvojitev
AD158	Jaz ker sem imela Deteljico ne. V nasprotnem primeru pa absolutno da	Ker imela Deteljico, ni rabila več, drugače bi	Pomanjkljivost priprav na CSD		Priprave na posvojitev
AD159	Ampak prav na izkušnje iz okolice pa po mojem znanju drugje kot v Deteljici, pa mogoče tudi spontano kar se tiče okolice, ali načrtno pa ne	O odzivih iz okolja priprava le na Deteljici	Pomanjkljivost priprav na CSD		Priprave na posvojitev
AD160	To da nas opazuje, zagotovo, ker smo pravzaprav edini v tem našem okolišu. Zdaj pa ali ocenjujejo, to pa težko rečem	Opazujejo zagotovo, ker so edini v okolju, ne ve, ali tudi ocenjujejo	Pretirano ocenjevanje družine	Odzivi iz okolja	Okolja
AD161	Vem, da je bil kdaj kakšen komentar: "Kakšni so…"	Komentar, kakšni so otroci	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AD162	se je vsa okolica dosti hitro izobrazila kako je pri nas in nas bolj gleda, to pa vsekakor	Okolica se hitro izobrazila in družino bolj opazujejo	Pretirano ocenjevanje družine	Odzivi iz okolja	Okolja
AD163	Ne, pozitivno	Povečano opazovanje pozitivno	Pretirano ocenjevanje družine	Odzivi iz okolja	Okolja
AD164	Zagotovo je marsikdo marsikaj sposoben tudi brez priprave, ker je tak	Marsikdo sposoben posvojiti brez	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev

	človek, ima takšen karakter, ali pa mu je tudi zgodba tako pripeljana nasproti, da ni nobenih težav, ker jih pač ni	priprave, ker tak človek, ni težav naprej v življenju			
AD165	Na splošno se mi pa zdi, da pa moraš imeti eno podlago za posvojitev, za večino	Na splošno potrebno imeti podlago	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AD166	Zagotovo pa moraš ti najprej predelati pri sebi in šele na to potem lahko pri otroku	Najprej predelati pri sebi, šele na to lahko pri otroku	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev
AD167	Ker drugače bo hitro prišlo do ene bolečine. To pa ni več moja stvar, ali te teme se pa ne odpira več	Če ni predelano, pride do bolečin in tem ne odpiraš več	Potreba po pripravi na posvojitev		Priprave na posvojitev

KODIRANJE 5

	IZJAVA	**KODA**	**KATEGORIJA**	**NADKATEGORIJA**	**TEMA**
AE1	Naša izkušnja je zelo pozitivna	Pozitivna izkušnja	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AE2	Otroka sva posvojila leta 2014	Posvojila 2014	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AE3	O posvojitvah sva veliko prebrala na internetu in veliko informacij sva dobila pri prijateljih, ki so tudi posvojili	Veliko prebrala na internetu in dobila informacij od staršev z izkušnjo	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AE4	Celoten postopek je trajal nekaj mesecev	Postopek nekaj mesecev	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AE5	vloga in postopek CSD, pridobivanje dokumentov od CSD je trajalo približno 8 mesecev	Na CSD trajalo pridobivanje dokumentov 8 mesecev	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AE6	dali vlogo v tujino za posvojitev in približno čez 8 mesecev smo šli spoznat otroka, ki so ga nama dodelili	V tujino podali vlogo in čez 8 mesecev spoznali otroka	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AE7	urejanje in protokol posvojitve v tujini (3 obiski, sodišče...) je trajal	V tujini protokol trajal 3/4 mesece, 3 obiski in sodišče	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve

	3 oz. 4 mesece				
AE8	O posvojitvi sva razmišljala že veliko let in je bila to najina velika želja	Dolgo razmišljala, to velika želja	Razmišljanje o posvojitvi		Zgodba posvojitve
AE9	Vlogo za posvojitev sva oddala leta 2012 na CSD, v tujino pa 2013	Vlogo oddala leta 2012, v tujino 2013	Proces posvojitve		Zgodba posvojitve
AE10	Družina je vedela o naši želji, da bi posvojila otroka. Smo se o tem pogovarjali	Družina vedela o želji, o tem se pogovarjali	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AE11	Nekateri prijatelji so vedeli, da bova posvojila, nekaterim smo povedali kasneje	Nekateri prijatelji vedeli, drugim povedala kasneje	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AE12	Zelo pozitivni. Vsi so nas podprli	Pozitivni odzivi, podpora	Odzivi širšega okolja	Odzivi okolja	Okolje
AE13	Ni bilo potrebnih posebnih priprav na to, saj je okolica vedela	Ni bilo priprav na seznanjanje okolice, niti potrebe, vsi vedeli	Seznanjanje okolja z odločitvijo za posvojitev	Seznanjanje okolja	Okolje
AE14	Z velikim navdušenjem in ljubeznijo	Veliko navdušenje in ljubezen	Odzivi ob prihodu otroka v družino	Odzivi iz okolja	Okolje
AE15	Zelo pozitivno	Zelo pozitivni	Odzivi širšega okolja	Odzivi iz okolja	Okolje

9.3. Osno kodiranje

PRETEKLOST AA

- NEPLODNOST
    - Spočetje lastnega otroka (AA1)
    - Biološki otrok običajna pot (AA2)
    - Neuspeh spočeti otroka (AA3)
    - Alternative ustvarjanja družine (AA4)

ZGODBA POSVOJITVE AA

- RAZMIŠLJANJE O POSVOJITVI
    - Mama socialna delavka (AA5)
    - Poznala sistem rejništva (AA6)
    - Poznala sistem rejništva (AA7)
    - Postala rejnika (AA8)
    - Vsak otrok del družine (AA46)

- PROCES POSVOJITVE
        - POSTOPEK POSVOJITVE
            - Oddala vlogo za posvojitev (AA9)
            - Dolgotrajen postopek (AA20)
            - Dolgotrajna sodna pot (AA21)
            - Postopek za drugo deklico (AA25)
            - Posvojena bo druga hči (AA27)

        - TEŽAVE V PROCESU
            - V Sloveniji ni otrok za posvojitev (AA10)
            - Bila rejnika (AA11)
            - Bila rejnika (AA12)
            - V rejništvu dva otroka (AA13)
            - Otroka nista namenjena posvojitvi (AA14)

        - INFORMACIJE O OTROKU
            - Klic o otroku (AA15)
            - Star dva meseca (AA16)
            - Ni pogojev za posvojitev, a ta možna (AA17)
            - Navdušenje (AA18)
            - Ob prihodu star dva meseca in en dan (AA19)

        - TEŽAVE V PROCESU
            - Roditelji nimajo zanimanja (AA22)
            - Dolgotrajni postopki (AA23)
            - Zapleteni postopki (AA24)
            - Zapletena sodna pot (AA29)

ZGODBA POSVOJITVE AB

- RAZMIŠLJANJE O POSVOJITVI
    - Vedela da posvojila v Moskvi (AB1)
    - V Sloveniji ni otrok (AB2)
    - Spoznala dva para (AB3)
    - V Moskvi precej otrok (AB4)
    - Odločila za Moskvo (AB5)
    - Preden posvojila to nenavadno (AB42)
    - Pomembna, ni enostavna odločitev (AB43)
    - Življenje z otrokom te spremeni (AB44)
    - Ni problem če pripravljen (AB45)

- PROCES POSVOJITVE
    - Začetek CSD v kraju (AB6)
    - Nekaj mesecev zbirala dokumentacijo (AB7)
    - Srečanja s socialno delavko, psihološko testiranje (AB8)
    - Postala kandidata, zbirala dokumente za Moskvo (AB9)
    - Pol leta preden odšla v Moskvo (AB10)
    - Sedaj tudi tam drugače (AB11)
    - Poslala dokumente, tam izbrali otroka (AB12)
    - Izbrali otroka glede na poslane podatke (AB13)
    - Štirikrat v Moskvo (AB14)
    - Nesla le dokumente (AB15)
    - Fantka obiskovala 5 dni (AB16)
    - Sin ob srečanju star 10 mesecev (AB17)
    - Moral dopolniti eno leto (AB18)
    - Poklicali na sodišče (AB19)
    - Mesec po sodišču uredili dokumente (AB20)
    - Star 13 mesecev ob prihodu (AB21)
    - Nepoznani okolje, postopki, čustvena negotovost (AB26)
    - Negotovost do sodišča (AB28)
    - Če pride svojec, bi bilo neuspešno (AB29)
    - Ni poskusne namestitve (AB30)
    - Ni poskusne dobe – olajšanje (AB31)
    - Naredili za družino, za otroka (AB36)
    - Oblikovaje družine, ne rešitev otroka (AB37)

PRETEKLOST AC

- NEPLODNOST
    - Postopek umetne oploditve (AC1)
    - Le umetna oploditev možna (AC2)
    - Neuspešna umetna oploditev (AC3)

ZGODBA POSVOJITVE AC

- RAZMIŠLJANJE O POSVOJITVI
    - Na TV slišala za posvojitev, šla na CSD (AC4)
    - Želela poskusiti vse (AC5)
    - Osrečila sebe in družino (AC52)
    - Želela, da jo kliče mami (AC55)
    - Želela preizkusit vse, da dobita otroka (AC66)
    - Ni bilo strah, ker vedela, da otroku lahko nudi kar potrebuje (AC102)
    - Poglobljen pogovor in razmišljanje (AC111)
    - Poizkusila vse, da dobila otroka (AC112)

- PROCES POSVOJITVE
    - POSTOPEK POSVOJITVE
        - 2004 dala prošnjo (AC6)
        - CSD dal informacijo naj podata prošnjo (AC7)
        - Otroka čakala 5 let (AC8)
        - Na občini obnovila poročni list (AC18)
        - V torek izvedela, v četrtek pri njem v bolnišnici (AC19)
        - 4 dni v bolnišnici (AC20)
        - Samo čim mlajši otrok (AC53)
        - Manjša težava ni ovira (AC54)
        - Posvojiteljski dopust, niso vsi vedeli, da posvojili (AC56)
        - V bolnišnici preverjali gospo, a ni motilo (AC86)
        - Preverjanje sester normalno, otroka dali neznancu (AC87)
        - Na uradni posvojitvi star 17 mesecev, zaradi prijave (AC115)

    - INFORMACIJE O OTROKU
        - 14 dni pred prihodom otroka, ni bilo informacij na CSD (AC11)

        - Klic iz CSD, naj prideta (AC12)
        - Socialna delavka povedala za dečka (AC13)
        - Na razgovoru trije pari (AC14)
        - Na razgovoru socialna delavka optimistična (AC15)
        - Popoldne sporočili, da dobila otroka (AC16)
        - Vse obvestila, da starša (AC17)
        - Ob prihodu takoj poslala sliko okoli (AC67)

    - TEŽAVE V PROCESU
        - Prijava, ko sin star 8 mesecev (AC29)
        - Prijava hud stres za družino (AC39)

PRETEKLOST AD

- NEPLODNOST
    - Odločitev posledica neplodnosti (AD13)
    - Stiska govoriti o neplodnosti, z leti jo predelala (AD20)

ZGODBA POSVOJITVE AD

- RAZMIŠLJANJE O POSVOJITVI
    - Oddala prošnjo, a nista bila prepričana (AD12)
    - Šest let se trudila imeti otroka, na to iskala alternative (AD14)
    - Predelala o zmožnostih, sprejetju otroka, da ga morda ne dobita (AD37)

- PROCES POSVOJITVE
    - POSTOPEK POSVOJITVE
        - Prošnjo oddala na CSD (AD1)
        - 2008 posvojila deklico, 2010 fantka (AD9)
        - V roku enega leta od namestitve svečana posvojitev (AD10)
        - 3 leta čakala, eno na CSD, dve na Deteljici (AD11)
        - CSD želel več kandidatov, dvakrat nista izbrana (AD31)
        - Ko nista dobila otroka, ni bilo negativnih misli (AD35)
        - Ni razočaranje, če stvari razčiščene (AD36)

    - INFORMACIJA O OTROKU
        - Po dveh letih namestitev 20 mesečne deklice (AD6)
        - Po letu in pol namestitev dečka (AD7)
        - CSD se obrnil na strokovno delavko Deteljice in ona določil par (AD8)
        - Ko prišla hči vedela, da naredila prav (AD38)
        - Predelala neplodnost, vseeno ali bo otrok (AD41)
        - Zjutraj izvedeli za dekle, popoldne bila doma (AD45)
        - V četrtek izvedela, doma v ponedeljek (AD62)

ZGODBA POSOVJITVE AE

- RAZMIŠLJANJE O POSOVJITVI
    - Veliko prebrala na internetu in dobila informacij od staršev z izkušnjo (AE3)
    - Dolgo razmišljala, to velika želja (AE8)

- PROCES POSVOJITVE
    - Pozitivna izkušnja (AE1)
    - Posvojila 2014 (AE2)
    - Postopek nekaj mesecev (AE4)
    - Na CSD trajalo pridobivanje dokumentov 8 mesecev (AE5)
    - V tujino podali vlogo in čez 8 mesecev spoznali otroka (AE6)
    - V tujini protokol trajal 3/4 mesece, 3 obiski in sodišče (AE7)
    - Vlogo oddala leta 2012, v tujino 2013 (AE9)

PODATKI O OTROKU

- STAROST
    - Dolgotrajen postopek, stara 5 let (AA26)
    - Sin star 9 let (AA28)

- Tretja v rejništvu stara 4 leta (AA45)

OKOLJE

- SEZNANJANJE OKOLJA
  - Niso posebni (AB70)
  - Dejstva ne izpostavlja (AB71)
  - Zgodba izpostavljanja v medijih - negativno (AB72)
  - Ne ve, če sin pove vrstnikom (AB77)
  - Pove, da rojen v Moskvi, drugo ne ve (AB78)
  - Tabor s starejšimi (AB79)
  - Povedal vse o posvojitvi (AB80)
  - Okoli se govori o njih, a ne direktno z njimi (AB87)
  - V nasprotni situaciji ne bi pristopila (AB88)
  - Drugo mamo, če bi vedela, bi ogovorila (AB89)
  - Druge starše, ki posvojili bi ogovorila (AB90)
  - To osebno, ne vpraša vsak (AB91)
  - Ob prihodu želela sama sporočiti novico (AC93)
  - Znancem povedala, da to njun otrok (AC109)

  - SEZNANJANJE OKOLJA Z ODLOČITVIJO ZA POSVOJITEV
    - Pozabila kako seznanili okolico (AA36)
    - Sproti informirali (AA47)
    - Živeli življenje (AA48)
    - Odzivali neobremenjeno, brez stiske, sramu, nelagodja (AA49)
    - Starša imela razčiščeno in ni bilo težav (AA50)
    - Najbližje ob odločitvi (AB22)
    - Širše okolice nista seznanjala – negotovost (AB24)
    - V službi izvedeli zaradi potovanj (AB25)
    - Ob srečanju sporočila vsem (AB27)
    - Družina vesela, navdušena, nič negativnega (AB32)
    - Pomisleki, pogum, negenetska povezanost (AB33)
    - Pomisleku, kako upata (AB34)
    - Občudujejo, pogum (AB35)
    - Povejo bližnjim, to ni problem (AB59)
    - Tujcem ne povejo (AB60)
    - Nepripravljen na odzive okolja (AB61)
    - Tujcev ne zanimajo informacije (AB62)
    - Ob vlogi stara mama povedala, da bo vnuk (AC21)
    - Stara mama vedela, da bo fant, vnuk (AC22)
    - Širše nista razlagala, vedeli v službi (AC23)
    - Ni negativnih odzivov od razkritju namere (AC44)
    - Naraven proces, okolju poveš ob prihodu otroka (AC90)
    - Nista povedala osebam z negativnim vplivom (AC91)
    - Nista razkrila, dokler zagotovo otrok njun (AC92)
    - Namigovala sta na prihod otroka (AC107)
    - Okolju povedali spotoma (AD15)
    - Razkritje okolju ni bil enkraten dogodek (AD16)
    - Spotoma razkrijeta ob pogovor (AD17)
    - O srečanjih na Deteljici povedala vsem, odprta do tega (AD18)
    - Ni bilo stisk, ker razčistila pri seznanjanju z neplodnostjo (AD19)
    - O predelala neplodnost, lahko govorila o posvojitvi (AD21)
    - Ko ni bilo dejanskih premikov, okolice ni resno jemala (AD28)
    - Ni bilo konkretnih odzivov okolja, ker dolgo čakali, da otrok sploh prišel (AD29)
    - Konkretno razmišljanje okolja, ko na Deteljici predstavili otroka (AD30)
    - Možnost posvojitve pripravila na dejansko posvojitev, odzive okolja (AD32)
    - Težko govoriš o nepredstavljivem (AD33)
    - Posvojitev v okolju le ideja, dokler ni prišel otrok (AD34)
    - Drugi otrok Rom (AD58)
    - Bolj pripravila okolje (AD59)
    - Nista želela otroka pripeljat v očitajoče okolje (AD60)

        - Družino pripravila na prihod dečka (AD61)
        - Preverila pri sorodnikih, če problem, to da je Rom (AD63)
        - Družina vedela o želji, o tem se pogovarjali (AE10)
        - Nekateri prijatelji vedeli, drugim povedala kasneje (AE11)
        - Ni bilo priprav na seznanjanje okolice, niti potrebe, vsi vedeli (AE13)

- ODZIVI OKOLJA
    - ODZIVI OŽJE DRUŽINE
        - Mama skeptična (AA37)
        - Skrb mame glede težav otrok (AA38)
        - Dvom ob dveh novih otrocih (AA41)
        - Začudenje, da želita več otrok (AA42)
        - Navdušenje ob prvem otroku (AA43)
        - Drugo dekle vzljubili, za tretjo spet začudenje (AA44)
        - Lepo sprejeli (AB23)
        - Namig na posvojitev, frutek in dudi (AC47)

    - ODZIVI ŠIRŠEGA OKOLJA
        - Različni odzivi (AA51)
        - Oni ne bi zmogli, pohvale (AA52)
        - Dvom v razlog, vzrok (AA53)
        - Družine se niso dotaknili (AA54)
        - Nevednost okolja kako se odzvati (AA60)
        - Počakajo, da družina razkrije (AA61)
        - Okolica bolj v zadregi kot družina (AA62)
        - Podobnost otrok s starši (AA167)
        - Čudni odzivi, ni njun otrok (AB38)
        - Ni mišljeno slabo, ne znajo se odzvati (AB39)
        - Ne ve kaj resnično mislijo (AB40)
        - Tudi negativne misli (AB41)
        - Okolje ve, a ne sprašuje (AB64)
        - Sosedje prišli na obisk, spremljali dogajanje (AC28)
        - Kaj ko bosta stara in dobila otroka (AC45)
        - Nobene negativne besede (AC48)
        - Komentarji glede starosti, kakšna roditeljica, da ga zapusti (AC49)
        - Na pregledu ni povedala za posvojitev (AC57)
        - Ne bosta govorila, dokler ni uradno (AC58)
        - Ni dovolila negativnih odzivov (AC65)
        - Sodelavka vesela (AC68)
        - Prijatelji veseli, praznovali (AC69)
        - Nima izkušenj negativnih odzivov (AC75)
        - Sosedje pozitivni, nič obrekovanja (AC96)
        - Okolica se zanimala za družino (AC97)
        - Bivša sodelavka prinesla oblačila, denar (AC105)
        - Ni negativnih odzivov (AC106)
        - Ne ve, kaj govorili za hrbtom (AC110)
        - Okolje presenečeno, da odprta (AC122)
        - Stiska na strani okolja, nepoznavanje (AD22)
        - Stiska okolja če lahko sprašujejo (AD23)
        - Presenečeni nad odprtostjo (AD24)
        - Neprave predstave okolja (AD26)
        - Nepoznavanje posvojitve, rejništva, neplodnosti, neprave predstave medijev (AD27)
        - Marsikomu niso povedali, a predvidevali (AD55)
        - Ni bilo negativnega odziva, ne skrivajo, da Rom (AD64)
        - Sprejet, vzeli za svojega, ni občutiti drugačnosti (AD65)
        - Komentar, kakšni so otroci (AD161)
        - Pozitivni odzivi, podpora (AE12)
        - Zelo pozitivni (AE15)

- ODZIVI OB PRIHODU OTROKA V DRUŽINO
  - Vsi veseli (AA77)
  - Veseli za starša, izpolnjena želja a (AA78)
  - Bližnja okolica vedela (AA79)
  - Niso vedeli za nosečnost (AA80)
  - Ob prihodu deklice to normalno (AA82)
  - Bližnji bolj poznali zgodbo (AA83)
  - Brez slabih izkušenj (AA84)
  - Zapleti kasneje ob težavah (AA85)
  - Ožji krog jih pričakal na letališču (AB136)
  - Okrasili sobo (AB137)
  - Želeli čas zase (AB138)
  - Malo obiskov, niso želeli (AB139)
  - Sin navezan na mamo (AB140)
  - Ljudje jokali (AC94)
  - Bratranec jokal (AC95)
  - Od domačih in drugih pozitivni (AD39)
  - Okolje si oddahnilo, a nista trpela (AD40)
  - Govorili, da pri njih drugače, si oddahnili (AD42)
  - Nečaki navdušeni, kako zdaj super (AD43)
  - Vsi uživali (AD44)
  - Okolica presenečena na hiter prihod otroka (AD46)
  - Vsi pomagali, ker nepripravljeni (AD47)
  - Klicali sosednje, veselje (AD48)
  - Obiski, tudi le znancev (AD49)
  - Obiski, nekateri iz zvedavosti, a vsi veseli (AD50)
  - Ljudje presenečeni (AD51)
  - Dobivali darila, sladkarije (AD52)
  - Veselje, sprejetost tudi za fanta (AD53)
  - Ni negativnega (AD54)
  - Vse veseli, pomenilo odrešitev (AD56)
  - Sedaj so običajna družina (AD57)
  - Manj obiskov, okolica navajena (AD87)
  - Veselje, ker bil dojenček (AD88)
  - Sina bodo vzgojili brez vplivov preteklosti (AD89)
  - Veliko navdušenje in ljubezen (AE14)

- ODZIVI SOVRSTNIKOV
  - Otroci razkrivajo posvojitev, rejništvu (AA130)
  - Odzivi različni (AA131)
  - Umik zaradi nepoznavanja (AA132)
  - Nihče negativen (AA133)
  - Otroci ne dopustijo negativnosti, samozavestni (AA134)
  - Mama je stara (AA143)
  - Sina zbadali (AB82)
  - Klicali ga črnec (AB83)
  - Komentar, da iz Afrike (AB85)
  - Ne ve, kakšni odzivi (AB155)
  - Odvisen od informacij otrok doma (AB156)
  - Odziv odvisen, kako starši doma govorijo o tem (AB157)
  - Ne ve, da bi sina zbadali (AC133)
  - V šoli o tem govorili, vedno pozitivni odzivi (AD117)
  - Hči ne živi pri pravi mami (AD119)
  - Šele ko hči v puberteti, vrstniki razumejo in govorijo o tem (AD134)
  - Ni negativne izkušnje, jo kdaj podražijo (AD135)
  - Mlajši še ne razumejo (AD137)
  - Punca kdaj pove, da jo zbadali (AD141)
  - Ni le negativno, pogovor o tem (AD142)

- ODZIVI STARŠEV NA ODZIVE IZ OKOLJA
  - Osebno razčiščeni razlogi (AA55)
  - Poslanstvo matere in korist otrok (AA56)
  - Rast celotne družine (AA57)
  - Izkušnje, informacije različne (AA58)
  - Ne kažejo dejanskosti (AA59)
  - Šala mame (AA81)
  - Tujcem povedali, kasneje ne več (AB51)
  - Šaljivi odgovori (AB52)
  - Šaljivi odgovori (AB53)
  - Obrnila na šalo (AB54)
  - Ni težko govoriti (AB55)
  - Nočeta preveč izpostavljati (AB57)
  - Normalna družina (AB58)
  - Pomanjkljivo pripravljena na odzive tujcev (AB127)
  - Skozi izkušnje se učila odzivati (AB128)
  - Izkušenj pokazale, da ne rabi razlagat vsakemu (AB129)
  - Odzivi v korist sina (AB131)
  - Ljudje se vedno vmešavajo (AB132)
  - Star kolikor se počutiš, ob posvojitvi stara 40 (AC46)
  - Podpora roditeljici, želela otroku najboljše (AC50)
  - Roditeljica naredila dobro stvar, njiju osrečila (AC51)
  - Pozitivni odzivi znak, da dela prav (AC70)
  - Postavila mejo (AC76)
  - Izbrala pozitivno družbo (AC77)
  - Šla tam, kjer zaželen tudi sin (AC78)
  - Gresta, kamor gre tudi sin, ne želita ga puščati v varstvu (AC79)
  - Družina ohranila pozitivno, sprejemajočo družbo (AC99)
  - Dvom, če dobi starejšega otroka, ni je skrbelo (AC103)
  - Ne zanima je okolje, sama ravna kot najbolje ve in zna (AC113)
  - Odziv, da se otroku ne bo lagala glede roditeljice (AC123)
  - Ni posebnih odzivov, gospa se pripravila na vse (AC129)
  - Presenečena, da ni negativnih odzivov (AC130)
  - Okolje otroka mora sprejeti, ne glede na posvojitev (AC132)
  - Ni ji pomembno okolje, a kar najbolje za sina (AC148)
  - Moraš iskati dobro v okolju (AC149)
  - Izobraževala okolico (AD25)

- PRIPRAVA OTROK NA ODZIVE IZ OKOLJA
  - Otroci opremljeni, potem drugačni odzivi okolja (AA135)
  - Ni več pozornosti (AA136)
  - Za to pa mama modrejša (AA144)
  - Odzivi preusmerjeno v pozitivno (AA145)
  - Sin seznanjen, odprt pogovor (AB56)
  - Odzivi različni in ljudje tudi slabi (AB133)
  - Otrok mora sprejeti različne odzive (AB134)
  - Otrok naj odgovori kaj nazaj (AB135)
  - O vsem se lahko pogovorijo (AB173)
  - Dela v otrokovo korist (AB174)
  - Sin okolju lahko razkrije sam (AC134)
  - Ni pretirano zaščitniška zaradi posvojitve (AC135)
  - Mora se postaviti zase, ga ne zavijajo v vato (AC136)
  - Če odprti, bodo rešili vse težave, ne moreta pa ju pred vsem zaščititi (AD122)
  - Morata se soočiti z realnostjo, tu ni zaščite (AD123)
  - Enkrat posvojitev za njiju bo boleča (AD124)
  - Učita ju, naj ju ne prizadene, kaj drugi mislijo (AD125)
  - Ni posebne priprave otrok (AD143)
  - S tem živijo in to dovolj (AD144)
  - Del vsakdana, del družine (AD145)
  - Ni se treba na vsak komentar odzvat, to rešujejo sproti (AD146)

        - Z pripravo potencirata drugačnost (AD147)
        - Okolica lahko hitro žaljiva, to občutljivo (AD148)
        - Težje, če v družini skrivnosti, ki jih ni (AD149)
        - Iskrenost bo ublažila bolečino povzročeno iz okolja (AD150)
        - Gradijo imunski sistem, ne kurativo (AD151)

    - NEGATIVNI ODZIVI IZ OKOLJA
        - Ob težavah se razkrijejo pomisleki (AA86)
        - Staršem tega ne bi bilo treba (AA87)
        - Ob podelitvi stiske staršev (AA88)
        - Vtikanje popolnih tujcev (AB46)
        - Vprašanja popolnih tujcev (AB47)
        - Otrok temnejši (AB48)
        - Ni jima podoben, izstopa (AB49)
        - Vprašanja o podobnosti – tujci (AB50)
        - Osebna vprašanja tujcev (AB63)
        - Stres anonimne prijave (AC30)
        - Mož hodil na kontrole pol leta zaradi alkohola (AC31)
        - Sumita kdo podal prijavo (AC33)
        - Prijava, da mož zlorablja alkohol (AC34)
        - Otrok zanemarjen, ker ga teta vozi na sprehod (AC36)

    - PRETIRANO OCENJEVANJE DRUŽINE
        - Skrb o napačnem razumevanju otroka v okolju (AC143)
        - Otrok drugače razlagal, da pije kavo in vino (AC144)
        - Skrb, da težave, ker otrok nepravilno pove stvari (AC145)
        - Sin se delal, da kadi, jo skrbelo (AC146)
        - Skrb, da bodo težave, a ne delajo nič slabo (AC147)
        - Opazujejo zagotovo, ker so edini v okolju, ne ve, ali tudi ocenjujejo (AD160)
        - Okolica se hitro izobrazila in družino bolj opazujejo (AD162)
        - Povečano opazovanje pozitivno (AD163)

    - VPLIV OKOLJA NA DRUŽINSKO DINAMIKO
        - Notranje povežejo (AA146)
        - Okrepiti, da preživiš nesprejemanje (AA147)
        - Podpora, povezanost z možem (AA151)
        - Vse kar dali skozi vredno (AC88)
        - Tesno prijateljstvo z možem (AC108)
        - Predelala neplodnost, medosebne odnose, okolje in na to nadgrajena posvojitev (AD152)
        - Gradijo na dinamiki, a ne zaradi odzivov okolja (AD153)

    - SPREMINJANJE ODZIVOV SKOZI ČAS
        - Ljudem pogovor o tem ni smiseln, pretekla tema (AD129)
        - Že mimo in se ne rabijo pogovarjati (AD130)
        - Le ona odpre temo v družbi (AD131)
        - Okolica še vedno ne ve, če lahko govorijo o tem (AD132)
        - Domači ne bi govorili o tem (AD133)

- OTROKOVI ODZIVI NA OKOLICO
    - Predstavljanje s sestrinim priimkom (AA142)
    - Naloge o družini mu ne predstavljajo stiske (AB153)
    - Ni težav v šoli s predelovanjem družine (AB154)
    - Sin pove kasneje, za komentarje vrstnikov (AB171)
    - Sinu lažje, ob pogovoru z mamo (AB172)
    - Sin dobro vključen v okolje (AC98)
    - Mama res krušna mama (AD120)
    - Zbadljivke je ne prizadenejo (AD136)

- Razmišljanje o podobnosti, hčeri lažje zaradi stika z roditeljico (AD138)
- Nista izrazila stiske (AD139)
- Punca podraži o odzivih okolja, to rešujejo sproti (AD140)

OTROKOVA PRETEKLOST

- VPLIV PRETEKLOSTI NA OTROKOVO ŽIVLJENJE
  - Vsak otrok drugače vpliva na družino (AA39)
  - Soočanje z dinamiko in težavami (AA40)

RAZKRITJE POSOVJITVE

- POGOVOR Z OTROKOM O POSVOJITVI
  - Razprava pred prihodom otroka (AA89)
  - Kaj je prav, najbolje (AA90)
  - Okolica že seznanjena (AA91)
  - Enkrat bo izvedel, to njegova življenjska zgodba (AA92)
  - Pripovedovala zgodbico ko dojenčki (AA93)
  - Zgodba o prihodu v družino (AA94)
  - Z odraščanjem zgodbo dopolnjevala (AA95)
  - Otroci prosili za zgodbo (AA96)
  - Zgodba za lahko noč (AA97)
  - Razširjala, dodajala podrobnosti (AA98)
  - Razkritje po prihodu v Slo (AB93)
  - Albumi, pogovor (AB94)
  - Kdaj pravi čas (AB95)
  - Odlašanje in izve drugje (AB96)
  - Hudo če izve drugje (AB97)
  - Prikrivanje lahko zamera (AB98)
  - Iskrenost mora biti obojestranska (AB99)
  - Izkušenj drugih (AB100)
  - Ni skrivnost, slike Moskva (AB101)
  - Vedno pogovor o tem (AB141)
  - Filmi, slike iz Moskve (AB142)
  - Stiki z drugimi družinami (AB143)
  - Rojstna mama ga imela rada (AB164)
  - Rojstna mama želela zanj boljše življenje (AB165)
  - Pri treh letih pripovedovala pravljico (AC59)
  - Sin odkril, da zgodba o njem (AC60)
  - Pravljica o posvojitvi (AC61)
  - Sin ugotovil, da govori o njem (AC62)
  - Dograjevali zgodbo z odraščanjem (AC63)
  - Ni tabu debat, odprt pogovor (AC64)
  - Spoštljiv pogovor o roditeljici (AC73)
  - Sinu želela razkriti na uradni posvojitvi (AC114)
  - Kako mu razkriti, da najbolje zanj (AC116)
  - Sinu povedala informacije o roditeljici (AC119)
  - Otroku ne laže (AC137)
  - S pogovorom živijo, to del njih, ni začetka (AD90)
  - Ni načrtno, ampak spontano (AD91)
  - Sedaj, če o tem govorijo v šoli (AD92)
  - Pogovor o Deteljici, zakaj člani (AD93)
  - Srečanja z roditeljico in razčiščevanje (AD94)
  - Spomini od prihoda v družino (AD95)
  - Slike slavnostne posvojitve (AD96)
  - Spomini o slavnostni posvojitvi (AD97)
  - Družina in okolica s tem živi (AD98)
  - Včasih veliko govorili, sedaj ne potencirajo (AD99)
  - Del družine, a še druge stvari (AD100)
  - Govorijo o tem, ko v družini kdo noseč (AD101)

ODPRTA POSVOJITEV

- STIK Z RODITELJICO
    - Hčerin stik z roditeljico (AA30)
    - Stik v korist otroka (AA31)
    - Stik kot realen razvoj odnosa do roditeljice (AA32)
    - Priprava na neizveden stik (AA34)
    - Stiska ob stiku (AA35)
    - Ni znanih podatkov (AB108)

- OTROKOVO PREDELOVANJE INFORMACIJE O POSVOJITVI
    - Sprejemanje posvojitve skozi odraščanje (AA33)
    - Različno zanimanje sina (AB102)
    - Pogovor ko sina zanima (AB103)
    - Nihče sina ne sili v pogovor (AB104)
    - Odvisno od njegovega zanimanja (AB105)
    - Rad obiskal Moskvo, roditeljico (AB106)
    - Bereta zgodbe (AB107)
    - Spodbujajo pogovor (AB109)
    - Sin ve, da so družina (AB110)
    - S sinom občasno gleda slike, filme (AB170)
    - Sin včasih vpraša o posvojitvi (AC71)
    - Zanimal se za roditeljico (AC72)
    - Ena mama ga rodila, druga zanj skrbi (AC74)
    - Sinu ob razkritju to normalno (AC117)
    - Ob razkritju se zanimal za roditeljico (AC118)
    - Sprejel informacijo in gradi na tem (AC120)
    - Ne sprašuje več veliko (AC121)
    - Sin občasno sprašuje (AC124)
    - Odprta do pogovora, on to sprejel, živi življenje (AC125)
    - Sin vztrajal, da ga mama rodila (AD102)
    - Prekinila pogovor, ker že povedala, da ga ni rodila, otrok vztrajal (AD103)
    - Fant ne govori veliko, doma sedaj več (AD104)
    - Punca govori o tem (AD105)
    - Fant se ne želi pogovarjati, niti o roditeljici (AD106)
    - Želeli obiskati pokopališče roditeljice, ni ga zanimalo (AD107)
    - Hči preizkuša reakcije mame (AD121)
    - Otroci dobijo od tabora, ker se tam z otroci pogovarjajo, kar staršem ne zaupajo (AD156)

PRIPRAVE NA POSVOJITEV

- PRIPRAVE NA CSD
    - Obvezne priprave ob prijavi (AA63)
    - Eno leto, na 14 dni (AA64)
    - Teme, s katerimi se srečaš v življenju (AA65)
    - Ne pripravijo te na vse (AA66)
    - Ni bilo teme o odzivih okolja (AA67)
    - Teme o postopkih, vzgoji, partnerstvu, spremembah (AA68)
    - Ni bilo teme o odzivih okolja (AA69)
    - Pogovor o njunem razmišljanju, ne o odzivih okolja (AB114)
    - Ni bilo priprav na odzive okolja (AB115)
    - Na pripravi na CSD sodelovalo 6 parov (AC9)
    - Trije posvojili, en par po naravni poti (AC10)
    - Različni odnosi parov na pripravah (AC24)
    - Na CSD govorili eno, teorijo izvajali drugače (AC80)
    - Govorili o pripravi okolja (AC89)
    - Zadovoljna s pripravami (AC100)

    - POMANJKLJIVOST PRIPRAV NA CSD
        - Odzivi iz okolja pomembna tema (AA70)

        - Ni bilo teme o odzivih okolja (AA71)
        - Tema o odzivih okolja za nekatere zagotovo potrebna (AA72)
        - Manjkala tudi srečanja s pari, ki že posvojili (AA74)
        - Tematske priprave in uporabniške izkušnje bi se udeležila (AB126)
        - Uradniki, ki dajo nasvete, a brez lastne izkušnje (AB176)
        - Pridobita s pogovor z drugimi starši (AB177)
        - Ni jima mogla dati lastne izkušnje, le kar uradno potrebovala (AB180)
        - Eno leto individualne priprave (AD2)
        - Socialna delavka ni imela izkušenj, to negativno (AD66)
        - Niso napredovali (AD67)
        - Pogovor o vzgoji v zraku, brez konkretnosti (AD77)
        - Dolgovezenje, dve uri brez cilja (AD78)
        - Potrebno delo na primerih, možnih situacijah (AD79)
        - Ni bilo strukturirano (AD80)
        - Bolj načrtno, težko brez izkušenj (AD81)
        - Teorija dostopna, a ni pravil (AD82)
        - Ker imela Deteljico, ni rabila več, drugače bi (AD158)
        - O odzivih iz okolja priprava le na Deteljici (AD159)

    - POMEN VKLJUČITVE ODZIVOV OKOLJA V PRIPRAVE
        - Stiska prihranjena, če o okolju govorili (AA73)
        - Praksa drugačna od teorije (AA75)
        - Komunikacija in interakcija z vsakim drugačna (AA76)

- PRIPRAVE NA DRUŠTVU DETELJICA
    - Socialna delavka predlaga (AB111)
    - Dolge priprave, prej otrok doma (AB112)
    - Nista se odločila (AB113)
    - Na CSD neuspešne priprave, vključila k Deteljici (AD3)
    - Dve leti na osnovnem programu, srečanja in pohod (AD4)
    - Priprave na možen prihod otroka (AD5)
    - Pridobivala spotoma o odzivih okolja, to postalo del njiju (AD68)
    - Pomemben instinkt strokovne delavke, kaj oseba potrebuje, kaj potrebno predelati (AD69)
    - Utrinki, knjige, pregledi, referati, vse vrednost (AD73)
    - Dobijo iz pogovorov, dinamike družin, tematskih večerov na taboru (AD157)

- SAMOSTOJNA PRIPRAVA
    - Pogovor, branje (AB116)
    - Potreben pogovor, iskrenost do sebe, zaupanje (AB118)
    - Bere o vzgoji, uporablja pri odnosu v družini (AB124)
    - Nista se pripravljala s filmi, knjigami (AC26)
    - Življenje ti prinese stvari v življenju (AC27)

- POTREBA PO PRIPRAVI NA POSVOJITEV
    - Ni potrebe po organiziranih (AB117)
    - Ni pogrešala organiziranih (AB119)
    - Ne pozna organiziranih, a po teoriji nista pogrešala (AB122)
    - Razčistila stvari prej (AB123)
    - Nista potrebovala organiziranih (AB125)
    - Srečanja ne bi pomagala, bolj izkušnje (AB130)
    - V posvojitev te vpelje življenje (AC25)
    - Nekateri imeli več vprašanj, jih bilo bolj strah (AC101)
    - Skupinska priprava vedno boljša od individualne (AD74)
    - Skupinsko delo jima ustreza (AD75)
    - Pomembno učiti drug drugega, deliti izkušnje, kako še lahko (AD76)
    - Priprava na posebnosti posvojitve (AD83)
    - Priprava na osvoboditev bolečine in odprtosti, razčiščuješ probleme, ki nastanejo (AD84)
    - Ob prihodu otroka se ne smeš zapreti (AD85)
    - Pripravljen se soočati s težavami (AD86)

- Marsikdo sposoben posvojiti brez priprave, ker tak človek, ni težav naprej v življenju (AD164)
- Na splošno potrebno imeti podlago (AD165)
- Najprej predelati pri sebi, šele na to lahko pri otroku (AD166)
- Če ni predelano, pride do bolečin in tem ne odpiraš več (AD167)

- POMEN POGOVORA S STARŠI, KI SO POSVOJILI OTROKA
  - Pomemben pogovor z starši z izkušnjo (AB120)
  - Velik pomen pogovora s starši z izkušnjo (AB121)
  - Največja priprava pogovor s starši, ki posvojili v Moskvi (AB178)
  - Dragocene izkušnje in nasveti drugih staršev (AB179)
  - Bogastvo izkušnje ostalih članov (AD70)
  - Naučila se veliko od ostalih staršev (AD71)
  - Izkušnje na pohodih, taborih o življenju družin (AD72)

IZOBRAŽEVALNE USTANOVE

- ODZIVI STORKOVNIH DELAVCEV
  - Odprto sprejemanje (AD114)
  - Presenečeni nad odprtostjo družine (AD115)
  - Ne bi govorili o tem, otrokom nič ne manjka (AD116)
  - Zavirali odprtost, da ne bi preveč izpostavljali (AD118)

- VRTEC
  - V manjšem kraju (AA99)

  - SEZNANJANJE O POSVOJITVI
    - Ob vključitvi (AA100)
    - Vidno zaradi priimkov o (AA101)
    - Zaposleni vedeli (AA102)
    - Vrstnike niso seznanili (AA103)
    - Otroci razkrili, neobremenjeni (AA104)
    - Vrstniki povezovali zaradi različnih priimkov (AA105)
    - Sin razložil družinsko situacijo (AA106)
    - Sovrstniki odraščali z zgodbo (AA107)
    - Hči sama povedala (AA108)
    - Vzgojiteljica preverila pri mami (AA109)
    - V vrtcu še ne povezujejo stvari (AA126)
    - Pogovor z vzgojiteljico, če izpostavijo (AB73)
    - Povedal, da rojen v Moskvi (AB74)
    - Otroci še ne dovolj zreli (AB75)
    - Takoj obvestili zaposlene (AB144)
    - Govorili o drugačnosti (AB146)
    - Niso otroci zreli za pogovor (AB147)
    - Ob zbadanju se pogovori z zaposlenimi (AB148)
    - Vzgojiteljici dolgo nista vedeli (AC126)
    - Slučajno skozi pogovor razkrila informacijo (AC127)
    - Vesele, lepo sprejele (AC128)
    - Povedala na uvodni govorilni uri (AD108)
    - Tudi ob menjavi vzgojiteljic, da ne mislijo, da se otroka izmišljujeta (AD109)
    - Če govorijo o družini, lahko tudi o posvojitvi (AD110)

  - ODZIVI STROKOVNIH DELAVCEV
    - Otroci ne, starši pod drobnogledom (AA137)
    - Bolj pozorni, lovijo napake (AA138)
    - Vzgojne težave bolj izpostavljene, občutljive (AA139)
    - Stereotipni odzivi (AA140)
    - Soočiti z nevednostjo, jih osveščati (AA141)
    - Pogovor o različnosti (AB84)
    - Odziv vzgojiteljice strog (AB86)

        - Lepo sprejeli (AB145)
        - Pozitivno sprejeli (AB149)
- ŠOLA
    - SEZNANJANJE O POSVOJITVI
        - Vrstnikovo vprašanje mami (AA110)
        - Mama potrdila, preverila razumevanje (AA111)
        - Vrtnik ni poznal posvojitve (AA112)
        - Sin sam pojasnil vrstniku (AA113)
        - Starša seznanila (AA114)
        - Ne ve, kateri starši vedo (AB65)
        - Ne ve koliko vrstnikov ve (AB66)
        - V šoli pogovor o tem – bolj odprto (AB67)
        - Ne ve, kdo ve (AB68)
        - Ne razlaga vsem (AB69)
        - V 1. razredu govorili o tem (AB76)
        - Ne ve če komu razkrije (AB81)
        - Potreben pogovor z vrstniki (AB92)
        - Povedala na prvih govorilnih (AB150)
        - Morajo vedeti, znajo reagirati, so pozorni (AB151)
        - Težave rešujejo takoj skupaj s starši (AB152)
        - Pogovor na način, da bo otrokom to normalno (AB158)
        - Reakcije odvisne od tega, na kakšen način otroci izvedo (AB159)
        - Začeli s pogovorom o družini, razlikah (AB160)
        - Mail učiteljici, da predstavila na enak način, kot oni doma (AB161)
        - Drugačna predstavitev v šoli lahko stiska za sina (AB162)
        - Seznanila učiteljico o pogovoru doma, knjiga Metkina družina (AB163)
        - V šoli na podoben način predstavijo vrstnikom (AB166)
        - Ona predstavila učiteljici, kakšen pogovor doma (AB167)
        - Učiteljica vesela, lažje predstavila razredu (AB168)
        - Drugačna predstava učiteljice (AB169)
        - V šoli povedala (AC131)
        - Otroka odprta, za to pomembno, lahko se tudi v skupini o tem pogovarjajo (AD111)
        - Punca sama govori, fant ne (112)
        - Vsi vedo, ne seznani vsake učiteljice (AD113)
        - Ne ve če sinovi sošolci vedo, ni načrtnega pogovora, le sproti (AD126)
        - Hči o tem govorila, zamenjali razred in en ve če vsi vedo (AD127)
        - Vedo tudi, ker bila starša v medijih (AD128)

    - NEGATIVNA IZKUŠNJA
        - Operativne težave vpliv na čustvovanje sina (AA115)
        - Neempatičen, nepremišljen odziv učiteljice (AA116)
        - Nepremišljena, nepripravljena na tematiko (AA117)
        - Naloga rojstne čestitke (AA118)
        - Prikril nalogo (AA119)
        - Neobčutljiva reakcija učiteljice (AA120)
        - Čustvena obremenitev otroka (AA121)
        - Mama podprla sina (AA122)
        - Starša podprla sina, neopremljen sam rešiti (AA123)
        - Neobčutljivost učiteljice (AA124)
        - Negativni odzivi kadra (AA125)
        - Pomembno opremiti otroke (AA127)

- NEGATIVNA IZKUŠNJA
    - Neosveščeni zaposleni (AA128)
    - Nujen pogovor o posvojitvi (AA129)

ZDRAVSTVENE USTANOVE

- ODZIV STROKOVNIH DELAVCEV
    - Ni želela, da ji otroka čez noč jemljejo, priprava na prihod domov (AC104)

    - NEGATIVNA IZKUŠNJA
        - Hitro odpravili (AA148)
        - Posplošili na posvojitev, rejništvo (AA149)
        - Lastno preverjanje pričakovanj (AA150)
        - Najboljše za otroke (AA152)
        - Posplošujejo, a diagnoza prava (AA153)
        - Primanjkljaji ali trda koža in strategije preživetja (AA154)

POSLEDICE ODZIVOV OKOLJA

- POZITIVNE POSLEDICE
    - Borci (AA155)
    - Koristna notranja energija (AA156)
    - Težave predelajo, jih ojačajo (AA159)

- NEGATIVNE POSLEDICE
    - Energija se lahko obrne v negativno (AA157)
    - Žalost lahko sprejme in se poslovi, ali ponotranji in ga ohromi (AA158)

SOCIALNO DELO

- POMOČ STORKE SOCILANEGA DELA
    - Ni iskala glede odzivov okolja (AA160)
    - Distanca socialne delavke ob informacijah o roditeljih (AA163)
    - Korist nevtralne vloge ob informacijah o roditeljih (AA164)
    - Ni se obrnila na CSD, gresta pozdravit (AB175)
    - Niso želeli pomoči, ker niso zaupali (AC138)
    - Ni vedela kaj razkrije, ob prijavi neobčutljivi (AC139)
    - Negativen odziv socialne delavke, da lahko vzame otroka (AC140)
    - Ni več upala vprašati, se pozanimati (AC141)
    - Ni želela veliko, pa tako negativen odgovor (AC142)
    - Nista se obračala nanje (AD154)
    - Šla na srečanja posvojitelje, a sta lahko tam samo dajala, zase pa nista dobila nič več (AD155)

- NESTROKOVNOST DELAVCEV
    - Za prijavo povedali na materinski dan (AC32)
    - CSD kljub 5 let pripravam, ne oceni družine (AC35)
    - Neutemeljen sum na zanemarjanje (AC37)
    - Za prijavo povedali na prvi materinski dan (AC38)
    - Še vedno zamera do CSD (AC40)
    - Nezaupanje do CSD (AC41)

- NEGATIVNA IZKUŠNJA
    - Zavrnitev povabila po uradni posvojitvi (AC42)
    - Nepravilno, nečloveško sodelovanje, ko povabili na kosilo (AC43)
    - Ob prijavi CSD še sama dvomila v svojo družino (AC81)
    - CSD postavljal vprašanja, da niti sama ni bila prepričana v nič (AC82)
    - Po 20 letih zakona CSD predstavljal moža popolnoma drugače (AC83)
    - CSD šel predaleč, sami prepozno ugotovili, onadva sodelovala (AC84)
    - Socialna delavka rekla, da bo pozabila prijavo (AC85)

SPREMEMBE V DEJANJIH

- POGOVOR O RODITELJIH
    - Predstava roditeljev otrokom (AA161)
    - Pravo sorazmerje resnice (AA162)

STIGMATIZACIJA

- FIZIČNA RAZLIČNOST OTROK
    - Prihranjena stigma (AA165)
    - Dodatna stigma (AA166)

- ODPRAVLJANJE STIGMATIZACIJE
    - Odpravljanje stigme (AA168)

NESTROKOVNOST DELAVCEV

- Ignoranca strokovnih delavcev brez stika s posvojitvijo (AA169)
- Načrtnejši pristop (AA170)
- Težko vključiti vse drugačnosti (AA171)
- Potrebno ozaveščati (AA172)

10. Povzetek

Tema diplomske naloge so vplivi okolja na družino, ki je posvojila otroka. V teoretičnem delu sem želela raziskati, kakšne so pretekle teoretične ugotovitve o vplivu okolja na družine, ki so posvojile otroka. Ker direktnih teorij o okolju ni, sem raziskala širše ideje, ki so povezane z vplivi okolja. V prvem delu sem raziskala definicije posvojitve in postopkov v Sloveniji, tako zakonskih določb kot tudi nalog stroke socialnega dela. Raziskala sem tudi pomen priprav na posvojitev in vlogo priprav znotraj Centrov za socialno delo ter vlogo socialnih delavk v postopku.

Nadaljevala sem z možnimi teorijami vpliva okolja, ki jih ima na družino, ki je posvojila otroka. Najprej sem raziskala in opredelila konstrukt stigmatizacije in razloge ter vpliv stigmatizacije na družino, ki je posvojila otroka. Nadaljevala sem z razlago identitete, saj okolje vpliva tudi na identiteto otroka, ki je posvojen. Identiteta se oblikuje s samovrednotenjem, vprašanji otroka o sebi, svoji zgodovini in življenjski vlogi. Poleg tega pa se identiteta oblikuje tudi v kontekstu z okoljem, poudarjanjem razlik, posebnosti otroka in otrok se mora znati s tem vplivom soočiti in ga z odraščanjem predelovati pri sebi kakor tudi v komunikaciji z družino. Teoretični uvod pa zaključim z navedbo preteklih raziskav, ki so raziskovale tudi odnos okolja do družine, ki je posvojila otroka, saj sem želela preveriti, kako se je odnos do danes spremenil, kakšne so podobnosti in razlike z mojo raziskavo.

Kvalitativno raziskavo sem izvedla z namenom ugotovitve vplivov okolja na družino, ki je posvojila otroka. V raziskavo sem vključila mnenja mater, ki so v zadnjih desetih letih posvojile otroka in ga s tem vključile v novo okolje. V raziskavi so me zanimale izkušnje, ki jih imajo matere z vplivi okolja. Zanimale so me razlike med odzivi ožjega in širšega okolja, različne reakcije na prihod otroka v družino, odzivi strokovnih delavcev skozi izobraževanje otroka. Želela sem tudi izvedeti, kakšen vpliv ima socialno delo na družino in kako so priprave družini pomagale, da se zna soočati z vplivi okolja in kje se družina nauči ravnati, sprejemati in predelati vplive okolja. Zanimalo me je tudi, na katerih področjih bi starši pričakovali in želeli več podpore in informiranja glede vplivov okolja na družino. Kaj bi jim še pomagalo in kje vidijo pomanjkljivosti različnih strok glede vplivov okolja na družino, ki je posvojila otroka. Na koncu sem rezultate strnila v poskusno teorijo ter zapisala glavne ugotovitve in predloge.

Rezultati so pokazali, da ima okolje velik vpliv na družino, ki je posvojila otroka, saj je družina neposredno vpeta v okolje. Družine, ki so posvojile otroka, so se v današnji družbi z odprtostjo in iskrenostjo do okolja naučile z vplivom soočati, ga konstruktivno predelovati in s svojo odprtostjo okolje o posvojitvi informirati in s tem presegati tabuje in stigmatizacijo. Okolje ima še vedno o posvojitvi dokaj stereotipno mnenje, polno predsodkov in prepričanj, da je posvojitev v družbi skrivnost. Poudarila bi, da lahko družina s svojim delovanjem v veliki meri vpliva na okolje in ga izobražuje s svojo odprtostjo. Velik korak in napredek pa je še vedno potreben v strokah, ki neposredno vplivajo na družino, ki je posvojila otroka in se njihovo delo v raziskavi kaže kot velika pomanjkljivost pri sprejemanju različnih oblik družin v okolju.